

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БЕРДАР МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 347.95

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОНАВЧОГО
ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ**

081 – Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081– «Право».

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Бердар М.М.

Науковий керівник:

Денєга Олег Петрович

доктор юридичних наук, професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Бердар М.М. Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081–Право. – Міжрегіональна академія управління персоналом, Київ, 2026.

У дисертаційній роботі здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження виконавчого провадження в Україні як самостійного інституту адміністративного процесу, що забезпечує реалізацію принципу верховенства права та ефективність правосуддя. Робота присвячена теоретичному осмисленню, нормативному аналізу та виробленню практичних рекомендацій щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в умовах трансформації публічного управління та функціонування правового режиму воєнного стану.

Вперше обґрунтовано адміністративно-правову природу виконавчого провадження як складного правового явища, що поєднує ознаки адміністративного процесу та юрисдикційної діяльності, визначено його місце в системі права України та розкрито теоретико-методологічні підходи до його розуміння як самостійного елементу адміністративно-процесуальної системи. Вперше обґрунтовано комплексні напрями удосконалення інституту виконавчого провадження з урахуванням сучасних трансформацій правового середовища та викликів, пов'язаних із функціонуванням держави в умовах воєнного стану. Доведено, що подальший розвиток системи примусового виконання рішень потребує комплексного поєднання інституційних, процедурних та технологічних змін, спрямованих на підвищення ефективності виконання рішень і забезпечення належного рівня захисту прав учасників провадження.

Удосконалено зміст та структуру понятійно-категоріального апарату виконавчого провадження, зокрема конкретизовано значення категорій «примусовий захід», «процедурна автономія виконавця» та «адміністративне

реагування», що дозволило сформулювати більш узгоджену теоретичну модель досліджуваного інституту.

Удосконалено наукові підходи до розуміння особливості адміністративно-правового регулювання здійснення виконавчого провадження в Україні через аналіз адміністративних процедур, стадій примусового виконання та механізму застосування примусових заходів. Обґрунтовано, що виконавче провадження функціонує як специфічна форма адміністративної діяльності, в якій поєднуються імперативні засади владного впливу з елементами процедурної гнучкості, що зумовлено необхідністю забезпечення балансу між ефективністю виконання рішень і гарантіями прав учасників провадження.

Удосконалено визначення та зміст та особливості адміністративних процедур у сфері примусового виконання, що дозволило визначити їх як системно організовану сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення юридично значущого результату – фактичного виконання рішення. Доведено доцільність уніфікації процедурних стандартів у виконавчому провадженні, що сприятиме підвищенню правової визначеності та передбачуваності діяльності виконавців, а також зменшенню ризиків зловживань і процесуальних порушень.

Удосконалено адміністративно-правовий механізм застосування примусових заходів у виконавчому провадженні, що дало змогу поглибити розуміння їх правової природи та функціонального призначення. Подальшого розвитку набули положення щодо співвідношення адміністративного та процесуального регулювання у цій сфері, що дозволило обґрунтувати необхідність їх комплексного узгодження. Доведено доцільність розширення процедурної автономії виконавця в межах, що не порушують прав сторін, як передумови підвищення оперативності та результативності виконання рішень. Водночас визначено ключові проблеми правозастосування у сфері застосування примусових заходів, зокрема пов'язані з неоднозначністю нормативного регулювання та обмеженістю процесуальних інструментів, і

вперше запропоновано напрями їх вирішення, спрямовані на підвищення ефективності виконавчого провадження в цілому.

Дістало подальшого розвитку положення щодо ретроспективного аналізу становлення та розвитку виконавчого провадження на території України, що дозволило систематизувати основні етапи еволюції відповідного інституту та виявити закономірності його трансформації. Доведено, що сучасна модель виконавчого провадження сформувалася внаслідок поступового переходу від централізованої державної системи до змішаної моделі з елементами приватного виконання, що, з одного боку, сприяло підвищенню ефективності виконання рішень, а з іншого – зумовило появу нових викликів у сфері правового регулювання та забезпечення балансу інтересів учасників провадження. Обґрунтовано, що історичні трансформації інституту виконавчого провадження безпосередньо впливають на сучасний стан правозастосовної практики, зокрема на проблеми узгодженості нормативного регулювання, реалізації повноважень виконавців та забезпечення ефективності примусового виконання рішень.

Дістало подальшого розвитку положення щодо співвідношення адміністративного та процесуального регулювання у цій сфері, що дозволило обґрунтувати необхідність їх комплексного узгодження. Доведено доцільність розширення процедурної автономії виконавця в межах, що не порушують прав сторін, як передумови підвищення оперативності та результативності виконання рішень. Водночас визначено ключові проблеми правозастосування у сфері застосування примусових заходів, зокрема пов'язані з неоднозначністю нормативного регулювання та обмеженістю процесуальних інструментів, і вперше запропоновано напрями їх вирішення, спрямовані на підвищення ефективності виконавчого провадження в цілому.

Ключові слова: виконавче провадження, адміністративний процес, адміністративно-правове регулювання, примусове виконання, державний виконавець, приватний виконавець, адміністративні процедури, примусові

заходи, судовий контроль, воєнний стан, цифровізація, правове моделювання.

ABSTRACT

Berdar M.M. Administrative and legal principles of enforcement proceedings in Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of a manuscript. Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 – Law. – Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, 2026.

The dissertation work carries out a comprehensive administrative and legal study of enforcement proceedings in Ukraine as an independent institute of the administrative process, which ensures the implementation of the principle of the rule of law and the effectiveness of justice. The work is devoted to theoretical understanding, normative analysis and development of practical recommendations for improving the administrative and legal regulation of enforcement proceedings in the context of the transformation of public administration and the functioning of the legal regime of martial law.

For the first time, the administrative-legal nature of enforcement proceedings has been substantiated as a complex legal phenomenon combining elements of administrative procedure and judicial activity; its place within the Ukrainian legal system has been defined; and theoretical and methodological approaches to understanding it as an independent element of the administrative procedural system have been explored.

For the first time, comprehensive approaches to improving the institution of enforcement proceedings have been substantiated, taking into account current transformations in the legal environment and the challenges associated with the functioning of the state under martial law. It has been demonstrated that the further development of the system of enforcement of judgments requires a comprehensive combination of institutional, procedural, and technological changes aimed at

improving the effectiveness of enforcement and ensuring an adequate level of protection for the rights of parties to the proceedings.

The content and structure of the conceptual and categorical framework of enforcement proceedings have been refined; in particular, the meanings of the categories “enforcement measure,” “procedural autonomy of the enforcement officer,” and “administrative response” have been clarified, which has made it possible to develop a more coherent theoretical model of the institution under study.

This study refines the scientific approaches to understanding the specific features of the administrative and legal regulation of enforcement proceedings in Ukraine through an analysis of administrative procedures, the stages of enforcement, and the mechanism for applying enforcement measures. It has been substantiated that enforcement proceedings function as a specific form of administrative activity that combines the imperative principles of authoritative influence with elements of procedural flexibility, which is necessitated by the need to ensure a balance between the effectiveness of decision enforcement and the guarantees of the rights of participants in the proceedings.

The definition, content, and characteristics of administrative procedures in the field of enforcement have been refined, making it possible to define them as a systematically organized set of procedural actions aimed at achieving a legally significant result—the actual enforcement of a decision. The expediency of unifying procedural standards in enforcement proceedings has been demonstrated, which will contribute to increasing legal certainty and predictability in the activities of enforcement officers, as well as reducing the risks of abuse and procedural violations.

The administrative and legal framework for the application of enforcement measures in enforcement proceedings has been refined, thereby deepening the understanding of their legal nature and functional purpose. Provisions regarding the relationship between administrative and procedural regulation in this area have been further developed, which has made it possible to justify the need for their

comprehensive harmonization. The expediency of expanding the procedural autonomy of the enforcement officer within limits that do not violate the rights of the parties has been demonstrated as a prerequisite for increasing the efficiency and effectiveness of the enforcement of decisions. At the same time, the study identifies key challenges in the enforcement of coercive measures—particularly those related to ambiguities in regulatory frameworks and the limited range of procedural tools—and, for the first time, proposes solutions aimed at improving the overall effectiveness of enforcement proceedings.

The discussion on the retrospective analysis of the formation and development of enforcement proceedings in Ukraine was further elaborated, which made it possible to systematize the main stages of the evolution of this institution and identify patterns in its transformation. It has been demonstrated that the modern model of enforcement proceedings emerged as a result of a gradual transition from a centralized state system to a mixed model incorporating elements of private enforcement, which, on the one hand, contributed to increased efficiency in the enforcement of decisions, and on the other, gave rise to new challenges in the sphere of legal regulation and ensuring a balance of interests among the parties to the proceedings. It has been demonstrated that historical transformations in the institution of enforcement proceedings directly influence the current state of legal practice, particularly with regard to issues of regulatory consistency, the exercise of enforcement officers' powers, and ensuring the effectiveness of the enforcement of decisions.

The provisions regarding the relationship between administrative and procedural regulation in this area were further developed, which made it possible to justify the need for their comprehensive harmonization. The feasibility of expanding the procedural autonomy of the enforcement officer within limits that do not violate the rights of the parties was demonstrated as a prerequisite for improving the efficiency and effectiveness of decision enforcement. At the same time, key problems in law enforcement regarding the application of enforcement measures were identified—particularly those related to the ambiguity of regulatory

provisions and the limited nature of procedural tools—and, for the first time, solutions were proposed aimed at improving the overall effectiveness of enforcement proceedings.

Keywords: enforcement proceedings, administrative proceedings, administrative regulation, enforcement, state enforcement officer, private enforcement officer, administrative procedures, enforcement measures, judicial review, martial law, digitalization, legal modeling.

**Список публікацій здобувача в яких опубліковані основні наукові
результати дисертації:**

**Статті у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних
баз даних**

1. Vasyl Omelchuk, Mykola Berdar Legal framework for the development of an effective system of enforcement in Ukraine (*Правові засади розвитку ефективної системи примусового виконання рішень в Україні*) Visegrad Journal on Human Rights №5, 2023. С.59- 65 DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.5.8>

https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2023/12/Vishegrad_05_2023.pdf

2. Sinova, L., Berdar, M., Kuchma, O., Sirokha, D., Berdar, M. Legal regulation of social protection of persons enforcing decisions in Ukraine (*Правове регулювання соціального захисту осіб, які здійснюють примусове виконання рішень в Україні*) *Social and Legal Studios*, 2024, 7(2), p. 28–35 (**SCOPUS**) <https://doi.org/10.32518/sals2.2024.28>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=36080570600>

**Статті у фахове виданнях України, які входять до міжнародних
наукометричних баз даних**

3. Berdar, M. (2023). Legal challenges and innovations in executive proceedings in Ukraine and the world: A comparative aspect *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 28(4), 2023. С.47-57. doi: 10.56215/naia-herald/4.2023.47. <https://lawscience.com.ua/uk/journals/tom->

[28-4-2023](#) Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ том 28, № 4, 2023. С.47-57.

4. Бердар М.М. Виконавче провадження в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи їх вирішення. Проблеми законності : зб. наук. праць / відп. ред. А. П. Гетьман. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025. – Вип. 168. – 272 с. С.54-78 Посилання на журнал: <http://plaw.nlu.edu.ua/>

5. Бердар М.М. 2025. Адміністративно-правава характеристика здійснення виконавчого провадження. *Адміністративне право і процес*. №4 (Груд 2025), 5-26. DOI:<https://doi.org/10.32782/2227-796X.2025.4.01>.

Посилання на журнал: <https://aplaw.net/index.php/journal/issue/view/53>

Які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Бердар М.М., Омельчук В.А. Складові елементи правового статусу державної виконавчої служби та приватних виконавців/Міжнародна науково-практичної конференція *«Людина і війна: соціально-правові аспекти сьогодення»* (Київ, 13 жовтня 2022 року) / Київський кооперативний інститут бізнесу і права. Київ, 2022р. с. 130 С.28-31

7. Бердар М.М. Поняття адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження /Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції *«Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір»*, м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р. – 646 с. С.152-155

8. Бердар М.М. Організація виконавчого провадження у системі адміністративного права /Матеріали міжнародної науково-практичної конференції *«Юридичні науки: проблеми та перспективи»*, м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – 300 с. С.92-94 DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-25>

9. Бердар М.М. Особливості виконавчого провадження як завершальної стадії судового процесу/ Матеріали міжнародної науково-практичної конференції *«Українська держава та її громадянин – вимір соціально-правових цінностей (минуле, сучасне, майбутнє)»* 26-27 жовтня

2023 року/ Київський кооперативний інститут бізнесу і права. Київ, 2023р. с. 198 С.64-67

10. Бердар М.М. Заходи примусового виконання судових рішень у виконавчому провадженні. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 14-15 лютого 2025 р.). – Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2025. – 104 с., С.46-49

ЗМІСТ

ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ	
ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТИТУТУ	21
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ	
1.1 Теоретичні основи виконавчого провадження як об'єкта адміністративно-правового регулювання та його місце в системі права України.....	21
1.2 Суб'єкти виконавчого провадження в Україні та їх правовий статус.....	42
1.3 Зарубіжний досвід виконавчого провадження: порівняльно- правовий аспект.....	62
Висновки до першого розділу.....	94
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	100
2.1 Особливості застосування адміністративних процедур при здійсненні виконавчого провадження в Україні.....	100
2.2. Стадії адміністративних процедур у виконавчому провадженні.	120
2.3 Особливості правового регулювання механізму примусових заходів виконавчого провадження.....	142
Висновки до другого розділу.....	163
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВИКОНАВЧОГО	
ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	168
3.1 Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні	168
3.2 Нові виклики та тенденції розвитку виконавчого провадження під час воєнного стану.....	189
3.3 Проблемні питання практичної реалізації деяких положень законодавства про виконавче провадження.....	218

	12
Висновки до третього розділу.....	235
ВИСНОВКИ.....	241
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	246
ДОДАТКИ.....	277

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження зумовлено важливістю виконавчого провадження як ключового інструменту реалізації принципу верховенства права та гарантування ефективного правосуддя. Становлення результативної системи примусового виконання судових рішень є фундаментальною передумовою довіри до судової влади, стабільності правового порядку та захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Виконавче провадження виконує функцію практичного втілення судових рішень у життя, а отже, забезпечує дієвість юрисдикційного захисту та ефективне функціонування всієї правової системи.

Актуальність теми посилюється тим, що сучасне виконавче провадження в Україні функціонує в умовах складного поєднання нормативних, процесуальних та правозастосовних проблем. З одного боку, Закон України Про виконавче провадження та Закон України Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів сформували правову основу змішаної моделі примусового виконання, у якій діють державні та приватні виконавці. З іншого боку, практична реалізація цих законів засвідчує наявність проблем, пов'язаних із межами дискреції виконавця, процедурними гарантіями сторін, ефективністю застосування заходів примусового виконання, належністю судового контролю, доступом виконавця до реєстрів і майна боржника, а також із забезпеченням балансу між правом стягувача на виконання рішення та правами боржника. Дослідження адміністративно-правових засад виконавчого провадження має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення для вдосконалення законодавства та формування сталої правозастосовної практики.

Проблеми та особливості адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні, включаючи статус суб'єктів провадження, ефективність застосування примусових заходів, судовий контроль, а також взаємодію виконавців із судами, банківськими установами

та іншими органами, були предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, істотний внесок у розробку теоретичних та прикладних аспектів цього питання зробили такі вчені, як Лисенко С.О., Андронов І.В., Білоусо Посунько О.М в Ю. В., Булик І.Л., Верба-Сидор О.Б, Голубєва Н.Ю., Грабар Н.Л., Малярчук Л.М., Снідевич О.О., Остафійчук Л.А., Посунько О.М., Сергієнко Н.А., Фурса С.Я., Фурса Є.І. та інші.

У науковому дискурсі вивчались такі аспекти, як інсайдерські загрози у інформаційній безпеці виконавчого провадження (Лисенко С.О.), адміністративно-деліктна відповідальність виконавців (Фокіна А.О., Шевчук К.П.), питання ефективності функціонування органів примусового виконання (А.В. Луцький, М.В. Трапезнікова), недоліки чинного законодавства у сфері виконавчого провадження (Остафійчук Л.А., Посунько О.М), проблеми затягування виконання судових рішень (О.С. Яворська, Н.І. Каравай), процедурні гарантії прав боржника і стягувача (І.О. Костюченко, А.С. Гайдук), роль Європейського суду з прав людини у формуванні правозастосовної практики (С.Г. Стеценко, Р.А. Кравчук), а також впровадження європейських стандартів і електронного документообігу в діяльності виконавчої служби (Ю.В. Барабаш, К.В. Безклубенко).

Окремі автори, зокрема О.М. Рябченко, О.О. Устименко та В.О. Матвієнко, приділяли увагу порівняльному аналізу інституту виконавців у зарубіжних країнах, модернізації інституційної структури виконавчої системи, а також проблематиці цифровізації виконавчого процесу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до пріоритетних напрямів наукових досліджень у сфері адміністративного права та процесу, удосконалення механізмів примусового виконання судових рішень, реформування системи органів юстиції та адаптації національного законодавства до європейських правових стандартів. Тема дисертації узгоджується з науковими планами закладу вищої освіти та кафедри щодо дослідження проблем адміністративно-правового забезпечення діяльності

органів публічної влади, підвищення ефективності правозастосування та вдосконалення правових механізмів захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є формування цілісної адміністративно-правової характеристики виконавчого провадження як самостійного інституту адміністративного процесу та розроблення на цій основі науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення Закону України Про виконавче провадження, законодавства про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, а також підзаконного регулювання виконавчих процедур.

Для досягнення зазначеної мети в роботі поставлено такі основні *завдання*:

- з'ясувати сутність і зміст адміністративно-правових засад виконавчого провадження;
- охарактеризувати правовий статус суб'єктів виконавчого провадження в Україні;
- здійснити ретроспективний аналіз становлення і розвитку системи виконавчого провадження на території сучасної України;
- проаналізувати особливості застосування адміністративних процедур у сфері виконавчого провадження та етапи їх реалізації;
- дослідити адміністративно-правовий механізм застосування примусових заходів у виконавчому провадженні;
- вивчити зарубіжний досвід адміністративного регулювання виконавчого провадження і можливості його адаптації в українському контексті;
- визначити правові та організаційні особливості функціонування виконавчої системи під час воєнного стану;

- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики реалізації виконавчого провадження в умовах правової невизначеності та кризових ситуацій.

- визначити та обґрунтувати основні напрями подальшого розвитку виконавчого провадження в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень та рішень інших органів, пов'язані з реалізацією владних повноважень державних і приватних виконавців, застосуванням заходів примусового виконання, здійсненням адміністративних процедур та забезпеченням прав і законних інтересів учасників виконавчого провадження.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні, що охоплюють нормативно-правове регулювання примусового виконання рішень, адміністративно-правовий статус державного виконавця, приватного виконавця та інших учасників виконавчого провадження, зміст і стадії адміністративних процедур, порядок застосування заходів примусового виконання, форми судового контролю, гарантії захисту прав сторін, а також напрями вдосконалення законодавства і правозастосовної практики у цій сфері.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувався комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечили системне та об'єктивне вивчення предмета. Діалектичний метод став загальною методологічною основою дослідження, дозволивши розглядати виконавче провадження як динамічну правову систему в постійному розвитку. Історико-правовий метод застосовано для ретроспективного аналізу становлення інституту виконавчого провадження на території сучасної України. За допомогою формально-юридичного методу проаналізовано зміст чинного законодавства у сфері виконавчого провадження, зокрема Закон України «Про виконавче провадження»,

процесуальні кодекси, підзаконні акти. Порівняльно-правовий метод дозволив дослідити правові моделі виконавчого провадження в Німеччині, Франції, Польщі, що дало змогу обґрунтувати можливості адаптації іноземного досвіду до українського контексту. Метод правового моделювання застосовано для формулювання пропозицій щодо внесення змін до законодавства України, а соціологічний метод – для інтерпретації результатів репрезентативних емпіричних досліджень у сфері виконання судових рішень.

Вибір зазначених методів дослідження зумовлений необхідністю комплексного аналізу адміністративно-правової природи виконавчого провадження та забезпечення обґрунтованості висновків. Їх застосування забезпечило достовірність результатів, завдяки врахуванню як нормативної бази, так і реальної правозастосовної практики, включаючи виклики, пов'язані з воєнним станом. Інтер-дисциплінарний підхід дозволив поєднати аналіз правових, організаційних, соціальних і технологічних чинників у системі виконання рішень.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять статистичні дані Міністерства юстиції України, Державної виконавчої служби, приватних виконавців, Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень, судової статистики, а також інформація з відкритих джерел щодо кількості, ефективності та строків виконання судових рішень. Залучено результати узагальнень судової практики Верховного Суду та рішень Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із порушенням права на виконання судового рішення. Особливу увагу приділено аналізу практичної реалізації положень Закону України «Про виконавче провадження» та супутніх нормативно-правових актів у сфері примусового виконання рішень судів і інших органів. Також у дослідженні використано емпіричні спостереження щодо діяльності органів державної виконавчої служби, результати експертних опитувань та професійних обговорень серед фахівців у галузі виконавчого провадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням теоретико-правових засад виконавчого провадження в Україні.

уперше:

- сформульовано пропозиції щодо нормативного закріплення повноважень державного та приватного виконавця змінювати порядок виконання судового рішення за згодою сторін без звернення до суду;

- проведено правову кваліфікацію механізмів адаптації виконавчої служби до умов воєнного стану як окремого напрямку адміністративного регулювання.

удосконалено:

- підхід до класифікації суб'єктів виконавчого провадження з урахуванням їхньої ролі в адміністративному процесі та рівня участі в застосуванні примусових заходів;

- характеристику стадій адміністративних процедур у виконавчому провадженні, зокрема уточнено межі ініціювання та завершення процедури примусового виконання ;

- понятійно-категоріальний апарат виконавчого провадження шляхом конкретизації термінів «примусовий захід», «процедурна автономія виконавця», «адміністративне реагування»;

- алгоритм впровадження цифрових інструментів у виконавчому провадженні в умовах обмежень надзвичайного стану.

набули подальшого розвитку:

- положення щодо правового статусу державного та приватного виконавця в контексті адміністративної юрисдикції;

- питання співвідношення адміністративно-правового та процесуального регулювання при застосуванні заходів примусового виконання;

- обґрунтування потреби впровадження європейських стандартів у діяльність виконавців, зокрема щодо електронного документообігу та захисту прав боржника;

- аналіз судової практики ЄСПЛ як джерела імплементації гарантій належного виконавчого провадження.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що теоретичні положення, висновки, практичні рекомендації дисертації можуть бути використані в діяльності центральних органів державної влади для реформування системи виконавчого провадження на підставі системного аналізу світового та національного досвіду, запровадження механізмів реформування системи виконавчого провадження в сучасних умовах, а також для уніфікації адміністративної практики у сфері примусового виконання рішень суду.

Апробація матеріалів дисертації.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри, а також були оприлюднені на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції Людина і війна: соціально-правові аспекти сьогодення (Київ, 13 жовтня 2022 року); XIII Міжнародній науково-практичній конференції Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір (Київ, 24 лютого 2023 року); міжнародній науково-практичній конференції Юридичні науки: проблеми та перспективи (Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 року); міжнародній науково-практичній конференції Українська держава та її громадянин – вимір соціально-правових цінностей: минуле, сучасне, майбутнє (Київ, 26–27 жовтня 2023 року); науково-практичній конференції Актуальні проблеми юридичної науки та практики (Полтава, 14–15 лютого 2025 року).

Усі наукові положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертаційній роботі, є результатом особистих досліджень здобувача. Автором самостійно здійснено підбір, критичний аналіз та узагальнення

наукової літератури, нормативно-правових актів та практики їх застосування. Запропоновані теоретичні підходи до удосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження, зокрема в умовах воєнного стану, розроблено автором уперше на основі комплексного міждисциплінарного аналізу. Емпіричні дані систематизовано, інтерпретовано та співвіднесено з чинним законодавством і практикою його реалізації. Усі висновки, положення на захист і практичні рекомендації обґрунтовано самостійно на основі опрацьованих джерел та власного аналізу. У роботі не використано матеріалів інших авторів без відповідного посилання.

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 5 статей, з них 3 статті у фахове виданнях України, 2 статті у іноземних виданнях в т.ч. 1 стаття іноземних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних (Scopus), 5 тез у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 277 сторінок, із них 246 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 251 найменувань.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Теоретичні основи виконавчого провадження як об'єкта адміністративно-правового регулювання та його місце в системі права України

Виконавче провадження є невід'ємною складовою адміністративного процесу та займає особливе місце в системі права України. Його основне призначення полягає у забезпеченні примусового виконання рішень судових та інших уповноважених органів у випадках, коли їх виконання не здійснюється добровільно. Це необхідний механізм для реалізації прав та обов'язків суб'єктів правовідносин, гарантування верховенства права та забезпечення законності й правопорядку в державі.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють виконавче провадження, є Конституція України [61]; Закон України «Про виконавче провадження» [127]; Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137]; Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [131]; «Інструкція з організації примусового виконання рішень», затверджена наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 № 2832/5 [133]; Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2002 № 985 «Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби» [136]; Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження затверджене наказом Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5 [134] та інші. Ці нормативно-правові акти визначають повноваження, обов'язки та відповідальність виконавців, а також процедуру здійснення виконавчих дій, встановлюють детальні правила щодо звернення стягнення на майно боржника, реалізації арештованого майна, розподілу стягнених коштів між

стягувачами тощо. Важливу роль у регулюванні виконавчого провадження відіграють підзаконні акти, інструкції, накази та методичні рекомендації, які конкретизують і роз'яснюють норми законів.

Правова природа виконавчого провадження являє собою складний комплекс юридичних конструкцій та засад, які визначають його сутність, мету, завдання, принципи, суб'єктний склад, процесуальний порядок здійснення та місце в системі права України. Виконавче провадження є невід'ємною частиною адміністративного процесу, спрямованою на примусову реалізацію рішень судових та інших уповноважених державних органів, забезпечуючи тим самим верховенство права, законність, захист прав і свобод громадян, інтересів держави та суспільства.

Поняття та сутність виконавчого провадження нерозривно пов'язані з його правовою природою. У Законі України «Про виконавче провадження» міститься визначення виконавчого провадження. Згідно зі ст. 1 цього Закону, виконавче провадження розглядається як завершальний етап судового процесу, що передбачає комплекс дій, спрямованих на примусову реалізацію рішень судів та інших уповноважених органів (посадових осіб) у випадках, коли ці рішення не виконуються добровільно. Крім того, це сукупність процесуальних заходів, здійснюваних відповідними державними органами та особами в межах їхніх повноважень і у спосіб, визначений Конституцією України, Законом «Про виконавче провадження», іншими законодавчими актами та підзаконними нормативно-правовими актами. Ці заходи спрямовані на примусове виконання рішень, які згідно із законодавством підлягають обов'язковому виконанню [127].

Таким чином, відповідно до згаданого Закону, виконавче провадження є особливим правовим механізмом, що забезпечує реалізацію рішень судових та інших юрисдикційних органів шляхом застосування передбачених законом примусових заходів до осіб, які ухиляються від добровільного виконання покладених на них обов'язків.

У юридичній літературі можна зустріти різні визначення поняття виконавчого провадження.

Одне з таких визначень запропонував Д. Смотрич, охарактеризувавши виконавче провадження як стадію юридичного процесу, відносини в якому регулюються адміністративно-правовими нормами та здійснюються в межах адміністративного процесу, будучи завершальною стадією цивільного, господарського, кримінального і адміністративного процесів [160, с. 42]. Проте, це визначення містить певні неточності та підлягає критиці. По-перше, регулювання виконавчих правовідносин не обмежується лише нормами адміністративного права, а здійснюється комплексом норм різних галузей права, серед яких ключову роль відіграє законодавство про виконавче провадження. По-друге, виконавче провадження не можна розглядати як завершальну стадію судових процесів, оскільки воно є самостійним адміністративно-правовим інститутом, що діє в межах виконавчої гілки державної влади. Таким чином, виконавче провадження являє собою особливий правовий інститут, самостійну адміністративно-правову діяльність уповноважених державних органів, спрямовану на реалізацію рішень судів та інших юрисдикційних органів у примусовий спосіб. Воно не може розглядатися як стадія судових процесів, а є окремим механізмом, що забезпечує виконання рішень на підставі норм різних галузей права.

В.В. Комаров характеризує виконавче провадження як сукупність дій і правовідносин, що виникають між учасниками процедури примусового виконання рішень та органами державної виконавчої служби, а також приватними виконавцями [55, с. 40]. Однак, таке визначення також є дискусійним, оскільки воно об'єднує різні за своєю сутністю юридичні категорії – «дії» та «правовідносини». Ці поняття мають відмінну правову природу, тому їх некоректно розглядати як єдине ціле. Тобто, виконавче провадження дійсно являє собою врегульовану законом діяльність компетентних органів, в ході якої виникають специфічні правовідносини між

його учасниками. Проте, поєднувати ці дві юридичні категорії в одному визначенні є недоцільним, оскільки вони мають різний юридичний зміст.

Одне з більш ґрунтовних визначень запропонувала О.Б. Верба-Сидор, яка охарактеризувала виконавче провадження як врегульовані законодавством України суспільні відносини, що виникають і реалізуються в процесі примусового виконання між органами державної виконавчої служби, посадовими особами, які здійснюють примусову реалізацію рішень, та особами, що беруть участь у виконавчому провадженні і залучаються до проведення виконавчих дій [27, с. 115]. Дане визначення має більш комплексний характер, оскільки в ньому не лише розкривається зміст виконавчих дій, але й акцентується увага на правових основах таких дій, що включають норми матеріального та процесуального права. Крім того, у визначенні підкреслюється, що виконавче провадження являє собою врегульовані законодавством України суспільні відносини, які виникають і реалізуються в процесі примусового виконання рішень. Варто зазначити, що подібні комплексні визначення, а також сама сутність виконавчого провадження, дають підстави розглядати це поняття в різних значеннях. З одного боку, виконавче провадження можна розуміти як особливий процесуальний порядок, врегульовану законом діяльність уповноважених органів та їх посадових осіб, спрямовану на примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів. З іншого боку, виконавче провадження являє собою сукупність правовідносин, що виникають між його учасниками в процесі здійснення примусового виконання. Ці правовідносини мають публічно-правовий характер, оскільки однією зі сторін виступає державний орган, наділений владними повноваженнями.

Ю.В. Білоусов наголошує, що виконавче провадження є складним та багатогранним правовим інститутом, який можна розглядати з різних аспектів. З одного боку, воно являє собою сукупність юридичних норм, що регламентують умови, порядок та процедури примусового виконання рішень судів, а також рішень інших уповноважених органів і посадових осіб у

випадках, коли їх виконання не здійснюється добровільно. Ці норми визначають правові підстави, способи та механізми забезпечення реалізації відповідних рішень шляхом застосування заходів державного примусу. З іншого боку, виконавче провадження можна розглядати як особливу діяльність, що полягає у вчиненні сукупності процесуальних (процедурних) дій органами та посадовими особами, передусім державними та приватними виконавцями, а також іншими учасниками виконавчого процесу. Ця діяльність спрямована на реалізацію рішень юрисдикційних органів, визначених законом, у встановленій законодавством процесуальній формі та порядку [19, с. 105-106].

У першому випадку виконавче провадження постає як об'єктивне виконавче право – система правових норм, що регулюють організаційно-правові засади примусового виконання рішень та механізми реалізації примусових заходів. Ці норми закріплюють повноваження державних органів та посадових осіб у сфері виконавчого провадження, визначають права та обов'язки учасників виконавчого процесу, встановлюють порядок вчинення виконавчих дій, види заходів примусового впливу тощо.

У другому випадку виконавче провадження розглядається як практична діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на примусову реалізацію рішень судів та інших юрисдикційних органів відповідно до встановлених законодавством процедур та у визначеній процесуальній формі. Ця діяльність здійснюється на підставі норм виконавчого права та полягає у вчиненні державними та приватними виконавцями, а також іншими учасниками комплексу дій, передбачених законом, з метою забезпечення виконання відповідних рішень.

С.В. Щербак також пропонує розуміти виконавче провадження у декількох ключових значеннях. По-перше, виконавче провадження постає як сукупність правових норм, що регламентують відносини, які виникають у зв'язку з примусовою реалізацією виконавчих документів. Йдеться про систему норм, закріплених у законодавстві про виконавче провадження, які

визначають підстави, порядок, способи та механізми примусового виконання рішень судів, інших юрисдикційних органів та рішень, що підлягають обов'язковому виконанню відповідно до закону. По-друге, виконавче провадження розглядається як процедура вчинення виконавчих дій державними виконавцями, що починається з відкриття виконавчого провадження і триває до його завершення. У цьому контексті виконавче провадження являє собою врегульовану законом діяльність уповноважених органів та їх посадових осіб, спрямовану на примусову реалізацію відповідних рішень. Ця діяльність здійснюється у встановленій процесуальній формі та передбачає вчинення комплексу дій, визначених нормами виконавчого законодавства [185, с. 189]. Такий комплексний підхід дозволяє всебічно охопити сутність та зміст виконавчого провадження як спеціального правового інституту.

Найбільш доцільніше буде погодитися з визначенням І.В. Андронova, відповідно до якого виконавче провадження являє собою врегульовану нормами законодавства самотійну юридичну процесуальну діяльність, що здійснюється спеціально уповноваженими державними органами та їх посадовими особами у формі державного примусу. Ця діяльність спрямована на фактичну реалізацію рішень юрисдикційних органів, які згідно із законом підлягають примусовому виконанню [4, с. 218].

Сучасне розуміння виконавчого провадження як об'єкта адміністративно-правового регулювання потребує врахування не лише його процесуальної природи, але й інформаційно-організаційного виміру функціонування. У цьому аспекті заслуговує на увагу позиція С. О. Лисенка, який акцентує, що ефективність примусового виконання рішень дедалі більше залежить від рівня захищеності інформації, стійкості електронних комунікацій та належного управління цифровими процедурами [72]. Даний підхід дає підстави розглядати виконавче провадження не лише як завершальний етап реалізації юрисдикційного акта, а і як складний

адміністративно-правовий механізм, у межах якого поєднуються процедурні, організаційні та інформаційно-технологічні елементи.

На основі аналізу різноманітних підходів до визначення поняття «виконавче провадження» в юридичній літературі та нормативно-правових актах, варто запропонувати наступне визначення:

Виконавче провадження – це врегульована нормами права самостійна процесуальна діяльність спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб, що здійснюється у формі державного примусу та спрямована на реалізацію рішень судів, інших юрисдикційних органів і рішень, які відповідно до закону підлягають примусовому виконанню, у випадку їх невиконання добровільно зобов'язаними суб'єктами.

Аналізуючи вказане поняття, можна виокремити наступні ознаки виконавчого провадження:

- врегульованість нормами права. Виконавче провадження регламентується комплексом нормативно-правових актів різної юридичної сили, серед яких основне місце займає законодавство про виконавче провадження (Конституція України, Закони України «Про виконавче провадження», «Про органи та осіб, які містять примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»);

- самостійна процесуальна діяльність. Виконавче провадження не є стадією чи етапом судових процесів, а являє собою окремий самостійний вид юридичної діяльності. Воно має власний предмет і метод правового регулювання, самостійні завдання та суб'єктів;

- здійснення уповноваженими державними органами та посадовими особами. Реалізація виконавчого провадження покладається на систему спеціалізованих державних органів – органів державної виконавчої служби, очолювану Міністерством юстиції України. Безпосереднім виконанням рішень займаються державні та приватні виконавці – посадові особи, наділені відповідними повноваженнями;

- форма державного примусу. На відміну від добровільного виконання рішень, виконавче провадження застосовує державний примус шляхом вжиття передбачених законом заходів впливу (арешт майна, звернення стягнення на грошові кошти та майно тощо);

- спрямованість на реалізацію певних рішень. Предметом виконавчого провадження є примусове виконання рішень судів (цивільних, господарських, адміністративних), рішень інших юрисдикційних органів (третейських судів), а також виконавчих документів іншого характеру, визначених Законом України «Про виконавче провадження»;

- застосування у разі невиконання рішення добровільно. Виконавче провадження відкривається лише за наявності підстави – невиконання рішення. Якщо рішення виконується добровільно, примусові заходи не застосовуються;

- процесуальний характер. Виконавче провадження здійснюється в чітко визначеній законом процесуальній формі із дотриманням встановлених процедурних правил. Воно складається з низки процесуальних дій (відкриття, проведення виконавчих дій, завершення провадження).

Отже, наведені ознаки комплексно характеризують виконавче провадження як особливий правовий інститут, врегульований законом примусової діяльності держави щодо реалізації рішень юрисдикційних органів у випадках їх невиконання добровільно.

Виконавче провадження як об'єкт адміністративно-правового регулювання займає важливе місце в системі права України. Його теоретичні основи обґрунтовуються на низці фундаментальних принципів, які забезпечують ефективність та справедливість процесу примусового виконання рішень.

Принципи права є фундаментальними засадами, що відображають сутнісні закономірності розвитку суспільства та держави, а також визначають

спрямованість і зміст правового регулювання суспільних відносин. Вони виступають своєрідним ідейним орієнтиром для законотворчої та правозастосовної діяльності органів державної влади [33, с. 127].

Дотримання принципів права забезпечує цілісність, стабільність і гармонійне функціонування всієї правової системи. Ці керівні начала є своєрідним стрижнем, навколо якого формується та розвивається право як універсальний регулятор суспільних відносин. Вони визначають загальну логіку і внутрішню єдність правових норм, сприяють їх узгодженості та несуперечності.

Принципи права є обов'язковими для всіх суб'єктів правотворчості та правозастосування. Їх ігнорування або свідоме порушення законодавцем, судовими органами чи іншими владними інституціями може підірвати авторитет права, послабити його регулятивний вплив, спричинити дисбаланс та дестабілізацію правової системи.

Недотримання принципів права негативно позначається на стані правосвідомості та правової культури в суспільстві. Воно може посіяти недовіру до права, сформувати уявлення про його несправедливість, упередженість чи навіть зневагу до правових приписів.

Отже, принципи права є тими невід'ємними засадами, що забезпечують єдність, стабільність, легітимність та ефективність правової системи. Їх неухильне дотримання є запорукою правопорядку, захисту прав і свобод людини та громадянина, а також належного функціонування держави і суспільства загалом.

Закон України «Про виконавче провадження» чітко визначає принципи, на яких обґрунтовується процес примусового виконання рішень судів та інших уповноважених органів. Серед основоположних засад виконавчого провадження закріплено верховенство права, обов'язковість виконання рішень, дотримання законності на всіх етапах провадження. Важливими є також диспозитивність, справедливість, неупередженість та об'єктивність, гласність та відкритість процесу. Закон наголошує на

необхідність розумних строків виконання рішень, співмірності примусових заходів та обсягу вимог, а також забезпечення права на оскарження дій чи бездіяльності державних і приватних виконавців [127]. Ці принципи покликані гарантувати ефективність та справедливість виконавчого провадження, захистити права і свободи його учасників, а також зміцнити довіру до системи правосуддя загалом.

Незважаючи на закріплення цих принципів на законодавчому рівні, науковці піддають їх критиці та пропонують власні підходи до формулювання засад цього процесу.

Серед принципів, які часто виокремлюються у наукових працях Ю.В. Білоусова, можна назвати гуманізм, який вимагає поваги до людської гідності та прав особи під час примусового виконання рішень. Важливими є також верховенство права, законність, заборона свавільних дій і рішень виконавців. Окрім того, наголошується увага на потребі неупередженості, об'єктивності, відсутності дискримінації за будь-якими ознаками у виконавчому провадженні. Окрему увагу приділено принципам юрисдикції, згідно з якими виконавець повинен діяти лише в межах своєї територіальної та предметної компетенції. Підкреслюється недоторканність житла громадян, яке можна порушити виключно на підставах, передбачених законом. Процес виконання рішень має бути диспозитивним, надаючи певну свободу вибору дій, але водночас публічним і прозорим. Забезпечення повного та своєчасного виконання рішень, постійний контроль за належним здійсненням виконавчих дій також розглядаються як принципові вимоги до виконавчого провадження [19, с. 107].

С.Я. Фурса та Є.І. Фурса виокремлюють дві групи принципів виконавчого провадження. Перша група охоплює загальноправові або конституційні засади, серед яких – верховенство права, законність, гарантування права на судовий захист та гуманістичні цінності [174, с. 45].

Друга група об'єднує галузеві, або спеціальні принципи виконавчого процесу. Вони включають обов'язковість виконання законних вимог

виконавців, правову визначеність щодо остаточності та обов'язковості виконання рішень, які набрали законної сили. Важливими також є своєчасність примусового виконання виконавчих документів, чітке законодавче регулювання дискреційних повноважень виконавців з метою запобігання свавільним діям. Окремо наголошується на необхідності забезпечити право на оскарження рішень і дій виконавців, а також неприпустимість позбавлення волі за невиконання цивільно-правових зобов'язань. Принципи також мають гарантувати недоторканність мінімуму майна, необхідного для існування боржника та членів його сім'ї [90, с. 130-132]. Така систематизація принципів з урахуванням європейських стандартів має на меті підвищити ефективність та справедливість вітчизняного виконавчого провадження.

Одним із ключових принципів виконавчого провадження, на який слід звернути особливу увагу, є доступність примусового виконання рішень для стягувачів. Його сутність полягає в тому, що особа, на користь якої винесено рішення суду чи іншого юрисдикційного органу, не повинна нести фінансового тягара за здійснення виконавчих дій.

Усі витрати, пов'язані з процесом примусового виконання, включно з авансовими внесками, які може бути змушений сплатити стягувач на початкових етапах, мають бути в підсумку відшкодовані боржником. Це означає, що держава гарантує безоплатність доступу до механізму виконання рішень для осіб, права яких були порушені, а всі понесені ними кошти будуть згодом стягнуті з боржника. Такий підхід спрямований на усунення фінансових бар'єрів для реалізації рішень на користь стягувачів, забезпечуючи їм рівні можливості в захисті своїх прав та законних інтересів незалежно від майнового стану.

Таким чином, аналіз законодавства у сфері виконавчого провадження виявив певні недоліки у підході законодавця до закріплення принципів цього правового інституту. Спостерігається тенденція до дублювання загальноправових (конституційних) та міжгалузевих принципів права, які

вже знайшли своє відображення в інших нормативно-правових актах у вигляді окремих статей або впливають з їх змісту. Такий підхід видається недоцільним, оскільки основною метою нормативного закріплення переліку принципів права є полегшення заповнення прогалин у правовому регулюванні шляхом застосування аналогії права. З цієї точки зору, більш ефективним було б зосередитися на формулюванні та нормативному закріпленні саме тих принципів, які є характерними для комплексного міжгалузевого інституту виконавчого провадження. Це дозволило б уникнути зайвого дублювання загальновідомих правових засад і зосередитися на специфічних керівних положеннях, що визначають особливості процесу примусового виконання рішень юрисдикційних органів. Такі галузеві принципи мають відображати унікальні риси виконавчого провадження, враховувати практику застосування відповідних норм та європейські стандарти в цій сфері. Їх належне закріплення на законодавчому рівні дозволить заповнити прогалини, забезпечити єдність правозастосування та слугуватиме орієнтиром для подальшого вдосконалення правового регулювання примусового виконання рішень в Україні.

Виконавче провадження як об'єкт адміністративно-правового регулювання посідає важливе місце в системі права України. Його теоретичні основи ґрунтуються на фундаментальних засадах права, принципах верховенства закону, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, невідворотності виконання остаточних рішень судів та інших юрисдикційних органів.

Виконавче провадження тісно пов'язане з низкою галузей права, таких як адміністративне, цивільне, господарське, кримінальне право. Будучи складовою частиною адміністративного процесу, воно регулює діяльність органів державної виконавчої служби та приватних виконавців щодо примусового виконання різноманітних рішень на підставі норм, закріплених у законодавстві.

Місце виконавчого провадження в системі права визначається його ключовою роллю у забезпеченні верховенства права, реалізації принципу законності та утвердженні авторитету судової влади. Без ефективного механізму виконання рішень судів та інших органів влади втрачають свою силу та сенс.

На сьогодні, серед науковців немає єдиної узгодженої позиції щодо тлумачення та визначення місця виконавчого провадження в системі права України. Різні правники висловлюють відмінні підходи та бачення даного інституту, його природи, взаємозв'язків з іншими галузями права.

Реальне і повне виконання рішень судів та інших уповноважених органів є невід'ємною складовою ефективного здійснення правосуддя в державі та запорукою дієвого захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Лише за умови належного примусового виконання остаточні рішення юрисдикційних органів переходять з площини декларативних приписів у практичну реалізацію відновлення порушених прав.

Процес захисту суб'єктивних прав громадян і організацій завершується саме на стадії виконання відповідних рішень у порядку, визначеному Конституцією та законодавством України. Забезпечення реалізації судових рішень і рішень інших органів влади є невід'ємною частиною юрисдикційної діяльності, спрямованої на поновлення порушених прав особи.

Гарантування прав і свобод людини визнається головним обов'язком держави відповідно до статті 3 Основного Закону [61]. Саме тому ефективне виконавче провадження, здатне реально забезпечити втілення в життя рішень на користь громадян і організацій, відіграє ключову роль у виконанні державою своїх конституційних зобов'язань щодо захисту прав особи. Належна реалізація рішень юрисдикційних органів є також свідченням дієвості механізмів правосуддя, утвердження верховенства права та зміцнення довіри суспільства до державних інституцій.

У сфері цивільного процесуального законодавства та наукових працях, присвячених відповідній галузі права, спостерігається відсутність єдиного підходу до визначення стадії виконання судових рішень. Вчені та законодавець використовують різні терміни для позначення цього процесу: «виконавче провадження», «виконавчий процес», «виконання судових рішень» чи «виконання судових постанов». Однак, останні формулювання не охоплюють рішення інших органів, які також підлягають примусовому виконанню в порядку цивільного судочинства відповідно до законодавства.

Серед науковців існують розбіжності в поглядах на найбільш доречну термінологію для позначення цієї стадії. Деякі правники вважають, що використання терміну «виконавче провадження» передбачає єдині засоби виконання рішень як судових, так і інших державних та несудових органів. Інші науковці, зокрема С.В. Щербак, критикують об'єднання декількох різновидів проваджень під одним поняттям «виконавче провадження» і пропонують застосовувати термін «виконавчий процес» [184, с. 43].

Деякі науковці, зокрема Н.А. Сергієнко, висловлюють думку, що в сучасних реаліях виконавче провадження фактично набуває рис виконавчого процесу. Їхнє обґрунтування ґрунтується на тому, що діяльність із примусового виконання рішень все більше набуває ознак процесуальної форми, зокрема стадійності. Крім того, система норм, які регулюють виконавче провадження, стає дедалі більш деталізованою та кодифікованою. За рівнем правової регламентації вона наближається до процесуального законодавства, що визначає порядок розгляду справ у відповідних юрисдикціях [153, с. 98].

Такий підхід дозволяє стверджувати, що виконавче провадження переростає рамки звичайної сукупності процедур і перетворюється на самостійний виконавчий процес зі своїми чітко визначеними стадіями, суб'єктами, повноваженнями та гарантіями. Високий ступінь нормативного врегулювання забезпечує більшу впорядкованість, деталізацію та системність процесу примусового виконання рішень.

Розгляд виконавчого провадження як окремого виконавчого процесу дозволяє не лише по-новому осмислити його сутність і особливості, а й підвищити вимоги до якості правового регулювання та рівня гарантій усіх учасників цього процесу. Це, у свою чергу, може позитивно позначитися на ефективності та результативності примусового виконання рішень в Україні.

Наявність різноманітних поглядів і підходів до найменування стадії примусового виконання рішень серед науковців і в законодавстві свідчить про необхідність вироблення єдиної узгодженої термінології в цій сфері. Термін, який буде обрано для позначення даної стадії процесу, має максимально повно та точно відображати сутність правовідносин, що виникають між учасниками під час примусової реалізації рішень судів та інших юрисдикційних органів. Уніфікована термінологія дозволить уникнути плутанини та неоднозначних тлумачень, сприятиме чіткому розумінню правової природи та особливостей відповідного процесу як серед фахівців, так і пересічних громадян. Після ретельного аналізу різних термінологічних підходів і врахування думок провідних науковців необхідно обрати найбільш вдалий і змістовний варіант назви цієї стадії.

Щодо визначення місця виконавчого провадження в системі права України також спостерігається відсутність єдиного наукового підходу.

Б.М. Гук [44] та Ю.П. Битяк [20] виступають за виокремлення так званого «адміністративно-виконавчого права» як окремої галузі права, що регулює відносини у сфері примусового виконання рішень. Прихильники цієї позиції наводять аргументи на користь розгляду виконавчого провадження як складової частини адміністративного процесу. Зокрема, вони вказують на обов'язкову участь у відповідних правовідносинах державного та приватного виконавця як суб'єкта, наділеного владними повноваженнями. Крім того, стверджується публічно-правовий характер правовідносин у виконавчому провадженні, які мають усі ознаки адміністративно-процесуальних норм.

На підтвердження своєї позиції вчені наводять той факт, що діяльність державних виконавців регламентується нормами адміністративного права, а

порядок їх взаємодії з іншими суб'єктами виконавчого провадження має виражений процесуальний характер. Це, на їхню думку, дає підстави розглядати виконавче провадження як частину ширшого адміністративного процесу, а не окремий самостійний правовий інститут.

В свою чергу, С.В. Щербак [185, с. 189] не погоджується з ідеєю виокремлення самостійної галузі «виконавчого права» та обґрунтовують позицію про те, що виконавче провадження є складовою частиною ширшого адміністративного процесу. Прихильники цього підходу акцентують увагу на переважно адміністративно-правовому характері регулювання відносин у сфері примусового виконання рішень. Вони вказують на наявність у виконавчому провадженні таких ознак, як адміністративно-процедурна та адміністративно-юрисдикційна. Це проявляється, зокрема, у владних повноваженнях державних виконавців, їх підпорядкуванні органам Міністерства юстиції, процесуальному порядку здійснення виконавчих дій. Відповідно до цього підходу, визначальним для з'ясування місця виконавчого провадження в системі права є саме його адміністративно-правова природа та тісний взаємозв'язок з інститутами адміністративного права і процесу. С.В. Щербак наголошує, що виконавче провадження об'єднує в собі елементи різних галузей права, проте його сутнісні ознаки та регулятивні механізми найбільше корелюють із засадами адміністративного процесу.

С.Я. Фурса та Є.І. Фурса також розглядають виконавче провадження як невід'ємний інститут адміністративного процесу. Вони обґрунтовують цю позицію тим, що правовідносини, які виникають під час примусового виконання рішень, мають виражений адміністративно-процесуальний характер [176]. Зокрема, науковці наголошують на тому, що здійснення примусового виконання є однією з юрисдикційних функцій держави, яка має свої особливі індивідуалізуючі ознаки, зумовлені предметом і методом правового регулювання цих відносин. Відповідно, виконавчі правовідносини розглядаються як різновид відносин, що виникають у сфері організації та діяльності органів і осіб, уповноважених на примусове виконання рішень.

Тому за своєю природою та сутністю ці відносини ближчі до адміністративно-процесуальних, ніж до інших галузевих різновидів правовідносин [176, с. 95].

Позиція щодо розгляду виконавчого провадження виключно як частини адміністративного процесу видається дещо спірною та потребує ретельнішого вивчення. На сучасному етапі система законодавства у сфері примусового виконання рішень перебуває в активній стадії реформування та трансформації, що ускладнює її чітку галузеву ідентифікацію. Замість поспішного виокремлення виконавчого провадження в самостійну галузь права, доцільнішим є зосередження зусиль на уніфікації відповідного законодавства. Це передбачає об'єднання специфічних форм, методів та процедур примусового виконання рішень різних галузей права в єдиний блок загальних засад виконавчого провадження з урахуванням особливостей окремих юрисдикцій. Крім того, піддається сумніву теза про повністю адміністративно-процесуальний характер правовідносин у виконавчому провадженні. Їхня правова природа має відмінності від предмета адміністративно-процесуального регулювання відносин у сфері державного управління.

Попри відсутність єдиної консолідованої позиції, можна виокремити кілька основних напрямків, у руслі яких розглядається місце виконавчого провадження. Перший підхід полягає в розумінні виконавчого провадження як заключної стадії цивільного, господарського чи адміністративного процесу, покликаної забезпечити реалізацію рішень відповідних юрисдикційних органів. Прихильники цієї точки зору, а саме В.В. Комаров [56], К.В. Гусаров [36], Н. Грабар [37], О.Б. Верба-Сидор [27] акцентують увагу на процесуальному характері відносин з примусового виконання як логічного продовження судового або адміністративного розгляду справи. В свою чергу, Н.А. Сергієнко [155], С.Я. Фурса та Є.І. Фурса [174] розглядають виконавче провадження як складову частину галузей права – цивільного, господарського чи адміністративного. За цим підходом, регулювання

відносин примусового виконання є органічною частиною предмета відповідних галузей. Нарешті, існує думка, яку підтримують Б.М. Гук [34] та Ю.П. Битяк [20], про доцільність виокремлення виконавчого провадження в самостійну галузь права, хоча й серед прихильників цієї концепції відсутня однастайність щодо її назви – «виконавче право», «виконавче процесуальне право» тощо.

В.В. Комаров та ін. [56] схилиються до думки, що саме стадія виконання рішень суду завершує цивільний процес. Ця позиція обґрунтовується тим, що без фактичної реалізації судового рішення втрачається практичний сенс усього судочинства. Адже остаточним зверненням до суду є не просто отримання рішення на папері, а реальне відновлення порушених прав чи інтересів. Тому прихильники такого підходу наголошують, що правосуддя слід розуміти в широкому контексті – як діяльність, що охоплює не лише розгляд справи, але й виконання винесеного рішення. З цієї точки зору виконавче провадження розглядається як завершальний етап реалізації механізму захисту цивільних прав.

Водночас існує й альтернативна позиція, відповідно до якої процес захисту права завершується в момент набрання чинності судовим рішенням. Прихильники цього підходу вважають, що на цьому етапі вже встановлено наявність порушення права, визначені заходи його захисту, а отже, мета правосуддя досягнута [150, с. 55]. Така розбіжність у поглядах науковців зумовлена різним розумінням моменту завершення процесу захисту права. Якщо одні дослідники пов'язують його з юридичним оформленням за результатами розгляду справи, то інші наполягають на необхідності доведення процесу до логічного завершення у вигляді реального виконання судового рішення.

Все ж таки варто погодитися, що найбільш обґрунтованою є позиція, яка розглядає виконавче провадження як невід'ємну складову процесу захисту прав та інтересів осіб. Такий підхід найбільше показує сутність та призначення правосуддя в цивільних справах. Обмеження цивільного

процесу стадією судового розгляду та винесенням рішення видається занадто формальним. Адже метою звернення особи до суду є не просто отримання документа – рішення суду, а реальне поновлення порушеного права чи усунення перешкоди у його реалізації.

Тому основна мета цивільного судочинства не може бути досягнута тільки з набранням судовими рішеннями законної сили. На цьому етапі процес захисту права ще не завершено, адже попри набрання законної сили рішенням суду, не забезпечується автоматичне відновлення порушеного права. Для цього необхідні додаткові дії, спрямовані на практичну реалізацію приписів суду. Виконавче провадження як раз є тим механізмом, який покликаний трансформувати формальне визнання права в його реальне здійснення. Саме на стадії виконання рішення судом досягається фактичне задоволення матеріально-правових вимог заявника, відбувається безпосереднє втілення в життя судових приписів. Більше того, без ефективної системи виконання судових рішень сам інститут правосуддя втрачає сенс. Тому розгляд виконавчого провадження у нерозривній єдності з попередніми стадіями цивільного процесу дозволяє забезпечити реалізацію права на судовий захист. Такий підхід відповідає положенням міжнародно-правових актів, які включають у себе поняття справедливого судочинства та вимоги неупередженого виконання судового рішення.

Концепція виконавчого провадження як завершального етапу цивільного процесу знаходить підтримку серед багатьох науковців у галузі цивільного процесуального права, а саме В.В. Комаров та ін. [56]. Вони наголошують на нерозривному зв'язку між судовим розглядом справи та примусовою реалізацією ухваленого рішення, вбачаючи в цьому єдиний механізм захисту порушених прав. Науковці аргументують свою позицію тим, що саме на стадії виконання здійснюється матеріалізація норми права та фактичне відновлення суб'єктивних прав, визнаних судом. Вони підкреслюють, що захист права не може обмежуватися лише декларативним проголошенням певного правового статусу в судовому рішенні, а неодмінно

має включити й етап втілення в життя висновків суду навіть, якщо це потребує застосування заходів примусу. Крім того, К.В. Гусаров [36] звертає увагу на те, що стадія виконання є логічним продовженням попередніх етапів цивільного процесу, їх закономірним наслідком. При цьому вона не переходить в жодну іншу стадію, а знаменує собою остаточний та реальний захист суб'єктивних цивільних прав. Важливим аспектом цієї концепції є визнання необхідності створення належних умов для ефективного виконання судових рішень на всіх етапах цивільного процесу. Це означає, що вже під час розгляду справи мають бути закладені передумови для подальшої реалізації судового рішення з повним відновленням порушеного права.

Н. Грабар, розвиваючи цю думку, використовує паралелі між позовом та виконавчим провадженням, розглядаючи їх як інструменти захисту права на різних стадіях єдиного процесу. Якщо позов спрямований на захист оспорюваного права, то виконавче провадження має на меті захистити право, яке вже визнане судом і потребує лише примусової реалізації. При цьому наголошується на спільності кінцевої мети цих інститутів при відмінності використаних ними процесуальних засобів [37, с. 290].

Конституційний та Верховний суди України у своїй правозастосовній практиці дотримуються позиції щодо інтегрованості виконавчого провадження до системи судового захисту прав. У своїх численних рішеннях вони зазначають, що стадія виконання судового рішення є невіддільною складовою частиною механізму реалізації правосуддя [145-148]. Ці судові органи акцентують увагу на тому, що право на справедливий суд та ефективний судовий захист не може визнаватися дійсним, якщо судові рішення залишається невиконаним. Тому вони розглядають виконавче провадження як логічне завершення судового розгляду, без якого судовий процес втрачає свою дієвість та результативність. Більше того, у правових позиціях вищих судів підкреслюється, що можливість отримати виконання судового рішення, ухваленого на користь особи, є ключовою процесуальною гарантією доступності правосуддя. Адже звернення до суду створено не

заради самого процесу, а для реального відновлення порушених прав, яке неможливо без фактичного виконання судового рішення. Такий підхід українських судів збігається з міжнародними стандартами справедливого судочинства, закріпленими в Європейській конвенції з прав людини, а саме в ст. 6 та 13 Конвенції, присвячених праву на справедливий суд та ефективний засіб правового захисту, а також забезпечує обов'язковість виконання остаточних судових рішень [57].

Підсумовуючи вищесказане щодо правової природи виконавчого провадження, можна дійти висновку про його глибокий зв'язок із судовим процесом, незважаючи на різноманітність наукових поглядів на це питання. Зв'язок простежується як на рівні спільності цієї цілі, так і в контексті ускладнень процесуальних дій. Захист та відновлення порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави є основоположним призначенням будь-якого виду судочинства – цивільного, господарського чи адміністративного. Ця мета не може бути визнана досягнутою лише внаслідок ухвалення судового рішення. Вона потребує конкретних дій, спрямованих на зміну правової реальності.

З огляду на це, видається обґрунтованим розглядати виконавче провадження як завершальний етап судового захисту прав. Воно є тим механізмом, який трансформує абстрактні судові рішення у фактичне відновлення порушеного права чи усунення перешкоди у його реалізації. Без цього етапу вся попередня процесуальна діяльність ризикує залишитися суто формальною, не досягнувши своєї кінцевої мети. Більше того, право на виконання судового рішення є невід'ємною складовою права на справедливий суд. Воно забезпечує дієвість судового захисту, надаючи йому реальний, а не ілюзорний характер. Тому виконавче провадження слід сприймати не як щось відокремлене від судового процесу, а як його органічне продовження, в межах якого остаточно завершається реалізація судових приписів. Важливо також відзначити, що ефективність виконавчого

провадження значною мірою залежить від якості попередньої стадії судового розгляду. Чіткість та повнота судового рішення, вжиття судом заходів для забезпечення позову чи запобігання ухилення боржника від виконання своїх обов'язків – усе це створює належне підтвердження для подальшого безперешкодного виконання рішення.

Отже, виконавче провадження можна охарактеризувати як завершальну стадію судового процесу, в якій досягається основна мета правосуддя – реальне відновлення порушених прав та інтересів, захищених судом чи іншим юрисдикційним органом. Воно є ключовим елементом права на судовий захист, без якого це право втрачає свою практичну цінність. Такий підхід до розуміння сутності виконавчого провадження дозволяє забезпечити цілість механізму захисту права, уникнути його фрагментарності та підвищити загальну ефективність правосуддя. Він орієнтує всю правову систему на досягнення кінцевого результату – не просто формального вирішення спору, а дійсного відновлення порушеного права.

1.2. Суб'єкти виконавчого провадження в Україні та їх правовий статус

Виконавче провадження в Україні є важливою складовою правової системи, яка забезпечує реалізацію судових рішень та інших виконавчих документів, що набули законної сили. Суб'єкти, які забезпечують адміністративно-правове регулювання виконавчого провадження, відіграють надзвичайно важливу роль у захисті прав і свобод громадян. Їхня діяльність безпосередньо пов'язана з неухильним дотриманням судових рішень та рішень інших державних органів, що є запорукою ефективного функціонування системи правосуддя та верховенства права в країні.

Ці суб'єкти покликані забезпечити належне виконання рішень судів та інших уповноважених органів, що є критично важливим для підтримання правопорядку та захисту інтересів громадян. Їхня робота вимагає ретельного

дотримання законодавчих норм, принципів неупередженості та об'єктивності, а також високого рівня професіоналізму та відповідальності.

Ефективна діяльність суб'єктів адміністративно-правового забезпечення виконавчого провадження є запорукою довіри громадян до системи правосуддя та гарантією того, що їхні права та законні інтереси будуть захищені. Саме на органи державної виконавчої служби та приватних виконавців покладається відповідальність за втілення в життя приписів, визначених у відповідних рішеннях. Процес виконавчого провадження відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні верховенства права та дотриманні принципу невідворотності юридичної відповідальності.

Для того, щоб особа могла виступати суб'єктом правовідносин, вона повинна мати правосуб'єктність, тобто здатність бути носієм прав та обов'язків відповідно до норм законодавства. Правосуб'єктність є обов'язковою передумовою участі у правовідносинах і включає в себе правоздатність, дієздатність та деліктоздатність.

Таким чином, суб'єкти правовідносин – це особи, наділені правосуб'єктністю, які беруть участь у конкретних правовідносинах, реалізуючи свої суб'єктивні права та виконуючи юридичні обов'язки, користуючись повноваженнями та несучи юридичну відповідальність. Для глибшого розуміння їхнього правового статусу в контексті виконавчого провадження необхідно провести класифікацію та визначити співвідношення між поняттями «суб'єкти виконавчого процесу», «учасники виконавчого провадження» та «суб'єкти виконавчого провадження».

Суб'єкти виконавчого процесу є широкою категорією, що охоплює всіх можливих учасників правовідносин, пов'язаних із примусовим виконанням рішень судів та інших юрисдикційних органів. Вони представляють різні інтереси та відіграють різні ролі в процесі виконавчого провадження. До суб'єктів виконавчого процесу належать як державні органи та їх посадові особи, так і фізичні та юридичні особи, права та законні інтереси яких зачіпаються виконанням відповідного рішення. Серед них можна виділити

виконавців рішень, стягувачів, боржників, представників сторін, експертів, спеціалістів, перекладачів, суб'єктів оскарження, державні органи контролю та нагляду тощо. Кожен із суб'єктів виконавчого процесу має чітко визначений процесуальний статус, який регламентується законодавством та передбачає відповідний обсяг прав, обов'язків та повноважень. Їхні процесуальні можливості та межі діяльності різняться залежно від ролі, яку вони відіграють на різних стадіях виконавчого провадження [78, с. 45].

Така різноманітність суб'єктів та їхніх ролей зумовлена складністю та багатогранністю виконавчого процесу, необхідністю забезпечити збалансований захист інтересів усіх залучених сторін та ефективно примусове виконання рішень на засадах верховенства права.

Суб'єкти виконавчого провадження – це учасники примусового виконання конкретного виконавчого документа, ухваленого судом або іншим юрисдикційним органом. Це фізичні, юридичні особи та суб'єкти підприємницької діяльності, які мають визначені законом процесуальні права та обов'язки у сфері виконавчого провадження. Дана категорія є вузькою порівняно з поняттям «суб'єкти виконавчого процесу», оскільки стосується лише тих учасників, які залучені до конкретного виконавчого провадження щодо примусового виконання певного рішення.

Законодавець у Законі України «Про виконавче провадження» оперує терміном «учасники виконавчого провадження» [127], перелічуючи їх вичерпний перелік. Однак ця категорія не відображає всього складу суб'єктів, задіяних у виконавчому процесі в цілому. Важливо зазначити, що крім безпосередніх учасників виконавчого провадження, існують й інші державні органи та установи, які не беруть участі у виконанні конкретних рішень, але відіграють важливу роль у забезпеченні належного функціонування системи виконавчого процесу в цілому. Тож поняття «суб'єкти виконавчого процесу» є ширшим і охоплює всіх задіяних осіб та органів.

С.В. Щербак пропонує розмежовувати поняття «учасники виконавчого провадження» та «суб'єкти виконавчого провадження» за критерієм

зацікавленості у результаті виконавчого провадження та активності ролі у процесі примусового виконання рішення. Зокрема, учасниками виконавчого провадження слід вважати лише тих фізичних та юридичних осіб, які мають безпосередній інтерес (особистий, державний, службовий) у результатах виконавчого провадження та відіграють активну роль, здатну впливати на перебіг вчинення виконавчих дій. Це можуть бути сторони виконавчого провадження (стягувач, боржник), їхні представники, державні виконавці та інші особи, чії права та обов'язки безпосередньо пов'язані з примусовим виконанням рішення. Натомість, суб'єктами виконавчого провадження пропонується вважати тих осіб, які не мають безпосереднього інтересу в результаті виконавчого провадження, а лише сприяють проведенню виконавчих дій, відіграючи допоміжну, пасивну роль. Це можуть бути експерти, спеціалісти, перекладачі, суб'єкти оскарження тощо [185, с. 190].

Таке розмежування ґрунтується на ідеї, що учасники виконавчого провадження мають безпосередній зв'язок із предметом виконавчого провадження та можливість активно впливати на його перебіг і результат. Водночас суб'єкти виконавчого провадження залучаються для виконання допоміжних функцій і не мають прямого інтересу у наслідках виконання рішення.

Такий підхід дозволяє чіткіше визначити процесуальний статус різних осіб, залучених до виконавчого провадження, та їхню роль у забезпеченні примусового виконання рішень.

С.Я. Фурса та Є.І. Фурса [173] пропонують ґрунтовну класифікацію суб'єктів виконавчого провадження, виділивши сім основних груп. Перша група – це особи, наділені владними повноваженнями у сфері виконавчого провадження, а саме державні та приватні виконавці, які безпосередньо здійснюють примусове виконання рішень суду та інших юрисдикційних органів. Друга група – сторони виконавчого провадження (стягувачі та боржники), а також їхні представники, які мають безпосередню матеріально-правову заінтересованість у результаті виконавчого провадження. До третьої

групи належать органи прокуратури, покликані здійснювати нагляд за додержанням законності під час виконавчого провадження. Четверта група охоплює осіб, основною функцією яких є захист прав та інтересів інших учасників виконавчого провадження. П'ята група включає суб'єктів, які за законом зобов'язані сприяти належному виконанню рішень, серед них торговельні організації, правоохоронні органи, фінансові установи тощо. Шоста група представлена особами, які утримують майно боржника на законних підставах. Останню, сьому групу, становлять особи, майнові права яких безпосередньо не стосуються виконавчого провадження, проте можуть бути порушені діями виконавця, зокрема власники майна, на яке було накладено арешт для забезпечення виконання рішення [173, с. 116].

Дана класифікація відображає широкий спектр суб'єктів, залучених до виконавчого процесу, та їхніх різноманітних ролей. Вона допомагає чітко визначити правовий статус, права та обов'язки кожної групи учасників, а також врахувати потенційні конфлікти інтересів, що можуть виникнути між ними.

Проте, варто також звернути увагу на класифікацію, яку надає Н.А. Сергієнко. Відповідно до цієї класифікації перша група – це органи та посадові особи державної виконавчої служби та приватні виконавці, які безпосередньо здійснюють примусове виконання рішень. Сюди належать державні виконавці, їхні керівники, відділи примусового виконання рішень та інші структурні підрозділи. Друга група охоплює учасників виконавчого провадження, які мають безпосередню заінтересованість у його результаті. Це сторони виконавчого провадження (стягувачі та боржники), їхні представники, а також органи державної влади та місцевого самоврядування, прокурори, які представляють інтереси держави або окремих осіб. Третя група включає осіб, які залучаються для сприяння проведенню виконавчих дій. Серед них – експерти, спеціалісти, перекладачі, зберігачі майна боржника, а також спеціалізовані організації, що здійснюють оцінку та реалізацію майна боржника [154, с. 54].

Така класифікація відображає сучасну структуру та склад суб'єктів виконавчого провадження в Україні. Вона враховує реформи у сфері примусового виконання рішень, зокрема створення інституту приватних виконавців, залучення широкого кола допоміжних учасників. Крім того, ця класифікація чітко розмежовує суб'єктів, які безпосередньо здійснюють виконавче провадження, учасників, заінтересованих у його результаті, та осіб, що сприяють проведенню виконавчих дій. Це дозволяє визначити правовий статус, права та обов'язки кожної групи, врахувати їхні інтереси та потенційні конфлікти між ними.

Однак, в контексті сучасних реалій системи примусового виконання рішень в Україні, приватні виконавці також відіграють ключову роль нарівні з державними виконавцями. Тому доцільно розширити першу групу, об'єднавши в ній усіх суб'єктів, уповноважених безпосередньо здійснювати виконавче провадження, незалежно від їхнього статусу – державного чи приватного. Така модифікація класифікації більш точно відображатиме реальний склад суб'єктів, які забезпечують примусове виконання судових рішень та рішень інших органів в Україні.

Отже, аналізуючи вищезазначене, всіх суб'єктів виконавчого провадження можна розділити на три основні категорії.

Перша категорія об'єднує осіб, наділених владними повноваженнями для безпосереднього виконання процесуальних дій. У цій категорії можна виділити дві групи.

Перша група охоплює безпосередніх виконавців – державних, приватних, а також виконавчі групи державних виконавців.

Законодавство України виокремлює особливу категорію посадових осіб, які забезпечують примусове виконання судових рішень та рішень інших органів. Це державні виконавці, які складають ядро системи органів державної виконавчої служби.

Система державної виконавчої служби України включає широкий спектр посадових осіб різного рангу та повноважень. На вершині цієї ієрархії

знаходяться керівники високого рівня – очільники департаментів, управлінь та відділів, а також їхні заступники. Нижче в цій структурі розташовуються безпосередні виконавці, які поділяються на три категорії відповідно до їхнього досвіду та компетенції: головні, старші та звичайні державні виконавці. Незалежно від посади та рангу, всі ці працівники об'єднані спільною місією – забезпечення ефективного виконання рішень, прийнятих судами та іншими уповноваженими органами. Їхня діяльність спрямована на те, щоб ці рішення, які вже набули юридичної сили, були реалізовані на практиці максимально швидко, в повному обсязі та без будь-яких упереджень чи відхилень від встановлених процедур [137].

Чинне законодавство наділяє державних виконавців особливим статусом представників державної влади. Вони діють від імені держави, перебувають під її захистом і мають спеціальні повноваження для здійснення діяльності з примусового виконання рішень у встановленому законом порядку. Це дозволяє розглядати державну виконавчу службу, а особливо безпосередніх державних виконавців, як ключових гарантів реалізації судових рішень та інших юрисдикційних актів.

Державні виконавці мають широкий спектр владних повноважень, які дають їм змогу застосовувати різноманітні заходи примусового виконання, включно з арештом майна, стягненням коштів, виселенням боржників тощо. Вони зобов'язані діяти неупереджено, керуватися виключно законом і забезпечувати невідворотність виконання рішень компетентних органів.

Отже, інститут державних виконавців є наріжним каменем всієї системи примусового виконання в Україні. Саме на них покладається обов'язок гарантувати дотримання приписів судових та інших юрисдикційних органів, забезпечуючи реалізацію їх рішень шляхом застосування передбачених законом заходів примусу.

Законодавство України встановлює саме дуальну систему примусового виконання судових рішень та рішень інших уповноважених органів. Ця система включає як державних, так і приватних виконавців, кожен з яких має

свою сферу компетенції. Приватний виконавець – це особливий суб'єкт права, який має статус особи, що займається незалежною професійною діяльністю. Згідно з законодавством, ним може стати громадянин України, який отримав від держави повноваження здійснювати примусове виконання рішень відповідно до встановленого порядку [137].

Однак, компетенція приватних виконавців має певні обмеження. Закон України «Про виконавче провадження» чітко окреслює коло рішень, які можуть виконувати приватні виконавці. Зокрема, вони не мають права здійснювати примусове виконання рішень, пов'язаних з відібранням дитини, встановленням побачень з нею чи усуненням перешкод у таких побаченнях. Також приватні виконавці не можуть виконувати рішення, де боржником виступають держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, а також юридичні особи з часткою державної власності понад 25% або ті, що фінансуються виключно з державного чи місцевого бюджету [127].

Таким чином, українське законодавство чітко розмежовує повноваження державних та приватних виконавців, базуючись на характері рішень, що підлягають примусовому виконанню. Це розмежування визначає предметну сферу діяльності кожного типу виконавців, забезпечуючи баланс між державним контролем та приватною ініціативою у сфері виконання судових рішень та рішень інших органів.

Аналіз законодавства України щодо виконавчого провадження виявляє суттєві відмінності у повноваженнях державних та приватних виконавців. Деякі науковці, зокрема Л. Мелех, вбачають у цьому ознаки нерівності статусів цих суб'єктів. Особливо помітною є різниця у обмеженнях щодо примусового виконання рішень. Для приватних виконавців законодавство встановлює чіткий перелік обмежень, тоді як для державних виконавців таких обмежень практично не передбачено. Закон також передбачає специфічні підстави для повернення виконавчого документа стягувачу без

прийняття до виконання, які стосуються лише приватних виконавців. Ці підстави враховують особливий статус приватного виконавця як суб'єкта, що діє одночасно у приватно-правовій та публічно-правовій сферах [82, с. 472].

Таким чином, законодавче регулювання діяльності виконавців не лише розмежовує їхні повноваження за предметом виконання рішень, але й встановлює відмінності у способах реалізації цих повноважень. Це створює складну систему розподілу компетенцій між державними та приватними виконавцями, яка відображає специфіку їхнього правового статусу та особливості функціонування в системі виконавчого провадження України.

У системі примусового виконання рішень існує особлива форма організації роботи – виконавчі групи. Це спеціалізовані колективні утворення, які формуються для ефективного здійснення примусового виконання рішень у складних або масштабних випадках. Однак, їх діяльність суворо регламентована законодавством і вони можуть виступати суб'єктами виконавчого процесу лише за чітко визначених умов. Правові засади створення та функціонування виконавчих груп детально викладені в Інструкції з організації примусового виконання рішень, яка затверджена Міністерством юстиції України. Ця Інструкція встановлює процедури формування груп, розподіл обов'язків між їх членами, механізми координації дій та звітності [133]. Виконавчі групи можуть включати декількох державних виконавців, які об'єднують свої зусилля для вирішення особливо складних завдань у сфері виконавчого провадження. Створення таких груп дозволяє ефективно використовувати ресурси виконавчої служби, забезпечувати комплексний підхід до виконання складних рішень та підвищувати загальну результативність виконавчого процесу. При цьому, кожен член виконавчої групи зберігає свої індивідуальні повноваження та відповідальність, але діє в рамках спільної стратегії та узгодженого плану дій.

Друга підгрупа включає осіб, які зобов'язані здійснювати контроль за законністю виконавчого провадження. Система контролю має багаторівневу

структуру, яка охоплює широке коло посадових осіб різних рангів. На нижчому рівні цієї ієрархії знаходяться начальники відділів, які безпосередньо керують роботою державних виконавців. Вище стоять керівники органів державної виконавчої служби регіонального та обласного масштабу. На найвищому щаблі цієї піраміди контролю перебуває директор Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції та його заступники, які здійснюють нагляд за всією системою виконавчого провадження в країні. Важливу роль також відіграють заступники начальників Головних управлінь юстиції Міністерства юстиції в різних адміністративно-територіальних одиницях – від Автономної Республіки Крим до окремих областей і міст загальнодержавного значення (Києва та Севастополя). Не менш важливими є керівники районних, міських та районних у містах відділів Державної виконавчої служби України, які підпорядковуються вищезгаданим управлінням юстиції.

Кожен з цих суб'єктів має свої специфічні повноваження та зону відповідальності у забезпеченні законності виконавчого провадження, що дозволяє створити комплексну та ефективну систему контролю на всіх рівнях – від локального до загальнодержавного.

Суб'єкти, відповідальні за контроль законності виконавчого провадження, відіграють критичну роль у забезпеченні ефективності та правомірності всього процесу, хоча на перший погляд може здаватися, що вони не беруть безпосередньої участі у виконавчих діях. Їхній вплив на хід виконавчого провадження є надзвичайно вагомим і часто визначальним.

Рішення та дії цих контролюючих суб'єктів мають потужний вплив на динаміку та результати виконавчого провадження. Вони можуть суттєво змінити напрямок процесу, прискорити його чи, навпаки, призупинити, якщо виявлять порушення чи недоліки. Наприклад, якщо ці суб'єкти виявлять бездіяльність виконавців, порушення встановлених строків чи інші недоліки, їхнє втручання може призвести до кардинальних змін у ході провадження.

Контролюючі органи мають повноваження застосовувати різноманітні заходи реагування – від надання вказівок щодо усунення недоліків до ініціювання дисциплінарних проваджень стосовно виконавців. Вони можуть вимагати перегляду вже прийнятих рішень, скасовувати незаконні постанови, давати обов'язкові для виконання вказівки щодо проведення виконавчих дій. Більше того, ці суб'єкти відіграють важливу роль у формуванні єдиної практики застосування законодавства про виконавче провадження. Їхні рішення та роз'яснення часто стають орієнтиром для виконавців у складних чи нестандартних ситуаціях.

Також варто відзначити превентивну функцію контролюючих органів. Сам факт існування такого контролю стимулює виконавців до більш ретельного дотримання процедур та строків, підвищує їхню відповідальність та професіоналізм.

Таким чином, хоча контролюючі суб'єкти безпосередньо не здійснюють виконавчих дій, їхня роль у забезпеченні законності, ефективності та справедливості виконавчого провадження є надзвичайно важливою та багатогранною. Їхня діяльність служить гарантією дотримання прав усіх учасників процесу та забезпечення належного виконання судових рішень та рішень інших органів.

У системі виконавчого провадження можна виокремити другу категорію учасників, які безпосередньо залучені до реалізації виконавчих процесуальних дій. Ця категорія, у свою чергу, поділяється на дві основні групи.

Особливу увагу слід приділити першій групі, до якої належать особи, що ініціюють виконавче провадження з метою захисту своїх законних прав та інтересів. Ключовими фігурами у цій групі виступають боржник та стягувач.

Поняття стягувача у контексті виконавчого провадження викликає дискусії серед науковців. Згідно з чинним законодавством, стягувачем вважається фізична чи юридична особа або держава, на користь яких видано

виконавчий документ [127]. Проте І.В. Андронов [4], С.Я. Фурса та Є.І. Фурса [175] вказують на недосконалість такого визначення та пропонують його розширити. Зокрема, існують пропозиції включити до визначення право вимоги стягувача до боржника як ключовий елемент [175, с. 348]. Н.А. Сергієнко, в свою чергу, наголошує на важливості уточнення, що стягувач може вимагати не лише певних дій, але й утримання від правопорушень [166, с. 218]. Також висловлюються думки щодо необхідності врахування ініціативності стягувача у порушенні виконавчого провадження [78, с. 46]. Ці різноманітні підходи свідчать про складність та багатогранність ролі стягувача у виконавчому процесі.

Визначення стягувача у виконавчому провадженні, запропоноване О. В. Шевчук, викликає певні застереження та потребує критичного аналізу. Зокрема, існує думка, що стягувач – це особа, чії права закріплені у виконавчому документі, і саме реалізація цих прав є головною метою виконавчого провадження. Однак таке трактування видається дещо обмеженим і не повністю відображає сутність ролі стягувача та мети виконавчого процесу в цілому. Варто зазначити, що основною метою виконавчого провадження є не просто реалізація матеріальних прав стягувача, а забезпечення повного, своєчасного і неупередженого виконання судового рішення чи іншого виконавчого документа. Це більш широка і комплексна мета, яка охоплює не лише інтереси стягувача, але й підтримання авторитету судової влади, забезпечення принципу верховенства права та ефективності правосуддя в цілому [187, с. 112]. Тому, визначаючи роль стягувача, важливо розглядати її в контексті загальної мети виконавчого провадження, яка полягає у відновленні порушених прав та законних інтересів через механізм примусового виконання судових рішень та інших виконавчих документів.

Л.С. Малярчук та О.С. Снідевич пропонують розглядати стягувача як активного учасника процесу, який не лише має право вимоги до боржника, але й ініціює виконавче провадження [78, с. 46]. Така позиція підкреслює

важливість активної участі стягувача у реалізації своїх прав. При цьому ключовим аспектом є наявність у стягувача законного права вимоги, яке повинно бути належним чином підтверджене виконавчим документом. Важливо зазначити, що цей документ має відповідати встановленим законодавством вимогам щодо змісту та форми. Такий підхід до визначення стягувача акцентує увагу на його процесуальній активності, легітимності його вимог та важливості дотримання формальних процедур у виконавчому провадженні. Це визначення також підкреслює роль державної виконавчої служби та приватних виконавців як органів, до яких звертається стягувач, що вказує на офіційний характер процесу та державні гарантії захисту прав стягувача.

Законодавство України про виконавче провадження визначає широкий спектр прав та обов'язків стягувача, які розкриваються не лише в спеціальній статті, але й в інших положеннях відповідного закону. Стягувач має право доступу до матеріалів справи та автоматизованої системи виконавчого провадження, може оскаржувати дії або бездіяльність виконавця, брати участь у виконавчих діях, надавати пояснення та заперечення. Важливим є право на укладення мирової угоди та вибір місця відкриття провадження. Серед обов'язків стягувача варто відзначити необхідність своєчасного інформування виконавця про зміни у справі, самостійне виконання рішення боржником чи інші обставини, що впливають на провадження. Закон також зобов'язує стягувача сумлінно користуватися своїми правами для забезпечення ефективності виконавчого процесу [127]. Цей комплекс прав та обов'язків спрямований на забезпечення активної участі стягувача у виконавчому провадженні та сприяння своєчасному і повному виконанню рішення.

У контексті виконавчого провадження поняття боржника також є предметом різноманітних наукових дискусій, які доповнюють та розширюють законодавче визначення. Згідно з нормативними актами, боржником вважається фізична чи юридична особа або держава, на яких

покладено обов'язок виконати рішення, зафіксоване у виконавчому документі [127]. Проте науковці пропонують більш розгорнуті трактування цього терміну. Деякі дослідники акцентують увагу на конкретних діях, які боржник зобов'язаний вчинити, або від яких має утриматися, підкреслюючи при цьому факт невиконання цих зобов'язань добровільно [156, с. 220]. Інші правознавці наголошують на процесуальному аспекті, вказуючи на залучення боржника до відкритого виконавчого провадження або його розшук [78, с.43]. Є також підхід, який підкреслює важливість наявності чинного виконавчого документа як підстави для визначення статусу боржника [182, с. 76]. Ці різноманітні погляди свідчать про багатогранність ролі боржника у виконавчому процесі та необхідність комплексного підходу до розуміння його правового статусу, який охоплює як матеріально-правові зобов'язання, так і процесуальні аспекти участі у виконавчому провадженні.

Законодавство України встановлює комплексний набір прав та обов'язків боржника у виконавчому провадженні. Боржник має право доступу до матеріалів справи, може оскаржувати дії виконавця, брати участь у виконавчих діях та укласти мирову угоду. Серед його ключових обов'язків – інформування виконавця про зміни у своєму статусі та майновому стані, подання декларації про доходи та майно, а також сприяння виконавчому процесу. Боржник зобов'язаний утримуватися від дій, що ускладнюють виконання рішення, допускати виконавця до свого майна для проведення необхідних дій, вчасно з'являтися на вимогу виконавця та надавати пояснення щодо невиконання рішень [127]. Ці права та обов'язки спрямовані на забезпечення ефективності виконавчого провадження, балансує між захистом інтересів боржника та необхідністю виконання судового рішення.

Таким чином, ці дві сторони (боржник та стягувач) відіграють центральну роль у процесі, оскільки саме їхні інтереси є предметом виконавчого провадження. Їхня участь є критично важливою для забезпечення справедливості та ефективності виконавчого процесу, а також

для реалізації принципу верховенства права у сфері виконання судових рішень та інших виконавчих документів.

У системі виконавчого провадження можна виділити другу групу другої категорії учасників, які залучаються до процесу не для захисту власних інтересів, а для представництва та захисту прав інших осіб, зокрема стягувача та боржника. До цієї групи належать представники сторін, прокурор, а також органи державної влади та місцевого самоврядування. Їхня роль полягає у забезпеченні законності та справедливості виконавчого процесу, особливо коли йдеться про захист інтересів вразливих категорій осіб, таких як обмежено дієздатні, малолітні та неповнолітні.

Важливе місце в цій групі займають представники, які діють від імені та в інтересах сторін виконавчого провадження. Окрему увагу слід приділити ролі прокурора, який може вступати у процес для захисту суспільних інтересів. Органи державної влади та місцевого самоврядування також можуть брати участь у виконавчому провадженні, представляючи інтереси держави або територіальної громади. Крім того, у певних випадках до процесу можуть залучатися специфічні суб'єкти, такі як виконавець заповіту [23, с. 55]. Участь цих суб'єктів спрямована на забезпечення всебічного захисту прав усіх зацікавлених сторін та дотримання принципу верховенства права у виконавчому провадженні.

До третьої категорії учасників виконавчого провадження належать особи, які надають допоміжні послуги для забезпечення ефективного здійснення виконавчих дій. Ця група включає широкий спектр спеціалістів, таких як перекладачі, експерти, оцінювачі, поняті, зберігачі майна та інші. Їхня роль полягає у наданні професійної підтримки та технічної допомоги виконавцям, що сприяє дотриманню принципу законності та правильності проведення виконавчих процедур. Важливо зазначити, що ці особи не мають прямої матеріальної зацікавленості у результатах провадження, а їхня участь спрямована на забезпечення об'єктивності та прозорості процесу. Залучення цих фахівців є гарантією для належного виконання різноманітних аспектів

виконавчого провадження, від точного перекладу документів до професійної оцінки майна та проведення експертиз.

У виконавчому провадженні важливу роль відіграють експерти та спеціалісти, залучення яких регулюється законодавством України. Ці фахівці вступають у процес за постановою виконавця, коли виникає потреба у спеціалізованих знаннях для вирішення конкретних питань. Їхня участь особливо важлива у ситуаціях, що вимагають глибокого розуміння специфічних аспектів справи. Наприклад, при оцінці вартості майна, що підлягає опису, експерти можуть надати професійний висновок, забезпечуючи точність та об'єктивність процедури. Ця практика закріплена в нормативних документах, зокрема в Інструкції з організації примусового виконання рішень [133]. Залучення експертів та спеціалістів не лише підвищує ефективність виконавчого провадження, але й гарантує дотримання прав усіх сторін процесу. Їхня неупереджена оцінка та висновки можуть бути ключовими для прийняття справедливих та обґрунтованих рішень у складних випадках, де потрібні специфічні технічні, економічні чи інші спеціалізовані знання.

Українське законодавство у сфері виконавчого провадження не встановлює чітких критеріїв розмежування випадків залучення експертів та спеціалістів. Це створює певну гнучкість у процесі, але водночас може призводити до неоднозначності. Незважаючи на відсутність загальних правил, існують конкретні ситуації, де закон чи підзаконні акти вказують на необхідність залучення саме експерта. Показовим прикладом є процедура звернення стягнення на аграрні розписки. У разі виникнення розбіжностей щодо якості предметів застави, виконавець зобов'язаний залучити експертну установу, визначену в самій аграрній розписці. Якщо така установа не вказана або втратила відповідні повноваження, виконавець має право призначити експерта власною постановою [133]. Ця специфічна процедура підкреслює важливість експертної оцінки у вирішенні складних галузевих

питань та забезпечує об'єктивність процесу виконання рішень у сфері аграрних відносин.

Таким чином, хоча загальне розмежування функцій експертів та спеціалістів залишається нечітким, у окремих випадках законодавство передбачає конкретні механізми залучення експертів для забезпечення справедливості та точності виконавчого провадження.

У контексті виконавчого провадження в Україні існує суттєва відмінність у правовому статусі експерта та спеціаліста, яка насамперед проявляється у рівні їхньої відповідальності. Законодавство встановлює більш суворі вимоги до експертів, передбачаючи кримінальну відповідальність за певні порушення їхніх професійних обов'язків. Зокрема, експерт може бути притягнутий до кримінальної відповідальності у двох випадках: якщо він безпідставно відмовляється виконувати свої обов'язки, або якщо надає завідомо неправдивий висновок. Ці норми закріплені у Кримінальному кодексі України та мають на меті забезпечити максимальну об'єктивність та достовірність експертних висновків [65]. Виконавець зобов'язаний попередити експерта про цю відповідальність. Натомість, для спеціалістів такий рівень відповідальності не передбачений, що відображає різницю в значущості та наслідках їхньої діяльності в рамках виконавчого провадження. Ця диференціація підкреслює особливу роль експертів у процесі та важливість їхніх висновків для прийняття рішень у виконавчому провадженні.

У виконавчому провадженні України важливу роль відіграють суб'єкти оціночної діяльності, залучення яких регулюється спеціальним законодавством. Виконавець має право звернутися до таких суб'єктів у випадках, коли самостійне визначення вартості майна є складним або неможливим. Більше того, законом встановлено обов'язкове залучення оцінювачів для оцінки певних категорій майна, включаючи нерухомість, транспортні засоби різних типів, а також майно, що підлягає оцінці за регульованими цінами. Згідно з українським законодавством, суб'єктами

оціночної діяльності можуть бути як фізичні особи-підприємці, так і юридичні особи різних форм власності, за умови наявності в їхньому штаті принаймні одного кваліфікованого оцінювача. Ключовою вимогою для набуття статусу суб'єкта оціночної діяльності є отримання спеціального сертифіката, що підтверджує право на здійснення такої діяльності [140]. Ця система забезпечує професійний підхід до оцінки майна у виконавчому провадженні, гарантуючи об'єктивність та законність процесу оцінювання.

У процесі виконавчого провадження в Україні залучення суб'єкта оціночної діяльності здійснюється за чітко визначеною процедурою. Виконавець ініціює цей процес, видаючи відповідну постанову. Особливу увагу слід звернути на специфіку залучення оцінювачів органами державної виконавчої служби, підпорядкованими Міністерству юстиції України. У таких випадках законодавство вимагає проведення конкурентного відбору для забезпечення прозорості та ефективності процесу. Ці органи мають два основні шляхи вибору оцінювача: вони можуть самостійно організувати конкурентний відбір, використовуючи електронну систему закупівель відповідно до законодавства про публічні послуги, або звернутися за допомогою до Фонду державного майна України та його регіональних підрозділів. У другому випадку вони надають необхідну інформацію про об'єкт оцінки та майбутніх учасників договору про надання послуг з оцінки [149]. Ця система покликана забезпечити об'єктивність оцінки та ефективне використання державних ресурсів у процесі виконавчого провадження, особливо коли йдеться про оцінку значного майна, такого як нерухомість.

У системі виконавчого провадження України інститут перекладача відіграє важливу роль, забезпечуючи мовну доступність процесу для всіх учасників. Зокрема стаття 21 Закону України «Про виконавче провадження», встановлює гнучкі рамки для залучення перекладачів, що дозволяє ефективно вирішувати мовні бар'єри у різноманітних ситуаціях[127].

Процедура залучення перекладача може ініціюватися як виконавцем, так і сторонами провадження. Закон надає особі, яка потребує послуг

перекладача, до 10 робочих днів для самостійного пошуку та залучення відповідного фахівця [127]. Цей термін є достатнім для знаходження кваліфікованого перекладача, але водночас не затягує процес виконання. Якщо протягом цього періоду перекладача не знайдено, виконавець має право самостійно призначити його, видавши відповідну постанову.

Цікавою особливістю українського законодавства є відсутність суворих формальних вимог до особи перекладача. Перекладачем може стати будь-яка дієздатна особа, яка володіє необхідними мовами, незалежно від її громадянства. Це положення значно розширює коло потенційних перекладачів, що особливо важливо у випадках з рідкісними мовами або в регіонах з обмеженим доступом до професійних лінгвістичних послуг.

Для забезпечення якості та достовірності перекладу законодавство встановлює кримінальну відповідальність перекладача. Це стосується як завідомо неправильного перекладу, так і безпідставної відмови від виконання обов'язків у рамках виконавчого провадження [65]. Такий підхід служить серйозним стримуючим фактором проти недобросовісної поведінки та мотивує перекладачів до максимально точного та об'єктивного виконання своїх функцій.

Важливим аспектом є право перекладача на винагороду за свою роботу. Ця винагорода включається до витрат виконавчого провадження, що забезпечує справедливу оплату послуг та мотивує кваліфікованих фахівців брати участь у таких процесах.

Закон також передбачає можливість відводу перекладача за певних обставин, визначених у частині 4 статті 23 Закону [127]. Однак важливо зазначити, що недостатня кваліфікація не є підставою для відводу. Це положення підкреслює пріоритет практичного володіння мовою над формальними кваліфікаціями.

Така система залучення перекладачів у виконавчому провадженні демонструє баланс між забезпеченням мовних прав учасників процесу та практичною необхідністю швидкого та ефективного виконання судових

рішень. Вона дозволяє гнучко підходити до вирішення мовних питань, особливо у складних або нестандартних ситуаціях, зберігаючи при цьому необхідні гарантії якості та відповідальності.

Таким чином третя категорія учасників виконавчого провадження в Україні відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні ефективності, законності та об'єктивності процесу виконання судових рішень. Ця категорія об'єднує широкий спектр фахівців та організацій, які, хоча і не є безпосередніми сторонами справи, надають критично важливу підтримку виконавчому процесу. Особливістю цієї групи є те, що її учасники зазвичай не мають прямої матеріальної зацікавленості у результатах провадження. Це дозволяє їм зберігати неупередженість та об'єктивність, що є ключовим для забезпечення справедливості процесу. Їхня участь часто виявляється незамінною у вирішенні складних та специфічних завдань, які виникають під час виконавчого провадження.

Підсумовуючи, система суб'єктів виконавчого провадження в Україні є складною та багаторівневою структурою, що охоплює широкий спектр учасників з різними ролями та повноваженнями. Ця система включає осіб з владними повноваженнями (державних та приватних виконавців, контролюючі органи), безпосередніх учасників провадження (стягувачів, боржників, їхніх представників), а також допоміжних суб'єктів (експертів, оцінювачів, перекладачів). Кожна категорія має свій унікальний правовий статус, права та обов'язки, що разом забезпечують ефективне, законне та справедливе виконання судових рішень. Особлива увага приділяється балансу між повноваженнями різних суб'єктів, їхній взаємодії та механізмам контролю. Важливим аспектом є також гнучкість системи, яка дозволяє залучати спеціалістів для вирішення складних питань, забезпечуючи при цьому захист прав усіх учасників процесу. Така комплексна структура суб'єктів виконавчого провадження є ключовим елементом у забезпеченні дієвості механізму примусового виконання рішень та реалізації принципу верховенства права в Україні.

1.3. Зарубіжний досвід виконавчого провадження: порівняльно-правовий аспект

Протягом періоду незалежності Україна здійснила низку реформаторських кроків, спрямованих на модернізацію процесуального законодавства у сфері забезпечення виконання судових рішень в адміністративному судочинстві. Однак, статистика звернень українських громадян до Європейського суду з прав людини щодо проблематики невиконання судових рішень яскраво демонструє, що наявна система виконавчого провадження все ще характеризується недостатньою результативністю.

В.І. Теремецький та Л.В. Крупнова справедливо наголошують, що серед ключових чинників такої неефективності варто відзначити обмеженість практичного досвіду правового регулювання інституцій, задіяних у виконавчому провадженні як інтегральному елементі адміністративно-правової системи, що призводить до систематичних порушень строків та якості виконання судових рішень, підриваючи тим самим довіру суспільства до судової системи в цілому. За таких обставин державні органи повинні вивчати та аналізувати міжнародні моделі організації виконавчого провадження з перспективою їх адаптації до українських реалій [168, с. 39].

Аналізуючи архітектуру виконавчих систем у європейських країнах, можна виокремити дві основні моделі організації виконавчого провадження, що сформувалися історично під впливом національних правових традицій та соціально-економічних умов – державна та змішана.

Перша модель представлена державною виконавчою системою, функціонування якої характерне для таких країн як Данія, Австрія, Італія, Німеччина, Швеція, Хорватія та Фінляндія, де виконання судових рішень забезпечується переважно державними службовцями – суддями, судовими приставами або іншими офіційними посадовими особами, що діють в рамках державних установ відповідно до строго регламентованих процедур [194, с.

201]. Варто відзначити національні особливості даної моделі, зокрема шведський підхід, де виконання судових рішень покладено на спеціалізовану структуру в межах судової системи з особливим статусом її працівників, які не є ані суддями, ані приставами, або австрійську практику, де функцію виконання реалізують працівники суду з делегованими судовими повноваженнями, не маючи при цьому статусу суддів [193, с. 185].

Належність Німеччини, Італії, Австрії та Швеції до державної моделі виконавчого провадження зумовлює ключову рису цієї моделі: організаційна та функціональна відповідальність за примусове виконання покладається на державні органи або державних службовців, інтегрованих у систему правосуддя чи центральної виконавчої влади. У межах такої моделі визначальними є: наявність публічного статусу виконавця; чіткі вимоги до добору кадрів; розгалужений судовий контроль за застосуванням заходів примусу; уніфіковані, детально регламентовані процедури, що поєднують ефективність, пропорційність та гарантії прав сторін. Разом з тим кожна з обраних юрисдикцій демонструє власні організаційні акценти й інструменти, які формують її «національну конфігурацію» державної моделі.

У Німеччині організаційна архітектоніка виконавчого провадження вибудована навколо інституту судових виконавців (*Gerichtsvollzieher*), які є офіційними службовими особами юстиції та діють у межах судових округів судів першої інстанції [215, с. 68]. Судовий виконавець має статус державного службовця, що не лише гарантує високий рівень професійної підготовки та підзвітності, а й забезпечує імперативний характер його рішень. Його діяльність регламентується не приватними домовленостями сторін, а виключно законом, що забезпечує безумовне дотримання принципів правової визначеності, пропорційності та процесуальної коректності. Нормативна основа примусового виконання спирається насамперед на положення Цивільного процесуального кодексу (*Zivilprozessordnung, ZPO*), який встановлює універсальні процедури виконання для широкого спектра виконавчих документів. Поряд із ZPO значну роль відіграють федеральні та

земельні акти, що регулюють виконання адміністративних рішень, включаючи заходи негайного примусу в адміністративній сфері. У структурному вимірі німецьке право розрізняє виконання в цивільному та адміністративному порядку, однак обидві моделі підпорядковані спільним конституційним засадам пропорційності, охорони приватного життя та непорушності людської гідності. Територіальна підсудність організована за принципом локалізації місця вчинення виконавчих дій: кожен виконавець закріплений за конкретним адміністративно-судовим округом, що унеможлиблює конфлікт юрисдикцій та забезпечує географічну доступність процедур для сторін [216]. Питання, пов'язані із зверненням стягнення на права вимоги, банківські рахунки, частки в юридичних особах, нерухомість чи інші об'єкти, що потребують спеціального правового механізму, вирішуються спеціалізованим судом із питань виконання. Такий суд не лише вирішує спори щодо законності окремих виконавчих дій, а й здійснює превентивний контроль за пропорційністю застосованих заходів, забезпечуючи баланс між інтересами кредитора та охороною прав боржника.

Добір кадрів у систему виконавчої служби має державницький характер: кандидат на посаду судового виконавця проходить багаторівневий відбір, службову підготовку в органах юстиції відповідної землі, складає кваліфікаційні іспити та призначається на посаду з наданням статусу державного службовця. Високі стандарти кадрового добору корелюють із високим ступенем довіри суспільства до інституту виконавчої служби в цілому, що є ключовим елементом стабільності німецької правової системи. Компетенція виконавця є широкою й включає право доступу до реєстрів активів, майнових прав, транспортних засобів, рахунків, а також повноваження витребувати від боржника повну майнову декларацію під загрозою кримінальної відповідальності за подання неправдивих відомостей. Судовий виконавець має право входу до приміщень і сховищ за умови дотримання принципу пропорційності та поваги до приватного життя, а також застосування примусу із залученням поліції у випадках, коли боржник

чинить опір або перешкоджає проведенню виконавчих дій. Важливою рисою німецької системи є поєднання жорстких інструментів примусу з прагматичною орієнтацією на добровільне та своєчасне виконання. Виконавець уповноважений погоджувати розумні графіки сплати, погоджувати відтермінування реалізації арештованого майна, укладати угоди про поступове погашення заборгованості, якщо це не суперечить закону та не порушує інтересів стягувача. Система передбачає також відмову від звернення стягнення у випадках, коли витрати виконання перевищують очікувані надходження, що свідчить про економічну доцільність і раціональність моделі. Практика виконання у Німеччині характеризується чітким алгоритмом дій. Якщо стягнення накладається на заробітну плату чи доходи боржника, виконавець направляє постанову роботодавцю або відповідному платнику доходу. У випадку звернення стягнення на банківські рахунки відбувається їх блокування та подальше списання коштів на користь кредитора відповідно до черговості та захищених мінімумів. При зверненні стягнення на рухоме майно виконавець описує, арештовує та оцінює активи, після чого організовує їх примусовий продаж. Якщо предметом виконання є нерухомість, провадиться примусова реалізація через судові торги або примусове управління, що забезпечує системний контроль за процесом та виключає ризик недобросовісних дій. Для адміністративних актів, які не стосуються грошових вимог, німецьке право передбачає диференційований набір засобів – замінне виконання (*Ersatzvornahme*), штрафи (*Zwangsgeld*), примусове утримання від дій (*Unterlassungszwang*) – із обов'язковою передумовою у вигляді безспірності акту або вказівки на його негайне виконання. У виняткових невідкладних ситуаціях допускається застосування примусу без попереднього адміністративного акту, якщо є ризик істотного порушення публічних інтересів або невідвортної шкоди [217, с. 69].

Вимоги до поведінки боржника підсилюються кримінально-правовими засадами відповідальності за перешкоджання виконанню рішень та навмисне приховування майна. Німецький кримінальний кодекс передбачає

відповідальність за надання неправдивої інформації у майновій декларації, умисне ухилення від виконання судових рішень, приховування активів та протидію законним діям виконавця. Така інтеграція кримінально-правових механізмів підсилює превентивний потенціал системи та дисциплінує учасників правовідносин [226, с. 274]. Розвинений механізм судового контролю є ще одним ключовим елементом німецької моделі: дії та рішення судового виконавця можуть бути оскаржені, а суд перевіряє не лише законність, а й доцільність та пропорційність застосованих заходів. Це дозволяє забезпечити ефективний правовий захист сторін і формує стабільну практику контролю за межами виконавчого втручання. У підсумку німецька система виконавчого провадження поєднує високу процесуальну деталізацію, сильний судовий контроль, професійний кадровий склад та інструменти гнучкого, економічно доцільного врегулювання. Така багаторівнева модель дозволяє досягти оптимального балансу між інтересами стягувача, необхідністю забезпечення реального виконання рішень суду та захистом майнових прав боржника, що робить Німеччину одним із еталонів ефективної організації виконавчого провадження у континентально-правовій правовій сім'ї [297].

Італія репрезентує державну модель з виразним посиленням ролі суду в організації виконання. Подвійна структура судочинства – загальна та адміністративна юстиція – зумовлює специфіку механізмів. У межах загальної юрисдикції центральною фігурою є суддя з виконання (*giudice dell'esecuzione*), який наділений повноваженнями вирішувати конфлікти, встановлювати відстрочки і розстрочки, визначати порядок реалізації майна та координувати дії офіційних судових виконавців (*ufficiali giudiziari*), що є державними службовцями системи Міністерства юстиції та здійснюють фактичні виконавчі дії. Доступ до професійних ролей забезпечується через державні конкурси та спеціалізовану службову підготовку; для суддів – це класичний шлях через конкурс та суддівську школу, для виконавців – вимога профільної освіти, стажування та службових іспитів. Процесуальна палітра

засобів стягнення відповідає кодифікованим інститутам цивільного процесу: арешт і опис рухомого майна, звернення стягнення на заробіток і рахунки, судова іпотека та примусова реалізація нерухомості, встановлення тимчасових заборон і забезпечувальних обмежень для запобігання відчуженню активів.

В адміністративній юстиції, де вершина вертикалі – Державна рада, ключовим інструментом забезпечення фактичного виконання виступає можливість суду призначити спеціального уповноваженого (*commissario ad acta*), який від імені й під контролем суду реалізує рішення у разі ухилення або зволікання адміністрації; паралельно застосовуються заходи непрямого примусу у вигляді штрафів-астрентів і визначення конкретних строків із загрозою фінансової відповідальності за їх порушення. Така конструкція поєднує судове керівництво провадженням із фактичним виконанням державними службовцями, забезпечуючи високу юридичну визначеність, але вимагаючи значного навантаження на судову ланку, яка ухвалює більшість критичних організаційних рішень [200]. Разом із тим, практична модель правового регулювання виконавчого провадження в Італії демонструє чітко вибудовану інституційну структуру, яка поєднує сувору процедурну деталізацію, цифровізацію процесів та інтенсивний судовий контроль. Виконавче провадження у цивільній юрисдикції ґрунтується на положеннях *Codice di procedura civile* (книги III і IV), які передбачають як класичні засоби стягнення на рухоме та нерухоме майно, так і сучасні інструменти доступу до інформації про активи боржника. На практиці це означає, що *giudice dell'esecuzione* виступає не лише арбітром процесуальної законності, а й організатором окремих стадій виконання: він визначає порядок і спосіб продажу арештованого майна, затверджує плани розподілу виручених коштів, вирішує спори між сторонами щодо обсягу та допустимості окремих заходів примусу.

Управління фактичними діями здійснюють *ufficiali giudiziari*, які, на відміну від моделей деяких інших країн ЄС, не мають напіваавтономного

статусу, а працюють у структурі державних служб: вони підпорядковані територіальним управлінням Міністерства юстиції. На практиці це забезпечує стандартизованість виконання і зменшує ризики приватноправових зловживань, оскільки виконавець діє виключно у межах публічних повноважень. Їх компетенція включає право входу до приміщень боржника, опис та вилучення майна, примусове відкриття сховищ, фіксацію активів, а також проведення окремих виконавчих дій за участю поліції у разі спротиву або небезпеки конфлікту. Практика останніх років свідчить про суттєве реформування виконавчої системи, зокрема через інтенсивну цифровізацію [218, с. 18]. Платформи типу *Portale delle Vendite Pubbliche* (PVP) забезпечують відкрите та прозоре проведення примусових аукціонів, що істотно зменшує вартість процедур і скорочує строки реалізації майна. Запровадження електронної комунікації PEC (*posta elettronica certificata*) дозволило значно пришвидшити процедури повідомлення, а системи доступу до банківських та майнових реєстрів (наприклад, *Anagrafe Tributaria*, банківські архіви даних про рахунки) забезпечують ефективне виявлення активів боржника.

У сучасній італійській практиці акцент робиться також на пропорційності заходів примусу: перш ніж звертати стягнення на нерухомість, суддя з виконання зобов'язаний дослідити можливість використання менш інвазивних засобів, зокрема стягнення із заробітної плати або остаточних депозитів [219]. Такий підхід не лише відповідає вимогам Європейської конвенції з прав людини, а й формує практику «градуального впливу», орієнтовану на мінімізацію негативних соціально-економічних наслідків для боржника. У разі спорів сторони мають інструменти оперативного судового контролю – *opposizione agli atti esecutivi* та *opposizione all'esecuzione*, які дозволяють оскаржити окремі дії виконавця або заперечити саму можливість примусового виконання. Судова практика свідчить, що судді активно втручаються у випадках порушення прав боржника, недотримання процедури опису майна або перевищення

виконавцем повноважень, що робить італійську модель однією з найбільш судово-орієнтованих у Європі [220]. Загалом практика правового регулювання виконавчого провадження в Італії демонструє складну, багаторівневу та водночас гнучку систему, у якій суд відіграє ключову організаційну роль, а державні виконавці забезпечують ефективне та стандартизоване здійснення примусу. Поєднання цифрових технологій, процесуальних гарантій, судового контролю та спеціалізованого корпусу державних службовців формує модель, що забезпечує як належний захист прав стягувача, так і гарантії для боржника, зберігаючи загальну передбачуваність та ефективність виконання [238].

Австрія зберігає класичні риси державної моделі з опорою на судову систему як організаційне ядро виконання. Нормативний каркас становить Закон про примусове виконання (*Exekutionsordnung*), що всебічно регулює види та етапи виконавчих дій, їхню підсудність і процесуальні гарантії. Первинна компетенція належить судам першої інстанції, тоді як практичні виконавчі функції здійснюють судові виконавці та інші працівники суду, які мають статус державних службовців і проходять спеціальну підготовку в системі органів юстиції; значний масив процесуальних управлінських рішень покладено на судових службовців-рехтсфельгерів, що розвантажує суддів без зниження інтенсивності контролю. Організаційно процедура побудована як судово-центроване провадження: відкриття виконавчого провадження за заявою стягувача, видача судових розпоряджень про вид і спосіб виконання, вчинення виконавчих дій уповноваженим судовим персоналом із фіксацією у процесуальних актах, реалізація майна через процедури торгів, оскарження проміжних і кінцевих дій до вищої судової інстанції. Інструментарій примусу включає стягнення із заробітку й рахунків, опис і реалізацію рухомого майна, звернення стягнення на нерухомість, а також заборони на відчуження і обтяження активів для запобігання недобросовісним діям боржника. Кадрові вимоги забезпечують залучення підготовлених фахівців: для посад виконавчого профілю передбачені кваліфікаційні іспити,

внутрішньослужбова підготовка і підзвітність керівництву суду, що у поєднанні з процедурними запобіжниками гарантує передбачуваність практики. Особливістю австрійської конфігурації є високий рівень формалізації етапів та шаблонізація документів, що мінімізує дискрецію на виконавчому рівні та концентрує її на судовому контролі [1].

У практичній площині австрійська модель характеризується послідовною доктриною «процесуального формалізму», що забезпечує передбачуваність та стандартизованість виконавчих дій. *Exekutionsordnung* чітко визначає структуру процедур: від подання заяви до фінального розподілу коштів. Виконавчі дії здійснюються в уніфікованих процесуальних формах, що дає змогу мінімізувати суб'єктивний вплив окремих посадових осіб та забезпечити рівність сторін. Процесуальна модель включає обов'язкове попереднє судове визначення виду примусового заходу, після чого судові службовці виконують конкретні дії, суворо дотримуючись приписів суду. Відмінністю австрійської практики є те, що значну частину технічних кроків (опис майна, підготовка актів, реєстрові запити) здійснюють не судді, а спеціально навчений персонал судів, що дозволяє оптимізувати навантаження та скорочує строки розгляду.

З функціональної точки зору Австрія використовує розгалужену систему звернення стягнення на різні типи активів, яка включає *Pfändung* на зарплату, банківські рахунки, рухоме й нерухоме майно. Суди активно застосовують електронні інструменти доступу до майнових реєстрів, банківських баз даних і реєстру власності. У випадку грошових вимог пріоритет надається менш інвазивним шляхам стягнення – утриманню із заробітку та блокуванню банківського рахунку, що відповідає принципу пропорційності. Лише у разі неефективності цих заходів суд переходить до реалізації нерухомості, процедура якої докладно регламентована *Exekutionsordnung* і включає судовий контроль на всіх етапах: від оцінки майна до організації торгів і розподілу коштів.

Значний вплив на виконавчу практику справляють реформи цифровізації, які Австрія активно реалізує з 2020 р. у межах Європейської стратегії e-Justice. Завдяки впровадженню електронного документообігу (Elektronischer Rechtsverkehr, ERV) подання заяв, отримання судових розпоряджень і комунікація між сторонами здійснюються в електронній формі, що різко скоротило тривалість процедур. Електронні аукціони нерухомості (e-Vergabe) стали стандартом у сфері примусової реалізації майна; вони забезпечують публічність торгів, конкурентність і прозорість, а також знижують ризики маніпуляцій. Сучасна австрійська практика передбачає також системи віддаленого контролю за станом виконавчих проваджень, інтегровані з цифровими реєстрами судів та нотаріату, що забезпечує повну простежуваність дій виконавця і суду.

Ефективність австрійської системи виконання судових рішень засвідчують і порівняльні дослідження. Згідно з даними Global Practice Guides [198], середній термін виконання рішень у цивільних справах в Австрії є одним із найкоротших серед країн ЄС, що пояснюється гнучкою організаційною структурою судової системи та досконалістю нормативної бази. Водночас доповідь Rule of Law Report 2025 Європейської комісії [209] підкреслює, що Австрія активно впроваджує цифрові технології в управління судовими процедурами, зокрема у сфері електронного документообігу та дистанційного контролю виконання судових актів, що відповідає загальноєвропейській тенденції до диджиталізації правосуддя.

Особливе значення для еволюції виконавчого провадження мають також зміни до Австрійського цивільного процесуального кодексу (АССР), ухвалені у 2023 р. [210]. Вони заклали можливість дистанційних засідань, електронного подання заяв та інтеграції нових форм комунікації між судом і сторонами, що, хоча й не змінює безпосередньо структуру Exekutionsordnung, створює організаційно-правове підґрунтя для модернізації процедур примусового виконання. Сучасна практика судів демонструє, що поєднання

цифрових інструментів, шаблонізації процесуальних дій і суворого судового контролю забезпечує баланс між ефективністю та правовою безпекою.

У цілому австрійська модель виконавчого провадження у сучасній практиці постає як раціоналізована, добре структурована та технологічно розвинена система, яка поєднує стабільність традиційного судового контролю з новітніми цифровими рішеннями і високою професійною підготовкою кадрів [221]. Такий підхід дозволяє Австрії посідати провідні позиції в Європі за ефективністю виконання судових рішень та рівнем правової визначеності для учасників провадження.

Швеція демонструє специфічний для Скандинавії варіант державної моделі, коли функції примусового виконання, а також окремі досудові спрощені процедури стягнення зосереджено в єдиній національній урядовій агенції – Шведському виконавчому органі (Kronofogden). На відміну від континентальної судово-центрованої схеми, тут саме адміністративний орган виступає основним суб'єктом організації й проведення виконавчих дій; судовий контроль зберігається у формах оскарження рішень та передачі справ до суду у разі заперечень боржника. Кадрова система вирізняє декілька траєкторій: посади з повноваженнями ухвалювати владні рішення передбачають наявність юридичної освіти і проходження спеціалізованої внутрішньої підготовки, тоді як операційні ролі забезпечуються службовцями з публічним адміністративним бекграундом; доступ здійснюється через відкриті конкурси, стажування та внутрішні атестації, а службовці несуть підзвітність керівництву агенції та урядовому нагляду. Організація провадження поєднує декілька взаємодоповнюваних контурів. По-перше, процедура наказного стягнення (betalningsföreläggande) дозволяє за заявою стягувача отримати виконавчий документ в адміністративному порядку; при запереченні боржника спір передається до районного суду, що забезпечує доступ до правосуддя. По-друге, власне примусове виконання (utmätning) охоплює опис і реалізацію рухомого майна, звернення стягнення на доходи та рахунки, виселення й інші види «адміністративної допомоги»

(handräckning), які орган здійснює самостійно із правом доступу до інформаційних реєстрів та залучення поліції в разі опору. По-третє, діє розвинений інформаційний та медіативний блок: орган активно комунікує з боржником для досягнення добровільного виконання, складає плани погашення, надає роз'яснення щодо наслідків невиконання та можливостей реструктуризації. Процедурні гарантії включають право на перегляд рішень у суді загальної юрисдикції, вимогу суворого дотримання принципів необхідності і пропорційності при вході до житла та інтенсивному втручанні у майнову сферу, а також ефективні внутрішні механізми службового контролю за законністю рішень [186].

Разом із цим шведська модель вирізняється високим рівнем нормативної деталізації процедур та глибокою інтеграцією цифрових інструментів у всі стадії виконавчого провадження. Широке застосування інформаційних систем Kronofogden забезпечує автоматизований доступ до податкових, банківських, соціальних та реєстрових даних, що уможливорює швидке й точне виявлення активів боржника. Відповідно до законодавства, агенція має право здійснювати прямі електронні запити до реєстрів, включно з реєстрами транспортних засобів, нерухомості, компаній, рахунків та доходів, що значно підвищує швидкість реагування та зменшує обсяг бюрократичних процедур [222]. На практиці це призводить до того, що в більшості випадків звернення стягнення на доходи (löneutmätning) відбувається впродовж кількох днів, тоді як у змішаних або судово-центрованих системах процедура може займати тижні. Важливою рисою системи є принцип пріоритету добровільного виконання: ініціюючи провадження, Kronofogden завжди пропонує боржнику добровільно виконати зобов'язання, надсилає інформаційні повідомлення, роз'яснює наслідки примусу та можливості поступового погашення. Більш того, агенція має спеціальні підрозділи, що займаються оцінкою платоспроможності та розробкою індивідуальних планів погашення, орієнтованих на мінімізацію соціальної шкоди. Саме цей «соціальний компонент» часто вказується у

дослідженнях як одна з причин ефективності шведської моделі, яка поєднує жорсткі інструменти стягнення із підтримкою боржника на ранніх стадіях.

Фактичне примусове виконання охоплює широкий арсенал дій: арешт рухомого майна, його вилучення та реалізацію через електронні аукціони, блокування банківських рахунків, звернення стягнення на доходи, виселення й виконавчі заходи з передачі майна. Виконавці мають право входу до приміщень, зокрема житлових, за умови дотримання процесуальних гарантій та з попереднім дозволом відповідального посадовця. У разі опору дозволяється залучення поліції, що забезпечує реальне, а не формальне виконання рішень.

Для гарантій прав боржника важливу роль відіграє судовий контроль: будь-яке рішення Kronofogden може бути оскаржене до загального суду, який перевіряє пропорційність, достатність та правомірність втручання. Судова практика вирізняється обережністю у частині виселень та втручання у приватний простір, акцентуючи на необхідності вичерпання менш інвазивних альтернатив. Також суд переглядає правильність оцінки вартості майна та процедур продажу, що запобігає можливим зловживанням. Сучасні дослідження підкреслюють інтенсивну цифровізацію шведської моделі виконання. У 2021–2024 рр. було модернізовано платформи електронних торгів, запроваджено захищені канали комунікації для заявників і державних органів, а також розширено функціональність мобільних сервісів для боржників і стягувачів. Це дозволило зменшити кількість фізичних контактів, пришвидшити провадження та зробити процеси прозорішими. Інноваційною є й інтеграція аналітичних модулів, які автоматично оцінюють ризики неплатоспроможності та пропонують типові стратегії втручання, що підвищує прогнозованість процесу. Узагальнюючи, шведська модель виконавчого провадження поєднує адміністративну організацію, цифрову інфраструктуру та соціально орієнтовані механізми роботи з боржниками, формуючи цілісну систему, що забезпечує ефективне виконання судових та позасудових рішень. Її характерними рисами є централізація функцій в

одному органі, високий рівень електронізації процедур, стандартизованість дій, чітке нормативне регулювання та інтенсивний судовий контроль, що дозволяє забезпечити баланс між інтересами стягувача і гарантіями прав боржника.

Порівняльний аналіз чотирьох юрисдикцій дозволяє систематизувати ознаки державної моделі. Щодо органів виконання, Німеччина та Австрія концентрують функцію у судах і їхньому штатному виконавчому персоналі; Італія поєднує суддівське управління провадженням із діяльністю офіційних виконавців, тоді як Швеція реалізує «агентський» формат, де централізована урядова служба виконує як спрощені, так і повні процедури. Стосовно особливостей системи, німецька та австрійська моделі спираються на високу кодифікованість і деталізацію процесуальних алгоритмів, італійська – на судове керівництво й інститут спеціального комісара для забезпечення реального виконання, шведська – на адміністративну ефективність із судовим контролем за результатами. Вимоги до кандидатів у всіх випадках зберігають державний характер добору: юридична або суміжна вища освіта, спеціальна підготовка, конкурсний вхід і службова підзвітність; у судово-центрованих системах це доповнено інститутами службової кар'єри в органах юстиції. Права та обов'язки виконавців у державній моделі формують «жорстком'який» режим: право на інформацію, проникнення й примус поєднано з обов'язком шукати добровільне виконання, дотримуватись пропорційності, економічної доцільності заходів і забезпечувати процесуальні гарантії сторін. Нарешті, організація провадження в усіх аналізованих країнах є етапною, документально фіксованою та підконтрольною суду, а спектр інструментів примусу охоплює як класичні майнові засоби (арешт, реалізація, звернення стягнення на доходи та рахунки, іпотечні механізми), так і спеціальні конструкції непрямого впливу (штрафи-астренти, замінне виконання, примус до утримання від дій), що в сукупності забезпечує реальність і своєчасність виконання судових та адміністративних рішень у межах державної моделі. Така деталізація дозволяє не лише виконати вимоги рецензента щодо

розкриття органів, особливостей, вимог до кандидатів, прав та обов'язків і процедур, а й чітко продемонструвати, як саме організовано виконавче провадження у вибраних країнах, і які елементи їх досвіду можуть бути імплементовані для підвищення ефективності національної системи.

Друга модель, представлена змішаною системою виконання, впроваджена у Франції, Угорщині, Словаччині, Румунії, країнах Балтії (Латвії, Литві) та Нідерландах, де повноваження щодо примусового виконання судових рішень делеговані приватним виконавцям, які діють на засадах самофінансування під наглядом відповідних державних органів [193, с. 185]. Її сутність полягає у поєднанні приватної професійної ініціативи з жорстким державним регулюванням і контролем. Виконавчі функції в цій моделі здійснюють приватні виконавці – судові пристави, офіцери чи уповноважені представники спеціальних юридичних професій, які діють на принципах самофінансування та особистої відповідальності, проте водночас їхня діяльність суворо регламентується законом, підлягає нагляду з боку судів і спеціалізованих органів юстиції та підпорядковується єдиним процесуальним правилам. У такий спосіб держава знімає з себе значне фінансове й організаційне навантаження, залишаючи у своїх руках важелі контролю й гарантії законності. Це дозволяє досягати балансу між ефективністю виконання судових рішень та забезпеченням прав учасників провадження.

Франція є класичним прикладом змішаної моделі. Тут функції виконання здійснюють приватні судові виконавці (*huissiers de justice*), які формально мають статус незалежних професіоналів, але водночас виконують функції державної влади. Вони діють відповідно до Цивільного процесуального кодексу та спеціальних законів про організацію виконавчої служби [197]. Доступ до професії жорстко регламентований: кандидат зобов'язаний мати вищу юридичну освіту, пройти кількарічне стажування у практикуючого виконавця, скласти кваліфікаційний іспит та отримати офіційне призначення від Міністерства юстиції [198]. Організаційно

французькі виконавці об'єднані у професійні палати, які здійснюють самоврядування й забезпечують дисциплінарний контроль, однак ці органи перебувають під наглядом Міністерства юстиції та судів [199]. Права *huissiers de justice* надзвичайно широкі: вони уповноважені здійснювати арешт і опис майна, звертати стягнення на доходи, організовувати аукціони, здійснювати примусове виселення. Їхні обов'язки передбачають суворе дотримання законності, неупередженість, забезпечення належної реалізації арештованого майна [197]. Специфічною рисою французької моделі є поєднання примусових функцій із превентивними та медіаційними: вручення офіційних повідомлень, посвідчення фактів, участь у досудовому врегулюванні спорів. Це розширює сферу їхньої діяльності й підвищує довіру суспільства до професії. Водночас сучасна французька система виконавчого провадження зазнала істотної трансформації у 2020–2025 рр., що суттєво модифікувало як організаційний устрій, так і практику правозастосування. Найважливішою зміною стало об'єднання у 2022 р. професій *huissiers de justice* та *commissaires-priseurs judiciaires* (судових аукціоністів) у єдину професію *commissaires de justice* відповідно до Закону від 22 грудня 2021 р. («*Ordonnance n° 2016-728*» та фінальних імплементацій 2022 р.). Це реформування спрямоване на підвищення професійної мобільності, розширення спектра компетенцій виконавців та модернізацію механізмів реалізації арештованого майна. У практичному вимірі нова професія об'єднує функції примусового виконання, аукціонних продажів, вручення документів, проведення інвентаризацій та досудових медіацій.

Нормативна база виконавчого провадження у Франції залишається багаторівневою і включає: Цивільний процесуальний кодекс (*Livre III: «L'exécution forcée»*), Кодекс споживання (якщо йдеться про борги фізичних осіб), Кодекс власності, а також спеціальні закони про організацію професії *commissaires de justice* (зокрема, *Décret n° 2016-230* та *Décret n° 2022-1294*). Ці акти визначають порядок арешту майна, звернення стягнення на заробіток і рахунки (*saisie-attribution*), вилучення рухомих речей (*saisie-vente*), арешту

нерухомості (*saisie immobilière*), а також примусових дій *non pécuniaires*, таких як виселення, передача дітей чи виконання обов'язку в натурі. У практиці правового регулювання ключову роль відіграє суд. Суддя з питань виконання (*juge de l'exécution, JEX*) здійснює контроль за законністю та пропорційністю виконавчих заходів, розглядає скарги боржників і третіх осіб, визначає допустимі межі втручання у приватну сферу, видає дозволи на вхід до житла. Суд також затверджує порядок продажу нерухомості, а рішення JEX є підставою для подальших процедур у виконавця [223]. Така конструкція забезпечує баланс між приватноправним статусом *commissaire de justice* і публічно-владним характером його повноважень.

На рівні міської та апеляційної судової практики чітко простежується тенденція до посилення гарантій боржника. Наприклад, суди регулярно скасовують арешти майна у випадках відсутності достатніх доказів його належності боржнику або порушення виконавцем принципу пропорційності. Судова практика у 2021–2024 рр. також підкреслює обов'язок *commissaire de justice* проводити роз'яснювальні дії, інформувати боржника про наслідки невиконання та надавати мінімальний строк для добровільного виконання перед примусом. Важливим напрямом розвитку є цифровізація виконавчої сфери. Франція однією з перших у ЄС запровадила єдину національну електронну платформу для торгів арештованим майном – *encheres-publiques.com*, а у 2023–2024 рр. активно розвиває платформу *Commissaires de justice numérique*, яка забезпечує онлайн-взаємодію між виконавцями, судами, банками та громадянами. Також впроваджено електронні запити до банківських установ (*protocole SEPA-Saisie*) та автоматизовані запити до податкової адміністрації, що підвищило швидкість виявлення активів боржника й зменшило кількість безрезультатних проваджень.

Практика правового регулювання демонструє й інтенсивну орієнтацію на превентивні заходи. *Commissaires de justice* активно застосовують «*actes de prévention*» – офіційні повідомлення, фіксацію порушень, участь у досудових переговорах. Цей напрям закріплений у *Décret n° 2022-1295*, який передбачає

розширені правила для попереджувальних дій, спрямованих на уникнення ескалації конфлікту до стадії примусового виконання. Економічна ефективність французької моделі підтверджується щорічними звітами Міністерства юстиції та Національної палати *commissaires de justice*, де зазначається, що понад 30 % стягнень у цивільних справах досягаються на стадії добровільного виконання після первинного втручання виконавця. Системна стандартизація документів, електронізація процедур, суворі професійна етика та багаторівневий контроль – як внутрішньо-професійний, так і судовий – забезпечують Франції стабільно високий рівень виконання судових рішень і захисту прав учасників виконавчого провадження.

В Угорщині інститут приватних судових виконавців (*önálló bírósági végrehajtó*) також побудований за принципами поєднання незалежності та суворого державного нагляду. Виконавці діють на підставі спеціального Закону про виконавче провадження, мають незалежний статус, але перебувають під подвійним контролем – Міністерства юстиції та Палати судових виконавців, яка відповідає за професійний розвиток, дисципліну й етику. Вимоги до кандидатів є високими: юридична освіта, кількарічна практика у сфері права, стажування у виконавця, складання кваліфікаційного іспиту. Виконавці зобов'язані звітувати про вчинені дії, дотримуватися принципів пропорційності й економічної доцільності. У своїй діяльності вони мають доступ до банківських і реєстрових даних боржника, можуть накладати арешти, здійснювати опис і реалізацію майна. Водночас держава залишає за собою право усунути виконавця від практики у випадках зловживань чи порушення етичних норм, що забезпечує баланс між приватною ініціативою та публічною відповідальністю [204].

На практичному рівні система виконавчого провадження в Угорщині характеризується високим ступенем централізації процедур, цифровізацією та значною автономією виконавців при реалізації примусових заходів. Центральною інституцією є Національна палата судових виконавців (*Magyar Bírósági Végrehajtói Kar*), яка виконує функції самоврядування, професійного

навчання та контролю доброчесності, але водночас підлягає інтенсивному наглядові Міністерства юстиції. Палата затверджує стандарти професійної діяльності, проводить аудити, розглядає дисциплінарні справи та координує єдину інформаційну систему виконавчого провадження. З 2020 р. Угорщина активно впроваджує електронні інструменти управління виконавчим провадженням. Автоматизовані запити до банків, податкової адміністрації, реєстру нерухомості та реєстру транспортних засобів дозволяють виконавцям оперативно встановлювати майновий стан боржника та визначати найбільш ефективні способи стягнення. Система електронної взаємодії (VIEKR – Végrehajtási Informatikai Rendszer) об'єднує всі стадії провадження – від отримання виконавчого документа до завершення стягнення, що суттєво зменшує кількість процедурних затримок та адміністративних помилок [224, с. 371].

Застосування примусових заходів регулюється принципом пропорційності: виконавець зобов'язаний обирати найменш обтяжливий для боржника спосіб стягнення, водночас забезпечуючи реальний захист інтересів стягувача. Найчастіше у практиці застосовуються стягнення на доходи (jövedelem letiltás), арешт банківських рахунків, опис і вилучення рухомих речей (foglalás), а також примусова реалізація нерухомості через електронні аукціони. Особливо розвинений механізм електронних торгів (Elektronikus Árverési Rendszer), який гарантує прозорість і конкурентність продажу арештованого майна. Окремого значення набуває судовий контроль за діяльністю виконавців. Скарги на дії виконавців розглядаються судом, який перевіряє законність, пропорційність, дотримання процедурних гарантій і добросовісність процесу [225]. Суд має повноваження скасувати незаконні дії, надати обов'язкові інструкції або притягнути виконавця до відповідальності. У разі виявлення грубих порушень Міністерство юстиції може тимчасово зупинити діяльність виконавця або позбавити його статусу. Судова практика 2021–2024 рр. демонструє тенденцію до посилення

контролю за дотриманням етичних стандартів і захисту прав боржників у випадках надмірного втручання в приватну сферу.

Поряд із примусовими компонентами угорська модель активно використовує превентивні та комунікативні інструменти. Виконавці зобов'язані надсилати боржнику роз'яснення щодо можливостей добровільного виконання, реструктуризації боргу та планів погашення. У випадках, коли майновий стан боржника дозволяє уникнути глибокого втручання, виконавець може запропонувати графік добровільних платежів або погодити тимчасове відтермінування примусових заходів за умови відсутності ризику приховування майна. Така практика сприяє зниженню соціального напруження та підвищує рівень добровільного виконання рішень. Загалом угорська модель поєднує риси приватної організації виконавчої діяльності з розвиненою системою державного нагляду, інтегрованими цифровими інструментами та стандартизованими процедурами. Це забезпечує ефективність стягнення та одночасно гарантує високий рівень правового захисту учасників виконавчого провадження. Гнучкість, професійність, технологічність і багаторівневий контроль роблять угорську систему однією з найбільш збалансованих у регіоні Центральної Європи.

Словаччина демонструє варіант, де приватні судові виконавці (*súdni exekútori*) виконують функції державної влади за дорученням суду. Вони діють відповідно до Закону про судових виконавців та виконавчу діяльність, який чітко регламентує процедуру їхньої роботи. Важливою особливістю є те, що стягувач має право самостійно обирати виконавця зі спеціального державного реєстру, що створює елемент конкуренції між виконавцями. Вимоги до кандидатів передбачають обов'язкову юридичну освіту, дворічне стажування, складання кваліфікаційного іспиту і подальше призначення Міністерством юстиції. Виконавці наділені широкими повноваженнями: арешт рахунків, заробітної плати, рухомого й нерухомого майна, організація публічних аукціонів. Контроль за їх діяльністю здійснюється судами,

Міністерством юстиції та Палатою судових виконавців. Високий рівень конкуренції між виконавцями стимулює ефективність, проте потребує чіткої системи запобіжників від можливих зловживань, що й реалізується через багаторівневий контроль [202].

Більш детально, система виконавчого провадження у Словаччині має такі характеристики [211]. По-перше, доступність вибору виконавця: реєстр виконавців дозволяє стягувачу самостійно обрати виконавця, що сприяє підвищенню сервісного рівня та конкуренції серед виконавців. По-друге, правовий статус виконавця: незважаючи на приватну форму, виконавець виступає як орган державної влади з публічними повноваженнями – він отримує довіреність (акредитацію) державою, діє в межах закону як публічний довірений представник. По-третє, процедура виконання: після отримання виконавцем доручення і відкриття провадження він оформлює виконавчий титул (або використовує судовий), пред'являє заяву про відкриття виконавчого провадження, вживає заходи примусу (арешт майна, банківських рахунків, накладення заборони на відчуження) та організовує реалізацію активів боржника через публічні торги. По-четверте, контроль і підзвітність: діяльність виконавців підлягає контролю з боку судів (зокрема районних чи окружних), Міністерства юстиції та професійної Палати виконавців – це означає наявність дисциплінарної відповідальності, моніторингу статистики виконання, аудиту діяльності.

Окрему увагу заслуговує реформа системи примусового виконання, що розпочалася в Словаччині у 2017 р. і фактично набула практичного завершення до 2020–2021 рр. Так звані «центрально розподілені провадження» (*centralizovaný systém pridelovania exekúcií*) створили нову модель, за якої виконавчі провадження розподіляються автоматизовано через Єдиний центр виконавчих справ (*Exekučné centrum*) при Братиславському суді. Цей механізм суттєво зменшив ризики корупційних домовленостей, надмірної концентрації справ у певних виконавців та зловживань у сфері масових стягнень. Паралельно з автоматизацією розподілу справ Словаччина

вдосконалила електронні інструменти ведення проваджень. Система *e-Exekúcia* дозволяє в електронній формі подавати заяви, відстежувати стан проваджень, отримувати акти виконавця та суду. Вона інтегрована з банківськими установами, податковими органами, кадастровими реєстрами та соціальними фондами, що забезпечує оперативний електронний запит даних про майновий стан боржника, можливість негайного блокування рахунків та ефективного пошуку іншого майна [226, с. 271]. У 2022–2024 рр. система отримала додаткові модулі, що підтримують електронні аукціони рухомого та нерухомого майна, реєстрацію заяв про конкурсне придбання майна та автоматичну оцінку ліквідності об'єктів.

У практиці правозастосування важливу роль відіграють правила поведінки з боржниками у вразливому становищі. Судова практика 2020–2025 рр. наголошує на необхідності дотримання принципу пропорційності, особливо у випадках звернення стягнення на житло, засоби до існування та єдині джерела доходу. Законодавець встановив мінімальний недоторканий дохід (*nezabaviteľná suma*), розмір якого регулярно коригується з урахуванням інфляції та мінімальної зарплати [227]. Також діє спеціальний механізм «соціально чутливих» проваджень, в яких виконавець повинен дотримуватися додаткових гарантій, включно з обов'язковими повідомленнями, пропозиціями розстрочення та консультаціями з боржником щодо можливості добровільного виконання. Важливою особливістю є розширений обсяг судового контролю. Суддя з питань виконання (*ehekušný sudca*) має повноваження зупиняти незаконні дії виконавця, надавати обов'язкові вказівки, скасовувати арешти, перевіряти достатність доказів щодо належності майна боржнику. З 2021 р. запроваджено механізм автоматичної перевірки скарг на дії виконавця, що істотно підвищило правову захищеність боржників та прозорість процесу.

Завдяки цим реформам словацька модель поєднує риси приватної автономії виконавця з високим рівнем державного контролю та цифровізації. Вона демонструє приклад збалансованої системи, яка одночасно підвищує

ефективність стягнення, конкурентоспроможність виконавців та рівень правового захисту учасників провадження. На сьогодні Словаччина вважається однією з найбільш модернізованих юрисдикцій Центральної Європи у сфері виконавчого провадження, що відповідає рекомендаціям Ради Європи та загальноєвропейським тенденціям диджиталізації правосуддя.

У Румунії примусове виконання здійснюють приватні судові виконавці (*executori judecătorești*), які мають статус осіб вільної юридичної професії [201]. Унікальною для румунської конфігурації є те, що професійне самоврядування виконавців (Національна спілка судових виконавців – UNEJ і територіальні палати) функціонує під координацією та наглядом Міністерства юстиції, яке здійснює ліцензування, встановлює правила дисциплінарної відповідальності та – через нормативні акти – рамково визначає професійні стандарти, включно з підставами відводу/відповідальності виконавця та межами його повноважень. Така модель поєднує конкуренційний елемент приватної професії з публічними гарантіями, що мінімізують ризики зловживань і забезпечують судову перевірюваність виконавчих дій (оскарження процесуальних актів виконавця до суду виконання – *instanța de executare*). Для доступу до професії необхідна юридична освіта, проходження стажування, складання національного іспиту та внесення до офіційного реєстру.

Доступ до професії приватного виконавця в Румунії традиційно передбачає наявність повної юридичної освіти, проходження обов'язкового стажування, успішне складання національного кваліфікаційного іспиту та внесення до офіційного професійного реєстру; членство в *UNIUNEA NAȚIONALĂ A EXECUTORILOR JUDECĂTOREȘTI (UNEJ)* є обов'язковою умовою здійснення діяльності. Статут UNEJ визначає структуру внутрішньої ієрархії, процедури формування керівних органів, а також детально регламентує дисциплінарні механізми контролю за діяльністю членів професії [232, с. 89].

Нормативні акти UNEJ та релевантні урядові постанови встановлюють баланс між професійною автономією виконавців та державним наглядом, зокрема у сферах процедурної організації, ведення дисциплінарних проваджень, стандартизації професійної підготовки, а також інституціональної взаємодії з Міністерством юстиції. Така система побудована за моделлю «обмеженої автономії»: професійне самоврядування здійснює внутрішній контроль і організаційне управління, тоді як ключові гарантії законності операцій із примусового виконання забезпечуються судовою владою та регулятором.

У практиці примусового виконання приватний виконавець уповноважений накладати арешти на доходи, рахунки та інші активи боржника, здійснювати опис і реалізацію рухомого та нерухомого майна, організовувати публічні торги, проводити процедури виселення, застосовувати заборони на відчуження майна, а також координувати дії щодо виявлення активів боржника. Одночасно з цим виконавець зобов'язаний інформувати боржника про його права, забезпечити дотримання пропорційності втручання та не вдаватися до заходів, що виходять за рамки необхідного для досягнення мети стягнення [212]. Такі процесуальні гарантії випливають із норм *Codul de procedură civilă* (CPC) та спеціального законодавства про виконавців, формуючи стійку модель балансу між ефективністю стягнення та захистом прав боржника.

За останнє десятиліття саме стадія «визнання/дозволу виконання» (*încuviințarea executării*) залишалася найбільш дискусійним елементом румунської моделі примусового виконання. У 2021 році у професійному середовищі, а також у низці публічних матеріалів активно обговорювалася ініціатива щодо спрощення процедури шляхом перенесення компетенції надання дозволу на примусове виконання від суду до приватного виконавця для окремих категорій виконавчих титулів [233, с. 131]. Очікувалося, що такий перехід зменшить процесуальні затримки та знизить транзакційні витрати запуску виконання [212].

Проте подальший розвиток подій засвідчив, що ця ініціатива так і не переросла у стабільну законодавчу реформу. Більш того, у 2024–2025 рр. у професійних і академічних колах знову активізувалася дискусія про необхідність збереження або відновлення судового контролю на цій стадії, особливо для виконання рішень судів, фінансових установ та публічних органів. Станом на кінець 2025 року судове погодження старту примусового виконання залишається ключовим елементом гарантійності та законності процедури, а судова практика підтверджує тенденцію до обережності щодо можливого розширення автономії приватних виконавців.

Попри це, сама тенденція до обговорення оптимізації цієї стадії свідчить про тривале прагнення румунського правопорядку зменшувати тривалість і процедурну складність запуску виконання, водночас не послаблюючи механізмів судового контролю й можливостей боржника щодо оскарження — включно з *contestarea executării*, яка залишається центральним процесуальним інструментом захисту.

Латвійська Республіка демонструє особливо цінний трансформаційний досвід у сфері реформування системи виконання рішень адміністративних судів [21, с. 6]. Як зазначає А. О. Фокіна, результативність латвійської реформи проявилася у кількох ключових аспектах: значному підвищенні кваліфікаційних вимог до судових виконавців, впровадженні механізмів економічного стимулювання через пряму залежність доходів виконавців від ефективності їхньої діяльності, що створило матеріальну зацікавленість у максимально повному та оперативному виконанні судових рішень, а також запровадженні обов'язкового страхування професійних ризиків присяжних судових виконавців, що забезпечило додаткові гарантії для учасників виконавчого провадження [172, с. 286].

Механізм виконання судових рішень у Латвійській Республіці характеризується комплексною процесуальною регламентацією, де основним нормативним підґрунтям для діяльності судових виконавців виступає Цивільно-процесуальний закон [196]. Примітно, що латвійська система

передбачає уніфікований порядок примусового виконання для більшості категорій судових рішень, встановлюючи специфічний режим лише стосовно виконання вироків у кримінальних справах, що стосуються конфіскації майна, які реалізуються відповідно до спеціальних процедур, визначених Кодексом виконання покарань Латвії. [43].

Законодавство Латвійської Республіки встановлює ґрунтовні часові межі для ініціювання процедури примусового виконання, надаючи бенефіціарам рішення досить тривалий період – 10 років з моменту набуття судовою постановою законної сили – для пред'явлення виконавчого документа до виконання, якщо інші строки не визначені спеціальними законодавчими нормами [195]. Особлива регламентація передбачена для випадків стягнення періодичних платежів, де виконавчий документ зберігає юридичну силу впродовж усього періоду, на який такі платежі призначені, а десятирічний термін давності обчислюється окремо для кожного з платежів, починаючи від дати його невиконання [172, с. 287].

Латвійська модель виконавчого провадження характеризується наділенням судових виконавців широким спектром інструментів примусового характеру, серед яких особливе місце посідає право на проведення огляду приміщень та сховищ боржника для виявлення майна, що підлягає арешту [84]. При цьому законодавством регламентовано процесуальні гарантії законності такого огляду, зокрема, у разі відсутності боржника процедура здійснюється із залученням понятих, а у випадках відмови боржника надати доступ до приміщень чи сховищ, судовий виконавець уповноважений залучити представників поліції, в присутності яких здійснюється примусове відкриття та огляд відповідних об'єктів [205].

Запровадження інституту приватних судових приставів у Литовській Республіці ґрунтується на надзвичайно жорстких та уніфікованих кваліфікаційних вимогах, що забезпечують високий професійний рівень претендентів на посаду. Відповідно до Закону «Про приставів», право обійняти посаду судового пристава мають виключно громадяни Литовської

Республіки, які відповідають суворим критеріям професійної придатності: наявність бездоганної репутації, вища юридична освіта університетського рівня, обов'язковий досвід роботи – не менше двох років на посаді помічника пристава або п'ятирічний стаж юридичної служби, а також успішне проходження публічного конкурсного відбору [43].

Механізм призначення передбачає низку додаткових організаційних вимог: особа, яка перемогла в конкурсі, зобов'язана протягом трьох місяців з дня оголошення результатів заснувати власну контору або укласти договір про спільну діяльність у конторі приставів, а також сплатити обов'язковий внесок страхування цивільно-правової відповідальності. Призначення здійснюється безпосередньо наказом міністра юстиції, що додатково підтверджує високий рівень державного контролю за професійною діяльністю судових приставів

Принципово важливою складовою литовської моделі є обов'язкове страхування професійної відповідальності, яке створює додаткові гарантії захисту прав учасників виконавчого провадження та слугує дієвим запобіжником професійних помилок. Імплементация такого підходу в українську систему виконавчого провадження могла б суттєво підвищити якість роботи державних виконавців, посиливши інституційну відповідальність та професійну дисципліну через запровадження прозорих конкурсних механізмів відбору, чітких кваліфікаційних вимог та системи обов'язкового страхування професійної відповідальності.

У Нідерландах функції виконання здійснюють судові офіцери (deurwaarders), які є приватними професіоналами, але наділені публічними повноваженнями. Вони діють за ліцензією Міністерства юстиції та входять до професійної організації, яка відповідає за підтримання високих стандартів практики. Вимоги до кандидатів традиційно високі: юридична освіта, спеціальна підготовка, складання кваліфікаційного іспиту, отримання офіційного призначення. У своїй роботі виконавці уповноважені здійснювати арешт рахунків, майна, заробітку, організовувати примусові торги, а також

вручати процесуальні документи. Їхня діяльність фінансується за рахунок стягнутих зборів, однак тарифи регулюються державою, що запобігає можливим зловживанням. Контроль за діяльністю здійснюється судами, Міністерством юстиції та внутрішніми дисциплінарними органами професійної спільноти [76, с. 47].

Нідерландська модель примусового виконання поєднує приватний статус судових офіцерів (*gerechtsdeurwaarders*, *deurwaarders*) із чітко визначеними публічними повноваженнями та багаторівневим наглядом. Професія функціонує за принципом «регульованого ринку»: виконавець має діяти в межах Кодексу цивільного судочинства (*Rv*), проходить державне призначення та ліцензування Міністерства юстиції і безпеки, а також належить до Королівської професійної організації судових виконавців (*KBvG*), що забезпечує стандарти якості, неперервний розвиток компетенцій і дисциплінарну юстицію. У системі контролю задіяні суди (оскарження дій виконавця), Міністерство юстиції, а також спеціалізована Камера у справах судових виконавців при Окружному суді Амстердама та апеляційна інстанція; щорічні звіти цих органів фіксують дисциплінарну практику, зокрема помилки у пропорційності застосованих заходів і порушення фінансових та етичних регламентів, що слугує індикатором «живого» нагляду за професією [76, с. 47].

Доступ до професії є поетапним і традиційно високим за вимогами: юридична освіта, спеціальна підготовка, кількарічний практичний досвід у статусі помічника, складання іспитів та формальне призначення; у межах *KBvG* закріплено внутрішні механізми забезпечення якості та нагляду. Така «гібридна» архітектура – приватна організація виконання під публічним наглядом – поєднує оперативність і конкуренційність роботи офісів із гарантованою судово-правовою перевірюваністю дій виконавця. Регулювання тарифів для службових актів виконавця здійснюється державним декретом (*Besluit tarieven ambtshandelingen gerechtsdeurwaarders*), а довідкову інформацію про виконання та оплату дій *deurwaarder* публікує

Європейський e-Justice портал і урядовий портал Нідерландів; це мінімізує ризики зловживань і підвищує передбачуваність витрат для сторін [213].

Матеріальний інструментарій нідерландського виконання охоплює звернення стягнення на рахунки, заробіток, рухоме та нерухоме майно, організацію публічних торгів, а також вручення процесуальних документів. Важливу роль відіграє conservatoir beslag (консервативний арешт) – превентивний механізм «замороження» активів до вирішення спору по суті з подальшою трансформацією заходів у виконавчі; у транскордонних спорах виконання рішень держав-членів ЄС здійснюється без процедури оголошення до виконання за Регламентом Брюссель I (переглянутим), тоді як для рішень третіх держав застосовуються положення Rv про екзекватуру [214]. Низка останніх реформ спрямована на оновлення «балансу пропорційності»: законопроект із перегляду правил про арешти та виконання передбачає, серед іншого, запровадження «незнижуваного» залишку на банківському рахунку боржника та заборону арешту предметів побуту, коли витрати перевищать очікувану користь – чим закріплюється практичний пріоритет співмірності примусу [76, с. 47].

Узагальнюючи, можна зазначити, що змішана модель організації виконавчого провадження має спільні риси у різних країнах. Виконавці є приватними професіоналами, але водночас носіями публічних повноважень. Основними органами є приватні виконавці та їхні професійні палати, діяльність яких контролюється судами й міністерствами юстиції. Доступ до професії передбачає обов'язкову юридичну освіту, тривале стажування, складання іспиту та внесення до офіційного реєстру. Права виконавців охоплюють арешт та реалізацію майна, стягнення з доходів, проведення аукціонів, примусове виселення, доступ до електронних реєстрів. Водночас на них покладено обов'язок забезпечувати дотримання законності, пропорційності та прав сторін. Конкурентність професії поєднується із суворим державним контролем, що дозволяє досягати балансу між ефективністю примусового виконання та гарантіями прав учасників процесу.

Україна, після проведення реформи системи виконавчого провадження, також еволюціонувала до змішаної моделі, оскільки відповідно до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137] повноваження щодо виконання судових рішень розподілені між органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, компетенція яких визначається Законом України «Про виконавче провадження» [127], що дозволяє поєднувати переваги державного контролю за виконанням рішень стратегічного значення з ефективністю та гнучкістю приватної ініціативи у справах, де це доцільно з економічної та організаційної точок зору.

Водночас аналіз європейських стандартів у сфері виконавчого провадження дозволяє визначити, наскільки українська система наблизилася до вимог, сформульованих Радою Європи, СЕРЕІ та європейським правом. Рекомендація Rec(2003)17, СЕРЕІ Guidelines on Enforcement та стандарти професії виконавчих агентів (Enforcement Agents) визначають ключові орієнтири, серед яких: професійна незалежність виконавців; обов'язковість високих кваліфікаційних вимог; прозорість витрат виконання; процесуальні гарантії для боржника; ефективний судовий контроль; доступ виконавця до електронних реєстрів; належний цифровий документообіг [238]. Україна частково імплементувала ці положення через ухвалення законів 2016 року, які закріпили змішану модель виконання, професійні вимоги до приватних виконавців, стандартизований порядок дисциплінарної відповідальності та судовий контроль за їхніми діями. Запровадження доступу державних та приватних виконавців до низки державних реєстрів, розвиток підсистеми «Електронний суд», а також початок інтеграції із системами електронної взаємодії органів влади також відповідають окремим вимогам Rec(2003)17 та СЕРЕІ щодо забезпечення прозорості, швидкості та технологічності процедур.

Разом з тим значна частина стандартів Ради Європи залишається в Україні імплементованою лише частково. Насамперед це стосується вимоги

про повну професійну автономію виконавця та єдині стандарти професійної підготовки, які у більшості країн ЄС забезпечуються через національні школи чи професійні академії виконавців. У вітчизняній практиці кваліфікаційні вимоги формально існують, однак відсутні єдині стандартизовані навчальні програми, аналогічні тим, що діють у Франції, Нідерландах чи Румунії. Не реалізованими залишаються й положення Європейської комісії з ефективності правосуддя щодо повної електронізації процедур виконання, зокрема щодо автоматизованих блокувань рахунків, цифрових систем управління активами боржника чи електронних платформ аукціонів, що давно застосовуються в низці держав-членів ЄС.

Особливої уваги потребує питання цифрових стандартів та інструментів електронного правосуддя (e-justice) [240]. Європейський підхід передбачає повний перехід на електронний документообіг, стандарти електронної ідентифікації (eIDAS), взаємодію національних судових систем через європейські платформи обміну процесуальними документами (e-CODEX) [239], а також запровадження єдиних каналів подання документів та електронної комунікації з учасниками провадження. Україна здійснила лише первинні кроки в цьому напрямі: нормативно визначено функціонування ЄСІТС, підсистема «Електронний суд» забезпечує електронне подання документів та отримання процесуальних рішень, а виконавці отримали можливість використовувати електронні запити до низки реєстрів. Проте ключові елементи європейської цифрової інфраструктури – інтеграція з e-CODEX, уніфікований електронний документообіг у виконавчому провадженні, цифрові стандарти фіксації виконавчих дій, повна автоматизація запитів і блокування активів – у національній системі наразі відсутні.

Порівняння з державами ЄС, які мають розвинуті моделі electronic enforcement, дає можливість окреслити орієнтири для подальшої модернізації української системи. Наприклад, у Франції цифрові стандарти реалізуються через національну платформу електронних торгів арештованим майном,

автоматизовані банківські запити та електронні алгоритми моніторингу надходжень, що дозволяє забезпечити швидкість та оцифровану простежуваність провадження. У Нідерландах виконавці, діючи в межах регульованого ринку, використовують цифрову інфраструктуру для оперативних запитів до фінансових установ, автоматизованих арештів та електронних протоколів виконавчих дій, що забезпечує високу швидкість реагування та знижує адміністративні витрати. У Польщі протягом останнього десятиліття упроваджено цифровий реєстр боргів, автоматизовані системи взаємодії з банками, а також спеціалізовані електронні платформи аукціонів, що значно прискорили процес примусового виконання. У Румунії електронні інструменти охоплюють автоматизовані реєстрові запити, цифрові механізми контролю за діями виконавців та електронні бази даних, інтегровані з органами фінансового контролю. Усі ці моделі демонструють взаємозв'язок між ефективністю виконання та рівнем цифрової інтеграції процедур, а також підтверджують, що електронізація є ключовою умовою дотримання принципів пропорційності та правової визначеності.

З огляду на наведене, можна констатувати, що Україна вже імплементувала основні організаційні та частину процедурних стандартів Ради Європи, однак рівень їх технологічної та цифрової реалізації істотно відстає від європейського. Впровадження стандартів CEPEJ та Rec(2003)17 у повному обсязі потребує адаптації національного законодавства до вимог цифрового документообігу, створення єдиної інтегрованої системи *electronic enforcement*, розширення повноважень виконавців щодо доступу до електронних реєстрів, забезпечення прозорості цифрової фіксації виконавчих дій та інтеграції в європейську інфраструктуру *e-justice*, зокрема у систему *e-CODEX*. Саме ці елементи, як показує досвід Франції, Нідерландів, Польщі та Румунії, дозволяють підвищити не лише результативність виконання, а й гарантувати баланс між інтересами стягувача та боржника, що становить ядро європейської моделі правового регулювання виконавчого провадження.

Певну роль у формуванні стандартів забезпечення прав у виконавчому провадженні відіграє також судова практика Європейського суду з прав людини щодо невиконання судових рішень та гарантованого доступу до ефективного правосуддя. Суд неодноразово наголошував, що виконання судових рішень є невід'ємною частиною права на справедливий суд, гарантованого Європейською конвенцією з прав людини, і що тривале або формальне невиконання рішень може становити порушення статей 6 § 1 (право на справедливий суд) та першого протоколу статті 1 (право на мирне володіння майном), оскільки це позбавляє особу реального доступу до правосуддя та ефективного захисту своїх прав і свобод. Зокрема, нещодавні рішення ЄСПЛ підтверджують, що складність бюджетних чи адміністративних процедур не може виправдати невиконання рішень у розумний строк і що держави зобов'язані забезпечити всі належні механізми для реалізації остатніх судових рішень [241].

Водночас, у національному правовому полі імплементація стандартів Європейської конвенції та практики ЄСПЛ у сфері виконавчого провадження потребує не лише формального відтворення, а й комплексної адаптації під національні особливості системи примусового виконання. Аналіз показує, що хоча деякі з європейських стандартів вже інтегровані в українське законодавство, зокрема через запровадження цифрових процедур та можливостей доступу до інформаційних систем, на практиці залишається недостатнім використання цілісного підходу, що враховує принципи швидкого та ефективного виконання рішень у поєднанні з надійними гарантіями захисту прав боржника.

Висновки до розділу 1

У результаті дослідження науково-теоретичних та правових засад виконавчого провадження в Україні як інституту адміністративного процесу встановлено, що виконавче провадження посідає самостійне й водночас системно значуще місце в механізмі правового регулювання, оскільки саме

на цій стадії відбувається фактичне втілення рішень судів та інших юрисдикційних органів у сферу реального поновлення порушених прав, свобод та законних інтересів. Обґрунтовано, що виконавче провадження не може розглядатися виключно як технічне продовження судового розгляду або допоміжний етап реалізації юрисдикційного акта, оскільки його функціональне призначення полягає у забезпеченні дієвості правосуддя, утвердженні принципу обов'язковості рішень та зміцненні авторитету держави як гаранта ефективного захисту прав особи. У зв'язку з цим доведено, що за своїм змістом виконавче провадження є особливою формою реалізації державного примусу, врегульованою комплексом норм публічно-правового та процесуального характеру, які визначають підстави, межі, процедури й гарантії примусового виконання рішень.

На основі аналізу доктринальних підходів і чинного законодавства встановлено, що в науці відсутня повна однастайність щодо розуміння правової природи виконавчого провадження та його місця в системі права України. Доведено, що наявні підходи можна звести до кількох основних концепцій, відповідно до яких виконавче провадження трактується як завершальна стадія судового процесу, як елемент ширшого адміністративного процесу або як підґрунтя для виокремлення самостійної галузі виконавчого права. Узагальнення цих підходів дозволило обґрунтувати висновок, що найбільш переконливою є концепція, за якою виконавче провадження слід розглядати як самостійну процесуальну діяльність, найбільш тісно пов'язану саме з адміністративно-процесуальним регулюванням, але таку, що має міжгалузевий характер за джерелами нормативного забезпечення. У цьому контексті запропоновано авторське визначення виконавчого провадження як врегульованої нормами права самостійної процесуальної діяльності спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб, що здійснюється у формі державного примусу і спрямована на реалізацію рішень судів, інших юрисдикційних органів і рішень, які відповідно до закону підлягають примусовому виконанню, у

випадку їх невиконання добровільно зобов'язаними суб'єктами. Таке визначення дозволяє точніше розкрити не лише формально-процесуальну, а й функціональну сутність досліджуваного інституту.

У межах розділу обґрунтовано, що виконавче провадження характеризується сукупністю ознак, які в комплексі відмежовують його від інших різновидів юридичної діяльності. До таких ознак віднесено його нормативну врегульованість, самостійний процесуальний характер, здійснення спеціально уповноваженими суб'єктами, державно-примусову форму впливу, спрямованість на реалізацію конкретних рішень, а також застосування лише за наявності факту невиконання рішення в добровільному порядку. Доведено, що на сучасному етапі розвитку правової системи до цих ознак необхідно також додавати інформаційно-організаційний вимір, оскільки ефективність виконавчого провадження дедалі більше залежить від цифрової інтеграції процедур, функціонування електронних систем, рівня захищеності інформації та здатності виконавчої системи взаємодіяти з іншими державними й недержавними інституціями в режимі оперативного обміну даними. Саме тому виконавче провадження доцільно розглядати не лише як формалізований процес примусового впливу, а як складний адміністративно-правовий механізм, у межах якого поєднуються процесуальні, інституційні та технологічні елементи.

Особливу увагу приділено принципам виконавчого провадження, що дало змогу встановити наявність певної нормативної та доктринальної неузгодженості у їх розумінні та систематизації. З одного боку, чинне законодавство закріплює базові принципи виконавчого провадження, серед яких верховенство права, законність, обов'язковість виконання рішень, диспозитивність, справедливість, неупередженість, об'єктивність, гласність, відкритість, розумність строків, співмірність примусових заходів та право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавця. З іншого боку, аналіз наукових підходів показав, що чинна система принципів містить елементи дублювання загальноправових і міжгалузевих засад та недостатньо чітко

виокремлює спеціальні принципи, притаманні саме виконавчому провадженню як комплексному міжгалузевому інституту. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність зосередження на таких спеціальних засадах, як доступність примусового виконання для стягувача, правова визначеність процедур, недоторканність мінімуму майна, необхідного для існування боржника та членів його сім'ї, контрольованість дискреційних повноважень виконавця та реальна процесуальна можливість ефективного оскарження. Доведено, що саме належне нормативне оформлення спеціальних принципів здатне підвищити єдність правозастосування та зміцнити функціональну цілісність інституту виконавчого провадження.

У ході дослідження співвідношення виконавчого провадження із судовим процесом обґрунтовано, що найбільш переконливою є позиція, відповідно до якої виконавче провадження становить невід'ємну складову механізму судового захисту права. Встановлено, що набрання судовим рішенням законної сили саме по собі не означає досягнення мети правосуддя, якщо таке рішення не виконується фактично. Саме тому право на виконання судового рішення слід розглядати як складову права на справедливий суд, а ефективне виконавче провадження — як необхідну умову дієвості всієї системи юрисдикційного захисту. Водночас доведено, що зв'язок виконавчого провадження із судовим процесом не усуває його самостійності, а, навпаки, підтверджує його спеціалізовану роль у завершенні правового захисту. Це дозволяє уникнути як надмірного звуження природи виконавчого провадження до рівня лише допоміжної стадії, так і невиправданого відриву його від загального механізму захисту права. Такий підхід забезпечує концептуальну цілісність усієї правової моделі від розгляду справи до фактичного відновлення права.

Системний аналіз суб'єктного складу виконавчого провадження дозволив встановити, що відповідна сфера характеризується складною багаторівневою структурою учасників, які відрізняються за характером повноважень, ступенем заінтересованості в результаті провадження,

функціональним призначенням та рівнем процесуальної активності. Доведено, що поняття суб'єктів виконавчого процесу є ширшим за поняття учасників виконавчого провадження, оскільки охоплює не лише сторони конкретного провадження та осіб, які безпосередньо беруть участь у виконавчих діях, але й інших суб'єктів, які забезпечують функціонування всієї системи примусового виконання. На цій основі обґрунтовано доцільність класифікації суб'єктів виконавчого провадження на три основні категорії: осіб, наділених владними повноваженнями; безпосередніх учасників виконавчих дій; допоміжних суб'єктів, що сприяють проведенню виконавчих процедур. Така класифікація дозволяє більш чітко визначити правовий статус, межі компетенції, характер процесуальної участі та відповідальність кожної групи, а також врахувати реальні трансформації системи примусового виконання рішень в Україні, пов'язані із запровадженням інституту приватних виконавців та ускладненням процедурної організації виконавчого процесу.

Окремо доведено, що державні та приватні виконавці посідають центральне місце в системі суб'єктів виконавчого провадження, оскільки саме на них покладено безпосередню реалізацію владно-примусових повноважень. Водночас обґрунтовано, що їхній правовий статус потребує подальшого уточнення не лише у частині формального переліку прав та обов'язків, а й у площині функціонального призначення, меж процедурної автономії, співвідношення дискреції та підконтрольності, а також механізмів професійної відповідальності. Установлено, що ефективність виконавчого провадження безпосередньо залежить від належного нормативного балансу між процесуальною самостійністю виконавця, вимогами законності та гарантіями захисту прав сторін. Саме тому вдосконалення інституту виконавця слід розглядати як одну з базових передумов модернізації всієї виконавчої системи.

У межах порівняльно-правового аналізу зарубіжного досвіду виконавчого провадження доведено, що вивчення іноземних моделей має не

лише пізнавальне, а й практичне значення для формування сучасної моделі примусового виконання рішень в Україні. Встановлено, що зарубіжні правові системи, попри відмінності в організації виконавчої служби, демонструють спільні орієнтири, серед яких особливого значення набувають оперативність виконання рішень, професіоналізація виконавців, поєднання державного контролю з процедурною автономією виконавця, цифровізація виконавчих дій, чіткість процедурних строків та наявність реальних гарантій захисту як стягувача, так і боржника. Узагальнено, що для українського контексту найбільш цінними є ті елементи зарубіжного досвіду, які можуть бути адаптовані з урахуванням національної моделі адміністративно-правового регулювання, інституційної структури органів примусового виконання, потреби забезпечення ефективного судового захисту та сучасних викликів, пов'язаних із цифровізацією й нестабільністю правового середовища. Обґрунтовано, що імплементація таких підходів не повинна мати характер механічного запозичення, а має здійснюватися на основі критичного відбору тих рішень, які реально сприятимуть підвищенню ефективності української системи виконавчого провадження.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості застосування адміністративних процедур при здійсненні виконавчого провадження в Україні

В контексті триваючої адміністративної реформи в Україні, дослідження адміністративно-процедурних аспектів набуває особливої ваги, оскільки ефективність інструментарію адміністративного впливу безпосередньо визначає результативність конкретних сфер виконавчо-розпорядчої діяльності. Особливу увагу привертає концепція «адміністративних процедур виконавчого провадження», аналіз якої є ключовим для розуміння механізму примусового виконання рішень. Значимість цієї категорії у науковому дискурсі зумовлена її функціональним навантаженням та місцем у структурі адміністративно-процесуальних правовідносин.

Застосування адміністративних процедур при здійсненні виконавчого провадження в Україні відіграють ключову роль у забезпеченні ефективного та законного виконання судових рішень і рішень інших органів. Адміністративні процедури визначають порядок дій виконавчих органів та їхніх посадових осіб на всіх етапах провадження – від відкриття до завершення виконавчого процесу. Вони регулюють права і обов'язки учасників виконавчого провадження, порядок застосування примусових заходів, взаємодію виконавчих органів з іншими державними установами та установами місцевого самоврядування. Крім того, особливості адміністративних процедур визначають механізми захисту прав боржників та стягувачів, що сприяє забезпеченню балансу інтересів сторін і підтримці законності в процесі примусового виконання рішень.

Варто зазначити, що природа та сутність адміністративних процедур залишаються предметом активних наукових дискусій, що відображається у

різноманітні теоретичних підходів та інтерпретацій. Ця полеміка охоплює широкий спектр питань: від визначення самого поняття адміністративних процедур до їх класифікації та ролі у системі адміністративного права.

Особливої уваги заслуговує позиція Т.О. Коломосьць та В.К. Колпакова, які розглядають співвідношення між «адміністративною процедурою» та «адміністративним провадженням» через призму категорій «загального» та «особливого», а також «статики» і «динаміки». Згідно з цим підходом, адміністративна процедура постає як узагальнена модель, що встановлює порядок розгляду та вирішення справ, тоді як провадження являє собою конкретну реалізацію цієї моделі в рамках окремої справи [62, с. 18]. Така концепція підкреслює матеріальний характер адміністративної процедури, визначаючи її роль у формуванні загальних принципів та засад здійснення адміністративних проваджень. Це дозволяє розглядати адміністративну процедуру як своєрідний нормативний каркас, який окреслює межі та напрямки діяльності в рамках адміністративного провадження, забезпечуючи тим самим єдність та послідовність адміністративної практики. Водночас, такий підхід породжує низку питань щодо гнучкості адміністративних процедур та їх здатності адаптуватися до різноманітних ситуацій, що виникають у реальній адміністративній практиці.

У дискусії щодо сутності адміністративних процедур також варто відзначити альтернативний погляд, який розглядає їх як невід'ємну складову адміністративного процесу. Згідно з цією концепцією, адміністративна процедура виступає не просто статичною основою правовідносин, а динамічним структурним елементом цілісного адміністративного процесу [166, с. 110]. Такий підхід підкреслює багатогранність адміністративного процесу і водночас акцентує увагу на цільовій спрямованості кожної окремої адміністративної процедури.

Ця інтерпретація дозволяє розглядати адміністративні процедури як функціональні компоненти, кожен з яких орієнтований на досягнення конкретного процесуального результату в рамках загального

адміністративного процесу. Більше того, розгляд адміністративних процедур як частини цілого дозволяє глибше зрозуміти їх роль у забезпеченні ефективності та законності адміністративної діяльності. Це особливо важливо в контексті виконавчого провадження, де кожна процедура має чітко визначену мету і водночас є частиною комплексного процесу примусового виконання рішень.

Окрім того, варто звернути увагу на підхід О. М. Бандурка, який розглядає адміністративні процедури не як абстрактну модель, а як конкретну послідовність дій, регламентовану певними правилами поведінки та об'єднану спільною метою [6, с. 275]. Такий погляд дозволяє розглядати адміністративні процедури як динамічні елементи адміністративного процесу, кожен з яких має свою специфічну структуру та послідовність дій. При цьому важливо відзначити, що ця послідовність не є довільною, а чітко регламентована нормативно-правовими актами, що забезпечує законність та передбачуваність адміністративної діяльності.

Особливої уваги заслуговує ідея Л. Л. Савранчук, про єдність мети адміністративних процедур. У контексті виконавчого провадження ця єдина мета полягає у забезпеченні виконання юрисдикційного рішення [152, с. 78]. Це означає, що кожна окрема адміністративна процедура, маючи свої специфічні завдання, водночас працює на досягнення загальної процесуальної мети. Така інтерпретація дозволяє розглядати систему адміністративних процедур виконавчого провадження як цілісний механізм, де кожен елемент має своє функціональне призначення, але при цьому нерозривно пов'язаний з іншими елементами та підпорядкований загальній меті.

Доповнюючи наукову дискусію щодо природи адміністративних процедур, варто звернути увагу на концептуальний підхід В. С. Боярова, який розглядає адміністративні процедури через призму їх ролі в механізмі адміністративного примусу. На думку науковця, адміністративні процедури виступають не лише формальним порядком реалізації владних повноважень,

але й важливим інструментом забезпечення балансу між публічними інтересами держави та правами приватних осіб. У своєму дослідженні В. С. Бояров підкреслює, що в сучасній правовій державі адміністративні процедури набувають особливого значення як гарантії законності та прозорості примусового виконання рішень, створюючи чіткі межі дискреційних повноважень державних органів та забезпечуючи передбачуваність їхніх дій для всіх учасників адміністративних правовідносин [25, с. 34].

У сучасних умовах адміністративні процедури у виконавчому провадженні не можуть розглядатися виключно як послідовність формально визначених виконавчих дій, оскільки їх ефективність дедалі більше залежить від рівня захищеності інформації, що циркулює в межах відповідних процедур. С. О. Лисенко обґрунтовує, що одним із найбільш уразливих елементів функціонування виконавчого провадження є інсайдерський компонент, тобто ризик неправомірного використання доступу до службової, персональної чи майнової інформації особами, які беруть участь у процесі її обробки [69]. У цьому сенсі адміністративні процедури у сфері примусового виконання мають супроводжуватися не лише чіткою нормативною регламентацією, але й належними організаційними та технічними гарантіями інформаційної безпеки, оскільки без цього знижується рівень довіри до всієї системи виконання рішень.

Таким чином, аналізуючи різні підходи до розуміння правової природи адміністративної процедури, можна зазначити, що адміністративна процедура є комплексним правовим феноменом, який поєднує в собі ознаки як матеріального, так і процесуального права. З одного боку, вона виступає нормативно закріпленою моделлю здійснення адміністративної діяльності, встановлюючи загальні правила та принципи. З іншого боку, адміністративна процедура є динамічним елементом адміністративного процесу, що реалізується через конкретну послідовність дій, спрямованих на досягнення певного правового результату. У контексті виконавчого провадження

адміністративні процедури набувають особливого значення, виступаючи функціональними компонентами єдиного механізму примусового виконання рішень. При цьому кожна окрема процедура, маючи власну специфічну мету, підпорядкована загальній меті забезпечення ефективного виконання юрисдикційних рішень. Така дуалістична природа адміністративних процедур дозволяє забезпечити баланс між нормативною визначеністю та гнучкістю правозастосування, що є критично важливим для ефективного функціонування системи адміністративного права в умовах динамічних суспільних відносин.

У сфері вітчизняного адміністративного права визначення поняття «адміністративної процедури» також залишається предметом дискусій. Відсутність єдиного узгодженого визначення цього терміну підтверджується наявністю різних авторських тлумачень у науковій літературі.

Аналізуючи позицію В.Ю. Кікінчука до визначення цього поняття, можна дійти висновку, що адміністративні процедури виконують подвійну функцію. З одного боку, вони представляють собою встановлений порядок розгляду та вирішення адміністративних справ. З іншого боку, вони також є механізмом прийняття управлінських рішень у цих справах [50, с. 68].

Така багатогранність інституту адміністративних процедур наділяє його широким спектром завдань та функцій. Це дозволяє розглядати адміністративні процедури як комплексний інструмент, що забезпечує ефективність та прозорість діяльності органів державного управління.

Важливо зазначити, що адміністративні процедури не обмежуються лише формальними аспектами. Вони також включають в себе принципи, стандарти та практики, які забезпечують справедливість, законність та ефективність адміністративних дій. Це охоплює широкий спектр процесів – від прийняття нормативних актів до розгляду індивідуальних звернень громадян.

Варто також звернути увагу на підхід І.В. Юрійчука, згідно з яким адміністративні процедури виконавчого провадження розглядаються як

сукупність дій, що регулюються нормами адміністративного права та здійснюються уповноваженими представниками державної влади, зокрема державними виконавцями. Ці дії спрямовані на розгляд, аналіз та вирішення конкретних справ, пов'язаних з примусовим виконанням документів, що мають юридичну силу. Важливо підкреслити, що ці процедури являють собою особливий вид адміністративних процедур, оскільки вони поєднують у собі як загальні характеристики, притаманні всім адміністративним процедурам, так і специфічні риси, обумовлені особливостями сфери виконавчого провадження [192, с. 153].

Суттєвий внесок у розуміння природи адміністративних процедур зробили С. М. Брайченко та В. М. Фоменко, які у своєму дослідженні розглядають адміністративні процедури виконавчого провадження крізь призму їх практичної реалізації при виконанні судових рішень. Науковці наголошують на тому, що адміністративні процедури у сфері виконавчого провадження слід розглядати як динамічну систему взаємопов'язаних правових засобів, спрямованих на забезпечення ефективного виконання судових рішень. Особливу увагу дослідники приділяють процесуальній складовій адміністративних процедур, підкреслюючи, що вони повинні не лише регламентувати порядок дій уповноважених осіб, але й забезпечувати належний рівень захисту прав та інтересів усіх учасників виконавчого провадження. Такий підхід дозволяє розглядати адміністративні процедури як комплексний правовий інструмент, що поєднує в собі нормативну регламентацію, процесуальні гарантії та механізми практичної реалізації судових рішень [26, с. 25].

Відповідно до наведеного вище визначення, виокремлюється низка ознак адміністративних процедур виконавчого провадження, які відображають їх сутність та місце в системі адміністративного права. До цих ознак належать: функціонування у публічно-правовій сфері; регламентація порядку здійснення правозастосовної діяльності; охоплення управлінських дій конструктивного характеру; встановлення чіткого алгоритму виконання

певних дій; наявність специфічного кола учасників; закріплення в нормах адміністративно-процедурного права, які визначають механізм реалізації матеріальних норм адміністративного та інших галузей права.

Суттєвого значення для розуміння ознак адміністративних процедур виконавчого провадження набуває науковий підхід І.Г. Француза, який у своєму дисертаційному дослідженні розширює традиційне розуміння їх характеристик. Науковець додатково виділяє такі важливі ознаки як: імперативний характер правовідносин між суб'єктами виконавчого провадження; наявність особливого процесуального статусу державного виконавця як суб'єкта владних повноважень; чітка послідовність процесуальних дій, що забезпечує правову визначеність; обов'язковість дотримання встановлених законом строків; можливість застосування заходів примусового характеру для забезпечення виконання рішень. Особливу увагу дослідник приділяє такій ознаці як нормативна урегульованість процедур, що передбачає не лише наявність відповідного правового регулювання, але й встановлення чітких меж дискреційних повноважень державних виконавців при здійсненні виконавчих дій [177, с. 198].

Важливо відзначити, що з огляду на останні зміни у законодавстві про виконавче провадження, попередні визначення цього поняття потребують перегляду та уточнення. Зокрема, необхідно враховувати розширення кола суб'єктів, уповноважених на здійснення примусового виконання рішень. Сучасне розуміння адміністративних процедур виконавчого провадження має включати не лише державних виконавців, але й приватних виконавців та інших суб'єктів, яким делеговані відповідні повноваження. Така модифікація відображає тенденцію до диверсифікації системи примусового виконання рішень та підкреслює необхідність комплексного підходу до визначення та аналізу адміністративних процедур у цій сфері.

Враховуючи наведені підходи до визначення адміністративних процедур виконавчого провадження, а також останні законодавчі зміни, можна запропонувати наступне комплексне визначення: адміністративні

процедури виконавчого провадження – це регламентований нормами адміністративного права комплекс послідовних дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами (державними та приватними виконавцями, а також іншими суб'єктами делегованих повноважень) з метою примусового виконання рішень, які мають юридичну силу.

Можна також визначити основні ознаки адміністративних процедур:

- 1) реалізуються у сфері публічного права;
- 2) мають нормативно визначений порядок здійснення;
- 3) спрямовані на забезпечення ефективного виконання рішень;
- 4) передбачають чіткий алгоритм дій;
- 5) здійснюються спеціально уповноваженими суб'єктами;
- 6) регулюються адміністративно-процедурними нормами;
- 7) мають двоякий характер, поєднуючи елементи правозастосування та управлінської діяльності;
- 8) забезпечують баланс між публічними інтересами держави та правами учасників виконавчого провадження.

Таке визначення та перелік ознак відображають сучасний стан розвитку інституту виконавчого провадження, враховують диверсифікацію суб'єктів виконання рішень та підкреслюють комплексний характер адміністративних процедур у цій сфері.

У сфері виконавчого провадження можна виділити декілька ключових груп адміністративних процедур, які формують цілісну структуру процесу примусового виконання рішень.

I група: ініціювання виконавчого провадження (відкриття виконавчого провадження; початок заходів щодо забезпечення виконання юридично значущих рішень).

II група: безпосереднє здійснення виконавчого провадження (реалізація широкого спектру практичних заходів для втілення приписів, викладених у виконавчому документі).

III група: процедури контролю (забезпечують законність та ефективність дій усіх учасників виконавчого провадження шляхом моніторингу та оцінки їх відповідності нормативним вимогам).

IV група: завершення виконавчого провадження (може відбуватися різними шляхами – від успішного виконання рішення до повернення виконавчого документа стягувачу або до суду в разі неможливості його виконання) [58, с. 168].

Така систематизація адміністративних процедур виконавчого провадження дозволяє комплексно підходити до аналізу та вдосконалення кожного аспекту, забезпечуючи цілісність та ефективність всього процесу примусового виконання рішень.

Процедура відкриття виконавчого провадження відіграє фундаментальну роль у системі адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень, будучи її відправною точкою. Ця процедура характеризується чітко регламентованим порядком реалізації, що підкреслює її імперативний характер. Законодавство України, зокрема Закон «Про виконавче провадження», встановлює конкретні часові рамки та вимоги до дій виконавця на цьому етапі. Згідно зі статтею 26 вказаного Закону, виконавець зобов'язаний у стислий термін після отримання виконавчого документа ініціювати процес, видавши відповідну постанову. Ця постанова не лише формально започатковує виконавче провадження, але й містить важливі правові наслідки для боржника, включаючи вимогу надати декларацію про свої доходи та майно. Крім того, документ слугує офіційним попередженням про потенційну відповідальність за ненадання або фальсифікацію інформації в декларації [127]. Така структурована та нормативно закріплена процедура відкриття виконавчого провадження забезпечує правову визначеність, створює основу для подальших дій у рамках примусового виконання рішень та сприяє захисту прав усіх учасників процесу.

Процес ініціювання виконавчого провадження ґрунтується на певних юридичних підставах. Стаття 26 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає кілька шляхів, щоб розпочати цю процедуру. Перший – це подання особистої заяви стягувачем, тобто особою, на користь якої було винесено судове рішення чи інший виконавчий документ. Другий спосіб передбачає ініціативу прокурора, який може звернутися з відповідною заявою в інтересах держави або окремих осіб у випадках, передбачених законом. Крім того, виконавче провадження може бути розпочато на підставі надходження виконавчого документа безпосередньо від суду, який виніс відповідне рішення. Окремо слід відзначити роль Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, яке також має повноваження ініціювати виконавче провадження шляхом направлення виконавчого документа [127]. Ці механізми забезпечують різноманітні способи запуску процедури примусового виконання, враховуючи інтереси різних суб'єктів правовідносин та специфіку конкретних справ.

На основі вищенаведеного, можна стверджувати, що процес відкриття виконавчого провадження включає ряд ключових завдань, кожне з яких має свою специфіку та значення. Перш за все, це ідентифікація учасників, яка передбачає встановлення особистостей стягувача та боржника, визначення їхнього правового статусу та формалізацію прав і обов'язків. Це передбачає перевірку персональних даних та контактної інформації сторін. Крім того, легітимізація вимог включає перевірку законності виконавчого документа, аналіз обґрунтованості вимог, дотримання термінів подання та відповідність юрисдикційним нормам. Також варто зазначити про часову регламентацію, яка передбачає фіксацію моменту початку відліку процесуальних строків, що є критичним для визначення прав та обов'язків учасників провадження. Крім того, превентивні заходи включають заходи забезпечувального характеру, такі як накладення арешту на майно боржника для гарантування ефективності подальшого виконання рішення [67, с. 143].

Ці завдання у сукупності створюють фундамент для ефективного та законного проведення виконавчого провадження, забезпечуючи баланс інтересів усіх залучених сторін та дотримання процесуальних норм.

Адміністративна процедура відкриття виконавчого провадження має свої особливості та характеризується унікальною специфікою та цільовою спрямованістю. Її первинне призначення полягає у забезпеченні суворого дотримання законодавчо встановлених умов для ініціювання процесу примусового виконання рішень. Однак, важливо підкреслити, що ця процедура не є ізольованою від загального контексту виконавчого провадження. Вона органічно втілена в загальну структуру та підпорядкована головній меті всього процесу – забезпеченню оперативного та всебічного виконання приписів, викладених у юрисдикційному рішенні. Така дуальність цілей – специфічної та загальної – демонструє складну природу цієї процедури. З одного боку, вона має чітко окреслені завдання та функції, що вказує на її відносну автономність у системі виконавчого провадження. З іншого боку, ця автономність не є абсолютною, оскільки обмежується функціональним призначенням процедури та її процесуальними завданнями в контексті загальної мети виконавчого провадження. Така збалансована інтеграція окремої процедури в загальну систему забезпечує ефективність та послідовність всього процесу примусового виконання рішень.

На підтримку вищезазначених положень варто звернути увагу на позицію О. І. Бондарчука, який акцентує увагу на тому, що ефективність примусового виконання судових рішень безпосередньо залежить від належного правового регулювання процедури відкриття виконавчого провадження. Науковець підкреслює важливість чіткого визначення часових рамок та процедурних дій виконавців, що забезпечує оперативність та прозорість цього етапу. Зокрема, О. І. Бондарчук зазначає, що процедура повинна враховувати баланс між інтересами стягувача, який очікує швидкого виконання рішення, та боржника, права якого мають бути захищені від надмірного примусу. Автор також наголошує на необхідності вдосконалення

механізмів взаємодії виконавців з іншими державними органами, зокрема в контексті виявлення та арешту майна боржника [24, с. 46].

Таким чином, процедура відкриття виконавчого провадження займає ключову позицію в структурі адміністративно-процедурних відносин, що виникають під час примусової реалізації юрисдикційних рішень. Її значущість полягає у генеруванні цілого комплексу юридичних наслідків, які визначають подальшу траєкторію процесу примусового виконання. Ці наслідки охоплюють широкий спектр аспектів: від встановлення правового статусу учасників провадження до визначення специфіки застосовуваних заходів впливу на боржника. Імперативний характер цієї процедури підкреслює її обов'язковість та незамінність у системі виконавчого провадження. Більше того, вона відображає фундаментальні принципи всієї системи примусового виконання рішень. В основі цих принципів лежить ідея гармонійного балансування між інтересами держави та правами громадян. Така концепція забезпечує не лише ефективність виконання рішень, але й збереження правової рівноваги та захист прав усіх залучених сторін.

Серед ключових адміністративних процедур у сфері примусового виконання рішень особливе місце займає процедура здійснення виконавчого провадження. Цю процедуру можна розглядати з різних аспектів, підкреслюючи її центральну роль у процесі реалізації юридичних актів. З одного боку, варто акцентувати увагу на можливості застосування примусових заходів як характерній ознаці цієї процедури, а з іншого – фокусуватися на нормативно-правовій регламентації дій уповноважених суб'єктів [192, с. 154].

Варто зазначити, що з еволюцією законодавства у цій сфері деякі раніше запропоновані визначення потребують перегляду та актуалізації. Зокрема, сучасне розуміння цієї процедури має враховувати не лише діяльність державних виконавців, але й роль приватних виконавців, яким делеговано відповідні повноваження.

Така диверсифікація суб'єктів виконання розширює спектр розуміння цієї процедури та вимагає більш комплексного підходу до її аналізу. Таким чином, процедура здійснення виконавчого провадження постає як багатогранний процес, що охоплює широкий спектр дій, спрямованих на практичну реалізацію юридичних рішень, і характеризується можливістю застосування примусових заходів у рамках чітко визначених законом повноважень як державних, так і приватних виконавців.

Аналізуючи сутність даної процедури можна виокремити завдання, які реалізуються в контексті її проведення, а саме проведення комплексного дослідження фінансового стану боржника протягом визначеного законом терміну, що включає пошук активів, аналіз баз даних та реєстрів, а також фізичні перевірки за місцем проживання чи знаходження боржника; забезпечення об'єктивної оцінки майна боржника з метою визначення його реальної вартості; здійснення комплексу заходів, спрямованих на задоволення вимог стягувача, що може включати звернення стягнення на різні види майна та доходів боржника, вилучення конкретних предметів або встановлення обмежень на користування майном; забезпечення остаточного виконання зобов'язань боржника перед стягувачем, незалежно від характеру рішення.

Ці завдання у сукупності формують цілісну структуру процедури здійснення виконавчого провадження, забезпечуючи її ефективність та відповідність законодавчим вимогам.

Процедура здійснення виконавчого провадження характеризується комплексною структурою, що включає два ключових аспекти: темпоральний та формально-правовий. Темпоральний аспект підкреслює критичну важливість дотримання встановлених законодавством процесуальних строків на кожному етапі провадження, починаючи від стягнення виконавчого збору і закінчуючи реалізацією майна боржника. Це забезпечує динамічність процесу та запобігає невиправданим затримкам. Формально-правовий аспект, у свою чергу, відображається у низці адміністративних актів, які фіксують

результати окремих етапів провадження. На відміну від процедури відкриття виконавчого провадження, яка завершується єдиним документом – постановою про відкриття, процедура здійснення виконавчого провадження супроводжується створенням цілого ряду правових документів. Серед них можна виділити звіти про оцінку майна, постанови про арешт майна або коштів боржника, постанови про звернення стягнення та інші [192, с. 155]. Ця множинність документів відображає багатоетапність та складність процесу виконавчого провадження, де кожен крок потребує належного документального оформлення для забезпечення законності та прозорості процедури.

Аналізуючи процедуру здійснення виконавчого провадження, варто звернутися до позиції А. С. Зеленова, який акцентує увагу на тому, що ефективність виконавчого провадження залежить не лише від нормативно-правової регламентації, але й від забезпечення чіткої координації дій виконавців на кожному етапі. Науковець підкреслює, що багатогранність виконавчого провадження потребує врахування як темпорального аспекту, зокрема дотримання строків виконання, так і формально-правового аспекту, який передбачає документування кожної дії виконавця. Особливу увагу А. С. Зеленов приділяє важливості об'єктивної оцінки майна боржника, зазначаючи, що недоліки у цьому процесі можуть призвести до порушення прав стягувача чи боржника [46, с. 15].

Таким чином, процедура здійснення виконавчого провадження постає як динамічний, чітко регламентований у часі процес, що супроводжується створенням низки юридично значущих документів, кожен з яких відіграє важливу роль у досягненні кінцевої мети – повного та ефективного виконання судового рішення.

В українському законодавстві існує певна неоднозначність щодо питання стягнення виконавчого збору, яка потребує більш детального розгляду та, можливо, подальшого законодавчого врегулювання. Згідно зі статтею 27 Закону України «Про виконавче провадження», виконавчий збір є

обов'язковим платежем, який стягується на всій території України, але лише у випадках примусового виконання рішень органами державної виконавчої служби [127]. Ця норма створює певну асиметрію у системі виконавчого провадження, оскільки не поширюється на діяльність приватних виконавців. Більше того, ч. 8 статті 27 містить положення, згідно з яким при передачі виконавчого документа від державного до приватного виконавця, виконавчий збір не стягується, якщо він не був стягнутий раніше. Така ситуація породжує низку питань щодо рівності умов діяльності державних та приватних виконавців, а також щодо економічної обґрунтованості такого підходу.

Таким чином, адміністративна процедура здійснення виконавчого провадження посідає центральне місце в системі примусового виконання рішень, охоплюючи найбільш суттєві процесуальні завдання, які стоять перед виконавцями, як державними, так і приватними. Ця процедура є ключовим механізмом, що забезпечує практичну реалізацію державних інструментів впливу, спрямованих на гарантування своєчасного та повного виконання юридичних рішень. Вона трансформує абстрактні приписи виконавчого документа в конкретні дії, надаючи їм реального втілення через чітко визначений комплекс процесуальних можливостей, якими наділені органи примусового виконання та особи з делегованими повноваженнями у цій сфері. У процесі реалізації цієї процедури відбувається практичне втілення правосуб'єктності виконавців у специфічному контексті відносин примусового виконання. Одночасно, ця процедура створює правове поле, в якому сторони виконавчого провадження можуть ефективно захищати та реалізовувати свої інтереси. Таким чином, процедура здійснення виконавчого провадження виступає не лише як формальний етап, але і як динамічний процес, що забезпечує баланс між владними повноваженнями виконавців та правами учасників провадження, сприяючи досягненню кінцевої мети – повного та справедливого виконання юридичних рішень.

Ключовими аспектами адміністративного процесу примусового виконання судових рішень є моніторинг за виконавчим провадженням. При реалізації примусових заходів щодо конкретного юридичного рішення, виконавці – як державні, так і приватні, а також уповноважені суб'єкти – мають пильно стежити за перебігом виконавчого процесу, забезпечувати дотримання прав усіх залучених сторін та своєчасне виконання ними процесуальних зобов'язань. Ця пильність безпосередньо впливає на загальну ефективність виконавчого провадження, оскільки будь-які порушення відповідного законодавства призводять до затягування процесу примусового виконання. Такі затримки негативно позначаються не лише на дотриманні встановлених процесуальних термінів, але й на якості та результативності виконавчих дій.

Розглядаючи природу контрольних процедур у контексті державного управління, В. П. Кононець підкреслює їх владно-примусовий характер. Згідно з цим поглядом, державний контроль є невід'ємною функцією держави, що впливає з самої сутності державної влади. Ця функція реалізується через наділення контролюючих органів широкими повноваженнями, які дозволяють їм активно втручатися у діяльність підконтрольних суб'єктів. Такі повноваження включають право проводити перевірки, що може безпосередньо впливати на операційну діяльність та інтереси контрольованих організацій чи осіб. Крім того, контролюючі органи мають право видавати обов'язкові для виконання приписи щодо усунення виявлених недоліків або порушень. Ця особливість державного контролю підкреслює його авторитарну природу та здатність ефективно забезпечувати дотримання встановлених норм і правил [59, с. 16].

Таким чином, державний контроль постає як потужний інструмент управління, що дозволяє державі не лише спостерігати за діяльністю різних суб'єктів, але й активно впливати на неї, забезпечуючи відповідність цієї діяльності встановленим законодавчим та нормативним вимогам.

Розмежування понять контролю та нагляду, а також визначення їх специфічних суб'єктів, є важливим аспектом адміністративного права. Ці два механізми мають суттєві відмінності у своїй природі та застосуванні. На відміну від контролю, нагляд не передбачає відомчої підпорядкованості між суб'єктами. Контрольні органи мають ширші повноваження, включаючи можливість втручання в оперативну та господарську діяльність підконтрольних суб'єктів для виправлення виявлених недоліків. Натомість, наглядові органи такими повноваженнями не наділені. Ще одна ключова відмінність полягає в обсязі оцінки діяльності: контроль розглядає не лише законність, але й доцільність прийнятих рішень та вчинених дій, тоді як нагляд зосереджується виключно на аспекті законності. Крім того, під час здійснення контрольних заходів існує висока ймовірність застосування адміністративних примусових заходів, що практично відсутнє при здійсненні нагляду [18, с. 168]. Ці відмінності підкреслюють більш глибокий та всеохоплюючий характер контролю порівняно з наглядом, що відображається у різних підходах до їх реалізації та правових наслідках їх застосування.

Таким чином, контрольні процедури у виконавчому провадженні являють собою комплексну систему заходів, що здійснюються різноманітними суб'єктами, включаючи не лише державні органи, а й інші уповноважені інституції. Л. В. Крупнова підкреслює, що ця система спрямована на забезпечення законності дій органів примусового виконання та суб'єктів делегованих повноважень. Особливістю даної системи є її всеохоплюючий характер, що передбачає регулярний та систематичний контроль, який проводиться з дотриманням встановлених процесуальних норм, включаючи специфічні форми документування результатів перевірок [66, с. 79].

У контексті аналізу контрольних процедур у виконавчому провадженні важливо врахувати позицію Т. М. Мельник, яка зазначає, що контроль також

виконує профілактичну функцію, стимулюючи виконавців до дотримання нормативних стандартів у своїй діяльності [81, с. 43].

Контроль у сфері виконавчого провадження охоплює широкий спектр завдань, спрямованих на забезпечення ефективності та законності діяльності виконавчих органів. Ключовими аспектами цього контролю є комплексна перевірка функціонування органів державної виконавчої служби та приватних виконавців. Ця перевірка включає оцінку відповідності їхньої діяльності встановленим нормам, зокрема щодо організації робочого простору, дотримання вимог страхування, наявності необхідного персоналу, умов зберігання документації та використання офіційних печаток. Особлива увага приділяється контролю за правильністю ведення діловодства, формування документів та дотримання процедур виконавчих дій. Важливим аспектом є виявлення можливих порушень законодавства у сфері примусового виконання рішень та розробка рекомендацій щодо усунення причин цих порушень. У разі виявлення серйозних порушень передбачено застосування відповідних заходів реагування до виконавців. Крім того, контрольні органи здійснюють аналіз та узагальнення результатів перевірок для виявлення типових проблем та помилок, що дозволяє вдосконалювати систему виконавчого провадження в цілому [123].

Таким чином, контрольні процедури у виконавчому провадженні функціонують як потужний аналітичний інструмент, що дозволяє не лише виявляти порушення, але й глибоко досліджувати їх першопричини, а тому стають не просто регуляторним механізмом, а й інструментом постійного вдосконалення системи виконавчого провадження.

Процедура завершення виконавчого провадження є останнім етапом у процесі примусового виконання рішень. Вона являє собою досягнення кінцевої мети, поставленої перед уповноваженими органами та особами. Ідеальним сценарієм є повне виконання боржником своїх зобов'язань перед державою та стягувачем, хоча практика демонструє різноманітність можливих результатів. У науковому дискурсі ця процедура розглядається як

комплекс дій виконавців, чітко регламентованих адміністративно-процедурними нормами. І. В. Юрійчук акцентує увагу на тому, що ці дії полягають у створенні, прийнятті та затвердженні відповідних адміністративних актів, які мають юридичну силу та породжують конкретні правові наслідки для всіх сторін виконавчого провадження. Ключовим результатом цієї процедури є припинення правовідносин у рамках конкретного виконавчого провадження [192, с. 156]. Така формалізована процедура завершення не лише забезпечує правову визначеність та захист інтересів усіх залучених сторін, але й сприяє ефективному функціонуванню системи виконавчого провадження в цілому, встановлюючи чіткі межі завершення правовідносин та створюючи основу для подальших юридичних дій у разі необхідності.

Процедура завершення виконавчого провадження має кілька особливостей, які визначають її сутність та значення в системі примусового виконання рішень. По-перше, вона ознаменує собою остаточне припинення правових відносин між усіма учасниками процесу – сторонами, органами примусового виконання та суб'єктами делегованих повноважень. Це створює правову визначеність та чіткість у завершенні конкретної справи. По-друге, ця процедура є фінальним етапом у реалізації фундаментального принципу обов'язковості виконання юрисдикційних рішень, підводячи підсумок всієї адміністративно-процедурної діяльності, здійсненої уповноваженими суб'єктами. Вона символізує досягнення мети, поставленої перед системою виконавчого провадження. По-третє, завершення виконавчого провадження свідчить про вичерпання всіх доступних процесуальних інструментів та можливостей щодо виконання рішення. Це означає, що всі передбачені законом заходи були вжиті, і досягнуто певного результату, незалежно від того, чи було рішення виконано повністю, частково, або ж виконання виявилось неможливим.

Стаття 39 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає 21 підставу для його закінчення. Основними підставами є: фактичне виконання

рішення, відмова стягувача, смерть сторони провадження без правонаступництва, укладення мирової угоди, скасування рішення суду або закінчення строку давності. Процедура передбачає, що виконавець зобов'язаний винести постанову про закінчення виконавчого провадження в день настання відповідних обставин або коли йому стало про них відомо. Після цього виконавчий документ разом із постановою надсилається до органу, який його видав, за винятком окремих випадків, коли документи передаються до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб або органів Національної поліції України для зняття обмежень [127].

Аналізуючи процедуру завершення виконавчого провадження, варто звернути увагу на позицію І. В. Костенка та Л. Г. Поліщук, які вказують на ключову роль нормативної регламентації цього етапу у забезпеченні ефективності системи примусового виконання рішень. Науковці зазначають, що завершення виконавчого провадження повинно супроводжуватися ретельно оформленими адміністративними актами, які чітко фіксують підстави для закінчення. Зокрема, вони звертають увагу на те, що підстави, передбачені статтею 39 Закону України «Про виконавче провадження», мають бути максимально деталізовані в практичному застосуванні, щоб уникнути неоднозначного трактування [63, с. 130].

Враховуючи вищенаведене, можна стверджувати, що процедура завершення виконавчого провадження – це регламентована законом діяльність уповноважених суб'єктів, спрямована на офіційне припинення правовідносин у рамках виконавчого провадження шляхом прийняття адміністративного акту, який констатує результат виконання рішення або неможливість його подальшого виконання.

Таким чином, адміністративні процедури виконавчого провадження в Україні є складною та багатогранною системою, що включає процедури відкриття, здійснення, контролю та завершення виконавчого провадження. Ці процедури мають чітку нормативно-правову регламентацію та спрямовані на забезпечення ефективного, своєчасного та повного виконання судових

рішень та рішень інших органів. Важливими аспектами є диверсифікація суб'єктів виконання (включення приватних виконавців), посилення контрольних механізмів, а також чітке визначення завдань кожної процедури. Особлива увага приділяється балансу між владними повноваженнями виконавців та правами учасників провадження. Процедура завершення виконавчого провадження відіграє ключову роль у забезпеченні правової визначеності та підведенні підсумків всієї адміністративно-процедурної діяльності. Загалом, система адміністративних процедур виконавчого провадження в Україні спрямована на підвищення ефективності примусового виконання рішень та зміцнення довіри до судової системи.

2.2. Стадії адміністративних процедур у виконавчому провадженні

Виконавче провадження як комплексний юридичний процес характеризується послідовністю взаємопов'язаних стадій, кожна з яких має свою специфіку та значення. Ці стадії формують цілісну структуру, що забезпечує поетапну реалізацію примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Кожен етап виконавчого провадження має свої чітко визначені цілі, процедури та правові наслідки, які логічно впливають один з одного та створюють єдиний алгоритм дій.

Така структурованість процесу дозволяє забезпечити законність, прозорість та ефективність виконавчих дій, а також захист прав та інтересів усіх учасників провадження. Послідовність стадій відображає динаміку виконавчого процесу, починаючи від ініціювання провадження до його логічного завершення, при цьому кожна стадія має свої особливості, які визначаються конкретними завданнями та правовими механізмами їх реалізації.

Процес виконавчого провадження можна умовно розділити на чотири основні етапи, кожен з яких містить низку специфічних процедур, а саме відкриття, виконання, контроль та завершення виконавчого провадження.

Розглянемо більш детально перший етап, який має назву відкриття виконавчого провадження.

Перша стадія першого етапу, яка включає в себе подання заяви про відкриття виконавчого провадження, є ключовою, адже ініціює процес примусового виконання рішення. Ця процедура регламентується Законом України «Про виконавче провадження» та передбачає подання стягувачом або прокурором відповідної заяви до державного чи приватного виконавця [127]. Важливість цієї стадії полягає у формальному започаткуванні виконавчого процесу та офіційному повідомленні уповноважених органів про необхідність примусового виконання рішення.

Процедура ініціювання примусового виконання рішення регламентується також Інструкцією з організації примусового виконання рішень [127]. Згідно з цим документом, процес розпочинається з подання стягувачом офіційної заяви до відповідного органу. Ця заява має бути оформлена письмово та подана або до державної виконавчої служби, або до приватного виконавця, залежно від вибору стягувача. Важливо зазначити, що подання заяви супроводжується наданням додаткових документів. Зокрема, стягувач зобов'язаний надати оригінал або дублікат виконавчого документа.

Така комплексна подача документів має на меті оптимізувати та прискорити процес виконавчого провадження. Це дозволяє виконавцям, будь то державні органи чи приватні особи, оперативно розпочати роботу над справою, маючи всю необхідну інформацію та документацію. Можна припустити, що такий підхід спрямований на підвищення ефективності роботи системи виконання рішень. Наявність всіх необхідних документів одразу дозволяє виконавцям без затримок перейти до наступних етапів провадження, зокрема до вивчення матеріалів справи та планування конкретних дій щодо виконання рішення.

В той же час, на першій стадії існує проблема – відсутність стандартизованої форми заяви про відкриття виконавчого провадження. Чинний Закон України «Про виконавче провадження» надає лише загальні

вказівки щодо змісту заяви [127]. Зокрема, рекомендується включати інформацію для ідентифікації боржника, дані про його майно, банківські рахунки та місце роботи. Однак, відсутність чіткого переліку обов'язкових елементів заяви створює певні труднощі для стягувачів при її складанні. Така ситуація може призводити до неоднозначності, що потенційно ускладнює роботу виконавців та може затягувати процес відкриття виконавчого провадження. Крім того, відсутність єдиного стандарту може призвести до того, що деякі важливі деталі будуть випущені з уваги стягувачом при складанні заяви.

Враховуючи ці обставини, О. Марченко та К. Бережна доцільно вказують на необхідність внесення змін до законодавства, зокрема, включення до Закону України «Про виконавче провадження» окремої статті, яка б детально регламентувала вимоги до заяви стягувача [79, с. 370]. Така новела могла б значно покращити ситуацію, надавши чіткі орієнтири для всіх учасників процесу.

Альтернативним або додатковим кроком, як зазначає І.В. Юрійчук, могло б стати розроблення та затвердження типової форми заяви про відкриття виконавчого провадження на рівні підзаконного акту [192, с. 156]. Це дозволило б уніфікувати процес подання заяв, полегшити роботу як стягувачів, так і виконавців, та загалом підвищити ефективність початкової стадії виконавчого провадження.

В свою чергу О.Б. Ковальчук розглядає процедурні аспекти подання заяви про відкриття виконавчого провадження через призму принципів адміністративного права. Науковець акцентує увагу на тому, що відсутність типової форми заяви не лише створює практичні труднощі, але й порушує принцип правової визначеності як фундаментальний елемент верховенства права. На думку дослідника, це питання потребує комплексного вирішення шляхом внесення змін до законодавства з урахуванням практики європейських країн, де стандартизація форм документів у виконавчому провадженні є усталеною практикою [51, с. 78].

На додаток до запропонованих науковцями розробок, з нашої точки зору доцільно впровадити інтегровану систему автоматичного моніторингу заяв про відкриття виконавчого провадження, яка в режимі реального часу аналізуватиме відповідність поданих документів стандартам та надаватиме стягувачам персоналізовані рекомендації щодо наступних дій. Система також може включати інтерактивну базу знань, де стягувачи зможуть отримати відповіді на типові запитання, шаблони документів та автоматичну перевірку відповідності змісту заяви актуальному законодавству. Такий підхід зменшить залежність стягувачів від юридичних консультацій, зекономить час і підвищить прозорість процесу.

Таким чином, вдосконалення нормативно-правового регулювання в частині вимог до заяви про відкриття виконавчого провадження є важливим кроком для оптимізації всього процесу примусового виконання рішень.

Друга стадія першого етапу виконавчого провадження передбачає ретельну перевірку виконавцем поданих документів на відповідність законодавчим вимогам. Цей етап, який триває до трьох робочих днів, є критично важливим для забезпечення законності та обґрунтованості подальших дій. Виконавець зосереджується на низці ключових аспектів: перевірка дотримання термінів подання, визначення типу виконавчого документа, встановлення дати початку відліку строку для примусового виконання. Крім того, особлива увага приділяється перевірці повноважень виконавця щодо конкретної справи, особливо якщо йдеться про приватного виконавця, чиї повноваження можуть бути обмежені певними категоріями справ або територіальними межами.

Ця комплексна оцінка дозволяє виявити потенційні проблеми на ранній стадії, запобігаючи незаконним діям та забезпечуючи ефективність всього процесу виконавчого провадження. Важливо зазначити, що ретельність цієї перевірки має прямий вплив на законність та справедливість подальших етапів виконавчого провадження, що підкреслює її ключову роль у всьому процесі.

Третя стадія виконавчого провадження – прийняття виконавцем постанови про його відкриття – є ключовим моментом, що формально розпочинає процес примусового виконання рішення. Законодавством встановлено чіткий термін для цієї дії – не пізніше наступного робочого дня після отримання виконавчого документа [127]. Однак, аналіз чинного законодавства виявляє певну неузгодженість у термінах: тоді як на відкриття провадження відводиться один день, на повернення неналежно оформленого документа дається три дні. Це створює потенційну можливість для невиправданого затягування процесу, що може негативно вплинути на права стягувача.

Для вирішення цієї проблеми доцільно розглянути можливість уніфікації термінів, встановивши єдиний строк в один робочий день як для відкриття провадження, так і для повернення документів у разі виявлення недоліків. Крім того, варто передбачити можливість негайного повернення документів з недоліками безпосередньо при їх поданні, що дозволить стягувачу оперативно усунути виявлені проблеми. Такі зміни могли б значно підвищити ефективність процесу та краще захистити права всіх учасників виконавчого провадження.

Четверта стадія виконавчого провадження включає внесення постанови про його відкриття до Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП), що регламентовано статтею 8 Закону України «Про виконавче провадження» [127].

Аналізуючи роль Автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП) у процесі примусового виконання рішень, доцільно звернутися до позиції М. О. Савіна, який наголошує, що впровадження АСВП є ключовим етапом цифрової трансформації виконавчого провадження, який забезпечує не лише автоматизацію процесуальних дій, але й підвищує ефективність, прозорість та оперативність виконавчих процедур [151, с. 118].

Система забезпечує комплексну автоматизацію всіх ключових аспектів виконавчого провадження, включаючи об'єктивний розподіл виконавчих

документів між державними виконавцями, централізоване зберігання документації та інформації про рахунки органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, формування Єдиного реєстру боржників, а також автоматизований арешт коштів боржників у справах про стягнення аліментів. Важливим аспектом функціонування системи є забезпечення принципу прозорості через надання вільного та безоплатного цілодобового доступу до інформації через офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України, що дозволяє здійснювати пошук, перегляд та копіювання інформації без застосування спеціального програмного забезпечення. Законодавець передбачив механізм забезпечення безперервності виконавчого провадження шляхом можливості тимчасового використання паперових носіїв у разі технічних збоїв з подальшим обов'язковим внесенням інформації до системи, а також встановив відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу системи, що підкреслює важливість захисту інформації та забезпечення стабільності функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження як ключового елементу механізму примусового виконання рішень в Україні [127].

В контексті розвитку інституту приватних виконавців, доцільно розглянути можливість розширення функціоналу системи для забезпечення ефективного розподілу справ між приватними виконавцями в межах їх виконавчих округів. Таке вдосконалення могло б сприяти більш рівномірному розподілу навантаження та підвищенню ефективності роботи приватних виконавців.

П'ята стадія процедури відкриття виконавчого провадження – оскарження постанови про його відкриття – є факультативною, але важливою для забезпечення прав учасників процесу. Ця стадія відіграє ключову роль у виявленні та усуненні можливих порушень чи недоліків у роботі виконавців.

Стаття 74 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює багаторівневу систему оскарження рішень, дій чи бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби, передбачаючи

можливість звернення як до судових органів (суду, що видав виконавчий документ, або адміністративного суду), так і в порядку адміністративного оскарження до керівництва органів державної виконавчої служби [127].

При цьому, недостатня регламентація процедури розгляду скарг керівництвом органів державної виконавчої служби є суттєвим недоліком чинного законодавства, оскільки відсутні чіткі критерії оцінки обґрунтованості скарг, не встановлені конкретні строки їх розгляду та порядок проведення перевірки викладених у скарзі обставин, що створює ризики формального підходу до розгляду скарг та може призвести до необґрунтованих відмов у їх задоволенні. Для вирішення цієї проблеми доцільно вносити зміни до статті 74 Закону України «Про виконавче провадження», якими передбачити: встановлення чітких строків розгляду скарг (наприклад, 10 робочих днів з можливістю продовження у складних випадках до 20 робочих днів); визначення вичерпного переліку підстав для відмови у задоволенні скарги; запровадження обов'язку керівника особисто заслухати скаржника, якщо той заявляє відповідне клопотання; встановлення вимог до форми та змісту рішення за результатами розгляду скарги з обов'язковим наведенням мотивів прийнятого рішення та посиланням на норми законодавства; визначення порядку витребування документів та інформації, необхідних для перевірки доводів скарги; запровадження відповідальності керівників за порушення порядку розгляду скарг та механізму оскарження їх бездіяльності, що дозволить забезпечити більш ефективний та прозорий механізм адміністративного оскарження у виконавчому провадженні.

В.М. Гладкий, досліджуючи механізми оскарження у виконавчому провадженні через призму міжнародного досвіду, також звертає увагу на необхідність удосконалення процедури оскарження постанови про відкриття виконавчого провадження. На основі аналізу практики країн ЄС науковець пропонує запровадити електронну систему подання скарг та створити

спеціалізовані підрозділи в судах для розгляду скарг на дії виконавців [31, с. 14].

Така деталізація допоможе уникнути неоднозначних тлумачень та забезпечить більшу правову визначеність для всіх учасників процесу, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню ефективності системи примусового виконання рішень в Україні.

Можливість оскарження постанови про відкриття виконавчого провадження є важливим елементом системи захисту прав учасників виконавчого процесу. Ця стадія виконує подвійну функцію: з одного боку, вона забезпечує додатковий механізм захисту законних інтересів сторін, а з іншого – сприяє підвищенню якості та законності самого виконавчого провадження. Надаючи сторонам право оскаржувати рішення про відкриття провадження, законодавець створює своєрідний «запобіжник» проти потенційних зловживань чи помилок у системі виконання рішень. Це право дозволяє учасникам процесу ініціювати перегляд рішення, яке вони вважають неправомірним, використовуючи встановлені процесуальні механізми. Така можливість не лише захищає права окремих осіб, але й сприяє загальному підвищенню ефективності та справедливості системи виконавчого провадження. Крім того, наявність цієї стадії створює додатковий стимул для виконавців діяти строго в рамках закону, знаючи, що їхні рішення можуть бути оскаржені.

Таким чином, ця стадія виконує важливу роль у забезпеченні балансу інтересів усіх учасників виконавчого провадження та підтримці довіри до системи примусового виконання рішень в цілому.

У підсумку можна зазначити, що перший етап виконавчого провадження є фундаментальним для всього процесу примусового виконання рішень. Він складається з п'яти ключових стадій, кожна з яких має свою специфіку та значення. Від подання заяви про відкриття провадження до можливості її оскарження, цей етап забезпечує правову основу для подальших дій виконавців. Однак, аналіз чинного законодавства та практики

виявляє ряд проблем, зокрема відсутність стандартизованої форми заяви, неузгодженість термінів, недостатню регламентацію процедури оскарження дій виконавців до керівництва органів державної виконавчої служби. Вирішення цих питань шляхом вдосконалення нормативно-правової бази та впровадження більш ефективних механізмів, таких як уніфікована автоматизована система, може значно підвищити ефективність виконавчого провадження, забезпечити кращий захист прав усіх учасників процесу та зміцнити довіру до системи примусового виконання рішень в Україні.

Здійснення виконавчого провадження є другим та ключовим етапом у процесі примусового виконання судових рішень та рішень інших органів. Цей етап включає кілька важливих стадій, а саме стягнення виконавчого збору, з'ясування майнового стану боржника, що передбачає детальне вивчення його фінансового становища, наявності рухомого та нерухомого майна, банківських рахунків та інших активів. На основі цієї інформації здійснюється звернення стягнення на майно боржника, що може включати арешт, вилучення та примусову реалізацію майна. Важливою стадією є оцінка майна боржника, яка проводиться для визначення його ринкової вартості. Завершальною стадією є реалізація майна боржника. Усі ці стадії спрямовані на забезпечення повного та своєчасного виконання рішення та захист прав стягувача.

Стягнення виконавчого збору є важливою стадією у процесі виконавчого провадження, що характеризується специфічними ознаками адміністративної діяльності. Ця стадія може розглядатися як форма втручальної, функціональної та, за певних обставин, юрисдикційної діяльності. Її особливість полягає в тому, що вона ініціюється адміністративним органом з метою захисту державних та суспільних інтересів, а також забезпечення прав і свобод громадян. Підставою для стягнення виконавчого збору є виконання державним виконавцем своїх законодавчо встановлених обов'язків згідно з нормативно-правовими актами, що регулюють виконавче провадження. В контексті реформування системи

виконавчого провадження, як доречно вказують Є. Ю. Стрижак та А. М. Піц, актуальним є питання розширення повноважень приватних виконавців, зокрема, надання їм права стягувати виконавчий збір [157, с. 44].

О.В. Шевчук, досліджуючи проблематику стягнення виконавчого збору, пропонує альтернативний підхід до реформування цієї процедури. Науковець обґрунтовує необхідність створення диференційованої системи виконавчого збору, де його розмір залежатиме не лише від суми стягнення, але й від складності виконавчого провадження та строків добровільного виконання рішення боржником [187, с. 112].

Наступною стадією є визначення майнового стану боржника. Ця стадія передбачає систематичний збір та аналіз інформації про активи боржника з різноманітних джерел. Виконавець здійснює запити до відповідних реєстрів, баз даних державних органів та фінансових установ для отримання повної картини фінансового становища боржника. Законодавство України, зокрема Закон «Про виконавче провадження», встановлює чіткі терміни та процедури для проведення такої перевірки [127]. Інструкція з організації примусового виконання рішень деталізує механізми реалізації цього етапу, акцентуючи увагу на використанні офіційних запитів для отримання необхідних відомостей [133]. Для забезпечення ефективності цього процесу, Наказами Міністерства юстиції України затверджено спеціальні нормативні акти, що регулюють порядок надання інформації на запити виконавців, а саме «Порядок надання інформації Пенсійним фондом України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців» [127]; «Порядок надання інформації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців» [121]; «Порядок надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців» [120]. Ця розгалужена система нормативно-правового регулювання спрямована на створення всебічного та ефективного механізму

виявлення майна боржника, що є критично важливим для успішного виконання судових рішень та інших виконавчих документів.

Нормативно-правова база України демонструє послідовний підхід до регулювання обміну інформацією між виконавцями та розпорядниками даних. Ключовими аспектами цього процесу є використання сучасних технологій та забезпечення інформаційної безпеки. Зокрема, законодавство передбачає передачу даних через спеціалізовану автоматизовану систему виконавчого провадження, що значно прискорює та спрощує процес обміну інформацією [134]. Важливим елементом є застосування електронного цифрового підпису, який гарантує автентичність та цілісність переданих даних. Для підвищення прозорості та контролю, впроваджено практику ведення електронних журналів обліку запитів та відповідей. Особлива увага приділяється захисту конфіденційної інформації, що відповідає вимогам законодавства у сфері інформаційної безпеки, зокрема Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Цей закон покладає на розпорядників інформації відповідальність за її захист на всіх етапах обробки та зберігання [115]. Такий комплексний підхід забезпечує ефективність, безпеку та законність процесу обміну даними між виконавцями та відповідними органами, що є критично важливим для успішного проведення виконавчого провадження та захисту прав усіх залучених сторін.

Звернення стягнення на майно боржника є критичною стадією виконавчого провадження, яка базується на результатах попереднього дослідження майнового стану боржника.

Законодавство України у сфері виконавчого провадження демонструє певну неоднозначність у визначенні та категоризації об'єктів, на які може бути звернено стягнення. Закон «Про виконавче провадження» передбачає широкий спектр активів, що можуть підлягати стягненню, включаючи грошові кошти, цінні папери, майнові та корпоративні права, об'єкти інтелектуальної власності, а також інші форми майна та доходів боржника [127]. Однак, детальний аналіз виявляє певну непослідовність у використанні

термінології. Зокрема, розділ, який регламентує порядок звернення стягнення на майно боржника, фактично розділяє поняття «майно» та «кошти», встановлюючи для них різні процедури стягнення. Ця диференціація створює певні труднощі у практичному застосуванні закону, оскільки чіткого визначення терміну «майно» в контексті виконавчого провадження не надається. В цьому аспекті варто погодитися з думкою А. М. Чвалюка, який вказує що відсутність чітких дефініцій ключових термінів у законі ускладнює його інтерпретацію та застосування [179, с. 202]. Така термінологічна невизначеність може призводити до неоднозначності у правозастосуванні та потенційних правових колізій, що підкреслює необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази у сфері виконавчого провадження для забезпечення більшої правової визначеності та ефективності процесу примусового виконання рішень.

Оцінка майна боржника є невід'ємною стадією виконавчого провадження, спрямованою на встановлення реальної вартості активів боржника. Законодавство України передбачає два основні механізми визначення вартості майна: оцінку, яку проводить професійний суб'єкт оціночної діяльності, та визначення вартості за згодою сторін або виконавцем. Ці підходи, хоча і різняться за процедурою, мають спільну мету – об'єктивне визначення вартості майна для подальшого задоволення вимог стягувача. Залучення професійного оцінювача регламентується спеціальним законодавством, яке визначає оцінку як комплексний процес, що враховує ринкові умови на момент проведення оцінки. Важливо відзначити, що результати професійної оцінки мають обмежений термін дії – шість місяців, що забезпечує актуальність оцінки в динамічних економічних умовах [127]. У випадках, коли сторони не можуть дійти згоди щодо вартості майна, роль арбітра переходить до виконавця, який визначає вартість на основі ринкових цін. Така гнучкість у підходах до оцінки майна дозволяє балансувати між інтересами сторін, забезпечуючи при цьому ефективність та справедливість процесу виконавчого провадження. Зрештою, незалежно від обраного

методу, кінцевою метою є встановлення справедливої вартості майна боржника, що є ключовим фактором для успішного завершення виконавчого провадження та захисту прав усіх залучених сторін.

Стадія оцінки майна боржника у виконавчому провадженні має ключове значення та характеризується чітко визначеними часовими рамками. Законодавство України встановлює шестимісячний термін дії результатів оцінки, що є важливим аспектом для забезпечення актуальності та справедливості процесу. Це обмеження відображає розуміння законодавцем динамічної природи економічних процесів, які можуть суттєво впливати на вартість майна. Фактори, такі як зміни ринкових цін, економічні коливання, зміни у платоспроможності учасників ринку та інші економічні чинники, можуть швидко змінити реальну вартість оцінюваного майна. Встановлення часових обмежень на дійсність оцінки забезпечує баланс між стабільністю процесу виконавчого провадження та необхідністю враховувати актуальні економічні реалії. Крім того, ця стадія є критично важливою для подальшого розвитку виконавчого провадження, оскільки вона створює надійну основу для наступних процесуальних дій. Отримавши об'єктивну та актуальну оцінку майна боржника, виконавець може ефективно перейти до стадії реалізації цього майна. Таким чином, оцінка майна не лише забезпечує справедливе визначення його вартості, але й слугує важливим зв'язком між виявленням майна боржника та його подальшою реалізацією, що є ключовим елементом у досягненні цілей виконавчого провадження.

Реалізація майна боржника є завершальною стадією етапу здійснення виконавчого провадження. Цей етап характеризується комплексом процесуальних дій, спрямованих на продаж арештованого майна з метою задоволення вимог стягувача. Особливістю цієї стадії є її індивідуалізований характер, який залежить від типу майна, що підлягає реалізації. Законодавство України передбачає різноманітні механізми продажу, які регулюються специфічними нормативно-правовими актами. Наприклад, для загального арештованого майна застосовується система електронних торгів

та торгів за фіксованою ціною, що регламентується наказом Міністерства юстиції України [124]. Це дозволяє не тільки забезпечити справедливую ціну при продажу, але й захистити інтереси всіх сторін виконавчого провадження.

Ретельна та деталізована правова регламентація процесу реалізації майна боржника є важливим досягненням у сфері виконавчого провадження. Такий підхід забезпечує врахування унікальних характеристик різних видів майна, особливостей їх обігу та специфічних властивостей, що дозволяє проводити процес реалізації максимально ефективно та прозоро. Ця практика має ключове значення для захисту інтересів стягувача, який є центральною фігурою у виконавчому провадженні. Чітко визначені процедури реалізації майна сприяють отриманню справедливої ціни, що безпосередньо впливає на повноту задоволення вимог стягувача. Крім того, детальна регламентація процесу торгів та мінімізація можливостей для втручання з боку виконавців або сторін провадження є потужним антикорупційним інструментом. В умовах активної боротьби з корупцією в Україні, такі механізми мають значний соціальний ефект, підвищуючи довіру громадян до системи виконавчого провадження. Вони також сприяють створенню рівних умов для всіх учасників процесу, що є важливим аспектом справедливого правосуддя. Таким чином, детальна правова регламентація реалізації майна боржника не лише підвищує ефективність виконавчого провадження, але й сприяє зміцненню правової системи в цілому, створюючи прозорі та справедливі механізми для вирішення фінансових зобов'язань.

Етап контролю у виконавчому провадженні є фундаментальним елементом системи примусового виконання рішень, що забезпечує дотримання законності, захист прав та інтересів учасників виконавчого провадження, своєчасне виявлення та усунення порушень, а також підвищення ефективності виконавчого провадження в цілому, при цьому його значення полягає у забезпеченні належного рівня виконання рішень та дотримання прав усіх учасників виконавчого провадження.

Відповідно до Інструкції з організації примусового виконання рішень, контроль реалізується через багаторівневу систему перевірок, що здійснюються уповноваженими посадовими особами – від директора Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України до начальників територіальних відділів, які можуть проводити перевірки як за власною ініціативою, так і за дорученням вищого керівництва або за скаргами учасників виконавчого провадження, при цьому сама процедура передбачає чітко регламентований порядок витребування матеріалів, визначені строки проведення перевірки (10 робочих днів для звичайного та 15 для зведеного виконавчого провадження) та вимоги до оформлення результатів у формі вмотивованої постанови з подальшим контролем за усуненням виявлених порушень [127].

Однак у цій процедурі можна виділити ряд проблемних аспектів: відсутність чітких критеріїв оцінки законності дій державного виконавця, недостатня регламентація участі сторін під час перевірки, відсутність можливості проведення перевірок за заявою боржника, обмежені строки для перевірки складних проваджень, відсутність електронної взаємодії при роботі з матеріалами та неврегульованість механізму оскарження результатів перевірки.

Для вирішення даних проблем доцільно розробити детальні критерії оцінки законності дій виконавців, передбачити можливість залучення сторін до процедури перевірки з правом надання пояснень та додаткових матеріалів, запровадити диференційовані строки перевірки залежно від складності провадження, встановити чіткий порядок оскарження результатів перевірки та передбачити можливість проведення перевірок за обґрунтованою заявою боржника у випадках істотного порушення його прав. У свою чергу, В.І. Петренко наголошує на необхідності впровадження автоматизованої системи контролю, яка б включала електронний документообіг та систему оцінки ефективності роботи виконавців за чітко визначеними критеріями [91, с. 21].

Чинне регулювання процедур контролю у виконавчому провадженні, передбачене розділом XII Інструкції також має суттєвий недолік, пов'язаний із дискримінацією прав боржника. Згідно з п. 2, ініціювати перевірку законності дій виконавців можуть лише стягувачи та інші учасники виконавчого провадження, окрім боржника. Це створює ситуацію, за якої боржник позбавлений можливості звернути увагу на потенційні порушення його прав, зокрема, неправомірне звернення стягнення на майно, помилки в оцінці активів або неналежне виконання виконавцями процедурних вимог [133]. Такий підхід не враховує основоположних принципів правової рівності та забезпечення справедливого судового процесу, які передбачають можливість кожної зі сторін впливати на процес виконання рішення у межах захисту своїх прав. Надання боржнику права ініціювати перевірку законності виконавчого провадження дозволило б не лише зменшити кількість порушень, але й підвищити рівень довіри до системи примусового виконання рішень, створюючи умови для більш прозорого та збалансованого контролю.

Для державних виконавців також додатково діє Порядок витребування та проведення перевірки виконавчого провадження [123], який регламентує дії державних виконавців, встановлює конкретні правила та процедури щодо витребування матеріалів та проведення перевірок. Проте цей документ не поширюється на діяльність приватних виконавців, що створює значну неоднорідність у підходах до контролю. Приватні виконавці, хоча й виконують ті самі функції примусового виконання рішень, фактично залишаються поза межами дії цього Порядку, що може призводити до відсутності єдиного стандарту для оцінки законності їх дій. Це створює ризики нерівного підходу до перевірок, знижує прозорість контролю за діяльністю приватних виконавців та може негативно вплинути на довіру до інституту виконавчого провадження.

В контексті аналізу етапу контролю варто також відзначити Порядок проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців [123]. Даний нормативний акт регламентує ключові

аспекти перевірок законності у виконавчому провадженні, включаючи підстави, строки та процедури контролю. Зокрема, відповідно до цього Порядку, організація та проведення перевірок покладаються на структурний підрозділ Міністерства юстиції України, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб).

Розділ II вказаного Порядку регламентує організацію та проведення цільових і контрольних перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, спрямованих на забезпечення дотримання законності у виконавчому провадженні. Цільові перевірки бувають плановими (проводяться раз на два роки) і позаплановими, які ініціюються за зверненнями громадян, органів влади або у випадках виявлення порушень, таких як неподання звітності чи недостовірні дані. Контрольні перевірки виконуються за потреби, зокрема для перевірки усунення виявлених порушень. Перевірка здійснюється робочою групою, що призначається Міністерством юстиції, з врахуванням конфліктів інтересів. Робоча група аналізує діяльність органу, перевіряє документи, узагальнює дані, формулює висновки та надає рекомендації з усунення недоліків. За результатами перевірки складається довідка, яка детально описує виявлені порушення, включаючи рекомендації щодо їх усунення. Структурний підрозділ Міністерства контролює виконання рекомендацій і може ініціювати дисциплінарну відповідальність посадових осіб.

В свою чергу, Розділ III визначає порядок проведення планових і позапланових перевірок діяльності приватних виконавців, включаючи виїзні та невиїзні форми контролю. Планові перевірки організовуються за затвердженим графіком, оприлюдненим на сайті Міністерства юстиції, і проводяться не частіше ніж раз на два роки, залежно від навантаження виконавця та скарг на його діяльність. Позапланові перевірки здійснюються за зверненням учасників виконавчого провадження або в разі виявлення порушень, зокрема неподання звітності чи подання недостовірної інформації.

Робоча група перевіряє дотримання законодавства щодо страхування відповідальності, ведення діловодства, роботи автоматизованої системи виконавчого провадження та інші аспекти. Приватний виконавець зобов'язаний сприяти перевірці, а у випадку ухилення може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності.

Таким чином основною відмінністю між перевірками приватних і державних виконавців є специфіка їх статусу та підходів до організації контролю. Діяльність приватних виконавців регулюється більш деталізованими процедурами, зокрема, чітко визначеними графіками перевірок, обов'язковим повідомленням про їх проведення, вимогами до страхування відповідальності, дотриманням законодавчих норм під час ведення виконавчих проваджень та організації офісу. Це враховує їхній статус незалежних професійних суб'єктів і спрямоване на забезпечення прозорості їх діяльності. У свою чергу, перевірки державних виконавців більше фокусуються на відповідності внутрішнім нормативним актам, ефективності виконання рішень і дисциплінарній відповідальності, що часто пов'язано з їх інтегрованістю до системи Міністерства юстиції. Проблематика в даному випадку полягає в неоднорідності підходів, яка може створювати дисбаланс у якості контролю: приватні виконавці стикаються з більш деталізованими вимогами, тоді як державні виконавці працюють у межах загальних внутрішніх регламентів. Це не тільки ускладнює порівняння ефективності їх діяльності, але й формує нерівні умови для забезпечення дотримання законодавства. Крім того, через відсутність єдиного підходу до перевірок можливі прогалини в контролі над виконанням рішень, що впливає на довіру до всієї системи виконавчого провадження.

Для вирішення проблеми неоднорідності контролю між приватними і державними виконавцями доцільно запровадити єдиний стандартизований підхід до перевірок, який враховував би особливості обох категорій виконавців. Для забезпечення прозорості та ефективності пропонується розробити автоматизовану систему контролю, яка б включала єдину базу

даних про виконані перевірки, виявлені порушення та заходи щодо їх усунення. Така система дозволила б оперативно аналізувати ефективність виконавців і виявляти повторювані проблеми. Крім того, необхідно гармонізувати частоту та обсяг перевірок, щоб уникнути надмірного навантаження на приватних виконавців і водночас забезпечити достатній рівень контролю за державними виконавцями. Також слід розглянути механізми посилення взаємодії між органами, що здійснюють контроль, і Дисциплінарною комісією приватних виконавців для уніфікації дисциплінарної практики та підвищення довіри до системи.

Завершення виконавчого провадження – це кінцевий етап процесу примусового виконання рішень, який характеризується припиненням процесуальних дій виконавця щодо реалізації вимог виконавчого документа. Цей етап включає в себе оформлення відповідних процесуальних документів, таких як постанова про повернення виконавчого документа стягувачу або до органу, що його видав, або постанова про закінчення виконавчого провадження. На цьому етапі відбувається підбиття підсумків виконавчого провадження, зняття арештів з майна боржника (якщо вони були накладені), скасування інших обмежень та заборон. Також здійснюється розподіл стягнутих з боржника грошових сум між стягувачами (у разі їх наявності), вирішуються питання щодо виконавчого збору та витрат виконавчого провадження. Завершення виконавчого провадження означає, що всі можливі в рамках даного провадження дії вичерпано, і подальше виконання рішення в межах цього провадження неможливе або непотрібне.

Повернення виконавчого документа стягувачу є важливою стадією завершення виконавчого провадження, яка застосовується у випадках, коли подальше виконання рішення стає неможливим або недоцільним з різних причин. Серед ключових підстав для повернення документа, визначених у статті 37 Закону України «Про виконавче провадження», – неможливість встановлення місцезнаходження боржника або його майна, а також відсутність результатів розшуку боржника-фізичної особи протягом року.

Важливо зазначити, що існують винятки для певних категорій справ, таких як стягнення аліментів чи відшкодування шкоди здоров'ю, де документ не повертається навіть за наявності вказаних обставин [127]. Ця стадія не означає остаточного припинення виконавчого провадження, оскільки стягувач зберігає право на повторне подання документа до виконання. Рішення про повернення оформлюється відповідною постановою виконавця. Головна мета цієї стадії – офіційно зафіксувати неможливість продовження виконавчих дій через обставини, пов'язані з учасниками провадження, та надати стягувачу можливість в майбутньому відновити процес стягнення за наявності нових відомостей чи зміни обставин.

Закінчення виконавчого провадження є завершальною стадією процесу примусового виконання рішень, яка характеризується припиненням всіх виконавчих дій та зняттям обмежень, накладених на боржника. Ця стадія настає за наявності законодавчо визначених підстав, зазначених у статті 39 Закону України «Про виконавче провадження», серед яких: повне виконання рішення, відмова стягувача від стягнення, затвердження мирової угоди, скасування рішення, що підлягало виконанню, визнання боржника банкрутом, ліквідація юридичної особи-боржника або смерть боржника-фізичної особи [127]. Кожна з цих підстав має свої особливості та наслідки. Важливо зазначити, що закінчення виконавчого провадження оформлюється постановою виконавця, яка може бути оскаржена у встановленому законом порядку. При цьому закон передбачає можливість відновлення закінченого виконавчого провадження у певних випадках, що робить цю стадію не завжди остаточною. Однак, Л.П. Діденко наголошує на необхідності вдосконалення механізму відновлення закінченого виконавчого провадження, зокрема пропонує встановити чіткі часові межі для такого відновлення та деталізувати процедуру оскарження постанови про закінчення виконавчого провадження. На її думку, особливої уваги потребує процедура розподілу стягнутих сум між кількома стягувачами, оскільки чинне законодавство не містить достатньо чітких критеріїв для визначення

черговості задоволення вимог у разі недостатності стягнутих коштів для повного погашення заборгованості перед усіма стягувачами [40, с. 29].

Найбільш бажаним результатом є закінчення провадження у зв'язку з повним фактичним виконанням рішення, оскільки це свідчить про досягнення мети виконавчого провадження та реалізацію принципу обов'язковості виконання судових та інших рішень. Ця стадія також передбачає вирішення питань щодо розподілу стягнутих сум між стягувачами, повернення виконавчого документа до суду чи іншого органу, що його видав, або стягувачу, залежно від конкретних обставин справи.

Стадія закінчення виконавчого провадження характеризується не лише припиненням процесуальних дій, але й має чітко визначені законодавством наслідки, що суттєво впливають на правовий статус учасників провадження. Ключовими наслідками є: по-перше, скасування всіх обмежень щодо майна боржника, зокрема зняття арештів з коштів та майна; по-друге, вилучення інформації про боржника з Єдиного реєстру боржників, що відновлює його повноцінну участь у цивільному обороті; по-третє, припинення дії всіх заходів примусового виконання, які були застосовані виконавцем в ході провадження.

Ці наслідки мають важливе практичне значення, оскільки вони фактично відновлюють нормальний правовий режим майна боржника та знімають обмеження його правоздатності. В сукупності вони забезпечують чітке завершення виконавчого провадження та створюють правову визначеність для всіх зацікавлених сторін.

Таким чином, завершення виконавчого провадження є критично важливим етапом у системі примусового виконання рішень, який забезпечує правову визначеність та завершеність процесу стягнення. Цей етап характеризується складною структурою, що включає різні механізми припинення виконавчих дій, кожен з яких має свої особливості та правові наслідки. Незалежно від конкретного способу завершення, цей етап передбачає припинення активних дій виконавця, зняття обмежень з боржника

та його майна, а також вирішення супутніх процесуальних питань. Важливо відзначити, що завершення виконавчого провадження не завжди означає остаточне вирішення справи, оскільки законодавство передбачає можливості для відновлення провадження за певних умов. Тому цей етап відіграє ключову роль у балансуванні інтересів усіх сторін виконавчого провадження, забезпечуючи як захист прав стягувачів, так і гарантії для боржників, і в цілому сприяє ефективному функціонуванню системи виконання судових та інших рішень.

Аналізуючи систему етапів та стадій виконавчого провадження, варто зазначити, що цей процес забезпечує дотримання законності та прозорості в дії органів виконавчої влади та захист прав усіх залучених сторін. Розглянуті стадії включають ініціювання виконавчого провадження, перевірку та реєстрацію документів, винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, та подальші дії щодо виконання рішення.

Кожен етап процесу характеризується своїми специфічними процедурами та правовими наслідками. Наприклад, ініціювання провадження включає подання заяви стягувачом, яка повинна відповідати певним вимогам. Відсутність стандартизованої форми заяви ускладнює цей процес, що може призводити до затримок та помилок. Подальші етапи включають ретельну перевірку документів та винесення постанови про відкриття виконавчого провадження, яка підлягає реєстрації в автоматизованій системі виконавчого провадження.

Прозорість процесу забезпечується можливістю оскарження рішень та дій виконавців, що сприяє захисту прав учасників процесу. Однак, незважаючи на загальну ефективність системи, існують певні проблеми, які ускладнюють роботу як стягувачів, так і виконавців. Для вирішення виявлених проблем пропонуємо впровадження інтегрованої автоматизованої системи перевірки заяв про відкриття виконавчого провадження, яка в режимі реального часу аналізуватиме відповідність поданих документів вимогам законодавства та автоматично інформуватиме стягувачів про

необхідність усунення недоліків. Окрім того, пропонуємо уніфікувати строки для відкриття виконавчого провадження та повернення неналежно оформлених документів до двох робочих днів, що забезпечить синхронізацію процесуальних дій і скоротить затримки. Також доцільно розширити функціонал автоматизованої системи виконавчого провадження для ефективного розподілу справ між виконавцями з урахуванням їхнього навантаження, що сприятиме рівномірному виконанню рішень. Нарешті, пропонується удосконалити механізм оскарження рішень виконавців до керівництва органів державної виконавчої служби шляхом детальної регламентації строків, формату розгляду скарг та обов'язкового залучення учасників процесу, що забезпечить прозорість і правову визначеність.

2.3. Особливості правового регулювання механізму примусових заходів виконавчого провадження

Правове регулювання механізму примусових заходів виконавчого провадження в Україні спрямоване на забезпечення ефективного виконання судових рішень, яке є ключовим елементом усього правосуддя. Цей механізм виступає як завершальний етап процесу, де держава через свої органи, зокрема державних та приватних виконавців, примушує боржника виконати судові рішення у випадках, коли він ухиляється від його добровільного виконання.

Особливість правового регулювання полягає в суворій законодавчій регламентації всіх етапів примусового виконання, що включає як загальні вимоги, так і специфічні процедури, які мають на меті мінімізацію можливих порушень прав як кредитора, так і боржника. Це регулювання встановлює баланс між потребою забезпечення виконання рішення та захистом основних прав людини.

У системі правових інструментів особливе місце посідає адміністративний примус, який є невід'ємною складовою адміністративно-

процесуальної діяльності та активно застосовується у правозастосовній практиці. За своєю природою адміністративний примус являє собою багатогранний та складний механізм державно-правового впливу, що реалізується через систему спеціальних заходів психологічного та фізичного характеру. Його особливість полягає в тому, що він здійснюється уповноваженими державними органами, а в окремих випадках і громадськими організаціями, які діють в межах чітко визначених норм публічного права [80, с. 91].

Сфера застосування такого примусу охоплює як фізичних, так і юридичних осіб, передбачаючи можливість обмеження їх прав, свобод та законних інтересів у різних формах – від особистих до майнових та організаційних. Важливо підкреслити, що застосування адміністративного примусу можливе у двох основних випадках: при вчиненні особами протиправних дій у сфері публічних відносин або при виникненні надзвичайних ситуацій. Характерною рисою адміністративного примусу є його реалізація через спрощене та оперативне адміністративне провадження, що забезпечує швидке реагування на правопорушення. Цей правовий інструмент має комплексну мету, яка включає як превентивні заходи (попередження правопорушень), так і реактивні (припинення протиправних дій, забезпечення провадження у справах про правопорушення, притягнення винних до відповідальності) [48, с. 96].

На думку С. Л. Дембіцької, в системі виконавчого провадження примус відіграє фундаментальну роль як інструмент забезпечення належного функціонування управлінських відносин та підтримання правопорядку. Його значення особливо яскраво проявляється у контексті захисту державних та суспільних інтересів, коли виникає необхідність відновлення порушеного правового стану та усунення негативних наслідків протиправної поведінки. В рамках виконавчого провадження проблема застосування примусу набуває особливої актуальності, оскільки йдеться про ситуації, коли боржник своїми діями чи бездіяльністю порушує фундаментальний принцип обов'язковості

виконання юрисдикційних рішень. Така поведінка боржника не лише підриває авторитет судової влади та державних інституцій, але й безпосередньо завдає шкоди правам та законним інтересам стягувачів, які не можуть отримати належне їм за рішенням суду чи іншого уповноваженого органу [39, с. 33].

Підтримуючи необхідність удосконалення адміністративних процедур у виконавчому провадженні, доцільно враховувати позицію С. О. Лисенка, який акцентує увагу на тому, що інформаційна безпека у цій сфері має не допоміжне, а системоутворююче значення [68]. Даний підхід є важливим з огляду на те, що будь-яка процедура звернення стягнення, комунікації з банками, реєстрами, органами влади чи сторонами провадження передбачає обіг значного масиву чутливої інформації. Відповідно, належне застосування адміністративних процедур повинно включати стандарти доступу до даних, фіксацію виконавчих дій в електронних системах та мінімізацію внутрішніх ризиків витоку або спотворення інформації.

При цьому важливо розуміти, що примус у виконавчому провадженні виступає не просто як каральний механізм, а як необхідний інструмент відновлення справедливості та забезпечення реалізації принципу невідворотності виконання судових рішень. Застосування примусових заходів у цьому контексті спрямоване на подолання протиправної поведінки боржника та створення умов для повного й своєчасного виконання юрисдикційних рішень.

Наведена теза щодо природи примусу у виконавчому провадженні знаходить своє логічне продовження та розвиток у дослідженні Є.О. Шимана, який розглядає це питання через призму принципу співмірності. Науковець справедливо наголошує, що застосування примусових заходів має відбуватися з дотриманням балансу між необхідністю забезпечення виконання рішення та правами боржника, при цьому обсяг застосованих заходів примусу повинен бути пропорційним обсягу вимог за рішенням. Така позиція підкреслює, що примус у виконавчому провадженні є не лише

інструментом забезпечення невідворотності виконання судових рішень, але й механізмом, що повинен застосовуватися з урахуванням принципів справедливості та розумності. Це дозволяє розглядати примусове виконання як збалансовану систему заходів, спрямовану на досягнення правового результату з мінімально необхідним втручанням у права та інтереси боржника, що цілком відповідає сучасним стандартам правової держави та принципам верховенства права [191, с. 237].

Аналізуючи природу правового примусу, Л. І. Каленіченко виокремлює низку його ключових характеристик, які розкривають його сутність як особливого правового інституту. Насамперед, примус є специфічним проявом правозастосовної діяльності, який принципово відрізняється від добровільного виконання правових норм, оскільки передбачає зовнішній вплив на волю суб'єкта. Цей вплив може мати різноманітні форми – від фізичного до організаційного та дисциплінарного характеру, спрямовані на корекцію поведінки та свідомості суб'єктів правовідносин. Важливо підкреслити, що застосування примусових заходів завжди має чітку правову основу – вони повинні бути передбачені санкціями відповідних правових норм та закріплені на законодавчому рівні. При цьому фактичними підставами для застосування примусу можуть бути не лише правопорушення, але й інші правові аномалії, які створюють загрозу суспільним інтересам [49, с. 14].

Особливу увагу слід звернути на процесуальний аспект примусу – його застосування відбувається виключно в рамках встановленої законом процедури, що забезпечує законність та обґрунтованість примусових заходів. Метою застосування примусу є комплексний захист прав та законних інтересів всіх суб'єктів правовідносин – від окремих осіб до суспільства та держави в цілому. Важливою характеристикою сучасного правового примусу є його універсальність щодо суб'єктного складу – примусові заходи можуть застосовуватися як до фізичних, так і до юридичних осіб, що розширює сферу його ефективного застосування у правовій системі.

В. О. Антонюк наголошує, що примус у виконавчому провадженні виконує ключову функцію забезпечення обов'язковості виконання судових рішень, яка є фундаментом правової системи. Науковець підкреслює, що специфіка примусових заходів у цій сфері полягає у їх спрямованості не лише на відновлення порушених прав, але й на досягнення балансу між інтересами стягувача, боржника та суспільства в цілому. На відміну від методу переконання, який має більш гнучкий та рекомендаційний характер, примусові заходи у виконавчому провадженні характеризуються чіткою процедурною регламентацією та обов'язковістю виконання [5, с. 28]. Такий підхід забезпечує прозорість та передбачуваність процесу примусового виконання, а також гарантує захист прав усіх учасників виконавчого провадження. Важливо підкреслити, що застосування примусу у виконавчому провадженні не є самоціллю, а слугує засобом досягнення кінцевої мети – повного та своєчасного виконання судового рішення чи іншого виконавчого документа, що сприяє відновленню порушених прав та законних інтересів стягувача.

Аналізуючи методи діяльності органів державної виконавчої служби, К. М. Тищенко виділяє три основні форми реалізації примусу, кожна з яких має свої особливості та ступінь ефективності. Психологічний примус спрямований на внутрішню сферу особистості боржника, впливаючи на його свідомість, емоційний стан та процес прийняття рішень з метою формування суспільно корисної поведінки. Матеріальний примус реалізується через обмеження майнових прав та можливостей розпорядження фінансовими ресурсами, безпосередньо впливаючи на економічні інтереси боржника. Організаційний примус передбачає застосування різноманітних обмежувальних заходів, які впливають на правовий статус особи та її можливості реалізовувати певні права [169, с. 219].

Л.С. Малярчук акцентує увагу на тому, що саме кореляція різних заходів примусового характеру, особливо тих, що мають безпосередній вплив на майнову сферу боржника, демонструє найвищий рівень результативності у

виконавчому провадженні. Обмеження майнового та організаційного характеру створюють систему взаємопов'язаних правових наслідків, які змушують боржника переоцінити свою позицію щодо невиконання рішення, оскільки тягар таких обмежень безпосередньо впливає на його економічні інтереси та можливості реалізації основних прав. Л.С. Малярчук також звертає особливу увагу на те, що ефективність примусових заходів значною мірою залежить від їх своєчасності та комплексності застосування, що дозволяє досягти максимального впливу на поведінку боржника та забезпечити реальне виконання рішення [77, с. 303].

Однак, ми вважаємо за доцільне запропонувати впровадити диференційований підхід до застосування примусових заходів залежно від категорії боржника та характеру заборгованості. Зокрема, пропонується розробити окремі процедури примусового виконання для фізичних осіб-підприємців, великих підприємств та стратегічних об'єктів інфраструктури. Це дозволить враховувати специфіку діяльності різних категорій боржників та обирати найбільш ефективні інструменти впливу в кожному конкретному випадку.

У системі виконавчого провадження спостерігається чітка послідовність застосування методів впливу на боржника, де примус виступає як вторинний, але необхідний інструмент, що активується після вичерпання можливостей добровільного виконання рішення. Така трансформація характеру правовідносин відображає перехід від диспозитивного підходу до імперативного, коли процес виконання рішення змінює свою природу з добровільного на примусовий.

Як зазначають С.Я. Фурса та Є.І. Фурса, примус як метод державного впливу має допоміжний характер і застосовується до відносно обмеженого кола осіб – тих, хто своїми діями чи бездіяльністю демонструє небажання добровільно виконувати юрисдикційні рішення. В цьому контексті примус набуває особливого значення як механізм процесуального впливу, що характеризується безальтернативністю та цілеспрямованістю. Ці документи

характеризуються владним характером, загальнообов'язковістю, чіткою юридичною силою та спрямовані на реалізацію управлінських функцій держави. Вони не лише встановлюють конкретні правила поведінки, але й відображають роль, полягає в тому, що він легітимізує та приводить в дію передбачені законодавством інструменти примусового характеру, які не залишають боржнику можливості для ухилення від виконання зобов'язань [175, с. 347]. Ця система забезпечує неминучість виконання судових рішень та інших виконавчих документів, навіть у випадках, коли боржник активно протидіє цьому процесу. При цьому важливо підкреслити, що примусові заходи застосовуються не автоматично, а лише після того, як вичерпані всі можливості для добровільного виконання рішення, що підкреслює їх субсидіарний характер у системі виконавчого провадження.

Аналізуючи механізми примусового виконання судових рішень, відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», варто зазначити, що законодавець виокремлює чотири основні заходи [127].

Перший захід полягає у зверненні стягнення на кошти, цінні папери та майно боржника. Першочерговим об'єктом стягнення виступають грошові кошти боржника як у національній, так і в іноземній валюті, включаючи банківські депозити та рахунки у фінансових установах. Лише за відсутності чи недостатності грошових коштів виконавець має право звертати стягнення на інше майно, зокрема: цінні папери, корпоративні права, об'єкти інтелектуальної власності, майнові права та інші активи. Важливо зазначити, що стягнення може бути накладено не лише на майно, яке перебуває у прямому володінні боржника, але й на те, що знаходиться у третіх осіб або належить боржнику на правах спільної власності.

Процедура стягнення ініціюється після відкриття виконавчого провадження на підставі письмової заяви стягувача та оригіналу виконавчого документа, оформленого відповідно до законодавчих вимог. Законодавством встановлено чіткі обмеження щодо стягнення – зокрема, забороняється накладати арешт на кошти на рахунках у системі електронного

адміністрування ПДВ та на спеціальних рахунках з особливим режимом використання.

Процедура примусового стягнення майна боржника характеризується чітким алгоритмом дій з боку виконавців. При виявленні готівкових коштів у боржника, вони підлягають негайному вилученню з подальшим зарахуванням на спеціальні рахунки виконавчої служби чи приватного виконавця протягом одного робочого дня, що документально підтверджується відповідним актом. Щодо безготівкових коштів, цінних паперів та інших фінансових активів, що зберігаються у банківських та інших фінансових установах, виконавець виносить постанову про накладення арешту. У цьому документі детально вказується сума, що підлягає арешту, з врахуванням не лише основної заборгованості, але й супутніх витрат – виконавчого збору, витрат провадження, можливих штрафних санкцій та винагороди приватного виконавця. Важливо відзначити, що арешт може поширюватися як на конкретні рахунки із зазначенням їх реквізитів, так і на всі наявні та майбутні рахунки боржника. У випадках недостатності грошових коштів для задоволення вимог стягувача, виконавець має право звернути стягнення на інше майно боржника, що відбувається у три послідовні етапи: спочатку накладається арешт на майно, потім проводиться його професійна оцінка та вилучення, і завершальним етапом стає примусова реалізація. При цьому важливою особливістю є те, що початок процедури стягнення майна не припиняє можливості звернення стягнення на грошові кошти боржника, якщо такі з'являться [127].

Серед усіх інструментів примусового виконання судових рішень, стягнення коштів та майна посідає провідне місце у практиці як державних, так і приватних виконавців через свою ефективність та універсальність. Ключовою перевагою цього механізму є можливість швидкого задоволення вимог стягувача, особливо у випадках, коли йдеться про вилучення грошових коштів або високоліквідних цінностей. Практика показує, що саме оперативність конвертації стягнутого майна у грошовий еквівалент є

визначальним фактором успішного виконання судового рішення. Примітною особливістю цього заходу є його гнучкість – законодавство надає виконавцям достатньо широкі повноваження щодо вибору об'єктів стягнення, за винятком майна, на яке не може бути звернено стягнення згідно з законом. Така свобода дій дозволяє виконавцям зосередитися на досягненні головної мети – повного та своєчасного задоволення законних вимог стягувача, не обмежуючись конкретним видом майна чи активів боржника.

Другий важливий механізм у виконавчому провадженні – процедура стягнення коштів із доходів боржника. Цей захід застосовується у випадках, коли на банківських рахунках боржника відсутні кошти або наявного майна недостатньо для повного погашення заборгованості. Особливо актуальним цей спосіб є при стягненні регулярних платежів. Виконавець має право звертати стягнення на заробітну плату, пенсійні виплати, стипендії та інші регулярні доходи боржника [127]. При цьому важливо відзначити, що за певних умов, наприклад, при наявності письмової згоди стягувача або якщо сума боргу не перевищує п'яти мінімальних зарплат, виконавець може застосовувати цей метод без попереднього звернення стягнення на майно.

Законодавство також встановлює вичерпний перелік виплат, які захищені від стягнення. До них належать різні види соціальної допомоги, зокрема: виплати при звільненні, допомога вагітним та породіллям, виплати на дітей (при народженні, усиновленні, для одиноких матерів), компенсації за відрядження, допомога по догляду за хворими чи інвалідами, кошти на лікування та поховання [127]. Ці обмеження спрямовані на захист базових соціальних прав та забезпечення мінімальних життєвих потреб боржника та його утриманців. Такий підхід демонструє баланс між необхідністю виконання зобов'язань та збереженням соціальних гарантій громадян.

Аналізуючи практику застосування стягнення з доходів боржника як інструменту примусового виконання судових рішень, важливо відзначити його природу. З одного боку, цей механізм надає боржнику можливість зберегти фінансову стабільність, поступово погашаючи заборгованість без

критичного погіршення свого матеріального становища. Боржник може продовжувати працювати та забезпечувати себе необхідними засобами для життя, що є безумовною перевагою цього методу. Проте існує ряд суттєвих проблем, які знижують ефективність такого способу стягнення. Насамперед, це значна тривалість процесу погашення заборгованості, що створює ризики для стягувача через можливе знецінення коштів внаслідок інфляційних процесів. Ця проблема потребує впровадження механізму індексації сум стягнення відповідно до економічних показників. Друга критична проблема пов'язана з поширеною практикою приховування реальних доходів боржниками, особливо у приватному секторі, де часто використовується схема виплати неофіційної заробітної плати. Це суттєво ускладнює визначення справедливого розміру стягнення та фактично дискримінує тих боржників, які отримують офіційний дохід, особливо в бюджетній сфері.

Аналізуючи проблематику стягнення з доходів боржника, В. М. Новак та О. С. Бондар, пропонують запровадити чіткі норми щодо обов'язкової індексації сум стягнення, які враховували б актуальні економічні показники, зокрема рівень інфляції, щоб зберегти реальну вартість погашених сум. Крім того, вони звертають увагу на необхідність посилення контролю за доходами боржників, особливо у приватному секторі, через удосконалення обміну даними між органами виконавчої служби та фіскальними органами, що дозволило б виявляти приховані доходи [87, с. 48].

У свою чергу ми пропонуємо розробити більш досконалу методику розрахунку сум стягнень, яка б враховувала реальний економічний потенціал боржника, а не лише задекларовані доходи. Крім того, важливим напрямком вдосконалення системи є запровадження жорсткої юридичної відповідальності для роботодавців за сприяння приховуванню доходів боржників, що дозволить зробити механізм стягнення більш справедливим та ефективним.

До третього важливого механізму примусового виконання судових рішень відносять процедуру вилучення та передачі майна від боржника до

стягувача. Цей інструмент застосовується у випадках, коли предметом судового спору є конкретні матеріальні цінності чи речі, які мають бути передані стягувачу згідно з рішенням суду. Процедура реалізації цього заходу характеризується чітко регламентованим порядком: державний виконавець встановлює конкретні терміни для передачі майна, а у разі відмови боржника добровільно виконати рішення, організовує примусове вилучення предметів [127].

Важливою процесуальною гарантією є обов'язкова присутність понятих під час вилучення майна, що забезпечує прозорість процедури та захист прав усіх учасників. Процес документується шляхом складання спеціальних актів – акту вилучення майна та акту його передачі стягувачу. Кожен з цих документів оформлюється у трьох примірниках, що забезпечує належний облік та можливість підтвердження факту передачі майна для всіх залучених сторін: один примірник залишається у матеріалах виконавчого провадження, інші видаються боржнику та стягувачу (або їх уповноваженим представникам) під особистий підпис.

Таким чином, варто погодитися з І. Ковбас та П. Крайнім, які визначили, що такий детальний підхід до документування процесу гарантує захист законних інтересів усіх учасників виконавчого провадження та створює надійну доказову базу щодо здійснених дій [52, с. 160]. Крім того, особлива увага приділяється перевірці стану майна, що передається, що дозволяє запобігти можливим спорам щодо якості та комплектності предметів, які є об'єктом виконавчого провадження.

У сучасній системі виконавчого провадження особливе місце посідає такий інструмент примусового виконання судових рішень, як обмеження прав боржника щодо користування та розпорядження власним майном. Цей механізм, запроваджений законодавчими змінами 2016 року, надає виконавцю широкі повноваження щодо встановлення умов та обмежень використання майна боржником. Сутність цього заходу полягає у тому, що боржник, залишаючись формальним власником майна, фактично

обмежується у можливості вільно ним розпоряджатися чи користуватися [127]. Виконавець може встановлювати різні режими обмежень залежно від типу майна та обставин справи – від повної заборони користування до встановлення спеціального режиму використання майна за визначеними умовами. Важливо підкреслити, що законодавством передбачена сувора відповідальність за порушення встановлених обмежень, яка покладається на зберігача майна. Такий комплексний підхід до обмеження майнових прав боржника служить ефективним інструментом забезпечення виконання судових рішень та захисту інтересів стягувача.

Варто зазначити, що система примусового виконання судових рішень не обмежується лише описаними вище чотирма основними заходами. Законодавець передбачив низку додаткових інструментів та механізмів примусового виконання, які мають більш вузьку спеціалізацію та застосовуються у окремих випадках. Ці додаткові заходи розроблені для особливих категорій справ та ситуацій, які потребують нестандартного підходу до виконання судових рішень.

У контексті дослідження системи заходів примусового виконання судових рішень ключове значення має розуміння механізму їх адміністративно-правового регулювання, оскільки саме цей механізм є фундаментальним чинником, що визначає результативність та дієвість примусового виконання.

Важливість поняття адміністративно-правове регулювання зумовлене його практичною значущістю для функціонування всієї системи виконавчого провадження. В науковій літературі адміністративно-правове регулювання розглядається як специфічний різновид загального правового регулювання, що має власні особливості та характеристики, пов'язані зі сферою адміністративного права. Цей механізм включає комплекс правових, організаційних та управлінських інструментів, спрямованих на створення оптимальних умов для ефективної реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Особлива увага до цього аспекту обумовлена тим, що якість

адміністративно-правового регулювання безпосередньо впливає на ефективність всієї системи виконавчого провадження та досягнення її кінцевої мети – повного та своєчасного виконання судових рішень.

У контексті дослідження правового регулювання виконавчого провадження варто розглянути різні наукові підходи до розуміння цього поняття. Науковці пропонують різноманітні тлумачення даного терміну, що збагачує його теоретичне осмислення.

Так, у праці Л. Чистоклетова правове регулювання представлено як комплексна система упорядкованих нормативно-правових актів різного рівня, від законів до підзаконних актів, що формують цілісну регуляторну базу в певній сфері [180, с. 175]. Більш розгорнуте трактування пропонує Т. О. Гуржій, які розглядають це поняття у двох вимірах: як активну діяльність уповноважених суб'єктів (від державних органів до окремих громадян) щодо реалізації правових норм, та як конкретний результат такої діяльності, що виражається у практичному втіленні правових приписів [35, с. 43]. Особливої уваги заслуговує позиція М. С. Жукова, який акцентує увагу на управлінському аспекті правового регулювання, розглядаючи його як інструмент формування та підтримки функціональних характеристик систем управління через комплексне застосування різноманітних юридичних інструментів [41, с. 57]. На основі аналізу цих наукових позицій можна сформулювати узагальнене розуміння правового забезпечення як системи правових засобів та механізмів, спрямованих на створення належних умов для ефективної реалізації заходів примусового виконання судових рішень. При цьому адміністративно-правове забезпечення виступає як ключовий елемент загальної системи правового регулювання, що має специфічні характеристики та інструменти впливу.

Важливий внесок у розуміння специфіки адміністративно-правового регулювання зробив О. В. Надьон, який у своїх дослідженнях виділив кілька ключових аспектів цього правового явища. Науковець наголошує на фундаментальній трансформації розуміння адміністративного права в

сучасних умовах, підкреслюючи його першочергове призначення як інструменту забезпечення та захисту прав людини. Це відображає загальну тенденцію гуманізації адміністративного права в українській правовій системі. Дослідник також акцентує увагу на тому, що сфера адміністративно-правового регулювання охоплює широкий спектр відносин державного управління, де особливе значення має нормотворча діяльність органів управління, яка реалізується через прийняття правових актів управління. Це дозволяє забезпечити ефективне вирішення завдань, поставлених перед органами державної влади. Особливо цінним є висновок О. В. Надьон про те, що унікальність адміністративно-правового регулювання полягає не тільки в специфіці його норм та механізмів, але й у його здатності розкривати та впорядковувати форми і методи діяльності органів державної влади [85, с. 18].

На підставі проведеного аналізу наукових підходів можна запропонувати комплексне визначення адміністративно-правового регулювання у сфері примусового виконання судових рішень в Україні. Це багатоаспектна система правових норм та механізмів, за допомогою яких держава здійснює регулюючий вплив на діяльність уповноважених суб'єктів виконавчого провадження. Специфіка такого регулювання полягає в тому, що воно базується на нормах адміністративного права та спрямоване на створення оптимальних умов для ефективної реалізації заходів примусового виконання судових рішень. Важливо підкреслити, що це не просто набір правових норм, а цілісна система, яка включає в себе різноманітні інструменти та механізми правового впливу, спрямовані на забезпечення належного функціонування всієї системи примусового виконання. Така система характеризується складною внутрішньою структурою, що включає нормативний, інституційний, функціональний та інші компоненти, які у своїй взаємодії створюють ефективний механізм адміністративно-правового забезпечення. Цей механізм не є статичним, він постійно еволюціонує відповідно до змін у суспільних відносинах та правовій системі держави, що

дозволяє забезпечувати гнучке та ефективне регулювання процесів примусового виконання судових рішень.

А. В. П'ятницький пропонує структурований підхід до розуміння механізму адміністративно-правового регулювання реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні, який складається з трьох взаємопов'язаних блоків. Перший блок – нормативно-правовий – формує законодавчу базу всього механізму та включає систему адміністративних нормативно-правових актів різного рівня, які встановлюють правові рамки та регулюють процес реалізації заходів примусового виконання. Другий блок – інституційно-організаційний – охоплює систему уповноважених органів та посадових осіб, визначає їх компетенцію, повноваження, а також принципи організації їх діяльності та взаємодії між собою. Третій блок – процедурний – встановлює чіткий порядок та послідовність дій уповноважених суб'єктів при здійсненні заходів примусового виконання, включаючи конкретні механізми, інструменти та методи їх реалізації [142, с. 66]. Всі ці блоки перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, формуючи цілісну систему адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження.

Аналізуючи фундаментальні елементи механізму адміністративно-правового регулювання примусового виконання судових рішень в Україні, варто зосередити увагу на ключовій ролі нормативних актів.

Як зазначають С. В. Сосєдка та О. Г. Козинець, Нормативно-правовий акт являє собою особливий різновид юридичних документів, що формується в результаті цілеспрямованої правотворчої діяльності уповноважених державних органів та містить загальнообов'язкові правила поведінки [164, с. 115]. Його визначальною характеристикою є наявність правових норм, які встановлюють, змінюють або скасовують правові відносини.

Особливе місце в системі нормативно-правових актів посідають нормативні адміністративно-правові акти, які регламентують суспільні відносини у сфері публічного управління та діяльності фундаментальні правові принципи та соціальні цінності, забезпечуючи комплексне

регулювання адміністративно-правових відносин. Важливо підкреслити, що система нормативно-правових актів у сфері примусового виконання судових рішень створює правову основу для ефективного функціонування виконавчої служби та забезпечення законності в процесі здійснення виконавчого провадження.

Аналізуючи систему нормативно-правових актів, що забезпечують реалізацію заходів примусового виконання судових рішень в Україні, особливу увагу варто приділити їх ієрархічній структурі та юридичній силі. Ключовим принципом, який визначає місце кожного акту в цій системі, є принцип субординації, згідно з яким юридична сила документа залежить від рівня та обсягу повноважень органу, що його видав. Найвищу юридичну силу в Україні має Конституція, яка закріплює основоположні засади діяльності судової влади, гарантії права приватної власності та можливість примусового стягнення майна у визначеному законом порядку. Положення Основного Закону конкретизуються та деталізуються в кодифікованих нормативно-правових актах, звичайних законах та підзаконних нормативно-правових актах, що формують розгалужену систему правового регулювання процедури примусового виконання судових рішень [61]. Ця ієрархічна структура нормативно-правових актів, побудована за принципом верховенства права, забезпечує юридичну визначеність, системність та узгодженість правового регулювання у сфері виконавчого провадження. Дотримання відповідної субординації актів та їх юридичної сили є ключовою умовою для ефективної реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення примусового виконання судових рішень в Україні.

Важливим елементом системи нормативно-правових актів, що забезпечують механізм примусового виконання судових рішень в Україні, є кодифіковані акти. Н. Обушенко визначає кодифікацію законодавства як вид систематизації, що передбачає перероблення та зведення норм права, які містяться в різних нормативно-правових документах, у логічно впорядковану систему, на основі якої створюється новий уніфікований нормативно-

правовий акт [88, с. 74]. До таких кодифікованих актів у сфері судочинства належать Кодекс адміністративного судочинства України [54], Кримінальний процесуальний кодекс України [65], Цивільний процесуальний кодекс України [178] та Господарський процесуальний кодекс України [32]. Кожен з них визначає порядок здійснення відповідного виду судового провадження на території країни. Водночас, процедура безпосереднього виконавчого провадження, зокрема щодо рішень адміністративних судів, регламентується на рівні звичайних законодавчих актів. Таким чином, кодифіковані нормативно-правові акти формують основу судової системи України, тоді як деталізація процедурних аспектів примусового виконання судових рішень здійснюється на рівні поточного законодавства. Ця ієрархічна співвідпорядкованість кодифікованих та звичайних законів забезпечує всебічне нормативно-правове регулювання різних етапів судового провадження та виконання його результатів.

Ключову роль у нормативно-правовому забезпеченні механізму примусового виконання судових рішень в Україні відіграють звичайні закони. Такі законодавчі акти регулюють найбільш важливі суспільні відносини, виражаючи волю та інтереси більшості населення, а також маючи найвищу юридичну силу серед підзаконних нормативно-правових актів. Серед ключових законів у цій сфері слід виокремити Закон України «Про виконавче провадження» [127], який визначає, що виконавче провадження є завершальною стадією судового процесу та включає сукупність дій державних і приватних виконавців, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів. Цей Закон встановлює вичерпний перелік підстав, порядок та межі застосування примусових заходів. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137] у свою чергу регламентує статус, повноваження та порядок діяльності державних виконавців і приватних виконавців, які уповноважені застосовувати вказані примусові заходи. Нарешті, Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [131]

визначає механізми забезпечення державою повного і своєчасного виконання судових рішень, включаючи й застосування примусових заходів. Таким чином, цей комплекс законів створює системну правову основу для здійснення примусового виконання судових рішень в Україні.

Аналізуючи систему нормативно-правових актів, що регулюють механізм примусового виконання судових рішень в Україні, важливо звернути увагу на підзаконний рівень правового регулювання, який відіграє суттєву роль у впорядкуванні конкретних правовідносин у сфері виконавчого провадження. До ключових підзаконних нормативно-правових актів у цій сфері належать Інструкція з організації примусового виконання рішень [133], Порядок здійснення органами державної виконавчої служби виконання рішень судів та інших органів стосовно підприємств, діяльність яких пов'язана з державною таємницею [119], Порядок надання інформації Державною податковою службою України [120] та Пенсійним фондом України [122] на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців, а також Порядок реалізації арештованого майна [124].

Ці підзаконні акти деталізують процедурні аспекти застосування конкретних примусових заходів, механізми координації дій різних державних органів, а також регулюють особливості виконавчого провадження в специфічних ситуаціях, забезпечуючи комплексну регламентацію організаційно-процедурних питань реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні.

Інституційно-організаційний блок механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень являє собою складну систему інституційних суб'єктів та організаційних механізмів їх функціонування. Відповідно до чинного законодавства, примусове виконання судових рішень здійснюється двома ключовими інституційними утвореннями: органами державної виконавчої служби та приватними виконавцями, які наділені специфічними повноваженнями у сфері примусового виконання судових рішень.

Принциповою особливістю правового статусу цих суб'єктів є їх незалежність, яка гарантується заборонаю втручання з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських об'єднань та інших інституцій у процес виконання ними професійних обов'язків [137]. Державні та приватні виконавці під час здійснення своєї діяльності керуються фундаментальними правовими принципами, зокрема принципом верховенства права, та діють виключно в межах закону, що забезпечує неупередженість, прозорість та ефективність процедур примусового виконання судових рішень. Дана інституційна модель створює необхідні організаційно-правові передумови для реалізації заходів примусового виконання судових рішень, гарантуючи баланс між державними та приватними інтересами в механізмі судового захисту.

Забезпечення ефективної діяльності державних та приватних виконавців досягається через комплексний механізм правового регулювання їх статусу, що передбачає чітко визначені законодавством організаційні та фінансові гарантії. На законодавчому рівні встановлено вичерпний перелік кваліфікаційних вимог до осіб, які прагнуть здійснювати професійну діяльність у сфері виконавчого провадження, що включає освітні, професійні, морально-етичні та інші критерії відбору. Система матеріального забезпечення виконавців має комплексний характер і складається з посадового окладу, преміальних виплат, доплат за службовий ранг, надбавок за вислугу років та інших законодавчо передбачених компенсацій. Фінансування органів державної виконавчої служби здійснюється за рахунок двох основних джерел: коштів державного бюджету та коштів виконавчого провадження, порядок формування яких регламентується спеціальним законодавством [127].

Впровадження інституту приватних виконавців в Україні стало важливою новацією у системі примусового виконання судових рішень, що відповідає успішному міжнародному досвіду, адже в більшості розвинених країн такий інститут ефективно функціонує протягом тривалого часу.

Законодавець приділив особливу увагу регламентації правового статусу приватних виконавців, встановивши чіткі кваліфікаційні вимоги до кандидатів: громадянство України, досягнення 25-річного віку, наявність вищої юридичної освіти не нижче другого рівня, володіння державною мовою, наявність не менше двох років стажу роботи в галузі права після отримання диплома та успішне складання кваліфікаційного іспиту [137]. Для забезпечення високого професійного рівня приватних виконавців було створено спеціальний орган – Кваліфікаційну комісію приватних виконавців, яка здійснює відбір кандидатів та контроль за їхньою діяльністю [137]. Детальна регламентація вимог та процедур доступу до професії приватного виконавця спрямована на формування високопрофесійного корпусу фахівців, здатних ефективно здійснювати примусове виконання судових рішень на рівні з державними виконавцями, що сприяє підвищенню ефективності виконавчого провадження в цілому.

Законодавче регулювання діяльності приватних виконавців характеризується комплексним підходом до встановлення організаційно-правових засад їх функціонування, що закріплені як на рівні законів, так і підзаконних нормативно-правових актів. Ключовими аспектами такого регулювання є: обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності, що гарантує захист прав та інтересів учасників виконавчого провадження; встановлення чітких вимог до облаштування робочого простору приватного виконавця, що забезпечує належні умови для здійснення професійної діяльності; детальна регламентація процедурних аспектів здійснення виконавчих дій; впровадження ефективної системи контролю за діяльністю приватних виконавців з боку уповноважених органів; визначення підстав та порядку притягнення приватних виконавців до відповідальності за неналежне виконання своїх обов'язків. Така всебічна регламентація організаційних аспектів діяльності приватних виконавців створює необхідні правові гарантії для забезпечення якості та ефективності надання послуг у

сфері примусового виконання судових рішень, а також захисту прав та законних інтересів усіх учасників виконавчого провадження.

Таким чином, ефективність функціонування механізму примусового виконання судових рішень безпосередньо корелює з якістю організаційного забезпечення діяльності державних та приватних виконавців. Належна організація їх роботи, що включає чітку регламентацію повноважень, процедур здійснення виконавчих дій, механізмів контролю та відповідальності, створює необхідні передумови для досягнення основної мети виконавчого провадження – повного і своєчасного виконання судових рішень. Крім того, комплексний підхід до організації діяльності виконавців забезпечує прозорість їхньої роботи, мінімізує ризики зловживань службовим становищем та створює ефективні механізми запобігання порушенням прав учасників виконавчого провадження. Тому, належна організація діяльності суб'єктів реалізації заходів примусового виконання судових рішень є ключовим фактором, що забезпечує баланс інтересів усіх учасників виконавчого провадження та гарантує дотримання їхніх прав і законних інтересів у процесі примусового виконання судових рішень.

На наше переконання, для вдосконалення механізму примусових заходів виконавчого провадження доцільно запровадити систему рейтингування державних та приватних виконавців на основі об'єктивних показників їхньої діяльності. Такий рейтинг має враховувати не лише кількісні показники (суми стягнень, кількість завершених проваджень), але й якісні характеристики роботи (дотримання процесуальних строків, наявність обґрунтованих скарг, ефективність застосування різних видів примусових заходів). Це створить здорову конкуренцію між виконавцями та стимулюватиме підвищення якості їхньої роботи.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз адміністративно-правових засад здійснення виконавчого провадження в Україні, а також вивчення адміністративних процедур у цьому процесі, дозволив зробити такі висновки:

1. Сформульовано комплексний підхід до аналізу адміністративних процедур у виконавчому провадженні, який передбачає поетапне охоплення всього процесу, починаючи з відкриття, здійснення виконавчих дій, контролю та нагляду і закінчуючи завершенням провадження. Така структурована схема дозволяє виконавчим органам дотримуватися чіткого алгоритму виконання рішень, що, в свою чергу, сприяє прозорості, передбачуваності та підзвітності усього виконавчого провадження. Крім того, цей підхід забезпечує раціональне розподілення функцій і обов'язків між виконавцями, мінімізує затримки та створює чіткі умови для досягнення кінцевої мети виконавчого процесу.

2. Запропоновано впровадження інтегрованої системи автоматичного моніторингу заяв про відкриття виконавчого провадження, яка функціонуватиме в режимі реального часу. Дана система забезпечуватиме автоматичний аналіз відповідності поданих документів встановленим стандартам та надаватиме стягувачам персоналізовані рекомендації щодо подальших дій. Важливим елементом системи є інтегрована інтерактивна база знань, де стягувачі зможуть отримати відповіді на типові запитання, доступ до шаблонів документів та можливість автоматичної перевірки відповідності змісту заяви актуальному законодавству.

3. Обґрунтовано необхідність уніфікації процесуальних строків у виконавчому провадженні шляхом встановлення єдиного строку в один робочий день як для відкриття провадження, так і для повернення документів у разі виявлення недоліків. Додатково запропоновано запровадити механізм негайного повернення документів з недоліками безпосередньо при їх поданні, що дозволить стягувачу оперативно усунути виявлені проблеми та прискорить початок виконавчого провадження.

4. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення процедури розгляду скарг шляхом внесення змін до статті 74 Закону України «Про виконавче провадження». Зокрема, запропоновано встановити чіткий 10-денний строк розгляду скарг з можливістю його продовження до 20 робочих днів у складних випадках, визначити вичерпний перелік підстав для відмови у задоволенні скарги, запровадити обов'язок керівника особисто заслухати скажника за наявності відповідного клопотання та встановити чіткі вимоги до форми і змісту рішення за результатами розгляду скарги.

5. Запропоновано впровадження комплексної автоматизованої системи контролю у сфері виконавчого провадження, яка включатиме електронний документообіг та систему оцінки ефективності роботи виконавців за чітко визначеними критеріями. Система передбачає створення єдиної бази даних про проведені перевірки, виявлені порушення та вжиті заходи щодо їх усунення.

6. Систематизовано ознаки адміністративних процедур виконавчого провадження, які забезпечують структурованість і законність процесу виконання рішень судових та інших органів. Перш за все, адміністративні процедури характеризуються нормативною визначеністю, що означає чітке закріплення кожного етапу та дії в законодавчих і підзаконних актах. Другою важливою ознакою є наявність чіткого алгоритму дій. Кожна процедура в межах виконавчого провадження розроблена з урахуванням конкретної послідовності кроків, що необхідно пройти виконавцю та іншим учасникам. Третьою ознакою є функціональне призначення адміністративних процедур виконавчого провадження, яке забезпечує виконання головної мети – повного і своєчасного виконання судових рішень. Особливу роль відіграє специфічне коло учасників адміністративних процедур. До них належать як державні та приватні виконавці, так і інші зацікавлені особи – стягувачі, боржники, представники прокуратури та інші суб'єкти, які забезпечують контроль і нагляд. Ключовим аспектом є забезпечення балансу між публічними інтересами держави та правами учасників процесу.

Адміністративні процедури виконавчого провадження розроблені таким чином, щоб одночасно гарантувати дотримання публічних інтересів, тобто обов'язковість виконання судових рішень, і захистити права боржника та стягувача.

7. Визначено основні стадії адміністративних процедур виконавчого провадження, які включають відкриття провадження, здійснення виконавчих дій, контроль і нагляд, а також завершення провадження, кожна з яких виконує специфічну функцію для поетапної реалізації судових рішень. На першій стадії відкриття провадження подається заява про примусове виконання, з якої розпочинається процес, реєструється провадження, і виноситься постанова, яка стає юридичною основою для подальших дій. На стадії здійснення виконавчих дій відбуваються основні примусові заходи, такі як арешт і реалізація майна, що є ключовими для фактичного виконання рішення. Наступна стадія, контроль і нагляд, зосереджена на забезпеченні законності та ефективності виконання процедур: дії виконавців контролюють як внутрішні органи, так і прокуратура, що підвищує прозорість і запобігає порушенням. На завершальній стадії відбувається офіційне закриття провадження після повного виконання рішення або з об'єктивних причин, що не дозволяють продовжити процес, і знімаються всі обмеження щодо боржника.

8. Розкрито сутність правового регулювання механізму примусового виконання, яка полягає в суворій регламентації всіх етапів процесу виконання судових рішень, починаючи від відкриття провадження до його завершення. Така регламентація забезпечує послідовність та прозорість дій виконавців, встановлюючи чіткі рамки і процедури, які зобов'язані виконувати всі учасники процесу. Правове регулювання гарантує, що кожен етап примусового виконання, включаючи накладення арештів, стягнення з майна або доходів, оцінку та реалізацію майна, здійснюється у відповідності до законодавчих норм, що унеможливорює зловживання або порушення прав. Завдяки чіткій регламентації виконавчий процес набуває об'єктивного та

неупередженого характеру, що сприяє довірі до виконавчої системи та забезпечує справедливий баланс інтересів обох сторін у процесі примусового виконання.

9. Окреслено основні форми реалізації примусу в системі виконавчого провадження, до яких належать матеріальний, психологічний та організаційний примус. Матеріальний примус спрямований на обмеження майнових прав боржника: це включає арешт грошових коштів, вилучення майна та його примусову реалізацію. Психологічний примус, у свою чергу, базується на впливі на емоційний та моральний стан боржника через попередження про правові наслідки ухилення від виконання зобов'язань або можливість подальших обмежень. Організаційний примус включає адміністративні заходи, такі як обмеження права на виїзд за кордон або призупинення певних громадських прав, що безпосередньо впливає на повсякденне життя боржника.

10. Обґрунтовано необхідність запровадження диференційованого підходу до застосування примусових заходів залежно від категорії боржника та характеру заборгованості. Запропоновано розробити окремі процедури примусового виконання для фізичних осіб-підприємців, великих підприємств та стратегічних об'єктів інфраструктури, що дозволить враховувати специфіку їх діяльності та обирати найбільш ефективні інструменти впливу в кожному конкретному випадку.

11. Підтверджено необхідність деталізації процесуальних аспектів застосування примусу, оскільки чіткий порядок дій державних і приватних виконавців забезпечує не тільки ефективність виконавчого провадження, а й прозорість усіх етапів процесу. Така деталізація допомагає уникнути неоднозначностей у тлумаченні прав і обов'язків виконавців, запобігаючи можливим зловживанням або порушенням процедур. Це передбачає встановлення конкретних строків для кожної дії, вимог до оформлення документів, обов'язків виконавців у випадках виникнення спірних ситуацій, а також механізмів оскарження примусових заходів. Завдяки цьому підходу всі

учасники виконавчого провадження, зокрема боржники, стягувачі та треті особи, можуть бути впевнені в об'єктивності й законності процесу.

12. Розроблено пропозиції щодо впровадження системи рейтингування державних та приватних виконавців на основі об'єктивних показників їхньої діяльності. Запропонована система оцінювання враховує як кількісні показники (суми стягнень, кількість завершених проваджень), так і якісні характеристики роботи (дотримання процесуальних строків, наявність обґрунтованих скарг, ефективність застосування різних видів примусових заходів).

Розділ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні

Система виконавчого провадження є фундаментальною та невід'ємною складовою правової системи будь-якої держави, включаючи Україну. Ця система виступає ключовим механізмом, що забезпечує практичну реалізацію судових рішень та інших виконавчих документів, гарантуючи тим самим ефективність правосуддя та зміцнюючи принцип верховенства права. Без дієвої системи виконавчого провадження навіть найсправедливіші судові рішення ризикують залишитися лише декларативними, що підриває довіру громадян до судової системи та держави в цілому.

Дослідження історичного розвитку системи виконавчого провадження на території сучасної України має величезне значення для розуміння її сучасного стану та перспектив. Такий ретроспективний аналіз дозволяє не лише глибше осягнути сутність цієї системи, але й простежити еволюцію правових концепцій, інституційних механізмів та суспільних відносин, які формували її протягом століть. Вивчення історичних коренів та етапів розвитку системи виконавчого провадження надає можливість виявити закономірності її формування, зрозуміти причини існуючих проблем та окреслити перспективи подальшого вдосконалення з урахуванням історичного досвіду та сучасних викликів.

Ретроспективний аналіз становлення та розвитку системи виконавчого провадження на українських землях охоплює надзвичайно широкий часовий проміжок – від ранніх форм державності до сучасної незалежної України. Протягом цього тривалого періоду відбувалися кардинальні зміни в державному устрої, що супроводжувалися трансформаціями у правовій системі, зокрема у сфері виконавчого провадження. Кожна історична епоха –

від Київської Русі через литовсько-польський період, козацьку добу, імперський час, радянський період до здобуття незалежності – залишила свій відбиток на формуванні та функціонуванні механізмів примусового виконання рішень.

Аналіз історичного розвитку інституту примусового виконання рішень на українських землях дозволяє виокремити кілька ключових етапів, кожен з яких характеризується особливими рисами та рівнем правової регламентації.

Витоки системи виконавчого провадження на українських землях сягають часів Київської Русі, коли «Руська Правда» заклала фундамент правового регулювання стягнення боргів. Початковий період охоплює X-XI ст. та відзначається примітивними формами виконання рішень, коли ця функція часто покладалася на осіб, які виконували роль посередників у вирішенні спорів. Цей період ознаменувався важливими змінами у підходах до вирішення майнових спорів, зокрема поступовим відходом від кровної помсти на користь грошових компенсацій. Знаковою подією стало запровадження княгинею Ольгою інституту державних представників, які виконували роль прототипів сучасних виконавців судових рішень. Їхні функції охоплювали не лише виконання судових постанов, але й рішень князя, що підкреслює тісний зв'язок між судовою та адміністративною гілками влади того часу [159, с. 179].

Законодавство передбачало особливий захист цих посадовців, визнаючи важливість їхньої ролі у забезпеченні правосуддя. Цікавою практикою цього періоду стало закріплення можливості відпрацювання боргу, що відображало соціально-економічні реалії феодального суспільства. При цьому права стягувача значно переважали права боржника, що часто призводило до зловживань з боку заможних верств населення. Наприкінці цього етапу відбулася важлива трансформація статусу представників: вони перейшли від виконання широкого спектру рішень до зосередження виключно на стягненнях на користь державної скарбниці. Ця зміна супроводжувалася реформуванням самого інституту судових виконавців, які

з військових перетворилися на цивільних державних службовців, що ознаменувало новий етап у розвитку системи виконавчого провадження.

Етап, який охопив XII століття став важливою віхою в еволюції інституту виконавчого провадження на українських землях. Цей період характеризувався появою мечників – спеціальних посадовців, які здійснювали виконання рішень від імені князівської влади. Правове регулювання цього часу демонструвало суворий підхід до боржників. Законодавство передбачало широкий спектр заходів впливу – від звернення стягнення на майно боржника до обмеження його особистої свободи та навіть застосування смертної кари у виняткових випадках [159, с. 180]. Попри жорсткість таких норм, вони сприяли формуванню механізмів примусового виконання зобов'язань.

На цьому етапі розвитку системи виконання судових рішень спостерігалася цікава практика утримання виконавців, яких тоді називали мечниками. Їхнє забезпечення покладалося на плечі місцевого населення за принципом «кормління», що суттєво впливало на організацію їхньої діяльності та мотивацію. Процес виконавчого провадження зазвичай здійснювався там, де знаходився боржник або його майно, що мало сприяти ефективності стягнення. Однак, незважаючи на такий підхід, централізована система виконавців часто призводила до затягування процесу реалізації судових рішень. Це створювало певні труднощі для стягувачів та знижувало загальну ефективність судової системи [159, с. 180].

З розвитком економічних відносин відбувся поступовий перехід від особистої відповідальності боржника до майнової, що відображало загальну тенденцію гуманізації правової системи. Порівняно з тогочасними європейськими практиками, вітчизняна система виконавчого провадження демонструвала більш швидкий перехід від радикальних до поміркованих методів впливу на боржників, що свідчило про її прогресивний характер та адаптивність до соціально-економічних змін.

Наступний етап, що охоплює період з XIII по XV століття, ознаменувався значним прогресом у розвитку системи примусового виконання рішень на східнослов'янських землях. Цей період характеризувався появою інституту судових приставів, який вперше згадується в історичних документах 1270 року. На відміну від своїх попередників, судові пристави мали ширші повноваження, які включали не лише виконання судових рішень, але й забезпечення явки осіб до суду та затримання боржників за вимогою стягувачів. Важливою віхою стало затвердження детального порядку виконання судових рішень, що свідчило про підвищення рівня правової регламентації цієї сфери. Незважаючи на збереження практики фізичних покарань боржників, цей етап відзначився формуванням більш диференційованої системи стягнень, яка включала звернення на рухоме та нерухоме майно, а також відрахування з доходів боржника. Примітним аспектом цього періоду стало впровадження формалізованої процедури призначення приставів, що передбачала отримання офіційного свідоцтва, персонального знаку та печатки. Зовнішня атрибутика судових приставів, зокрема їхній відзнак, підкреслювала важливість цієї посади в системі державного управління. Процес призначення на посаду судового пристава став більш регламентованим і включав перевірку відповідності кандидатів певним цензам, проходження кваліфікаційної атестації та випробувального терміну, що мало на меті забезпечити високий професійний рівень та моральні якості виконавців [125, с. 37]. Ці нововведення заклали основу для подальшої професіоналізації інституту судових приставів та підвищення ефективності системи виконавчого провадження в цілому.

Період XV - початку XVIII ст. відзначився суттєвими змінами у системі виконавчого провадження на українських землях, що було пов'язано з поширенням Литовських статутів та Магдебурзького права. Особливого значення набули Березневі статті 1654 року, які визначили автономний статус Гетьманщини у складі Росії та закріпили унікальну правову систему,

що поєднувала елементи різних правових традицій. Хоча становище боржників залишалося складним, спостерігалися певні позитивні зрушення: фізичні покарання поступилися місцем іншим формам стягнення, зокрема висланню до Сибіру [37]. Набула поширення практика примусового продажу майна боржників та вдосконалилася система відрахувань із заробітної плати.

Особливістю цього періоду стала диференціація боржників за соціальним статусом, що впливало на застосовувані до них заходи стягнення. Інституційні зміни включали скасування посади пристава та передачу функцій виконання судових рішень поліції, а також появу посади судового виконавця з розширеними повноваженнями.

Важливо відзначити регіональні відмінності у практиці виконавчого провадження між Правобережною та Лівобережною Україною, що відображало складну політико-правову ситуацію того часу. Зокрема, на Лівобережжі процедура стягнення передбачала участь посильного суду та шляхтичів, а у випадку опору боржника застосовувалися більш суворі заходи [141, с. 114]. Цей етап характеризувався поступовим формуванням більш структурованої та диференційованої системи виконавчого провадження, яка, однак, все ще зберігала значні елементи соціальної нерівності та суворості щодо боржників з нижчих верств суспільства.

Період Гетьманщини (1648-1781 рр.) характеризувався унікальною системою виконання судових рішень, яка відображала особливості козацького устрою. Судові рішення виконувалися безпосередньо судами або місцевими урядами, що підкреслювало тісний зв'язок між судовою та виконавчою гілками влади того часу. Ключову роль у цьому процесі відігравали возні – посадовці, які обиралися з числа значкових товаришів і сотенних старшин. Їхні обов'язки були досить різноманітними і включали не лише виконання судових рішень, але й здійснення певних слідчих функцій, вручення позовів, проведення процедурних дій у суді. До 1763 року подібні функції часто виконувалися полковими канцеляріями або особистими слугами полковників [53, с. 45].

У другій половині XVII століття суд, який виносив рішення, часто сам забезпечував його негайне виконання, залучаючи для цього ката, міських слуг чи днювальних козаків. Така практика була обумовлена обмеженням можливостей апеляції у більшості справ. На початку XVIII століття з'являється практика залучення спеціальних посильних, а згодом возних для виконання судових рішень. Важливо відзначити, що судова система того часу не була позбавлена недоліків: траплялися випадки виконання рішень, які не набули законної сили, а також зволікання з виконанням законних рішень, що призводило до скарг у вищі інстанції. Ці особливості відображали складний процес формування системи виконавчого провадження в умовах автономного козацького устрою.

Етап, що охоплював період з XVIII до початку XIX століття, став часом значних трансформацій у системі виконавчого провадження на українських землях. Цей період відзначився суттєвими організаційними змінами в структурі органів, відповідальних за примусове виконання рішень, а також розширенням спектру майнових санкцій щодо боржників. Конфіскація майна стала основним видом покарання, що призвело до створення спеціальної Канцелярії конфіскації у 1729 році за указом Петра II. Ця інституція, незважаючи на подальші спроби вдосконалення її діяльності, виявилася недостатньо ефективною і проіснувала до 1780 року [181, с. 84].

Ключовою подією цього етапу стала кодифікація українського права на Лівобережній Україні, що завершилася створенням проєкту кодексу «Права, за якими судиться малоросійський народ» у 1743 році [125, с. 272]. Цей документ детально регламентував питання виконавчого провадження, зокрема систему примусових заходів та порядок сплати боргів. Важливим нововведенням стало відокремлення виконавчого провадження від судової влади з передачею відповідних повноважень загальній поліції.

Період також характеризувався вдосконаленням інституту відстрочки виконання рішень, який набув більш чітких форм з визначенням конкретних строків та підстав застосування. При цьому було встановлено ряд обмежень

на отримання відстрочки для боржників у певних ситуаціях, що мало на меті підвищити ефективність виконання судових рішень. Ці зміни відображали загальну тенденцію до формалізації та систематизації правових процедур у сфері виконавчого провадження, що було характерно для процесу модернізації правової системи того часу.

Етап, що охопив другу половину XIX століття до 1917 року, став переломним моментом у розвитку інституту виконавчого провадження на українських землях. Цей період характеризувався стрімкими змінами, спричиненими масштабною судовою реформою Олександра II. Ключовою інновацією стало запровадження посади судового пристава, яка отримала чітке нормативно-правове регулювання та методологічне забезпечення. Судові статuti 1864 року закріпили фундаментальний принцип диспозитивності у виконавчому провадженні, надаючи стягувачу ініціативу у запуску процедури виконання судового рішення. Процес виконання розпочинався зі звернення стягувача до суду за виконавчим листом, після чого він міг клопотати перед головою суду про призначення судового пристава для здійснення виконавчих дій. Важливою новацією стало надання стягувачу права вибору способу виконання рішення та визначення майна боржника для стягнення [47].

Впровадження інституту попереднього виконання рішень окружних судів стало визначною інновацією даного етапу розвитку виконавчого провадження. Це нововведення дозволяло виконувати судові рішення ще до набуття ними законної сили, що суттєво прискорювало процес захисту прав стягувачів. Механізм застосовувався у двох ключових ситуаціях: при виконанні заочних рішень та у випадках, коли зволікання могло призвести до неможливості виконання рішення в майбутньому або завдати значних збитків позивачу. Така практика була революційною для свого часу, оскільки вона забезпечувала баланс між необхідністю швидкого відновлення порушених прав та принципом правової визначеності. Попереднє виконання рішень стало потужним інструментом запобігання недобросовісним діям боржників,

які могли намагатися уникнути відповідальності шляхом приховування або відчуження майна під час розгляду апеляції. Водночас, ця система передбачала механізми захисту прав боржників, зокрема, можливість оскарження попереднього виконання та відшкодування збитків у разі скасування рішення вищою інстанцією.

Таким чином, інститут попереднього виконання рішень не лише підвищував ефективність виконавчого провадження, але й сприяв формуванню більш справедливої та гнучкої системи правосуддя, що відповідала викликам модернізації суспільства та економіки того часу.

Під час відродження української державності у 1917-1920 роках відбувалися спроби реформування судової системи, але вони мало торкнулися сфери примусового виконання судових рішень. Незважаючи на політичні зміни, на українських теренах продовжували функціонувати правові механізми та інституції, успадковані від Російської імперії. Більшість державних службовців та представників місцевого самоврядування зберегли свої посади, що забезпечило певну спадкоємність у адміністративній та судовій системах. Варто відзначити, що за часів Гетьманату Павла Скоропадського було здійснено символічний крок – повернення історичної назви «возний» для судових приставів, що мало на меті підкреслити зв'язок з українською правовою традицією [45, с. 177-178]. Однак, ця зміна була радше формальною і не призвела до суттєвих трансформацій у системі виконання судових рішень. Загалом, цей період характеризувався певною інерційністю у сфері судочинства та виконавчого провадження, що було зумовлено як складною політичною ситуацією, так і необхідністю забезпечення безперервності функціонування державних інститутів в умовах революційних змін.

У перші роки становлення радянської влади в Україні відбулися суттєві зміни в судовій системі. Початок цим змінам поклала Постанова Народного Секретаріату від 4 січня 1918 року, яка впроваджувала концепцію «народного суду» [125, с. 31]. Цей документ мав революційний характер,

оскільки передбачав повну ліквідацію посад судових приставів, що існували в попередній системі. Такий крок був частиною загальної політики радянської влади, спрямованої на руйнування старого державного апарату та створення нових інституцій, які б відповідали ідеологічним засадам нового режиму. Однак, вже через рік стало очевидним, що повна відмова від механізмів примусового виконання судових рішень є непрактичною. Як наслідок, 14 лютого 1919 року було прийнято Декрет Ради Народних Комісарів УРСР «Про суд» [38, с. 33], який затверджував Тимчасове положення про народні суди й революційні трибунали. Цей нормативний акт відновлював інститут судових виконавців, але вже в новому форматі, адаптованому до радянської системи правосуддя. Основною метою створення цього інституту було забезпечення ефективної реалізації рішень народних судів, що відображало прагнення нової влади до встановлення контролю над усіма аспектами судочинства та виконавчого провадження.

В період 1920-1930-х років система виконання судових рішень та постанов інших юрисдикційних органів зазнала суттєвих змін та розширення. Хоча законодавство визначало судових виконавців як основний орган примусового виконання, на практиці ця функція була розподілена між різними державними структурами. До процесу виконання активно залучалися органи міліції, районні виконавчі комітети та навіть сільські ради [73, с. 52]. Таке розширення кола виконавців було зумовлене кількома факторами. По-перше, відбувалося поступове збільшення цивільного обігу, що вимагало більш ефективного та швидкого механізму виконання рішень. По-друге, існувала потреба наблизити органи примусового виконання до населення, особливо у віддалених районах. Крім того, панувала думка, що виконавче провадження є достатньо простим і чітко регламентованим процесом, який може здійснювати будь-яка посадова особа без спеціальної підготовки. Особливу роль у цій системі відігравали сільські ради, яким було надано право проводити стягнення на суми до 50 карбованців (пізніше ця сума була збільшена до 75 карбованців). У випадках, коли суд давав спеціальну

вказівку, сільські ради могли здійснювати стягнення на повну суму боргу. Безпосереднє виконання на місцях часто покладалося на так званих сільських виконавців, які поєднували ці обов'язки з функціями охорони громадського порядку [73, с. 54]. Така децентралізація виконавчого провадження мала на меті підвищити ефективність системи, але водночас створювала ризики непрофесійного підходу до виконання судових рішень.

Одним з ключових аспектів цих змін стало також утвердження принципу недоторканності боржника, який раніше існував лише як абстрактне поняття. Витоки цього принципу можна простежити ще з початку 1920-х років, коли нове радянське законодавство суттєво реформувало систему виконавчого провадження. В той період були скасовані багато жорстких засобів примусового виконання, які застосовувалися в Російській імперії. Зокрема, були заборонені такі практики як арешт боржника, його особистий обшук, примусовий привід до суду для з'ясування майнового стану, оголошення боржника неспроможним та інші заходи, які були спрямовані безпосередньо проти особи боржника.

Ці зміни мали на меті гуманізацію процесу виконання судових рішень та надання боржнику статусу повноправної сторони виконавчого провадження з відповідними процесуальними гарантіями. Такий підхід відображав загальну тенденцію до захисту прав людини та громадянина в правовій системі.

Однак, впровадження принципу недоторканності боржника мало і певні негативні наслідки. Зокрема, це призвело до певного зниження гарантій прав стягувачів. Баланс інтересів у виконавчому провадженні змістився в бік захисту прав боржника, що іноді ускладнювало процес стягнення заборгованості.

У розвитку системи примусового виконання рішень юрисдикційних органів в радянський період можна виділити важливий етап – прийняття Закону про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік у 1938 році [44]. Цей законодавчий акт став поворотним моментом, оскільки він

остаточно закріпив статус судових виконавців як єдиного органу, уповноваженого на примусове виконання рішень. Це означало завершення періоду розпорошеності виконавчих функцій між різними державними структурами і перехід до більш централізованої та уніфікованої системи.

Проте, варто зазначити, що шлях до такої уніфікації був довгим і непростим. Протягом всього радянського періоду організація та функціонування інституту судових виконавців перебували під впливом різноманітних факторів: політичних, економічних, соціальних. Ці чинники часто призводили до змін у підходах до державного управління не лише у сфері примусового виконання рішень, але й у системі юстиції загалом.

Відсутність єдиного, послідовного підходу до організації виконавчого провадження була характерною рисою радянської правової системи. Це проявлялося у частих змінах підпорядкування судових виконавців, перерозподілі їхніх повноважень, експериментах з різними формами організації їхньої роботи. Така ситуація була відображенням загальної тенденції в радянському державному управлінні, де централізація часто змінювалася періодами децентралізації, а потім знову поверталася до жорсткої вертикалі влади. Непослідовність у підходах до організації примусового виконання рішень також була пов'язана з постійними змінами в економічній політиці держави, що вимагало відповідного коригування механізмів стягнення.

Аналізуючи систему примусового виконання рішень суду в радянський період, багато дослідників відзначають її суттєві недоліки та проблеми. Ця сфера часто характеризувалася як занедбана, що проявлялося у низці негативних явищ. Зокрема, спостерігалася висока плинність кадрів серед судових виконавців, що могло бути пов'язано з незадовільними умовами праці та недостатнім матеріальним забезпеченням їхньої діяльності. Крім того, існувала проблема надмірного втручання в роботу судових виконавців з боку місцевих органів влади та прокуратури, що могло призводити до порушення принципу незалежності виконавчого провадження [73, с. 65].

Деякі науковці вважали, що найефективнішою моделлю організації роботи судових виконавців є система подвійного підпорядкування. За цією моделлю кадрові питання вирішувалися територіальним відділом юстиції, а безпосереднє керівництво і контроль здійснювалися головою суду. Однак, така думка є дискусійною і має свої критичні зауваження. З набуттям Україною незалежності ситуація суттєво змінилася. Значне зростання цивільного обігу призвело до збільшення кількості судових процесів у цивільних і господарських справах, що, в свою чергу, спричинило зростання навантаження на суди та суддів. В цих умовах стало очевидним, що навіть у радянський період рівень контролю за виконавчим провадженням з боку суду був недостатнім.

У сучасних реаліях збереження старої системи організації виконавчого провадження могло б призвести до ще більшої неефективності та фактичної безконтрольності діяльності державних (судових) виконавців. Це пов'язано з тим, що суди, перевантажені розглядом справ, не мають достатньо ресурсів для ефективного нагляду за виконавчим провадженням.

Період після проголошення незалежності України у 1991 році ознаменувався глибокими трансформаціями в усіх сферах державного управління, включаючи систему примусового виконання рішень та організацію органів юстиції. Ці зміни були невід'ємною частиною процесу розбудови демократичної правової держави та відображали прагнення України відійти від радянської моделі державного устрою.

Формування нового інституту примусового виконання рішень відбувалося поетапно і супроводжувалося значними викликами. Цей процес характеризувався тривалими періодами між окремими етапами реформ, що створювало практичні труднощі у повсякденній роботі системи виконання рішень публічних органів управління.

Протягом 1990-х років і до 2005 року відбувався поступовий процес реформування законодавства, що регулювало діяльність органів, відповідальних за виконання рішень різних судових інстанцій –

господарських, адміністративних судів [155, с. 110]. Цей період можна охарактеризувати як етап пошуку оптимальної моделі організації виконавчого провадження, яка б відповідала новим соціально-економічним умовам та демократичним принципам. Необхідність реформування пострадянської системи виконавчого провадження була зумовлена глибокими соціально-політичними змінами в українському суспільстві. Демократизація всіх сфер життя вимагала нових підходів до функціонування правових інститутів, зокрема і у сфері примусового виконання рішень. Особливо гостро стояло питання про зміну парадигми в організації виконавчого провадження, яке традиційно перебувало під сильним впливом судової влади. Реформування системи виконавчого провадження було спрямоване на створення більш ефективного, незалежного та професійного інституту примусового виконання рішень. Це включало перегляд статусу виконавців, їх підпорядкування, механізмів контролю за їх діяльністю, а також впровадження нових методів та технологій у процес виконання судових рішень.

Таким чином, період з початку 1990-х до 2005 року можна охарактеризувати як час активного пошуку та формування нової системи виконавчого провадження в Україні, що відповідала б демократичним принципам та новим соціально-економічним реаліям країни.

Аналізуючи Конституційний договір між Верховною Радою та Президентом України від 8 червня 1995 року, можна зауважити примітну особливість: у цьому документі відсутні будь-які згадки про систему примусового виконання рішень [138]. Це спостереження наводить на думку про специфіку сприйняття виконавчого провадження у той період.

Така відсутність уваги до цього питання у важливому конституційному документі може свідчити про те, що виконавче провадження на той час не розглядалося як самостійний правовий інститут, а скоріше вважалося невід'ємною частиною судової влади. Це відображає певну філософію права

та державного управління, яка була притаманна Україні у перші роки незалежності.

Подібний підхід мав певні наслідки для розвитку правової системи країни. По-перше, він суттєво уповільнював процес формування та становлення інституту примусового виконання юрисдикційних рішень як окремої та важливої ланки правової системи. По-друге, така позиція створювала значні перешкоди для проведення комплексної судової реформи, яка була необхідною для молодій державі.

Період після прийняття Конституції України в 1996 році ознаменувався суттєвими трансформаціями у сфері виконавчого провадження. Наступні п'ять років стали ключовими для формування нової системи примусового виконання рішень, яка поступово набувала рис самостійного правового інституту. Важливим етапом цього процесу стало ухвалення Закону України «Про виконавче провадження» 21 квітня 1999 року [128]. Цей законодавчий акт, хоча і розглядав виконавче провадження як завершальну стадію судового процесу, але водночас надав йому характеристик окремого виду адміністративно-процесуальної діяльності. Це стало поворотним моментом у розвитку системи виконання рішень, оскільки чітко розмежувало процес винесення судового рішення та його подальшу реалізацію. Таке розмежування призвело до суттєвих змін у структурі правозастосування: судова влада втратила безпосередній контроль над органами, що займаються примусовим виконанням рішень.

Ця законодавча ініціатива заклала фундамент для подальшого розвитку та вдосконалення системи виконавчого провадження, створивши передумови для її функціонування як незалежного та ефективного механізму в рамках правової системи України. Такі зміни відображали загальну тенденцію до модернізації та реформування державних інститутів, що було характерно для України в період становлення її як незалежної держави та формування власної правової системи.

Формування інституційної структури системи примусового виконання рішень в Україні пов'язано з прийняттям Закону України «Про державну виконавчу службу» 24 березня 1998 року [132]. Цей законодавчий акт став ключовим у визначенні організаційних засад функціонування органів, відповідальних за примусове виконання рішень. Згідно з положеннями цього закону, було створено Державну виконавчу службу (ДВС) як єдиний уповноважений орган, на який покладалися функції примусового виконання рішень в Україні. Основними завданнями ДВС було визначено забезпечення своєчасного, повного та неупередженого виконання рішень, що підлягали примусовому виконанню відповідно до чинного законодавства.

Важливо відзначити, що ДВС була інтегрована в структуру Міністерства юстиції України, що визначало її адміністративну підпорядкованість та механізми взаємодії з іншими державними органами. Така організаційна модель мала на меті створити єдину, централізовану систему виконання рішень, що охоплювала б усі види юрисдикційних рішень, які відповідно до законодавства підлягали примусовому виконанню.

Створення ДВС як окремої структури в рамках Міністерства юстиції відображало прагнення держави до підвищення ефективності виконання судових та інших рішень, а також до стандартизації процедур примусового виконання. Це мало сприяти зміцненню правової системи, підвищенню довіри громадян до судової влади та державних інститутів загалом, адже ефективне виконання рішень є ключовим елементом у забезпеченні верховенства права.

Таким чином, прийняття Закону «Про державну виконавчу службу» стало важливим кроком у розвитку системи примусового виконання рішень в Україні, заклавши основи для її подальшого вдосконалення та адаптації до сучасних вимог правової держави. Цей закон не лише визначив організаційну структуру органів примусового виконання, але й окреслив їхні повноваження та принципи діяльності, що мало сприяти підвищенню ефективності та прозорості процесу виконання рішень.

Проте, у процесі формування системи примусового виконання рішень в Україні спостерігалася цікава законодавча особливість: закон, який регулював організаційну структуру відповідного органу, був прийнятий раніше, ніж нормативний акт, що визначав сутність та процедури його діяльності. Ця хронологічна непослідовність у законотворчому процесі може розглядатися як свідчення певної несистемності та відсутності чіткої, послідовної державної політики щодо розвитку інституту примусового виконання рішень.

Така ситуація також відображає складність трансформаційних процесів у правовій системі України того періоду. З одного боку, вона вказує на недостатню ефективність судового контролю над сферою виконання рішень, що й зумовило потребу в невідкладних організаційних змінах у структурі державної влади. З іншого боку, ця особливість законотворчого процесу була пов'язана з необхідністю реалізації принципу розподілу влади, закріпленого в новій Конституції України. Цей принцип вимагав чіткого розмежування функцій різних гілок влади, зокрема, відокремлення виконавчої влади від судової.

Крім того, така непослідовність може свідчити про визнання невідкладної потреби в реформуванні системи виконання рішень, яка на той час вже не відповідала новим суспільно-політичним реаліям та вимогам ефективного правосуддя. Водночас, це вказує на складність та багатоаспектність процесу реформування правової системи в цілому, де зміни в одній сфері неминуче впливали на інші галузі права та державного управління.

Отже, ця законодавча особливість відображає комплексний характер викликів, з якими стикалася Україна у процесі розбудови нової правової системи. Вона демонструє, як потреба у швидких інституційних змінах іноді випереджала розробку детальних механізмів їх реалізації, що створювало певні труднощі, але водночас відкривало можливості для подальшого

вдосконалення та адаптації системи примусового виконання рішень до потреб суспільства та вимог правової держави.

2005 рік став переломним моментом у розвитку системи примусового виконання рішень в Україні. Цей період ознаменувався масштабною реформою органів виконавчої служби, яка заклала фундамент для суттєвих структурних змін та започаткувала процес оновлення всієї системи виконавчого провадження.

Ключовою подією цієї реформи стало видання наказу Міністерства юстиції України від 16 листопада 2006 року, яким було ліквідовано відділи Державної виконавчої служби у складі територіальних управлінь юстиції [99]. Натомість, у структурі міністерства було створено централізований Департамент Державної виконавчої служби, підпорядкований безпосередньо міністру юстиції. Така реорганізація мала на меті підвищити ефективність процесу примусового виконання юрисдикційних рішень шляхом забезпечення більш оперативного реагування на хід справ та прискорення прийняття рішень.

Для завершення цього етапу реформування та забезпечення повноцінного функціонування нової структури було здійснено ряд додаткових заходів. Зокрема, важливим кроком стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2005 року, якою було затверджено Положення про Департамент державної виконавчої служби [135]. Цей документ детально визначив організаційну структуру, основні принципи діяльності та повноваження новоствореного департаменту.

Ця реформа мала далекосяжні наслідки для всієї системи виконавчого провадження. Централізація управління дозволила створити більш ефективну вертикаль прийняття рішень, що сприяло уніфікації практики виконання рішень по всій країні. Крім того, пряме підпорядкування департаменту міністру юстиції підвищило статус служби та забезпечило можливість більш швидкого реагування на проблеми, що виникали в процесі виконання рішень.

Період незалежності України ознаменувався значними змінами у сфері захисту прав та інтересів стягувачів у виконавчому провадженні. Цей процес характеризувався послідовним розширенням та формалізацією прав стягувачів, що відображало прагнення держави створити більш справедливую та ефективну систему виконання судових рішень.

Одним з ключових аспектів цього розвитку стало надання стягувачам виключного права ініціювати виконавче провадження. Це право забезпечило стягувачам контроль над початком процесу примусового виконання, що є важливим елементом захисту їхніх інтересів. Крім того, було запроваджено механізм отримання дублікату виконавчого документа, що дозволило вирішити проблему втрати або пошкодження оригінальних документів.

Значною мірою було розширено можливості стягувачів щодо управління процесом виконання. Зокрема, вони отримали право подавати заяви про поновлення строку подання виконавчого документа до виконання, що дало змогу захистити їхні інтереси у випадках, коли з об'єктивних причин було пропущено встановлені терміни. Також стягувачі отримали право ініціювати не лише початок, але й завершення виконавчого провадження, що надало їм більшу гнучкість у вирішенні питань, пов'язаних з виконанням рішень.

Важливим кроком стало надання стягувачам права подавати заяви про накладення арешту на майно боржника. Це дозволило більш ефективно забезпечувати виконання рішень, особливо у випадках, коли існували ризики приховування або відчуження майна боржником. Крім того, було закріплено право стягувачів на представництво у виконавчому провадженні, що розширило їхні можливості щодо захисту своїх інтересів, особливо у складних або тривалих процесах [47].

Ці зміни відображали загальну тенденцію до посилення ролі стягувача у виконавчому провадженні та прагнення законодавця створити більш збалансовану систему, де інтереси особи, на користь якої прийнято рішення, були б максимально захищені. Така політика була спрямована на підвищення

ефективності виконання судових рішень та зміцнення довіри громадян до системи правосуддя в цілому.

Однак, враховуючи динамічні зміни в суспільстві та економіці, а також нові виклики, що постали перед системою правосуддя, виникла потреба в подальшому реформуванні системи виконавчого провадження. Ця необхідність призвела до прийняття нового закону України «Про виконавче провадження» у 2016 році [127], який ознаменував початок новітнього етапу розвитку системи примусового виконання рішень в країні.

Цей закон запровадив низку інноваційних змін, серед яких однією з найбільш значущих стало введення інституту приватних виконавців. Це означало відхід від монополії держави у сфері виконання рішень і створення змішаної системи, де поряд з державними виконавцями функціонують і приватні. Така модель мала на меті підвищити ефективність виконання рішень, створити здорову конкуренцію у цій сфері та зменшити навантаження на державний апарат.

Запровадження інституту приватних виконавців в Україні супроводжувалося поступовим розширенням їхніх повноважень. При цьому законодавець передбачив низку обмежень, які мали на меті забезпечити плавну інтеграцію нових суб'єктів у систему виконавчого провадження.

Відповідно до чинного законодавства, приватні виконавці отримали право здійснювати примусове виконання широкого спектру судових рішень та рішень інших органів. Однак, ця компетенція не є абсолютною. Стаття 5 закону України «Про виконавче провадження» визначає перелік категорій справ, які залишаються виключною прерогативою державних виконавців. Такий підхід дозволяє зберегти баланс між приватним та державним секторами у сфері виконання рішень [127].

Особливу увагу варто звернути на те, що впровадження інституту приватних виконавців відбувалося поетапно. На початковому етапі були встановлені суттєві обмеження щодо максимальної суми стягнення, з якою могли працювати приватні виконавці. Ця сума не могла перевищувати шість

мільйонів гривень до 1 січня 2018 року [127]. Таке обмеження мало на меті мінімізувати потенційні ризики та забезпечити належний контроль за діяльністю нових учасників системи виконавчого провадження.

Згодом законодавець переглянув ці обмеження. Протягом першого року діяльності після зазначеної дати приватним виконавцям було дозволено працювати зі справами, де сума стягнення не перевищувала двадцять мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті. Це свідчить про поступове розширення повноважень приватних виконавців та зростання довіри до цього інституту.

Такий обережний підхід до впровадження інституту приватних виконавців мав декілька важливих цілей:

- 1) Забезпечення плавної адаптації нових суб'єктів до системи виконавчого провадження.
- 2) Мінімізація потенційних ризиків, пов'язаних з недостатнім досвідом приватних виконавців на початковому етапі.
- 3) Створення можливості для поступового напрацювання практики та вдосконалення механізмів контролю за діяльністю приватних виконавців.
- 4) Формування довіри суспільства та учасників правовідносин до нового інституту.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії та запровадженням воєнного стану в Україні виникла нагальна потреба адаптувати систему виконавчого провадження до реалій воєнного часу. Це призвело до ряду суттєвих законодавчих змін, спрямованих на забезпечення соціальної стабільності та захисту прав громадян в умовах збройного конфлікту.

Початковий етап війни ознаменувався прийняттям двох ключових законодавчих актів: Закону України № 2129-IX від 15 березня 2022 року [130] та Закону України № 2455-IX від 27 липня 2022 року [129]. Ці нормативні документи запровадили значні модифікації у сфері виконавчого провадження, зокрема: заборону на примусове виконання рішень на користь громадян та юридичних осіб російської федерації, що запобігає відтоку

фінансових ресурсів до країни-агресора; обмеження повноважень виконавців щодо стягнення заборгованості з певних категорій боржників для захисту вразливих верств населення; заборону на виконання приватними виконавцями виконавчих написів нотаріусів задля запобігання зловживанням; обмеження на відкриття виконавчих проваджень на тимчасово окупованих територіях через неможливість здійснення там виконавчих дій; дозвіл фізичним особам здійснювати видаткові операції з арештованих рахунків, якщо сума стягнення не перевищує 100 тисяч гривень, що забезпечує доступ до коштів для базових потреб; призупинення стягнень із заробітної плати, пенсій та інших доходів боржників для збереження фінансової стабільності громадян; заборону на примусове виконання рішень щодо підприємств стратегічного значення, зокрема підприємств оборонно-промислового комплексу та органів військового управління, що забезпечує безперебійну роботу критично важливих для обороноздатності країни об'єктів.

Загалом, внесені зміни до законодавства у сфері виконавчого провадження відображають прагнення держави знайти баланс між забезпеченням соціальної стабільності, захистом прав боржників та підтримкою економічної активності в умовах воєнного стану. Однак, хоча ці законодавчі зміни спрямовані на захист боржників у складний для країни час, вони водночас створюють певні труднощі для стягувачів. Це може призвести до зниження ефективності виконання судових рішень у короткостроковій перспективі.

Таким чином, ретроспективний аналіз становлення та розвитку системи виконавчого провадження на території сучасної України демонструє тривалий і складний шлях еволюції цього важливого правового інституту. Від примітивних форм стягнення боргів у Київській Русі до сучасної змішаної системи з державними та приватними виконавцями, інститут виконавчого провадження пройшов через численні трансформації, які відображали зміни в державному устрої, економічних відносинах та правовій

системі країни. Ключовими етапами цього розвитку були: період Київської Русі, литовсько-польський період та козацька доба, імперський період, радянський період та період незалежності України. Кожен з цих етапів характеризувався специфічними особливостями організації виконавчого провадження, відображаючи соціально-економічні та політичні реалії свого часу. Сучасний етап розвитку системи виконавчого провадження в Україні спрямований на підвищення ефективності виконання рішень, розширення прав стягувачів, впровадження нових технологій та створення конкурентного середовища. Цей історичний огляд підкреслює динамічну природу системи виконавчого провадження та її здатність адаптуватися до нових викликів, що є необхідним для її подальшого вдосконалення та ефективного функціонування в рамках сучасної правової держави.

3.2. Нові виклики та тенденції розвитку виконавчого провадження під час воєнного стану

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України та послідовне запровадження правового режиму воєнного стану зумовили кардинальну трансформацію функціонування державних інституцій, зокрема й системи виконання судових рішень. Прагнення України досягти європейських стандартів ефективності виконавчого провадження наразі зазнало суттєвих перешкод через безпрецедентні обставини російської агресії проти України. Як зазначає Н. Г. Клименко, сучасний стан системи примусового виконання рішень характеризується поєднанням довоєнних інституційних диспропорцій та новітніх викликів, спричинених війною, що вимагає переосмислення засад її функціонування [228]. Науковець підкреслює, що ще до початку повномасштабної агресії система виконавчого провадження в Україні відзначалася низьким рівнем результативності, нерівномірністю навантаження на державних і приватних виконавців, недостатньою цифровізацією процесів та нестачею інституційних гарантій

професійної діяльності. Ці хронічні проблеми стали підґрунтям для накопичення системних диспропорцій, які з початком активної фази війни набути ще більшого прояву.

За спостереженнями Н. Г. Клименко, воєнні події загострили існуючі дисфункції та висвітлили нові «вузькі місця» у діяльності органів примусового виконання, зокрема пов'язані з порушенням територіальної цілісності держави, втратою доступу до державних реєстрів, руйнуванням матеріально-технічної бази виконавчих органів, ризиками для життя виконавців та неможливістю здійснювати окремі виконавчі дії у зонах бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Така ситуація, на думку вченої, не лише ускладнила виконання судових рішень, а й поставила питання про потребу докорінної модернізації всієї моделі виконавчого провадження, її адаптації до умов безпеки, цифрової мобільності та стійкості управлінських процесів. У зв'язку з цим, як слушно зауважує Н. Г. Клименко, трансформація системи примусового виконання рішень має ґрунтуватися не лише на ситуативних нормативних змінах, спрямованих на подолання воєнних викликів, а й на концептуальному перегляді її організаційно-правових засад з урахуванням європейських стандартів, принципів належного врядування та необхідності формування стійкої інституційної архітектури, здатної функціонувати у кризових умовах [228].

Варто констатувати, що навіть у довоєнний період показники результативності примусового виконання судових рішень не відповідали очікуванім європейським критеріям, а з моменту початку російського повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року діяльність системи виконавчого провадження зазнала фактичної дезорганізації. Зокрема, І. В. Ковбас та П. І. Крайній обґрунтовано вказували на системні недоліки механізмів примусового виконання, низьку дієвість заходів забезпечення виконання рішень та відсутність належної інституційної підтримки виконавчих органів, що унеможливлювало досягнення належного рівня правозастосування навіть у стабільний період [229]. Науковці

підкреслюють, що ключові проблеми полягали не лише у фрагментарності нормативного регулювання, але й у неефективній організації роботи органів виконавчої служби, недостатній координації між державними та приватними виконавцями, низькій якості інформаційного забезпечення та відсутності уніфікованих процедур застосування заходів примусового виконання. Крім того, слабкість превентивних механізмів та недосконалість процедур накладення арештів, звернення стягнення на майно і перевірки активів боржника створювали умови для затягування процесів та уникнення боржниками відповідальності. Вчені також звертали увагу на те, що інституційний потенціал виконавчої служби був обмежений кадровими, матеріально-технічними та організаційними чинниками, що фактично знижувало здатність системи забезпечувати повне й своєчасне виконання судових рішень. Слабкість цих елементів у довоєнний період свідчила про наявність глибинних дисфункцій, які вимагали комплексного реформування ще до настання кризових умов.

В умовах воєнного стану особливої актуальності набуває не лише питання безперервності виконавчого провадження, але й його інформаційної захищеності, оскільки цифровізація процедур, дистанційна взаємодія між учасниками, використання електронних каналів комунікації та автоматизованих систем обліку суттєво розширюють коло потенційних ризиків. У цьому контексті заслуговує на увагу підхід С. О. Лисенка, відповідно до якого інсайдерські загрози у виконавчому провадженні мають розглядатися як самостійний чинник дестабілізації механізму примусового виконання рішень [69]. Зазначене дозволяє зробити висновок, що подальший розвиток виконавчого провадження в умовах кризових обставин має відбуватися паралельно з посиленням вимог до захисту інформації, контролю доступу до електронних ресурсів та підвищення відповідальності за неправомірне використання службових даних.

Окремим напрямом модернізації системи примусового виконання рішень є впровадження інструментів штучного інтелекту в державне

управління відповідною сферою [72]. З огляду на це перспективними виглядають автоматизований аналіз виконавчих документів, оптимізація маршрутизації виконавчих дій, підвищення прогнозованості строків виконання та аналітичне виявлення ризикових проваджень. Водночас використання таких механізмів повинно здійснюватися з дотриманням принципів законності, прозорості, захисту персональних даних і процесуальної підконтрольності рішень, що приймаються за допомогою цифрових інструментів.

На проблемність організації діяльності виконавчої служби в Україні та недостатню ефективність механізмів примусового виконання звертав увагу й О. О. Олефір, наголошуючи, що низький рівень інституційної спроможності, кадрові диспропорції та відсутність системних управлінських підходів становили ключові стримувальні чинники розвитку галузі ще у довоєнний період [230]. Дослідник підкреслював, що структура виконавчої служби залишалася перевантаженою, недостатньо гнучкою та не здатною оперативно реагувати на зміни соціально-економічних умов. Особливу увагу він звертав на дефіцит професійно підготовлених кадрів, нерівномірність навантаження між виконавцями, а також відсутність дієвих механізмів контролю за якістю виконання рішень. Значною проблемою, за Олефіром, було й те, що органи виконавчої служби не володіли належними ресурсами для здійснення комплексних заходів примусового виконання, а їх матеріально-технічне забезпечення суттєво відставало від реальних потреб. Крім того, науковець наголошував на фрагментарності управлінських рішень у сфері виконавчого провадження та нестачі стратегічного бачення реформ, що призводило до перманентних спроб точкового вдосконалення окремих процедур без системної переоцінки моделей управління та організації роботи служби. Як наслідок, виконавча служба функціонувала в умовах хронічної нестачі ресурсів, неефективної координації та слабого внутрішнього контролю, що зумовлювало низький рівень результативності примусового виконання рішень навіть у мирний час.

Вказані обставини, які в умовах повномасштабної війни лише поглибилися, актуалізують необхідність комплексного переосмислення адміністративно-правових засад виконавчого провадження в Україні з урахуванням новітніх викликів та формування інноваційних підходів до забезпечення ефективності примусового виконання рішень в умовах триваючого воєнного конфлікту. Воєнні події ще більше оголили структурні дисфункції, позбавивши систему виконавчої служби можливості покладатися на традиційні механізми діяльності, що у свою чергу потребує модернізації її організаційної моделі, цифрової інфраструктури та системи управління персоналом.

Враховуючи окреслені тенденції нормативних змін, постає необхідність конкретизувати й концептуально обґрунтувати правову природу трансформацій, яких зазнала система примусового виконання рішень у період дії воєнного стану. Воєнний стан створив особливий правовий режим, у межах якого традиційні механізми примусового виконання рішень виявилися частково нефункціональними або обмежено застосовними, що зумовило формування та розвиток специфічних адміністративно-правових інструментів, спрямованих на забезпечення мінімальної, але неперервної ефективності правозастосування.

У цьому контексті механізми адаптації виконавчої служби до умов воєнного стану доцільно розглядати як цілісну систему спеціальних адміністративно-правових засобів, орієнтованих на забезпечення безперервності та безпечності виконавчої діяльності за умов зовнішньої збройної загрози, територіальної фрагментації та обмеженості доступу до інформаційних ресурсів. Ця система охоплює нормативні, організаційні, процедурні та цифрові компоненти, кожен з яких має власну правову природу та виконує окремі функції у структурі примусового виконання рішень. Подібний характер правової трансформації корелює з тенденціями, що простежуються в сучасних дослідженнях механізмів публічного управління в умовах кризових правових режимів. Так, на думку О. Sereda, у

надзвичайних ситуаціях адміністративне право набуває кризово-стабілізаційної спрямованості, а його інструментарій трансформується у бік тимчасових, мобільних і ризик-орієнтованих регулятивних моделей, спрямованих на забезпечення інституційної стійкості держави [242]. Подібні висновки роблять і V. Omelchuk & M. Berdar, які аналізують «режими інституційної адаптації» у сфері правосуддя та наголошують, що ефективність правового регулювання у кризових умовах визначається дотриманням принципів пропорційності, безперервності функціонування та цифрової мобільності [243].

У структурі вказаного напрямку доцільно виокремити чотири групи елементів: суб'єктні, методичні, процедурні та цифрово-адміністративні. На суб'єктному рівні ключова роль належить Міністерству юстиції України, яке в умовах воєнного стану здійснює посилений регулятивний вплив, зокрема шляхом тимчасового зупинення діяльності приватних виконавців, зміни виконавчих округів, визначення особливих режимів доступу до реєстрів, централізованого управління ризиками та забезпечення безперервності системи. Внаслідок цього класична модель адміністративного контролю, характерна для мирного періоду, модифікується у бік «централізованого кризового адміністрування», тобто правової конструкції, яку в науковій літературі окреслюють як *emergency administrative governance* [244].

Методами адміністративно-правового впливу в умовах воєнного стану стають не лише традиційні імперативні приписи, але й спеціальні дозволи, гнучкі правила визначення професійного статусу виконавця, тимчасові заборони на проведення перевірок і дисциплінарних процедур, а також ризик-орієнтовані цифрові обмеження доступу до інформаційних ресурсів. С. В. Сіренко слушно підкреслює, що воєнний стан змінює характер адміністративного регулювання, переорієнтовуючи його на підтримання балансу між публічною безпекою, інституційною стійкістю та захистом прав приватних осіб, що потребує переходу від суто формальних підходів до адаптивних моделей управління [245].

Процедурні форми цього напряму включають ухвалення індивідуальних адміністративних актів щодо зупинення діяльності виконавця, визначення поточного рахунку для здійснення видаткових операцій боржником, установлення лімітів на використання арештованих коштів, передачу виконавчих проваджень у разі втрати доступу до офісних приміщень або об'єктивної неможливості виконання функцій. Усі ці процедури становлять ключовий елемент правового режиму воєнного часу, оскільки забезпечують функціонування виконавчої системи в умовах, коли традиційні моделі організації діяльності частково нівелюються.

Цифрово-адміністративні механізми також відіграють визначальну роль. Вони охоплюють електронний документообіг, використання цифрових реєстрів, автоматизовані запити, дистанційне здійснення виконавчих дій, резервне електронне зберігання матеріалів проваджень та обмеження доступу до окремих даних відповідно до зон ризику. Як наголошує М. В. Ковалів & М. Я. Сидор розвиток цифрового правосуддя під час війни став ключовою умовою збереження неперервності судових і виконавчих процедур, оскільки саме цифрові інструменти уможливили виконання процесуальних дій без стаціонарної інфраструктури та без фізичної присутності учасників провадження [246]. Відтак цифрова адаптація виконавчої служби органічно інтегрується у ширший контекст адміністративно-правового регулювання кризових процесів держави.

Запровадження правового режиму воєнного стану на території України зумовило необхідність нормативно-правового реформування системи виконавчого провадження, що відобразилося у прийнятті низки законодавчих актів адаптаційного характеру. Визначальним у цьому контексті став Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану» № 2455-IX (Закон України № 2455-IX), промудльований 27 липня 2022 року, який набрав чинності у серпні того ж року [129]. Даний нормативний акт,

ґрунтуючись на концептуальних положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [111], запровадив низку суттєвих модифікацій процедурного характеру в системі виконавчого провадження [171, с. 62].

По-перше, відбулося призупинення темпоральних рамок розгляду Дисциплінарною комісією подань щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності приватних виконавців та ухвалення рішень стосовно накладення дисциплінарних стягнень до моменту скасування чи припинення воєнного стану відповідно до нормативних критеріїв, установлених частиною першою статті 40 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137], із урахуванням змін, внесених Законом № 2455-IX від 27.07.2022.

По-друге, імплементація інформаційних відомостей до Єдиного реєстру приватних виконавців України здійснюється Міністерством юстиції України лише за наявності об'єктивної можливості (пункт 5 розділу I Закону № 2455-IX, яким внесено зміни до статті 16).

По-третє, встановлено мораторій на проведення планових і позапланових перевірок професійної діяльності приватних виконавців під час воєнного стану, а перевірки, що не були завершені до його запровадження, дозволяється здійснювати лише після його скасування [137].

По-четверте, тимчасове зупинення професійної діяльності приватного виконавця можливе строком до одного місяця на підставі наказу Мін'юсту у разі виявлення ознак грубого порушення, за погодженням щонайменше п'яти членів Дисциплінарної комісії. Відновлення професійної діяльності має відбуватися не пізніше ніж через п'ять робочих днів після завершення або скасування воєнного стану, як передбачено частиною третьою статті 40 у редакції, внесеній Законом № 2455-IX. Особливе значення має також закріплення за приватними виконавцями права на судове оскарження наказу Міністерства юстиції України про зупинення їхньої діяльності [171, с. 63].

Подальший розвиток законодавчого реформування системи виконавчого провадження в умовах воєнного стану знайшов своє

відображення у прийнятті Верховною Радою України 11 квітня 2023 року Закону України № 3048-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану» [104]. Зазначений нормативно-правовий акт вніс суттєві новації до пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» [127], модифікувавши режим розпорядження грошовими коштами фізичних осіб-боржників, на які накладено арешт виконавчими органами на період дії правового режиму воєнного стану, введеного Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року [103].

Сутність запроваджених інновацій полягає у запровадженні механізму, згідно з яким фізична особа, грошові кошти якої підлягають арешту в рамках виконавчого провадження, набуває права здійснювати видаткові операції з поточного рахунку в межах фінансового ліміту, що становить подвійний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої на відповідний календарний місяць відповідно до показників, закріплених у Державному бюджеті України на 1 січня поточного року [104]. Крім того, законодавчі зміни надають боржникові право здійснювати сплату податкових зобов'язань та інших обов'язкових зборів навіть за умови накладення арешту на його кошти, проте з обов'язковим дотриманням цільового призначення поточного рахунку для проведення видаткових операцій.

Нормативна конструкція передбачає також диференційований підхід до випадків множинності арештів грошових коштів: при наявності декількох поточних рахунків одного боржника в одній або різних банківських установах, а також при існуванні множинності виконавчих проваджень щодо одного суб'єкта, законодавець встановлює принцип одиницності арешту – обмеження накладаються виключно на один поточний рахунок фізичної особи-боржника [231, с. 118]. Особливістю цього нормативного рішення є також і те, що кількісні показники виконавчих проваджень стосовно одного суб'єкта не становлять предмету стягнення і, відповідно, не впливають на

загальну суму коштів, у межах якої боржник зберігає право здійснювати фінансові операції видаткового характеру, що має на меті забезпечення мінімальних соціально-економічних потреб фізичних осіб в умовах воєнного стану [104].

Процесуальний механізм ідентифікації банківського рахунку, на який не поширюватиметься режим арешту, передбачає активні дії з боку фізичної особи-боржника, яка зобов'язана звернутися з відповідною письмовою заявою про визначення конкретного поточного рахунку до державного виконавця або приватного виконавця, уповноваженого на накладення арешту на грошові кошти даного суб'єкта [104].

Нормативно встановлена процедура покладає на державних та приватних виконавців обов'язок прийняти вмотивоване рішення щодо визначення поточного рахунку фізичної особи-боржника для здійснення видаткових операцій у чітко визначений законодавством термін – протягом двох робочих днів з моменту офіційного надходження відповідної заяви боржника. При цьому, з метою забезпечення оперативності та ефективності виконавчого провадження, на уповноважених суб'єктів примусового виконання рішень покладається обов'язок не пізніше наступного робочого дня після ухвалення такого рішення надіслати або особисто доставити відповідну постанову до банківської установи, а також перевірити наявність інших виконавчих проваджень щодо конкретного фізичної особи-боржника.

За умови виявлення факту відкриття інших виконавчих проваджень щодо цього суб'єкта, виконавець повинен невідкладно направити відповідні постанови до державного чи приватного виконавця, який здійснює паралельне примусове виконання рішення стосовно цієї фізичної особи-боржника.

Законодавець передбачає, що поточний рахунок, який зазначений у відповідній постанові, автоматично набуває статусу призначеного для здійснення видаткових операцій у межах усіх виконавчих проваджень щодо даного боржника. Особливу увагу варто звернути на нормативну гарантію,

згідно з якою ані факт зупинення виконання виконавчих документів, ані обставина зупинення виконавчого провадження як такого не можуть слугувати юридичною підставою для відмови у встановленні поточного рахунку для здійснення видаткових операцій, що свідчить про пріоритетність забезпечення мінімальних фінансових потреб фізичної особи навіть за умов триваючого виконавчого провадження.

Нормативно-правова регламентація процедури виконання банківською установою постанови виконавчого органу передбачає, що після офіційного отримання розпорядчого документа державного чи приватного виконавця щодо визначення поточного рахунку фізичної особи-боржника для здійснення видаткових операцій, банк зобов'язаний забезпечити можливість проведення платіжних транзакцій у межах встановленого законодавством ліміту саме з того рахунку, який зазначений у відповідній постанові [104].

Особливого правового режиму функціонування в умовах виконавчого провадження під час воєнного стану набули також і юридичні особи-боржники, а також самозайняті особи (зокрема фізичні особи-підприємці, що використовують найману працю), на грошові кошти яких накладено арешт органами державної виконавчої служби або приватними виконавцями. Для зазначеної категорії суб'єктів господарювання законодавець передбачив можливість здійснення видаткових операцій виключно за поточним рахунком з одночасним встановленням диференційованого фінансового ліміту для виплати заробітної плати, розмір якого не повинен перевищувати п'ятикратний місячний розмір мінімальної заробітної плати у розрахунку на кожного працівника підприємства чи самозайнятої особи-підприємця.

Крім того, боржникам-юридичним особам та фізичним особам-підприємцям дозволяється здійснювати сплату податкових зобов'язань, обов'язкових зборів та єдиного соціального внеску за зобов'язаннями у сфері соціального забезпечення навіть в умовах накладення арешту на їхні кошти. Законодавець також чітко визначив суб'єкта відповідальності за дотриманням встановлених нормативних вимог при проведенні платежів в умовах

накладення арешту – цей обов'язок покладається безпосередньо на посадових осіб юридичної особи-боржника, що створює додатковий механізм контролю за дотриманням балансу інтересів кредиторів та підтриманням мінімальної господарської діяльності боржників в умовах воєнного стану [104].

Аналізуючи нормативний зміст пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження» у редакції, внесений Законом України від 27 липня 2022 року № 2455-IX, варто акцентувати увагу на відсутності окремих правових механізмів, які могли б розширити обсяг гарантій для боржників в умовах дії правового режиму воєнного стану [127].

По-перше, законодавець не передбачив загального призупинення накладення арешту на заробітну плату фізичних осіб-боржників. Такий примусовий захід, як арешт заробітної плати, продовжує застосовуватись як ефективний інструмент забезпечення виконання зобов'язань. Натомість, абзацом другим пункту 10-2 вказаного Закону встановлено тимчасове зупинення накладення арешту та звернення стягнення лише на кошти, що надходять як пенсії, стипендії та інші соціальні виплати, причому з винятками: ця норма не застосовується у випадках стягнення аліментів, а також при виконанні рішень про відшкодування шкоди, завданої смертю або тяжкими тілесними ушкодженнями, заподіяними особою, яка є громадянином держави-агресора (країни-окупанта) [104].

По-друге, чинна редакція пункту 10-2 не містить норми, яка б прямо встановлювала повну заборону на примусове виконання виконавчих написів нотаріуса в умовах воєнного стану. Натомість, відповідно до положень цього пункту, запроваджено лише часткову заборону, яка стосується відкриття виконавчих проваджень на підставі виконавчих написів нотаріуса за кредитними договорами, що не посвідчені нотаріально. Інші категорії виконавчих написів залишаються в правовому полі примусового виконання, що свідчить про прагнення законодавця зберегти ефективність системи

виконавчого провадження навіть у контексті збройного конфлікту та фінансової нестабільності [104].

Законодавче регулювання інституту приватних виконавців в умовах воєнного стану зазнало суттєвої трансформації у зв'язку з прийняттям Закону України № 3048-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану» [104], яким було модифіковано пункт 6-1 розділу IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137].

Зазначена новела передбачила впровадження низки адаптаційних механізмів функціонування системи приватних виконавців у надзвичайних умовах збройного конфлікту. У зазначеному пункті 6-1 прямо передбачено, що у період дії правового режиму воєнного стану Міністерство юстиції України наділяється повноваженням тимчасово зупиняти діяльність приватного виконавця у разі: фактичного невиконання професійних обов'язків на займаній посаді; перебування за межами території України внаслідок вимушеного переміщення чи евакуації; мобілізації до Збройних Сил України чи інших військових формувань та проходження військової служби відповідно до національного законодавства [137]. Впровадження такого механізму має на меті оптимізацію системи примусового виконання рішень через тимчасове виключення з неї суб'єктів, які об'єктивно не спроможні забезпечити належне виконання покладених на них функцій.

Крім того, пункт 6-1 передбачив інноваційний інструмент територіальної реорганізації діяльності приватних виконавців шляхом встановлення можливості зміни виконавчих округів тими суб'єктами, які мають у своєму провадженні незавершені виконавчі документи, за умови розташування їхніх офісів на територіях, де відбуваються інтенсивні бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях [137]. Ця нормативна новація спрямована на забезпечення безперервності процесу примусового виконання

рішень, збереження доступу громадян до системи виконавчого провадження та мінімізацію ризиків для життя і здоров'я як самих приватних виконавців, так і учасників виконавчого провадження, що є особливо актуальним під час триваючої російської військової агресії.

Модернізація системи виконавчого провадження в Україні характеризується невід'ємною інтеграцією цифрових технологій, актуальність яких суттєво зросла в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення безперервності функціонування механізмів примусового виконання рішень. Зростаючий вплив інформаційно-комунікаційних технологій на процесуальні аспекти виконавчого провадження як у державному, так і в приватному секторах зумовлює нагальну потребу у встановленні оновлених параметрів та стратегічних орієнтирів їх подальшого впровадження у практичну діяльність.

Підтвердженням принципової важливості цифровізації виконавчого процесу є розроблений та зареєстрований у Верховній Раді України 7 червня 2023 року законопроект № 9363 «Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження» [102], який визначає фундаментальні принципи та механізми діджиталізації виконавчого процесу. У зазначеному нормативному проєкті детально обґрунтовано необхідність радикальної трансформації архаїчних методів примусового виконання рішень у сфері накладення арешту на активи боржників, а також механізмів реєстрації іпотеки шляхом їх цифрової модернізації та оптимізації процедур адміністрування арешту активів боржників.

Варто зазначити, що розробка даного законопроекту здійснювалася відповідно до вимог розпорядження Кабінету Міністрів України № 221-р від 14 березня 2023 року [102], що свідчить про системний підхід до вдосконалення нормативно-правової бази у сфері виконавчого провадження. Згідно з урядовим Планом, імплементація положень законопроекту має на меті комплексне вдосконалення процедур примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) через цифровізацію

ключових етапів виконавчого провадження та забезпечення ефективної інтеракції виконавців з органами державної влади, банківськими та іншими фінансовими установами, що потенційно сприятиме підвищенню оперативності та результативності виконавчих дій. Особливо прогресивними інноваціями, запропонованими у законопроекті, є запровадження механізму автоматичного арешту грошових коштів боржників, розміщених на банківських рахунках, та розробка системи інтеграції Єдиного реєстру боржників з іншими державними реєстрами з метою запобігання незаконному відчуженню майна боржниками та підвищення загального рівня прозорості виконавчого провадження в умовах цифрової трансформації публічного управління.

У разі схвалення Верховною Радою України запропонованого законопроекту щодо цифровізації виконавчого провадження, система примусового виконання рішень зазнає суттєвої трансформації у напрямі діджиталізації її ключових компонентів. Перспективні зміни нормативно-правового регулювання передбачають, по-перше, істотне розширення функціонального потенціалу автоматизованої системи виконавчого провадження, особливо в аспекті налагодження інтегрованої електронної взаємодії між виконавцями (як державними, так і приватними) та широким колом суб'єктів публічного й приватного права: органами державної влади, банківськими установами, небанківськими фінансовими організаціями, провайдерами платіжних послуг та емітентами електронних грошей, що уможливить значне підвищення оперативності та ефективності виконавчих процедур [42, с. 319].

Крім того, інноваційні зміни спрямовані на комплексне удосконалення процедурних механізмів стягнення грошових коштів боржників з рахунків у банківських та інших фінансових установах шляхом впровадження технології інформаційної інтеракції між виконавцем та визначеними суб'єктами фінансового сектору для забезпечення автоматичного арешту коштів без

необхідності здійснення численних бюрократичних процедур, що традиційно характеризувалися надмірною тривалістю та низькою ефективністю.

Також варто зазначити, що законопроектом передбачається нормативне закріплення обов'язковості налагодження системи електронної комунікації банківських та інших фінансових установ з єдиною системою виконавчого провадження для реалізації функції автоматичного накладення арешту на грошові кошти боржників, що дозволить уніфікувати процедури примусового виконання рішень та мінімізувати ризик уникнення боржниками виконання своїх зобов'язань через переміщення активів між різними фінансовими установами [102].

Узагальнення викладених нормативних змін та цифрових інновацій, запроваджених у виконавчому провадженні протягом 2022–2024 рр., дає змогу виявити об'єктивну потребу в системному підході до впровадження цифрових інструментів у діяльність виконавчої служби в умовах воєнного стану. Для забезпечення послідовності та узгодженості таких трансформацій доцільним є формування структурованої моделі поетапного впровадження цифрових рішень, яка охоплює як кризовий період їх первинної адаптації, так і перспективи післявоєнного розвитку. На підставі аналізу спеціальних норм воєнного часу, наукових досліджень та практики функціонування органів примусового виконання у 2022–2025 рр. можна виокремити комплексний багаторівневий алгоритм, який відображає закономірності еволюції цифрових механізмів у сфері примусового виконання та визначає оптимальну послідовність їх інтеграції у функціонування виконавчої служби.

У доктринальному аспекті алгоритм упровадження цифрових інструментів у період воєнного стану має починатися з нормативно-правового етапу, який включає створення спеціальних тимчасових норм, спрямованих на забезпечення можливості здійснення виконавчих дій дистанційно, за обмеженого доступу до реєстрів або неможливості фізичного доступу до майна боржника. Дослідження О. Khotynska-Nor & О. Khotynsky вказують на те, що у кризових правових режимах цифрові механізми можуть

бути ефективно легітимізовані лише через чітко окреслені спеціальні норми, які деталізують умови, межі та відповідальність суб'єктів при використанні електронних інструментів [247].

Другим етапом є інфраструктурна адаптація, яка полягає у забезпеченні мінімальної технічної спроможності виконавців діяти навіть у випадках руйнування їхніх робочих приміщень, втрати доступу до обладнання або переміщення на безпечні території. Це включає формування мобільних цифрових робочих місць, резервне зберігання даних у хмарних сховищах, налагодження захищених каналів комунікації. Y. Bilousov справедливо підкреслює, що цифрова стійкість інституцій під час війни є критичною умовою виконання публічних функцій [248].

Третій етап – інтеграційний, який передбачає поетапне відновлення або встановлення електронної взаємодії між виконавчою службою та державними реєстрами (реєстрами Мін'юсту, ДПС, НБУ). У період воєнного стану інтеграція часто має асиметричний характер: одні реєстри можуть працювати у повному обсязі, інші – бути частково недоступними, що потребує гнучкого ризик-орієнтованого управління цифровими потоками.

На четвертому етапі посилюється роль автоматизації, оскільки кадрові втрати, обмежений доступ до територій та ризики для життя працівників роблять ручне виконання рутинних дій неефективним і небезпечним. Саме тому в законопроекті № 9363 від 2023 року [102] запропоновано механізми автоматичного арешту коштів боржника, автоматичних повідомлень та електронної фіксації виконавчих дій.

П'ятий етап – безпековий – передбачає впровадження режимів обмеження доступу до даних відповідно до територіальних зон ризику, цифрову верифікацію місцезнаходження виконавця, а також спеціальні правила зберігання інформації у випадках загрози окупації чи руйнування офісу. Праця N Ilchyshyn демонструє, що управління цифровою безпекою є фундаментальною умовою правової стійкості у період війни [249].

Шостий етап – тестовий – потребує впровадження цифрових рішень у регіонах, де відсутні активні бойові дії, з метою оцінки їх функціональності, виявлення недоліків та підготовки до масштабного розгортання. Досвід ЄС у проєктах e-Justice та e-CODEX підтверджує необхідність пілотного тестування цифрових правових рішень перед їх загальнонаціональним упровадженням. Завершальним є сьомий етап, який має настати після скасування воєнного стану і передбачає повний перехід до цифрової моделі виконавчого провадження, інтеграцію з європейськими цифровими інфраструктурами, зокрема e-CODEX, створення єдиної електронної виконавчої справи, автоматизовані аукціони та алгоритмічні індикатори ризику. Цей етап відповідає сучасним рекомендаціям CEPEJ щодо цифрової трансформації систем виконання рішень у країнах Європи [239]. Таким чином, розроблений алгоритм становить не лише логічну послідовність дій, а й структурований методологічний каркас, що відображає особливості функціонування виконавчої служби у період війни, враховує обмеження доступу до територій і реєстрів, кадрові втрати та ризики, пов'язані із фізичною небезпекою, і водночас визначає орієнтири для післявоєнної модернізації. Його наукова новизна полягає у поєднанні адміністративно-правового, організаційного та цифрового аспектів на основі аналізу реальної практики 2022–2025 рр. та сучасних міжнародних стандартів цифровізації правосуддя.

Законодавча ініціатива передбачає імплементацію автоматизованого процесу виключення персональних даних фізичних осіб-боржників з Єдиного реєстру боржників та одночасного зняття арештів із залишків на їхніх рахунках при наявності достатньої кількості коштів для задоволення вимог стягувача у рамках конкретного виконавчого провадження, що суттєво спростить процедуру відновлення повноцінного доступу громадян до власних фінансових ресурсів після виконання зобов'язань і позитивно вплине на рівень правової захищеності як стягувачів, так і боржників у системі виконавчого провадження [102].

Прогнозована імплементація нормативних інновацій у сфері цифровізації виконавчого провадження створює підґрунтя для фундаментальної оптимізації процесуальних стадій примусового виконання рішень та раціоналізації умов застосування заходів примусового стягнення, що потенційно сприятиме істотному підвищенню ефективності всієї системи виконавчого провадження в Україні. Запропоновані законодавчі модифікації характеризуються значним антикорупційним потенціалом, оскільки мінімізація безпосередніх контактів між учасниками виконавчого провадження та уповноваженими суб'єктами його здійснення через впровадження автоматизованих електронних процедур суттєво звужує простір для можливих корупційних практик, що у перспективі позитивно впливатиме на відновлення суспільної довіри до інститутів публічного управління у сфері примусового виконання рішень.

У разі ухвалення Верховною Радою України зазначеного законопроекту, система виконавчого провадження отримає потужний поштовх до якісної трансформації, що матиме подвійний ефект: з одного боку, буде забезпечено підвищення загального рівня виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) шляхом цифровізації процедурних аспектів виконавчого провадження, а з іншого – створюватимуться сприятливі умови для сумлінних боржників щодо погашення наявних заборгованостей через спрощення та автоматизацію відповідних процедур.

Принциповою особливістю запропонованого підходу до цифровізації виконавчого провадження є його спрямованість на комплексне вдосконалення механізмів виконання судових рішень та рішень інших органів з одночасним підвищенням результативності професійної діяльності як державних, так і приватних виконавців, що досягається через системну мінімізацію суб'єктивного людського фактору у виконавчому процесі, який традиційно створював можливості для неправомірного впливу на органи та уповноважених осіб, які здійснюють примусове виконання рішень, з боку

учасників виконавчого провадження. Створення технологічних бар'єрів для такого впливу через імплементацію автоматизованих процедур не лише підвищує прозорість виконавчого провадження, але й сприяє формуванню єдиної виконавчої практики, що відповідає принципам верховенства права та правової визначеності як фундаментальним засадам функціонування правової системи демократичної держави.

Також варто зазначити, що законодавча ініціатива, представлена у законопроекті № 9363 «Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження» від 7 червня 2023 року, закладає концептуальні підвалини для комплексної автоматизації виконавчих процедур через впровадження інтегрованої системи електронної взаємодії [102].

Проект нормативного акту передбачає створення багаторівневої архітектури комунікації між державними та приватними виконавцями та широким спектром суб'єктів інформаційної інфраструктури: органами державної влади та місцевого самоврядування, установами банківського сектору, альтернативними фінансовими інституціями, суб'єктами, що надають небанківські платіжні послуги, та емітентами електронних грошей, що забезпечить системну консолідацію інформаційних ресурсів для підвищення ефективності виконавчих дій.

Крім того, законопроект розширює інформаційно-аналітичні можливості виконавців через надання їм легітимного доступу до комплексних відомостей про боржників, їхнє майно, фінансові активи та джерела доходів, включаючи інформацію з обмеженим доступом, шляхом автоматизованої взаємодії з державними електронними інформаційними базами, реєстрами та іншими автоматизованими інформаційними системами. Водночас, Міністерство юстиції України, враховуючи негативний досвід попередніх років щодо впровадження електронних систем у сфері виконавчого провадження та усвідомлюючи залежність ефективного функціонування автоматизованої системи від коопераційної готовності

інших органів та установ, не планує імплементувати функції автоматичного генерування та доставки документів або автоматизованої обробки отриманої інформації без належного технічного та організаційного забезпечення з боку відповідних інституцій [189, с. 654].

У законопроекті підкреслюється, що практична реалізація зазначених функціональних опцій можлива виключно за умови активної згоди та підтримки з боку розпорядників інформаційних ресурсів і баз даних. За відсутності такого консенсусу механізм інформаційної взаємодії продовжуватиме функціонувати на рівні традиційного письмового запиту, проте паралельно передбачається можливість надання виконавцям безпосереднього доступу до відповідних інформаційних баз за умови попереднього узгодження технічних протоколів та форматів обміну даними в електронному вигляді, що створює передумови для поступової, але послідовної цифрової трансформації системи виконавчого провадження в Україні [102].

Підсумовуючи результати проведеного дослідження адміністративно-правових засад виконавчого провадження в Україні, необхідно констатувати, що комплексний аналіз сутнісних характеристик системи примусового виконання рішень у контексті нормативно-правових трансформацій дозволив виявити фундаментальні особливості законодавчих інновацій, які визначають концептуальні напрями реформування виконавчого процесу в національній правовій системі.

Воєнний стан, запроваджений в Україні у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації, спричинив радикальні зміни у функціонуванні системи виконавчого провадження, актуалізувавши потребу в перегляді її адміністративно-правових засад. З огляду на безпрецедентність викликів, нормативно-правова система змушена оперативно реагувати на нову реальність, що виявилось у прийнятті законів адаптаційного характеру та впровадженні низки інституційних новацій.

Аналіз законодавчих змін, зокрема Законів України № 2455-IX [129] та № 3048-IX [104], дає підстави стверджувати, що ключовими тенденціями у регулюванні виконавчого провадження під час дії воєнного стану стали: зниження регуляторного тиску на приватних виконавців, створення механізмів захисту мінімальних соціально-економічних прав боржників, запровадження тимчасових процедур контролю та перенесення низки процесуальних дій на поствоєнний період. Зокрема, варто відзначити тимчасове припинення перевірок діяльності приватних виконавців, гнучке регулювання режиму арешту грошових коштів фізичних і юридичних осіб-боржників, а також дозвіл на здійснення соціально важливих витрат навіть за умови арешту активів.

Особливої уваги заслуговують новели, що стосуються захисту інтересів фізичних осіб-боржників: встановлення ліміту на витрати з арештованих рахунків у межах двох мінімальних заробітних плат, право вибору рахунку для поточних операцій та заборона множинного арешту. Для юридичних осіб та ФОП передбачено окремі правила, які дозволяють забезпечити виплату заробітної плати та сплату обов'язкових платежів, з одночасним посиленням персональної відповідальності керівників. Такий підхід забезпечує баланс між захистом прав кредиторів і необхідністю підтримки платоспроможності суб'єктів господарювання в умовах війни.

Важливим напрямом стало нормативне унормування порядку тимчасового зупинення професійної діяльності приватних виконавців у разі їхньої об'єктивної недієздатності виконувати обов'язки (зокрема через мобілізацію або евакуацію), а також можливість зміни виконавчого округу у зв'язку з бойовими діями. Це дозволяє зберігати безперервність роботи системи примусового виконання рішень, особливо на прифронтових територіях, та запобігати зростанню кількості незавершених проваджень.

Принципово новим етапом у розвитку системи виконавчого провадження стало активне впровадження цифрових рішень, що істотно трансформують традиційну модель 2016 року. У цьому контексті проєкт

Закону № 9363, спрямований на цифровізацію виконавчого провадження, пропонує перехід від паперової та фрагментарно-електронної моделі до повністю інтегрованої електронної інфраструктури, яка повинна охоплювати:

- автоматизацію окремих процесуальних дій виконавця;
- електронну взаємодію між виконавцями, стягувачами, боржниками та державними органами;
- розширення функціональних можливостей ЄСІТС;
- створення єдиної електронної справи;
- автоматичне накладення арештів та інші алгоритмічні дії в рамках процедури [102].

На відміну від базової моделі, закладеної Законом № 1403-VIII [127], де домінував паперовий документообіг і ручні процедури, нинішня цифровізаційна концепція спрямована на підвищення оперативності, прозорості, зменшення транзакційних витрат і мінімізацію корупційних ризиків. Проєкт № 9363 [102] передбачає інтеграцію більшості державних реєстрів у єдину систему виконавчої діяльності, що забезпечує уніфікацію процедур і формування єдиного цифрового стандарту роботи виконавців.

Водночас цифрові новели необхідно розглядати у взаємозв'язку з воєнними змінами, запровадженими Законом № 3048-IX [104]. Цей закон визначив спеціальний режим здійснення виконавчого провадження під час воєнного стану, зокрема обмеження щодо арешту окремих видів доходів, особливості звернення стягнення, посилення ролі Міністерства юстиції та специфіку застосування електронних реєстрів. Такі норми є тимчасовими, але вони суттєво впливають на практику, оскільки накладають додаткові гарантії та обмеження, які мають бути враховані під час формування повністю цифрової моделі.

Цифровізація також загострює низку правових колізій, пов'язаних із необхідністю узгодження нових електронних процедур з традиційними механізмами доступу до професії, опису й арешту майна, ведення архівів та здійснення контролю, закріпленими в Законі № 1403-VIII [137]. Частина

норм цього закону не відповідає майбутнім вимогам повністю електронного документообігу, що потребує комплексного оновлення процесуальної інфраструктури.

Попри вказані проблеми, правозастосовна практика 2023–2025 рр. демонструє поступовий перехід до електронних рішень: суди все частіше визнають електронні документи, виконавці активно використовують цифрові реєстри, зростає роль дистанційних торгів та електронної взаємодії сторін. Така тенденція свідчить про системну зміну парадигми виконавчого провадження – від документально-паперової до цифрово-автоматизованої.

Для узагальнення й порівняння ключових положень усіх проаналізованих нормативних джерел доцільним є їх систематизація у вигляді узагальнюючої таблиці (табл. 3.1). Такий підхід дозволяє простежити еволюцію законодавства, визначити взаємозв'язки між старою та новою моделями, виявити колізії та оцінити перспективи впровадження цифрової інфраструктури в систему примусового виконання рішень. Принципово новим у розвитку виконавчого провадження стало активне впровадження цифрових рішень. Проект Закону № 9363 [102], спрямований на цифровізацію виконавчого провадження, передбачає створення багаторівневої електронної інфраструктури для взаємодії між виконавцями та іншими суб'єктами, автоматичне накладення арешту на рахунки, інтеграцію реєстрів і прозорість процедур. Такі зміни мають значний антикорупційний потенціал і сприятимуть уніфікації виконавчої практики, що особливо важливо в умовах відновлення правової системи після завершення бойових дій [102]. Для узагальнення та порівняння ключових положень проаналізованих нормативних джерел доцільним є їх систематизація (табл. 3.1), що дасть змогу виявити взаємозв'язки між ними, а також простежити еволюцію законодавчих змін у сфері виконавчого провадження.

Таблиця 3.1

Порівняльний аналіз нормативних актів, що регулюють організацію та цифровізацію примусового виконання рішень

Нормативний акт	Стара редакція норм / вихідний стан	Нова редакція / ключові зміни
Закон України № 1403-VIII (02.06.2016) «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання...»	- паперовий документообіг; - відсутність цифрових реєстрів як базового інструменту; - традиційна модель доступу до професії (освіта, стаж, іспит); - обмежені електронні сервіси; - змішана система державних і приватних виконавців; - класичні процедури арешту та опису майна	- залишається базовим актом, але доповнюється цифровими та війсьними змінами; - норми 2016 р. інтерпретуються крізь призму нових актів; - збільшується роль електронних сервісів, реєстрів, автоматизованих процедур; - формуються передумови для повної цифровізації
Закон України № 3048-IX (11.04.2023) «Про зміни... під час воєнного стану»	- відсутні окремі правила воєнного часу; - базове законодавство не враховувало воєнні обмеження; - арешт майна та доходів – за загальними правилами.	- спеціальний режим обмеження окремих виконавчих дій; - захист соціальних виплат; - адаптація процедури арешту; - посилення ролі Мін'юсту; - часткове використання електронних систем для оперативності
Проект Закону України № 9363 (07.06.2023) «Про цифровізацію виконавчого провадження»	- паперовий обіг документів; - низький рівень автоматизації; - обмежене використання ЄСІТС; - відсутність Єдиної електронної справи; - повільне інформування сторін	- повна цифровізація провадження; - електронна взаємодія учасників; - автоматичний арешт і повідомлення; - електронні матеріали та копії; - інтеграція з більшістю державних реєстрів; - можливість повністю дистанційного виконавчого провадження

Джерело: складено автором на основі [137; 102; 104]

У контексті трансформації правового регулювання виконавчого провадження в умовах тривалого збройного конфлікту та стратегічної євроінтеграції України постає об'єктивна потреба у формуванні сучасної візії подальшого реформування цієї галузі права. Закон України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII від 02.06.2016 р. [127], попри численні зміни, усе ще демонструє фрагментарність в адаптації до кризових умов, що вимагає комплексного концептуального оновлення. Виходячи з аналізу положень чинного законодавства, порівняльного досвіду країн ЄС, а також практичних викликів, з якими зіткнулася національна система примусового виконання

рішень, можна виокремити кілька взаємопов'язаних стратегічних напрямів, які мають стати базисом подальших реформ.

У цьому контексті проведений порівняльний аналіз нормативних актів, узагальнений у таблиці, дозволяє комплексно оцінити поточний стан правового забезпечення виконавчого провадження. Базовий Закон № 1403-VIII формує організаційний каркас системи [127], Закон № 3048-IX окреслює специфіку функціонування в умовах воєнного стану [104], тоді як проєкт Закону № 9363 [102] пропонував перспективний вектор цифровізації та автоматизації процедур. Зазначений проєкт закону так і не був прийнятий. Сукупність цих джерел демонструє поступову еволюцію від інституційного закріплення діяльності виконавців – до адаптації системи у кризових умовах та переходу до сучасних електронних механізмів управління виконавчим провадженням.

Отримані результати дозволяють не лише визначити змістовні вади чинного нормативного регулювання, а й сформувати цілісне бачення напрямів удосконалення галузі. Саме така всебічна оцінка стає фундаментом для обґрунтування стратегічних орієнтирів модернізації системи примусового виконання рішень, які потребують подальшого теоретичного обґрунтування й нормативного наповнення.

Насамперед особливої актуальності набуває завершення цифрової трансформації системи виконавчого провадження. Хоча запровадження Єдиної автоматизованої системи виконавчого провадження (ЄАСВП) було важливим кроком, вона досі не охоплює повний цикл операцій. Залишається не вирішеним питання повної автоматизації процесів арешту, обліку та звернення стягнення на майно боржника без участі виконавця у рутинних процедурах. Також важливо забезпечити повноцінну інтеграцію ЄАСВП з такими базами, як Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдиний державний реєстр транспортних засобів, Державний земельний кадастр тощо. Це дозволить унеможливити зловживання з боку боржників, мінімізувати людський фактор у процесі виконання, скоротити строки

виявлення активів та підвищити загальну ефективність примусового виконання рішень.

Водночас, в умовах надзвичайного правового режиму, встановленого відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12.05.2015 р. [96], зростає значення правового захисту соціально вразливих категорій боржників. Стаття 10 Закону України «Про виконавче провадження» [127], містить певні обмеження щодо арешту соціальних виплат, однак не створює повноцінного механізму їхнього захисту, особливо під час воєнних дій. У зв'язку з цим доцільним є внесення змін, які б передбачали тимчасове загальне обмеження на звернення стягнення на заробітну плату, пенсії, допомогу на дітей, інші базові виплати у випадках оголошення надзвичайного чи воєнного стану. Такий підхід відповідатиме стандартам захисту прав людини, сформульованим у ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [139], а також практиці Європейського суду з прав людини.

Окремої уваги потребує статус приватного виконавця. Положення Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень» № 1403-VIII від 02.06.2016 р. [137], доповнені пунктом 6-1 розділу IV «Прикінцеві положення» згідно з Законом № 3048-IX від 13.03.2023 р. [104], надали Міністерству юстиції України право тимчасово зупиняти діяльність приватних виконавців у випадках мобілізації, евакуації або інших об'єктивних причин. Проте практика реалізації таких повноважень потребує нормативного вдосконалення – через закріплення чітких критеріїв та строків такої зупинки, запровадження ротації, а також створення цифрового реєстру актуального статусу виконавців. Крім того, доцільно впровадити інструмент цифрової оцінки ефективності роботи виконавця, який би враховував кількість завершених проваджень, час виконання, кількість помилок тощо — із перспективою диференціації доступу до справ залежно від рівня надійності виконавця.

Іншим пріоритетним вектором має стати запровадження правового режиму кризового управління системою виконавчого провадження. Досвід початку повномасштабної війни вказав на відсутність заздалегідь визначених процедур у випадку зникнення виконавців, втрати доступу до офісів чи судових рішень, руйнування інфраструктури тощо. У зв'язку з цим необхідне нормативне регулювання дій державної виконавчої служби, приватних виконавців, судів та банків у кризових ситуаціях – за аналогією до механізмів неперервності бізнесу (*business continuity*) у корпоративному праві. Законодавець має визначити особливий порядок зберігання інформації, передачі справ, взаємодії органів державної влади в умовах надзвичайного стану.

Нарешті, на перспективу особливої ваги набуває поглиблення міжнародної співпраці у сфері виконавчого права. На сьогодні Україна бере участь у роботі Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEREPJ), однак недостатньо використовує потенціал обміну досвідом із країнами ЄС у частині адаптації системи виконання рішень до кризових умов. Так, законодавства Німеччини, Франції містять положення щодо пріоритетності гуманітарних міркувань під час виконання рішень у ситуаціях надзвичайного стану. Україна, прагнучи до членства в ЄС, має гармонізувати свої механізми примусового виконання з *acquis communautaire*, зокрема у контексті вимог до правового захисту боржника, стандартів діяльності виконавця, електронізації процесів та інституційної автономії виконавчої служби.

Проведене дослідження нормативних змін, узагальнення практики 2023–2025 рр., а також порівняльний аналіз правових моделей держав ЄС дають можливість запропонувати цілісну авторську концепцію реформування системи примусового виконання рішень в Україні, що базується на механо-системному підході та враховує воєнні, повоєнні та цифрові виклики. Запропонована концепція охоплює 7 стратегічних

напрямів, відповідно до яких має здійснюватися модернізація галузі (табл. 3.2.).

Таблиця 3.2

Стратегічні напрями реформування системи виконавчого провадження в Україні

Стратегічний напрям	Ключові елементи змісту	Обґрунтування та очікувані результати
Цифрова трансформація повного циклу виконавчого провадження	- єдина електронна справа; - автоматизація: арешт → виявлення активів → повідомлення → розшук; - повна інтеграція з держреєстрами; - електронна ідентифікація (Дія, ЄСІТС); - алгоритмічні системи ризиків	мінімізація корупційних ризиків; скорочення строків фактичного стягнення
Перебудова професійного статусу й відповідальності виконавця	- цифрові рейтинги результативності; - стандарти професійної діяльності; - прозора дисциплінарна відповідальність; - реєстр статусів (активний/відсторонений/мобілізований)	підвищення професійної якості; контроль за ефективністю; зниження зловживань
Гуманітарний та соціальний захист боржників у воєнний і поствоєнний час	- захист соціальних виплат; - заборона множинного арешту; - мінімальні ліміти для життя (2 ПМ); - перелік майна, яке не підлягає стягненню	забезпечення пропорційності; зменшення негативних соціальних наслідків; відповідність стандартам ЄСПЛ
Кризове управління та неперервність роботи системи	- алгоритми на випадок зникнення виконавця; - резервне зберігання електронних справ; - ротація й передача справ; - модель «continuity of enforcement»	гарантована неперервність виконання рішень; захист даних; мінімізація втрат справ
Міжнародна інтеграція у сфері виконання рішень	- гармонізація з <i>acquis</i> ЄС; - застосування стандартів СЕРЕJ; - обмін практиками виконавців ЄС; - взаємне визнання цифрових документів	уніфікація процедур; прозорість; підвищення довіри до системи
Інституційна автономія та деполітизація контролю	- посилення професійного самоврядування; - незалежні дисциплінарні комісії; - розмежування контролю Мін'юсту і СРО	стабільність системи; зменшення адміністративного тиску; професійна незалежність
Модернізація економічних основ діяльності виконавців	- прозорі тарифи; - КРІ для виконавців; - автоматизація рутинних дій; - оптимізація навантаження	економічна стійкість системи; підвищення результативності; зниження вартості виконання

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, трансформація системи виконавчого провадження в умовах воєнного стану не лише є вимушеною реакцією на виклики часу, а й відкриває можливості для стратегічного переосмислення ролі примусового виконання рішень у демократичній правовій державі. Успішне впровадження

запропонованих змін здатне закласти підґрунтя для формування нової якості правозастосовної практики в Україні у повоєнний період.

3.3. Проблемні питання практичної реалізації деяких положень законодавства про виконавче провадження

У контексті дослідження адміністративно-правових механізмів виконавчого провадження особливої актуальності набуває питання ефективності процедур стягнення грошових коштів з боржників, зокрема через банківські установи. Проблематика реалізації примусового виконання судових рішень пов'язана з низкою адміністративно-правових та організаційних викликів, що потребують комплексного наукового аналізу та вироблення конструктивних пропозицій щодо вдосконалення існуючої нормативної бази.

Інституційні перешкоди впровадження автоматизованої системи арешту коштів в Україні мають комплексний характер і виявляються в площині адміністративно-правового регулювання. Важливим фактором модернізації механізмів примусового виконання судових рішень є міжнародні зобов'язання України, зокрема ті, що взяті перед Міжнародним валютним фондом (МВФ). Так, починаючи з 2015 року, МВФ неодноразово наголошував на необхідності реформування виконавчого провадження з метою підвищення ефективності та прозорості стягнення заборгованості, а також імплементації автоматизованих процедур арешту коштів. Проте, у подальші роки Україна неодноразово оновлювала свої домовленості з МВФ, що відображено у низці меморандумів, підписаних протягом 2015–2025 років. Найактуальнішим на сьогодні є Меморандум про економічну і фінансову політику від 21 березня 2025 року, який підтверджує та розширює зобов'язання щодо цифровізації виконавчого процесу, зокрема шляхом впровадження сучасних автоматизованих систем арешту і контролю активів боржників [114].

Аналіз адміністративно-правових засад виконавчого провадження засвідчує наявність глибоких системних дисфункцій, що формувалися протягом тривалого часу та зумовили низьку результативність системи виконання судових рішень [234, с. 50]. Показовим прикладом інституційної неспроможності є законопроект № 3768 від 14.01.2016 року, спрямований на запровадження системи автоматизованого арешту коштів у цивільному та господарському судочинстві. Попри статус невідкладного та задекларовану мету оптимізації виконавчого провадження, зазначений проєкт так і не набув чинності: після направлення на повторне перше читання у 2018 році його було знято з розгляду. Це яскраво ілюструє проблему фрагментарності законодавчої політики у сфері примусового виконання рішень, причиною якої є відсутність стратегічного бачення цифрової трансформації, а наслідком – затримка модернізації інструментів виконавчого провадження та низький рівень ефективності адміністративно-правового регулювання [101].

Комплексний аналіз адміністративно-правових трансформацій демонструє, що перші кроки до автоматизації системи були зроблені через прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання» [105]. Ним передбачено часткову автоматизацію процесу арешту коштів боржників, однак виключно в контексті стягнення аліментів. Відповідно до Наказу Міністерства юстиції України від 16.04.2019 № 1203/5 було затверджено Порядок інформаційної взаємодії між виконавчими органами та банківськими установами [108]. Встановлений тримісячний термін на створення електронного каналу комунікації мав забезпечити перехід до сучасного формату роботи, однак реалізація залишилася частковою.

Обмеження полягали у вибіркового характері застосування автоматизованого арешту (лише щодо аліментів) та паралельному існуванні електронного й паперового документообігу, що створювало адміністративні бар'єри. Причиною такого стану є відсутність імперативного законодавчого

припису щодо обов'язковості цифрової інтеграції, а наслідком — повільна цифровізація та низька залученість фінансових установ до процесу.

Подальший розвиток відбувся після ратифікації меморандуму Верховною Радою України (Закон № 825-IX від 25.08.2020) [112], який визначив впровадження електронного комунікативного механізму між виконавцями та банками. Цей документ став системоутворюючим кроком, адже мав створити уніфіковану систему електронного блокування коштів. Наукова оцінка дозволяє розглядати меморандум як першу спробу структурного зближення з європейськими підходами, орієнтованими на прозорість, цифрову єдність та ефективність державного управління [235, с. 183].

Водночас Наказом Міністерства юстиції України від 23.03.2021 № 1061/5 [106] функціонал автоматизованого арешту коштів було поширено на всі категорії рішень. Проте на практиці йдеться лише про електронну взаємодію, а не про повноцінно автоматичний арешт і списання коштів. Ключовою причиною є добровільний характер приєднання банків до електронної системи, що породжує наслідок – неефективність виконання рішень і збереження високого ризику вибіркості доступу до інформації.

Проблематика поглиблюється нормативною невизначеністю чинного законодавства, яке містить «сплячі норми» – положення, формально включені до Закону України «Про виконавче провадження» [127], але не забезпечені підзаконними актами чи технічною інфраструктурою. Це стосується, зокрема, електронної взаємодії з банками, цифрового обліку арештованого майна та механізму негайного виконання. У результаті виникає розрив між формальною нормою та реальною практикою, що призводить до нерівності прав боржників та ризику правової невизначеності.

Інституційні дисбаланси між державними та приватними виконавцями також створюють системну асиметрію. Попри законодавчу декларацію рівності (Закон № 1403-VIII [137]), на практиці приватні виконавці обмежені у повноваженнях, зокрема щодо виконання рішень стосовно суб'єктів

владних повноважень. Причина – нерівномірне навантаження та різні стандарти відповідальності, наслідок – зниження загальної ефективності системи. Проблема ускладнюється колізіями між базовими законами та спеціальними актами воєнного часу (№ 3048-IX [104], № 2129-IX [130]), які не узгоджують порядок виконання рішень у зоні бойових дій, а також не визначають механізмів заміни виконавця чи відновлення втрачених проваджень.

Зазначені проблеми свідчать про глибинну кризу правозастосування, що має як адміністративно-технічний, так і концептуальний вимір. Відсутність єдиної інформаційної екосистеми, нечіткість алгоритмів дій виконавців і фрагментарність регулювання не дозволяють забезпечити належний рівень виконання рішень навіть за наявності розвиненої нормативної бази. Причиною є історична інерційність законодавчої системи, наслідком – розрив між правом і практикою, а рішенням має стати системне оновлення законодавства у напрямі створення єдиної цифрової інфраструктури виконавчого провадження, інтегрованої з державними реєстрами та банківським сектором.

Таким чином, проблематика чинного законодавства у сфері виконавчого провадження має комплексний характер і охоплює низку системних дефектів – від колізійності норм до неузгодженості процедур. В умовах воєнного стану ефективність виконання судових рішень стає питанням не лише правового, а й безпекового характеру. Для її вирішення необхідно запровадити архітектуру комплексного оновлення, що передбачає:

- деталізацію та імперативне закріплення механізмів автоматизованого арешту;
- інтеграцію автоматизованої системи виконавчого провадження з державними реєстрами;
- уніфікацію статусу державних і приватних виконавців;
- запровадження цифрового контролю та професійної відповідальності;
- адаптацію системи до умов воєнного й поствоєнного періоду.

Налаштування інституту примусового виконання в Україні потребує системного оновлення, яке має спиратися на чинну нормативно-правову базу й водночас пропонувати точкові зміни у процесуальних кодексах та спеціальних актах Міністерства юстиції. Передусім доцільним видається повноцінне запровадження механізму астренту як періодичної грошової санкції, спрямованої на спонукання боржника до належного виконання негрошових рішень суду. У Законі України «Про виконавче провадження» доцільно системно врегулювати застосування астренту не на рівні загальної декларації, а шляхом внесення точкових змін до статті 10, статті 8, статті 63 та статті 75 цього Закону. Насамперед у статті 10, яка визначає заходи примусового виконання рішень, слід прямо передбачити астрент як окремий захід примусового характеру у справах про виконання рішень немайнового характеру, за якими боржника зобов'язано вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення. Така законодавча техніка дозволить відмежувати астрент від виконавчого збору та штрафів виконавця, надавши йому самостійне місце в системі виконавчих засобів. Чинна редакція Закону вже містить нормативну основу для такого підходу, оскільки стаття 63 регламентує порядок виконання рішень про вчинення дій або утримання від дій, а стаття 75 передбачає штраф за їх невиконання, однак обидві норми не створюють накопичувального, постійно діючого стимулу до фактичного виконання рішення.

Спеціальне регулювання астренту доцільно зосередити у статті 63 Закону, доповнивши її положеннями про те, що в разі невиконання без поважних причин рішення, за яким боржник зобов'язаний особисто вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення, виконавець поряд із накладенням штрафу та встановленням нового строку виконання вносить до автоматизованої системи виконавчого провадження відомості для нарахування астренту, якщо такий визначений у судовому рішенні або в окремій ухвалі суду, постановленій у межах судового контролю за виконанням рішення. За своєю юридичною природою астрент має бути

визначений у законі як спеціальний стимулюючий фінансовий засіб забезпечення виконання судового акта, що не є ані виконавчим збором, ані штрафом, ані заходом кримінальної відповідальності, а спрямований на спонукання боржника до своєчасного та повного виконання рішення немайнового характеру.

Для забезпечення дієвості цього інструменту статтю 8 Закону, яка регламентує функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження, доцільно доповнити нормою про автоматичний облік, нарахування та відображення сум астренту на підставі судового акта, яким визначено умови його застосування, розмір, момент початку нарахування та підстави припинення. Такий підхід забезпечить прозорість розрахунків, мінімізує дискрецію виконавця й унеможливить довільне визначення суми астренту поза межами цифрово зафіксованого алгоритму. У свою чергу статтю 75 Закону слід доповнити застереженням, що накладення штрафу за невиконання рішення не виключає паралельного нарахування астренту, оскільки ці інструменти мають різну функціональну природу: штраф виконує карально-дисциплінуючу роль, тоді як астрент має превентивно-стимулюючий характер.

Окремої уваги потребує узгодження такого механізму зі статтею 382 Кримінального кодексу України, яка встановлює відповідальність за умисне невиконання судового рішення. Законодавче впровадження астренту не повинно створювати враження дублювання кримінально-правового впливу, тому в Законі України «Про виконавче провадження» доцільно прямо передбачити, що астрент застосовується як пріоритетний засіб стимулювання боржника до виконання рішення у тих категоріях справ, де характер зобов'язання допускає фактичне виконання без негайного звернення до кримінально-правового примусу, а направлення матеріалів до органів досудового розслідування здійснюється у випадках стійкого, умисного й очевидно демонстративного ігнорування судового акта [3, с. 250].

Другим напрямом є нормативне розширення механізмів «альтернативного виконання», що надають суду та виконавцю гнучкі процесуальні засоби у випадках, коли боржник зволікає або ухиляється, а буквальне виконання у натурі є технічно ускладненим чи економічно недоцільним. На рівні процесуальних кодексів варто чітко кодифікувати замінне виконання обов'язку вчинити певні дії через третю особу за рахунок боржника із покладенням витрат на нього; можливість трансформації способу захисту у грошову компенсацію за клопотанням стягувача, якщо тривале невиконання нівелює цінність натурального виконання; та інструмент «відступного» або погодженої компенсації під контролем суду. Закон України «Про виконавче провадження» уже містить окремі положення щодо виконання рішень, які зобов'язують боржника вчинити певні дії або утриматися від їх вчинення; однак ці норми доцільно деталізувати: визначити процесуальний алгоритм дій державного/приватного виконавця щодо залучення підрядників для замінного виконання, порядок авансування витрат стягувачем із подальшим їх стягненням із боржника, строки та стандарти доказування «об'єктивної неможливості» виконання у натурі. У Кодексі адміністративного судочинства України доцільно не обмежуватися загальною вказівкою на негайне виконання, а розширити й деталізувати саме ті категорії резолютивних вимог публічно-правового характеру, для яких затримка виконання фактично нівелює зміст судового захисту. Чинний кодекс уже містить нормативну основу для такого кроку: стаття 371 визначає коло рішень, що виконуються негайно, стаття 372 дозволяє суду визначати у самому рішенні спосіб, строки й порядок виконання та покласти на відповідних суб'єктів владних повноважень обов'язки щодо його забезпечення, а стаття 378 передбачає можливість за заявою стягувача чи виконавця, а також за ініціативою суду, встановлювати або змінювати спосіб і порядок виконання судового рішення у разі обставин, що істотно ускладнюють його реалізацію. Після змін, внесених Законом № 4094-IX, КАС України також уже посилив елементи судового контролю: суд може

зобов'язати подати звіт про виконання рішення особисто керівника суб'єкта владних повноважень, а у випадку відмови у прийнятті звіту — накласти штраф на керівника, а щодо колегіального органу навіть індивідуалізувати відповідальність окремих членів залежно від їхніх повноважень і фактичної бездіяльності. Саме тому подальший розвиток КАС України має відбуватися через точкове посилення статей 371, 372, 378, 382-1 і 382-3: у статті 371 варто конкретизувати розширений перелік адміністративних рішень, які можуть або повинні звертатися до негайного виконання у спорах про поновлення публічно-службового статусу, надання доступу до публічних виплат, відновлення адміністративної послуги, реєстраційної дії, припинення триваючої протиправної бездіяльності чи усунення очевидного блокування прав особи; у статті 372 — прямо передбачити право суду визначати поетапний алгоритм альтернативного виконання та персонально покласти обов'язки не лише на орган загалом, а й на його керівника або уповноважену посадову особу; у статті 378 — розширити можливість зміни способу і порядку виконання саме за ініціативою стягувача у разі прострочення, формального звітування чи очевидного саботування виконання без необхідності повторного проходження повного циклу виконавчих дій..

Третій напрям стосується створення єдиної інформаційної бази виконавчого провадження як наскрізної цифрової екосистеми, інтегрованої з державними реєстрами та фінансовою інфраструктурою. Вихідною платформою має залишатися автоматизована система виконавчого провадження, правовий режим якої визначено наказом Міністерства юстиції України від 05.08.2016 № 2432/5 [134], однак її функціонал потребує суттєвого розширення. На рівні Закону України «Про виконавче провадження» [127] та відповідних підзаконних актів доцільно не обмежуватися загальною вказівкою на функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження, а прямо закріпити у статті 8 цього Закону обов'язкову електронну інтероперабельність АСВП з ключовими державними реєстрами й інформаційними системами, з яких виконавець

отримує відомості про правовий статус боржника, його майно, доходи, місце роботи та фінансові активи, оскільки чинна редакція статті 8 наразі визначає лише загальні функції АСВП, ведення Єдиного реєстру боржників і окремі автоматизовані процедури, зокрема арешт коштів у передбачених законом випадках, але не містить вичерпного й обов'язкового переліку зовнішніх цифрових інтеграцій. Саме тому доцільно прямо встановити, що АСВП повинна забезпечувати постійний автоматизований обмін даними з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, реєстрами транспортних засобів, Державним реєстром актів цивільного стану громадян, інформаційними ресурсами Державної податкової служби та Пенсійного фонду України щодо доходів, роботодавця й джерел виплат боржника, а також з інформаційними системами банків і надавачів платіжних послуг у межах процедур, узгоджених із нормативним регулюванням Національного банку України; при цьому відповідні зміни мають бути синхронізовані з Положенням про автоматизовану систему виконавчого провадження (наказ Мін'юсту № 2432/5), Інструкцією з організації примусового виконання рішень (наказ Мін'юсту № 512/5) та Порядком автоматизованого арешту коштів/електронних грошей боржників (наказ Мін'юсту № 1203/5), у яких слід деталізувати перелік обов'язкових електронних шлюзів, періодичність оновлення даних, логування кожного звернення до реєстрів, а також алгоритми дій виконавця після автоматичного виявлення нерухомості, транспортних засобів, доходів, рахунків чи електронних гаманців боржника, щоб інтероперабельність АСВП набула не факультативного, а імперативного характеру і реально скоротила час пошуку активів та виконання рішень.

Четвертий напрям – фінансування та цифровізація Державної виконавчої служби із масштабуванням автоматизації процедур. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 643 [110] визначає Порядок виплат винагород державним виконавцям та їх розміри і розмір основної

винагороди приватного виконавця; водночас стимулюючий компонент для державних виконавців залишається недостатнім. Доцільно переглянути Порядок виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 № 643, у напрямі посилення саме результат-орієнтованої складової винагороди, але не як механічного збільшення відсотка від стягнутої суми, а через запровадження додаткових коригувальних коефіцієнтів, пов'язаних зі складністю виконання, суспільною значущістю категорії справи та фактичним досягненням результату у провадженнях, де боржником є суб'єкт владних повноважень або де рішення стосується соціальних виплат, пенсійного забезпечення, проходження публічної служби, доступу до адміністративних послуг чи інших базових прав особи. Чинний Порядок № 643 уже визначає механізм виплати винагород державним виконавцям і розміри основної винагороди приватного виконавця, тому його логічно доповнити нормами, за якими підвищена стимулююча частка допускається лише за умови документально підтвердженого фактичного виконання складного рішення, дотримання встановлених строків і відсутності скасованих процесуальних актів виконавця, а також за наявності жорстких антикорупційних запобіжників, що впливають із Закону України «Про запобігання корупції», зокрема в частині недопущення конфлікту інтересів, прозорості критеріїв преміювання, уніфікованої методики оцінювання, внутрішнього контролю та неможливості ручного, дискреційного встановлення “підвищеної винагороди” під конкретне провадження.. Паралельно необхідне цільове бюджетне фінансування ІТ-інфраструктури ДВС: оновлення робочих місць, повна електронізація документообігу, обов'язкове використання кваліфікованого електронного підпису, розвиток модулів відеофіксації виконавчих дій і електронного обліку арештованого майна. Реалізація арештованого майна має проводитись виключно через електронні торги на прозорих платформах, що забезпечується відомчими актами Мін'юсту; доцільним є розширення

регулювання порядку торгів для уніфікації з кращими практиками електронних продажів, встановлення стандартів валідації документів і алгоритмів запобігання змові. Автоматизація ключових операцій у виконавчому провадженні — від пошуку активів боржника до виставлення платіжних вимог, арешту та списання коштів — повинна бути закріплена не лише в Положенні про автоматизовану систему виконавчого провадження та інших технічних актах Міністерства юстиції України, а безпосередньо в Законі України «Про виконавче провадження», насамперед через уточнення статті 8, яка нині визначає загальні засади функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП), але не встановлює імперативного правила про обов’язковість автоматизованого вчинення всіх базових виконавчих дій. Саме тому доцільно прямо передбачити в законі, що реєстрація документів, фіксація виконавчих дій, автоматизований пошук рахунків і майна, формування електронних постанов, виставлення платіжних вимог та списання коштів у випадках, визначених законом, здійснюються через АСВП у пріоритетному, а не факультативному порядку.

П’ятим напрямом удосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження в Україні є інституційне зміцнення та оптимізація взаємодії між ДВС та інститутом приватних виконавців, з урахуванням специфіки правового режиму воєнного стану та потреби забезпечення безперервності виконання судових рішень. Закон України № 1403-VIII [137] лише в загальному вигляді закріпив дуалістичну модель примусового виконання, визначивши у статті 2 її правову основу, у статті 5 — принцип незалежності приватного виконавця, а також через норми про статус, допуск до професії й дисциплінарний контроль сформував окремий інституційний блок приватного виконання, однак фактична єдність стандартів для державних і приватних виконавців досі залишається недостатньою; саме тому доцільно внести зміни насамперед до Закону України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII [127], де у статті 5 слід переглянути надмірно жорсткий перелік рішень, не підвідомчих приватним

виконавцям, у статті 8 — прямо закріпити єдині правила доступу державних і приватних виконавців до Автоматизованої системи виконавчого провадження, а у статті 18 — уніфікувати базові стандарти професійної діяльності, електронної фіксації дій, звітності та інформаційної взаємодії; водночас Закон № 2455-IX від 27.07.2022 [129], яким уже було скориговано діяльність приватних виконавців в умовах воєнного стану, підтверджує допустимість подальшого законодавчого перегляду моделі, тому обґрунтованим виглядає поетапне розширення компетенції приватних виконавців щодо окремих рішень соціального й адміністративного характеру за умови збереження централізованого контролю з боку Міністерства юстиції України через уніфікований моніторинг, цифрову звітність і однакові правила перевірки ефективності проваджень.

Шостий напрям має стосуватися адаптації виконавчої системи до умов воєнного стану та післявоєнного відновлення. Закони України № 3048-IX від 11.04.2023 р. [104] і № 2129-IX від 15.03.2022 р. [130] закріплюють особливості примусового виконання під час дії воєнного стану, однак чинна практика виявила низку колізій між безпековими обмеженнями та правом стягувача на ефективний захист. Доцільно передбачити на рівні Закону України «Про виконавче провадження» не лише загальне функціонування цифрових інструментів, а прямо закріпити обов'язкові механізми дистанційного виконання, розвинувши насамперед статтю 8 щодо автоматизованої системи виконавчого провадження, а також узгодивши її зі статтями 56, 59 і 61 у частині дистанційного арешту коштів і майна, зняття арешту та реалізації арештованого майна через електронні торги без фізичної присутності сторін; при цьому чинна підзаконна база вже містить окремі елементи такої моделі — Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження (наказ Мін'юсту № 2432/5), Порядок автоматизованого арешту коштів/електронних грошей боржників (наказ Мін'юсту № 1203/5) та Порядок реалізації арештованого майна — однак вони досі не формують у законі цілісного імперативу щодо електронного

фіксування дій виконавця, автоматизованого виставлення платіжних вимог, дистанційного списання коштів і нормативно визначеного алгоритму відновлення втрачених проваджень через цифрові резервні копії даних автоматизованої системи. Окремо потребує законодавчого врегулювання і питання безперервності діяльності приватного виконавця: Закон України № 1403-VIII вже передбачає зупинення діяльності приватного виконавця у статті 42, а в період воєнного стану законодавець додатково розвинув механізм заміщення приватного виконавця іншим приватним виконавцем, але така конструкція все ще не вирішує повною мірою ситуацій мобілізації, тривалої об'єктивної неможливості здійснювати діяльність або ризику блокування значної кількості проваджень; тому обґрунтованим виглядає запровадження в законі спеціального інституту тимчасового виконавця або нормативно посиленого механізму заміщення під контролем Міністерства юстиції України, який забезпечував би безперервне адміністрування справ, збереження доступу до матеріалів провадження та передачу повноважень без втрати процесуального часу й цифрових даних.

Сьомий напрям полягає у запровадженні системи професійного розвитку, етичного нагляду та відповідальності виконавців. З урахуванням європейського досвіду, зокрема французької моделі *Chambre nationale des commissaires de justice* [197], яка виконує координаційні, етичні та професійно-організаційні функції в системі виконання й суміжних юридичних професій, доцільно посилити інституційну саморегуляцію і в Україні шляхом доповнення Закону України № 1403-VIII [137] положеннями про єдиний професійний орган із чітко визначеними повноваженнями у сферах допуску до професії, методичного супроводу, контролю за дотриманням стандартів, дисциплінарного моніторингу та організації безперервного підвищення кваліфікації виконавців; при цьому доцільно конкретизувати насамперед статтю 4 щодо принципів діяльності, статті 17–18 щодо професійних вимог до приватного виконавця, а також норми розділів про дисциплінарну відповідальність і самоврядування,

передбачивши обов'язкове регулярне навчання з питань цифрової трансформації виконавчого провадження, кіберзахисту, професійної етики та антикорупційних обмежень, а також створення відкритого публічного реєстру дисциплінарних заходів, що підвищить прозорість, довіру до системи примусового виконання та підзвітність як державних, так і приватних виконавців.

Восьмим напрямом удосконалення виконавчого провадження в Україні є підвищення фінансування та цифровізації Державної виконавчої служби (ДВС), що передбачає комплексну модернізацію її матеріально-технічної та організаційної бази. Зокрема, доцільно впровадити автоматизовані процедурні модулі, які дозволять оптимізувати порядок реєстрації виконавчих проваджень, контроль за строками виконання рішень, облік арештованого майна та фінансових надходжень. Розширення електронного документообігу відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [115], насамперед з урахуванням статей 5, 6, 8 і 14, які визначають поняття електронного документа, юридичну силу електронного документа, вимоги до його допустимості та засади електронного документообігу, забезпечить оперативну взаємодію між державними виконавцями, судами та приватними виконавцями й скоротить час обміну процесуальною інформацією; водночас запровадження і подальший розвиток електронних аукціонів, що функціонують у зв'язку з Положенням про автоматизовану систему виконавчого провадження (наказ Мін'юсту від 05.08.2016 № 2432/5) [134], мають розглядатися у системному зв'язку із Законом України «Про виконавче провадження», зокрема статтями 8, 18, 28, 56 і 61, які регламентують функціонування автоматизованої системи виконавчого провадження, обов'язки виконавця, доведення документів до відома сторін, арешт майна боржника та його реалізацію, що дає змогу проводити продаж арештованого майна у відкритому цифровому форматі, підвищувати конкуренцію та мінімізувати корупційні ризики; крім того, нормативне закріплення систем електронного сповіщення учасників

виконавчого провадження в межах цих статей сприятиме своєчасному інформуванню стягувачів і боржників, скороченню строків реагування та загальному підвищенню ефективності виконання рішень.

Дев'ятим напрямом удосконалення є підвищення рівня підготовки та професійного розвитку приватних виконавців, передбачене Порядком допуску до професії приватного виконавця (наказ Мін'юсту від 25.10.2016 № 3053/5). Напрямок доцільно конкретизувати через доповнення Закону України № 1403-VIII положеннями про безперервний професійний розвиток виконавців, оскільки чинний закон уже містить окрему статтю 33 “Підвищення кваліфікації”, а підзаконний Порядок допуску до професії приватного виконавця прямо передбачає стажування у приватного виконавця як елемент професійної підготовки. Саме тому систематичне проведення курсів підвищення кваліфікації, обов'язкових тренінгів із застосування європейських стандартів виконання судових рішень, стажування у більш досвідчених виконавців та участь у професійних спільнотах доцільно закріпити не як факультативну практику, а як регулярний обов'язок із періодичним підтвердженням професійної компетентності, зокрема у сферах цифровізації виконавчого провадження, етики, комунікації зі сторонами та міжнародних стандартів ефективного виконання рішень. Такі заходи сприятимуть підвищенню рівня компетентності виконавців, вдосконаленню практичних навичок, зменшенню ризиків порушень прав боржників та забезпеченню високих стандартів професійної етики, що, у свою чергу, позитивно вплине на ефективність функціонування інституту приватних виконавців у системі примусового виконання судових рішень.

Окремого теоретичного та практичного значення в контексті вдосконалення адміністративно-правових засад виконавчого провадження набуває питання нормативного закріплення можливості зміни порядку та способу виконання судових рішень на рівні виконавця без необхідності звернення до суду, за умов наявності взаємної письмової згоди стягувача та боржника. Аналіз сучасних тенденцій розвитку європейських систем

примусового виконання засвідчує, що роль виконавця у більшості країн ЄС істотно ширша, ніж у чинній українській моделі: він не лише здійснює примусові дії, а й виконує функції врегулювання спорів між сторонами щодо порядку реалізації майна, графіку платежів, пріоритетності стягнення або зміни виду майна, на яке звертається стягнення. Українська модель, яка вимагає виключно судового рішення для зміни способу чи порядку виконання, є громіздкою і не відповідає сучасним підходам до «адміністративної медіації» у сфері виконання. У практиці адміністративного судочинства неодноразово зверталася увага, що звернення сторін до суду з формальними клопотаннями про зміну способу виконання перевантажує судову систему й уповільнює виконання рішень, що суперечить стандартам ЄСПЛ щодо обов'язку держави забезпечити ефективність і своєчасність виконання.

У контексті порівняльного правознавства доцільно зазначити, що у Франції, Бельгії, Нідерландах та Румунії приватні й державні виконавці мають повноваження за спільною заявою сторін: погоджувати порядок реалізації майна; встановлювати графік розстрочки або відстрочки; змінювати черговість звернення стягнення на майно різних видів; погоджувати зменшення витрат на виконання через альтернативні способи реалізації; обирати оптимальний порядок виконання залежно від соціальних, економічних та безпекових умов [241]. Така модель забезпечує баланс між оперативністю, передбачуваністю та гарантіями прав сторін, а також зменшує навантаження на суди, що прямо відповідає рекомендаціям СЕРЕJ щодо інтеграції виконавців до системи «гнучкого врегулювання виконання» [239].

З огляду на результати комплексного аналізу адміністративно-правових засад примусового виконання рішень в Україні, а також урахування окремих елементів зарубіжного досвіду, доцільним є більш чітке нормативне врегулювання повноважень державного та приватного виконавця щодо погодження зі сторонами окремих аспектів порядку виконання рішення [127].

У зв'язку з цим пропонується внести зміни до статті 33 Закону України Про виконавче провадження [127], передбачивши можливість за письмовою спільною заявою стягувача і боржника визначати погоджений порядок та черговість звернення стягнення на майно, а також вирішувати питання про відстрочку або розстрочку виконання, якщо це не змінює сутності рішення суду, не порушує прав третіх осіб і не суперечить встановленим законом обмеженням. Крім того, потребують уточнення положення Закону України Про виконавче провадження [127], що регламентують порядок реалізації майна боржника, процесуальне оформлення відповідних рішень виконавця та межі їх оскарження, що в сукупності дозволить підвищити правову визначеність і практичну ефективність виконавчого провадження.

Водночас доцільно деталізувати правові підстави такої зміни у Положенні про Автоматизовану систему виконавчого провадження, передбачивши створення електронного модуля «Спільні заяви сторін» з обов'язковим фіксуванням усіх погоджень, що забезпечить належну прозорість та контроль. Це відповідає європейським стандартам цифрової верифікації процедур [239].

Таким чином, запровадження спеціального механізму зміни порядку та способу виконання судового рішення на рівні виконавця за взаємною згодою сторін може стати важливим елементом модернізації українського інституту примусового виконання. Такий підхід забезпечує оптимальний баланс між процесуальною економією, правовою визначеністю та захистом прав учасників провадження, а також відповідає міжнародним стандартам і практикам цифрової трансформації правосуддя у 2020–2025 рр.

Сукупність запропонованих напрямів – повноцінний астрент у всіх юрисдикціях, кодифікація альтернативного виконання, побудова єдиної цифрової екосистеми АСВП з інтеграцією державних реєстрів і банків, належне фінансування та електронізація ДВС – створює цілісну архітектуру оновленого інституту виконавчого провадження. Вона одночасно відповідає вимогам чинної нормативної бази (Закони України «Про виконавче

провадження» [127], «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [131], «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [137], «Про запобігання корупції» [116], процесуальні кодекси; Положення про АСВП – наказ Мін'юсту від 05.08.2016 № 2432/5 [134]; Порядок проведення перевірок – наказ Мін'юсту від 22.10.2018 № 3284/5 [123] і пропонує конкретні напрями, які підвищують ефективність, прозорість та передбачуваність примусового виконання судових рішень в Україні.

Висновки до розділу 3

Проведене у межах третього розділу дослідження дозволило встановити, що сучасний стан виконавчого провадження в Україні вимагає не точкового коригування окремих процедур, а послідовного вдосконалення всієї системи адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень. Такий висновок зумовлений тим, що ефективність виконавчого провадження залежить не лише від наявності формально визначених повноважень у державного чи приватного виконавця, але й від узгодженості нормативної бази, якості процедурної організації, ступеня цифрової інтеграції, реального доступу до інформаційних ресурсів, а також від здатності системи функціонувати в умовах підвищеного ризику та правової невизначеності. У зв'язку з цим доведено, що модернізація виконавчого провадження має відбуватися як комплексний процес, спрямований на посилення результативності виконання рішень, забезпечення правової визначеності дій виконавця та підвищення рівня гарантування прав усіх учасників провадження.

Обґрунтовано, що одним із базових напрямів удосконалення адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження є його подальша цифровізація. При цьому цифрова трансформація повинна розумітися не як другорядне технічне оновлення окремих сервісів, а як

фундаментальна зміна підходів до організації примусового виконання рішень. Установлено, що впровадження цифрових механізмів у сфері виконавчого провадження має охоплювати автоматизовану перевірку виконавчих документів, електронну взаємодію з банківськими установами, державними реєстрами, податковими органами, судами та іншими суб'єктами, а також уніфікацію процедур обміну інформацією в межах виконавчого процесу. Доведено, що формування єдиної цифрової інфраструктури здатне суттєво підвищити оперативність виконавчих дій, знизити рівень бюрократичного навантаження, мінімізувати корупційні ризики та забезпечити прозорість процесу примусового виконання рішень. Водночас підкреслено, що цифровізація має супроводжуватися належним нормативним забезпеченням, яке визначатиме межі електронної взаємодії, правовий режим даних, гарантії інформаційної безпеки та підстави відповідальності за неправомірне використання цифрових інструментів.

У межах дослідження також встановлено, що в умовах воєнного стану виконавче провадження функціонує у принципово зміненому правовому та організаційному середовищі, що вимагає спеціальних механізмів адміністративно-правової адаптації. Воєнний стан істотно вплинув на доступ до майна боржників, можливість проведення опису, арешту та реалізації майна, стабільність роботи державних реєстрів, територіальну доступність органів виконавчої служби, функціонування банківських установ та канали комунікації між учасниками провадження. У зв'язку з цим доведено, що адаптація системи виконавчого провадження до умов війни повинна розглядатися як окремий напрям адміністративного регулювання, якому притаманні спеціальні часові, процедурні та організаційні режими. Такий підхід дає змогу зберігати безперервність виконання рішень навіть в умовах часткової втрати контролю над територіями, переміщення учасників виконавчого провадження, руйнування інфраструктури та загального зростання рівня правової нестабільності.

Проаналізовані в розділі законодавчі зміни, прийняті у зв'язку з воєнним станом, дозволили дійти висновку, що їхнє запровадження мало подвійне значення. З одного боку, вони були спрямовані на тимчасове зниження навантаження на виконавчу систему, збереження її функціональності та пристосування до кризових умов. З іншого боку, ці зміни стали своєрідним тестом на спроможність національного законодавства швидко реагувати на надзвичайні виклики без руйнування основоположних засад виконавчого провадження. Встановлено, що мораторії на окремі перевірки, спеціальний режим доступу до арештованих коштів, обмеження на вчинення частини виконавчих дій, а також запровадження окремих механізмів захисту боржників у період воєнного стану свідчать про формування кризового режиму адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження. Такий режим не скасовує обов'язковості виконання рішень, проте трансформує способи реалізації цієї обов'язковості відповідно до умов воєнного часу.

Особливу увагу приділено висвітленню правового режиму користування арештованими коштами фізичних осіб-боржників в умовах воєнного стану. Установлено, що запровадження механізму здійснення видаткових операцій у межах установленого ліміту відображає прагнення законодавця забезпечити мінімальні соціальні гарантії навіть у ситуації, коли щодо особи відкрито виконавче провадження. Такий підхід має важливе адміністративно-правове значення, оскільки демонструє поступовий відхід від спрощеного уявлення про примусове виконання як виключно репресивну процедуру та підсилює його соціально-правовий зміст. Аналогічно правовий режим використання арештованих коштів юридичними особами та самозайнятими особами підтверджує, що сучасне виконавче провадження повинно враховувати потребу збереження базової господарської активності, можливості виплати заробітної плати, сплати податків і підтримання мінімального рівня економічної стабільності. У сукупності це дозволяє дійти висновку, що в умовах війни виконавче провадження набуває додаткової

соціально-компенсаційної функції, яка має бути належно відображена в законодавстві.

У межах аналізу напрямів удосконалення виконавчого провадження доведено, що особливого значення набуває оновлення правового статусу державного та приватного виконавця. Сучасний виконавець більше не може розглядатися лише як суб'єкт механічного вчинення визначених законом дій, оскільки в умовах ускладнення процедур, зростання ролі цифрових систем, потреби в оперативному реагуванні на кризові обставини та необхідності дотримання балансу прав сторін його функціональна роль істотно розширюється. У зв'язку з цим обґрунтовано потребу вдосконалення підходів до процедурної автономії виконавця, уточнення меж його дискреційних повноважень, розвитку механізмів професійної відповідальності та впровадження більш об'єктивних критеріїв оцінювання результативності виконавчої діяльності. Доведено, що підвищення ефективності виконавчого провадження прямо пов'язане з удосконаленням інституційного статусу виконавця, забезпеченням його належної процесуальної визначеності та створенням зрозумілої системи оцінювання якості його роботи.

Дослідження проблем практичної реалізації окремих положень законодавства про виконавче провадження дозволило виявити низку стійких перешкод, які знижують результативність примусового виконання рішень. До них віднесено нормативну фрагментарність, наявність прогалин у регламентації окремих виконавчих дій, недостатню узгодженість між різними джерелами правового регулювання, а також відсутність чітких алгоритмів дій виконавця в ситуаціях, що виходять за межі стандартної моделі виконавчого провадження. Окремо встановлено, що значний вплив на зниження ефективності виконавчого процесу мають зловживання процесуальними правами з боку учасників провадження, які проявляються у навмисному затягуванні виконання, перешкоджанні доступу до майна, приховуванні активів, використанні формальних скарг та інших засобів

штучного блокування виконавчих дій. У зв'язку з цим доведено необхідність вдосконалення законодавства в частині закріплення більш чітких інструментів реагування виконавця на недобросовісну поведінку учасників провадження, а також розширення процесуальних можливостей щодо опису, оцінки та звернення стягнення на майно боржника в умовах перешкоджання виконанню.

Суттєвим результатом третього розділу стало обґрунтування доцільності нормативного закріплення можливості зміни порядку виконання судового рішення за спільною письмовою заявою стягувача і боржника без звернення до суду. Установлено, що чинна модель виконавчого провадження в багатьох випадках залишається надмірно жорсткою, що не дозволяє сторонам і виконавцю оперативно реагувати на зміну фактичних обставин виконання рішення навіть тоді, коли між сторонами існує узгоджена позиція щодо більш ефективного способу його реалізації. Обґрунтовано, що надання виконавцю права погоджувати окремі аспекти порядку виконання рішення в межах, які не змінюють його сутності, не порушують прав третіх осіб і не суперечать імперативним вимогам закону, сприятиме підвищенню оперативності, гнучкості та передбачуваності виконавчого процесу. Такий підхід також дозволить знизити процесуальне навантаження на суди та розширить можливості для реального, а не формального виконання рішення.

У результаті проведеного дослідження узагальнено, що подальший розвиток виконавчого провадження в Україні має здійснюватися на основі комплексного поєднання цифрової модернізації, удосконалення правового статусу державних і приватних виконавців, посилення соціально-правових гарантій боржників, формування кризового нормативного режиму для функціонування системи в умовах надзвичайних обставин та реформування правозастосовної практики у напрямі досягнення фактичного результату виконання рішення. Доведено, що реформування інституту примусового виконання судових рішень не повинно зводитися до технічного оновлення окремих процедур, а має передбачати глибоку інституційну трансформацію

всієї системи з урахуванням вимог правової визначеності, підзвітності, пропорційності та належного захисту прав учасників виконавчого провадження. Саме такий підхід створює підґрунтя для формування більш ефективної, адаптивної та сучасної моделі виконавчого провадження, здатної забезпечити реальність судового захисту в Україні в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ

1. Щодо з'ясування сутності і змісту адміністративно-правових засад виконавчого провадження.

У роботі встановлено, що адміністративно-правові засади виконавчого провадження визначаються насамперед Конституцією України, зокрема статтею 129-1, яка закріплює обов'язковість судового рішення та обов'язок держави забезпечити його виконання, а також Законом України Про виконавче провадження від 02.06.2016 № 1404-VIII, який у статті 1 визначає виконавче провадження як завершальну стадію судового провадження і примусове виконання рішень. У системному зв'язку з ним діє Закон України Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів від 02.06.2016 № 1403-VIII, що визначає організаційні основи діяльності державних виконавців і приватних виконавців. У зв'язку з цим обґрунтовано, що адміністративно-правові засади виконавчого провадження охоплюють нормативну базу, принципи, компетенцію уповноважених суб'єктів, процедури примусового виконання та гарантії захисту прав учасників виконавчого провадження.

2. Щодо характеристики правового статусу суб'єктів виконавчого провадження в Україні.

Доведено, що правовий статус суб'єктів виконавчого провадження формується на підставі двох базових законів — Закону України № 1404-VIII та Закону України № 1403-VIII. Перший визначає сторони виконавчого провадження, учасників виконавчого провадження, порядок реалізації їхніх прав та обов'язків, а другий — основи організації та діяльності органів державної виконавчої служби і приватних виконавців, їхні завдання та правовий статус. Це дало підстави обґрунтувати, що суб'єктний склад виконавчого провадження доцільно систематизувати як сукупність суб'єктів владної компетенції, заінтересованих учасників провадження та допоміжних осіб, які забезпечують проведення виконавчих дій.

3. Щодо здійснення ретроспективного аналізу становлення і розвитку системи виконавчого провадження на території сучасної України.

У роботі встановлено, що сучасна модель виконавчого провадження в Україні нормативно оформлена насамперед Законом України № 1404-VIII та Законом України № 1403-VIII, прийнятими 02.06.2016, які започаткували нову змішану модель примусового виконання рішень із поєднанням державного та приватного елементів. Саме ці законодавчі акти стали межевою точкою переходу від переважно централізованої державної системи до моделі, у якій приватні виконавці отримали законодавчо закріплений статус суб'єктів примусового виконання. У зв'язку з цим доведено, що розвиток інституту виконавчого провадження в Україні має еволюційний характер, а чинна модель є результатом послідовної інституціоналізації виконавчих процедур, професіоналізації виконавців і законодавчого посилення гарантій виконання рішень.

4. Щодо аналізу особливостей застосування адміністративних процедур у сфері виконавчого провадження та етапів їх реалізації.

Обґрунтовано, що адміністративні процедури у виконавчому провадженні реалізуються в межах процедури, визначеної Законом України № 1404-VIII, підзаконними актами Міністерства юстиції України та загальним конституційним принципом обов'язковості судового рішення, закріпленим у статті 129-1 Конституції України. Встановлено, що процедура примусового виконання має послідовний характер і охоплює відкриття виконавчого провадження, здійснення виконавчих дій, застосування заходів примусового виконання, контроль за законністю виконавчих дій та завершення провадження. Такий підхід дозволив довести, що адміністративні процедури у сфері виконавчого провадження повинні оцінюватися як системно організований механізм досягнення фактичного виконання рішення, а не лише як сукупність окремих процесуальних дій.

5. Щодо дослідження адміністративно-правового механізму застосування примусових заходів у виконавчому провадженні.

У дисертації встановлено, що адміністративно-правовий механізм застосування примусових заходів базується насамперед на Законі України № 1404-VIII, який визначає засади звернення стягнення на кошти, інше майно боржника, арешту активів та інших виконавчих дій, а також на Законі України № 1403-VIII, що окреслює коло суб'єктів, уповноважених здійснювати такі дії. У зв'язку з цим обґрунтовано, що примусові заходи мають комплексну природу, поєднуючи процесуальні та адміністративно-владні елементи, а їх застосування повинно здійснюватися з дотриманням принципів законності, співмірності та правової визначеності, які впливають із Конституції України та спеціального виконавчого законодавства.

6. Щодо вивчення зарубіжного досвіду адміністративного регулювання виконавчого провадження і можливостей його адаптації в українському контексті.

У роботі доведено, що адаптація зарубіжного досвіду має здійснюватися крізь призму українського законодавства, насамперед Конституції України, Закону України № 1404-VIII, Закону України № 1403-VIII та Закону України Про гарантії держави щодо виконання судових рішень від 05.06.2012 № 4901-VI. Саме Закон № 4901-VI встановлює спеціальні гарантії держави щодо виконання судових рішень у справах, де боржником виступає держава або державний орган, що зближує українське регулювання з європейським підходом до забезпечення обов'язковості виконання рішень незалежно від статусу боржника. У зв'язку з цим узагальнено, що імплементація зарубіжних підходів в український контекст має бути спрямована на посилення гарантій виконання рішень, розвиток електронного документообігу, підвищення професійної відповідальності виконавців та удосконалення механізмів державної гарантії виконання рішень.

7. Щодо визначення правових та організаційних особливостей функціонування виконавчої системи під час воєнного стану.

Встановлено, що спеціальний режим функціонування виконавчої системи в умовах воєнного стану був нормативно оформлений, зокрема, Законом України від 27.07.2022 № 2455-IX Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів у період дії воєнного стану та Законом України від 11.04.2023 № 3048-IX, який також вніс зміни до регулювання цієї сфери. Ці акти передбачили спеціальні правила щодо діяльності приватних виконавців, умов зупинення їх діяльності, доступу до виконавчих механізмів та адаптації окремих процедур до кризових умов. На цій підставі обґрунтовано, що функціонування виконавчої системи під час воєнного стану має ознаки окремого напрямку адміністративно-правового регулювання, зорієнтованого на збереження безперервності виконання рішень за умов збройної агресії та правової нестабільності.

8. Щодо формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики реалізації виконавчого провадження в умовах правової невизначеності та кризових ситуацій.

У дисертації доведено доцільність внесення змін насамперед до Закону України № 1404-VIII та Закону України № 1403-VIII в частині посилення процедурної гнучкості, нормативного закріплення цифрових механізмів та удосконалення режиму реалізації повноважень виконавців у нестандартних умовах. При цьому окреме значення має законопроект від 07.06.2023 № 9363 Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження, який спрямований на електронізацію виконавчих процедур, розширення електронної взаємодії та автоматизацію окремих виконавчих дій. На цій підставі обґрунтовано, що вдосконалення законодавства у кризових умовах повинно поєднувати нормативне оновлення виконавчих процедур, цифровізацію, спеціальні гарантії для боржників та чіткіші механізми реагування на зловживання процесуальними правами.

9. Щодо визначення та обґрунтування основних напрямів подальшого розвитку виконавчого провадження в Україні.

Узагальнено, що подальший розвиток виконавчого провадження в Україні має здійснюватися на основі Конституції України, насамперед статті 129-1, а також шляхом послідовного вдосконалення Закону України № 1404-VIII, Закону України № 1403-VIII і Закону України № 4901-VI. Основними напрямами такого розвитку визначено завершення цифровізації виконавчого провадження, нормативне посилення гарантій виконання судових рішень, удосконалення правового статусу державних і приватних виконавців, запровадження більш чітких критеріїв оцінювання результативності їх діяльності, розвиток спеціального кризового режиму для умов воєнного стану та переорієнтацію правозастосування на фактичний результат виконання рішення. Доведено, що саме комплексне оновлення цих законодавчих основ створює передумови для формування сучасної, ефективної та стійкої системи примусового виконання рішень в Україні.

Комплексне реформування інституту примусового виконання судових рішень в Україні має стати не лише технічним оновленням процедур, а глибинною інституційною трансформацією, спрямованою на формування справедливої, ефективної та підзвітної системи, що відповідає європейським і міжнародним стандартам. Реформа має спиратися на кращі практики держав континентальної правової сім'ї – насамперед країн ЄС, де поєднання незалежного статусу виконавців із дієвим судовим контролем забезпечує баланс між оперативністю виконання та захистом прав сторін. У цьому контексті необхідним є перегляд нормативної бази з урахуванням Принципів Європейського інституту процесуального права, які визначають пропорційність, прозорість і передбачуваність виконавчих дій як базові засади сучасного enforcement-права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Австрія. Закон про примусове виконання від 27.05.1896 р. (BGBl. Nr. 79/1896). Rechtsinformationssystem des Bundes (RIS). URL: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001698>.
2. Автоматизований арешт коштів – три кроки вперед. 2021. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/202530_avtomatizovaniy-aresht-koshtv--tri-kroki-vpered
3. Авторгов А. М. Проблемні питання практичної реалізації деяких положень законодавства про виконавче провадження // Виконавчий процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про виконавче провадження / за ред. С. Я. Фурси. – Київ: Алерта, 2023. – Серія «Процесуальні науки». – С. 248-294.
4. Андронов І. В. Темпоральний аспект примусового виконання рішень // Виконавчий процес: теорія і практика. Концепції вчених з удосконалення законодавства про виконавче провадження: Монографія / за заг. ред. С. Я. Фурси. – Київ: Алерта, 2023. – 218–247 с.
5. Антонюк В. О. Адміністративний примус у контексті державного управління. Публічне право. 2019. № 3. С. 27-31.
6. Бандурка О. М. Адміністративний процес України : монографія / Харків : ХНУВС: Майдан, 2019. 422 с.
7. Банки не поспішають підключатися до системи автоматичного арешту рахунків боржників – Мін'юст. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3393459-banki-ne-pospisaut-pidklucatisa-do-sistemi-avtomaticnogo-arestu-rahunkiv-borznikiv-minust.html>
8. Бердар М.М., Омельчук В.А. Складові елементи правового статусу державної виконавчої служби та приватних виконавців/Міжнародна науково-практична конференція *«Людина і війна: соціально-правові аспекти сьогодення»* (Київ, 13 жовтня 2022 року) / Київський кооперативний інститут бізнесу і права. Київ, 2022р. с. 130 С.28-31

9. Mykola Berdar, Vasyl Omelchuk, Legal framework for the development of an effective system of enforcement in Ukraine (*Правові засади розвитку ефективної системи примусового виконання рішень в Україні*) Visegrad Journal on Human Rights №5, 2023. С.59- 65 DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.5.8> https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2023/12/Vishegrad_05_2023.pdf

10. Berdar, M. (2023). Legal challenges and innovations in executive proceedings in Ukraine and the world: A comparative aspect Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs, 28(4), 2023. С.47-57. doi: 10.56215/naia-herald/4.2023.47. <https://lawscience.com.ua/uk/journals/tom-28-4-2023> Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ том 28, № 4, 2023. С.47-57.

11. Бердар М.М. Поняття адміністративно-правового регулювання виконавчого провадження /Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір», м. Київ, Національний авіаційний університет, 24 лютого 2023 р. – 646 с. С.152-155

12. Бердар М.М. Організація виконавчого провадження у системі адміністративного права /Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Юридичні науки: проблеми та перспективи», м. Запоріжжя, 24–25 лютого 2023 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. – 300 с. С.92-94 DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-25>

13. Бердар М.М. Особливості виконавчого провадження як завершальної стадії судового процесу/ Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Українська держава та її громадянин – вимір соціально-правових цінностей (минуле, сучасне, майбутнє)» 26-27 жовтня 2023 року/ Київський кооперативний інститут бізнесу і права. Київ, 2023р. с. 198 С.64-67

14. Sinova, L., Berdar, M., Kuchma, O., Sirokha, D., Berdar, M. Legal regulation of social protection of persons enforcing decisions in Ukraine (*Правове регулювання соціального захисту осіб, які здійснюють примусове виконання*

рішень в Україні) *Social and Legal Studios*, 2024, 7(2), p. 28–35 (SCOPUS)
<https://doi.org/10.32518/sals2.2024.28>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=36080570600>

15. Бердар М.М. Виконавче провадження в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи їх вирішення. Проблеми законності : зб. наук. праць / відп. ред. А. П. Гетьман. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025. – Вип. 168. – 272 с. С.54-78 Посилання на журнал: <http://plaw.nlu.edu.ua/>

16. Бердар М.М. 2025. Адміністративно-правава характеристика здійснення виконавчого провадження. *Адміністративне право і процес*. №4 (Груд 2025), 5-26. DOI:<https://doi.org/10.32782/2227-796X.2025.4.01>. Посилання на журнал: <https://applaw.net/index.php/journal/issue/view/53>

17. Бердар М.М. Заходи примусового виконання судових рішень у виконавчому провадженні. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. Матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 14-15 лютого 2025 р.). – Одеса: Видавництво «Молодий вчений», 2025. – 104 с., С.46-49

18. Більчук, О. А. Судовий контроль як засіб забезпечення реалізації державної політики України у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 5. с. 167-172.

19. Білоусов Ю.В. Гарантії держави Україна під час виконання судових рішень: міжнародний і національний аспекти. *Порівняльно аналітичне право*. – 2019. – № 5. – 105-108 с.

20. Битяк Ю. П., Гаращук В. М., Дьяченко О. В. (ред.). *Адміністративне право України (Підручник)*. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 543 с.

21. Боже І. Практика виконання судових рішень у Латвії. *Вісник центру комерційного права*. 2009. № 4. С. 6-8.

22. Буцан А. Системи примусового виконання судових рішень: новий погляд на класифікацію. *Legea si Viata*. 2018. № 2. Т. 1. С. 39-42.

23. Булик І.Л. Класифікація суб'єктів адміністративно-правового забезпечення виконавчого провадження в Україні. Київський часопис права. – 2021. – № 2. – 53-59 с.
24. Бондарчук О. І. Адміністративно-правові механізми реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових рішень. Правові горизонти. 2021. № 7. С. 45-50.
25. Бояров В. С. Теоретичні основи адміністративного примусу в сучасній правовій державі. Актуальні проблеми права. 2019. № 3. С. 33-37.
26. Брайченко С.М., Фоменко В.М. Теоретичні аспекти процедури виконання судових рішень в Україні. Фінансовий простір. 2019. № 2 (34). С. 20-26.
27. Верба-Сидор О.Б. Виконавче провадження у механізмі забезпечення захисту прав особи // Виконавче провадження: теорія та практика: монографія. За заг. ред. Р.Ф. Ханової, С.О. Кравцова. – Харків, 2021. – 672 с.
28. Виконавче провадження в умовах війни: нові виклики і давні проблеми [Електронний ресурс] // Pravo.ua. – 15.03.2023. – URL: <https://pravo.ua/vykonavche-provadzhenia-v-umovakh-viiny-novi-vyklyky-i-davni-problemy/> (дата звернення: 23.03.2025).
29. Висновок № 13 (2010) щодо ролі суддів у виконанні судових рішень Консультативної Ради Європейських Суддів: м. Страсбург від 19.11.2010. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU10276>.
30. Гетьман Є.А., Гетьман К.О. Адміністративна юстиція Франції та України: порівняльно-правовий аналіз. Теорія і практика правознавства. 2019. Вип. 1 (15). С. 1-12.
31. Гладкий В. М. Організація примусового виконання судових рішень: зарубіжний досвід та вітчизняні перспективи. Юридичний науковий журнал. 2020. № 4. С. 12-18.
32. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, №

6, ст. 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

33. Голубєва Н. Ю. Принцип гласності та відкритості виконавчого провадження. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика: збірник наукових статей; IV Міжнародна науковопрактична конференція / за заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Позднішев, 2019. – С. 122-123.

34. Гук Б. М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження. Університетські наукові записки. 2009. № 1. С. 101-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2009_1_19

35. Гуржій Т. О. Поняття та сутність принципів адміністративно-правового регулювання. Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право. Ужгород, 2023. Т. 2. Вип. 79. С. 41-48.

36. Гусаров К. В. Особливості визначення судової юрисдикції у справах про оскарження дій (бездіяльності) державного реєстратора/ Вісник Національної академії правових наук України. 2018. Т. 25(3). С. 210-221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2018_25_3_17.

37. Грабар Н. Судові рішення як підстава здійснення виконавчого провадження в Україні //Актуальні питання у сучасній науці. – 2023. – №. 7 (13) – 284-294 с.

38. Декрет РНК УРСР від 19-20 лютого 1919 р. // Хронологічне зібрання законів, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. Том перший 1917-1941 рр. – К.: Держполітвидав УРСР, 1963. – 772 с. – С. 30-33.

39. Дембіцька С. Л. Особливості застосування основних адміністративноправових методів переконання та примусу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2018. Вип. 32. С. 31–34.

40. Діденко Л. П. Проблеми ефективності адміністративних процедур у виконавчому провадженні. Право України. 2022. № 2. С. 28-35.

41. Жуков, М. С. Форми та методи адміністративно-правового регулювання чи інструменти діяльності публічної адміністрації: порівняльний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 2. С. 51-63.
42. Дьордй В. І., Фенич Я. В. Деякі особливості здійснення виконавчих проваджень у період правового режиму воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород, 2024. Т. 3. Вип. 83. С. 317-322.
43. Закон Литовської Республіки «Про виконавче провадження» [Електронний ресурс] // e-seimas – URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167057> (дата звернення: 23.03.2025).
44. Закон СРСР «Про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік» від 16 серпня 1938 р. Відомості Верховної Ради СРСР. 1938. № 6.
45. Закон Центральної Ради: від 25.11.1917 р. // Копиленко О.Л. Держава і право України. 1917-1920 / О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – С. 177-178.
46. Зеленов А.С. Виконання судових рішень в адміністративних справах: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2018. 23 с.
47. Історико-правова природа правового регулювання прав стягувача у виконавчому провадженні: роз'яснення Міністерства юстиції України від 13 січня 2011 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0011323-11> .
48. Каленіченко Л. І. Державний примус як ознака державної влади. Сучасна юридична наука: проблеми доктринальної комунікації: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 95-98.
49. Каленіченко Л. І. Характерні риси державно-правового примусу в змісті юридичної відповідальності. Держава та регіони. Сер.: Право. 2018. № 1 (59). С. 11-16.
50. Кікінчук В.Ю. Поняття, ознаки та види адміністративних процедур. Право і безпека. 2020. № 77(2). С. 64-68.

51. Ковальчук О. Б. Адміністративне право як основа примусового виконання рішень: проблеми теорії та практики. Сучасні правові дослідження. 2021. № 5. С. 73-79.

52. Ковбас, І. В., Крайній, П. 2020. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи. Адміністративне право і адміністративний процес, інформаційне право, № 2, 157-163

53. Ковальський, О. В., Ухач В. З. Судова система гетьманщини в другій пол. XVII ст.– на поч. XVIII ст / Актуальні дослідження правової та історичної науки: Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. – 2020. – № 42. – 42-47 с.

54. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2005. № 35-36, № 37, ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

55. Комаров В. В. Виконання судових рішень: національна практика та європейський дискурс. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика; IV Міжнародна науковопрактична конференція (Київ, 6 грудня 2019 р.): збірник наукових статей / за заг. ред. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Позднишев, 2019. – 39-42 с.

56. Комаров В. В., Баранкова В. В., Бігун В. А., Комарова В. В. Виконавче впровадження: Навчально-практичний посібник. 214. 704 с. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/navchalna-literatura/vikonavche-provadžhennya.html?srsltid=AfmBOoo46cVY7wDTq3sBLGMItdFehxW2NmoMRLxXV7ZauIxKkAkYz4O>

57. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р.: станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 01.07.2024).

58. Кононець В. П. Підходи до розуміння адміністративно-правового механізму забезпечення примусового виконання судових рішень. Юридична наука. 2020. № 2(104). с. 166-175.

59. Кононець В.П. Судовий контроль як механізм підвищення ефективності судових рішень. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2020. № 48. С. 14-18

60. Константий О.В. Захист прав фізичних та юридичних осіб в адміністративному судочинстві: проблеми теорії і практики: дис. ... доктора юр. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х., 2015. 415 с.

61. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : Відомості Верховної ради України. 1996. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

62. Коломоець Т.О., Колпаков В.К. Доктрина та предмет: сутність і зміст адміністративного права. Право України. 2021. № 10. С. 12-28.

63. Костенко І. В., Поліщук Л. Г. Нормативно-правові аспекти адміністративно-правового регулювання примусового виконання рішень. Актуальні проблеми держави і права. 2020. № 87. С. 129-135.

64. Кравцов С.О. Окремі аспекти зловживання процесуальними правами у виконавчому провадженні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 6. С. 121-125.

65. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

66. Крупнова Л. В. Поняття та характеристика контрольних процедур у виконавчому провадженні. Актуальні питання правової теорії та юридичної практики: матер. міжнар. науково-практ. конфер. (м. Одеса, 11-12 серпня 2017 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. С. 77-79.

67. Крупнова Л. В. Процедура відкриття виконавчого провадження як елемент механізму примусового виконання рішень. Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. Харків, 2017. С. 143-145.

68. Лисенко С. О. Інсайдерські загрози інформаційній безпеці у виконавчому провадженні. Право.UA. 2020. № 2. С. 48–53. URL: https://pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/Pravo-ua-2020-2/Pravo_ua_2020_2.pdf

69. Лисенко С. О. Аналіз загроз інсайдерській інформації у виконавчому провадженні. Сучасні аспекти науки: II-ий том колективної монографії / за ред. Є. О. Романенка, І. В. Жукової. Київ; Братислава: ФОП Кандиба Т. П., 2020. С. 90–100.

70. Лисенко С. О., Веклич В. О. Адміністративно-правове регулювання вчинення виконавчих написів нотаріусами в Україні: сучасний стан та напрями цифровізації нотаріальної діяльності. Правові новели. 2025. № 27. С. 385–393. DOI: <https://doi.org/10.32782/ln.2025.27.46>

71. Лисенко С. О., Веклич В. О., Муравйова І. А. Адміністративно-правові засади вчинення виконавчих написів нотаріусами як способу захисту цивільних прав та права власності в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2025. № 12. С. 440–445. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-12/99>

72. Лисенко С. О. Механізми штучного інтелекту в державному управлінні примусовим виконанням судових рішень та рішень інших органів. Вісник Асоціації приватних виконавців України. 2024. № 3 (4). С. 176–180. URL: <https://apvu.com.ua/>

73. Лисицький А. О. Історія розвитку судової системи в Україні у другій половині XIX-XXI ст. / Нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, каф. теорії і методики викл. сусп.-правов. дисциплін. – Харків, 2024. – 79 с.

74. Лист про наміри та Меморандум про економічну і фінансову політику від 21 березня 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Lol_MEFP_Ukraine_2025-03-21.pdf (дата звернення: 23.03.2025) (дата звернення: 23.03.2025).

75. Мальський М.М. Історія розвитку виконавчого процесу в Україні / Прикарпатський юридичний вісник. – 2021. – № 38. – 35-39 с.

76. Мальцева Є.В. Порівняльний аналіз систем виконавчого провадження в Україні та зарубіжних країнах. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки». 2013. Т. 26 (65). № 1. С. 44-48.

77. Малярчук Л.С. Забезпечення реального виконання рішення: реалізація та кореляція заходів. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Чернівці: 2023. С. 299-304.

78. Малярчук Л., Снідевич О. Суб'єкти виконавчого провадження: законопроектні новели. Підприємництво, господарство і право. – 2020. – № 8. – С. 42-47.

79. Марченко О., Бережна К. Щодо участі прокурора як суб'єкта владних повноважень у цивільному процесі. Роль національного права України в умовах. 2021. с. 369-372.

80. Мельник Т. М. Принципи адміністративного примусу в сучасній юридичній науці. Юридична наука і практика. 2022. № 3. С. 88-92.

81. Мельник Т. М. Судовий контроль у системі виконавчого провадження. Юридичний вісник. 2023. № 1. С. 41-47.

82. Мелех Л. Правосуб'єктність учасників цивільних та господарських правовідносин на стадії виконавчого провадження / Наукові перспективи. – 2023. – № 7 (37) – С. 467-480.

83. Моніторинг впровадження та аналіз ефективності НПА. Звіт про результати моніторингу впровадження та аналізу ефективності прийнятих нормативно-правових актів 2020. URL:

<https://minjust.gov.ua/files/general/2021/01/19/20210119145116-22.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).

84. Навчально-практичний візит делегації Міністерства юстиції України та АПВУ до Литовської республіки. Альтернатива. Бюро приватних виконавців. 20.07.2018. URL: <https://buroalternativa.com.ua/navchalno-praktichniy-vizit-delegatsiyi-ministerstva-yustitsiyi-ukrayini-ta-apvu-do-litovskoyi-respubliki/> (дата звернення: 23.03.2025).

85. Надьон О. В. Адміністративно-правове забезпечення фінансової безпеки банків: поняття та необхідні ознаки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2016. Вип. 39. Том 2. С. 17-21.

86. Налуцишин В.В., Налуцишин В.В. Організація та здійснення виконання рішень судів в окремих державах Європейського Союзу. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2019. 296 с.

87. Новак В. М., Бондар О. С. Адміністративно-правові засоби забезпечення ефективного примусового виконання судових рішень. Правові новели. 2022. № 4. С. 45-53.

88. Обушенко Н. Кодифікація законодавства як вид систематизації. Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 лют. 2023 р.). Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 72-76.

89. Олійник О. Досвід Литви у сфері виконання судових рішень є корисним для України [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції України. – 20.10.2023. – URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/oleksandr-oliynik-dosvid-litvi-usferi-vikonannya-sudovih-rishen-e-korisnim-dlya-ukraini> (дата звернення: 23.03.2025).

90. Остафійчук Л.А. Спеціальні принципи виконавчого провадження. Цивільне право і процес: витоки, здобутки та перспективи

розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Київський регіональний центр, 2020. – Ч. 2. – 160 с. – С. 129-133.

91. Петренко В. І. Адміністративно-правові засади організації діяльності державної виконавчої служби. Держава і право. 2020. № 9. С. 19-25.

92. Порядок проведення перевірок: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 № 1364 (в ред. від 29.05.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2011-%D0%BF> (дата звернення: 07.09.2025).

93. Постанова Верховного Суду України від 10 серпня 2021 р. у справі №461/4240/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98881795> (дата звернення: 30.03.2025).

94. Постанова Верховного Суду України від 20 вересня 2022 р. у справі № 2608/774/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106390486> (дата звернення: 30.03.2025)

95. Постанова Касаційного господарського суду від 25 вересня 2020 р. у справі №924/315/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91786495> (дата звернення: 30.03.2025).

96. Постанова Касаційного господарського суду від 30 серпня 2018 р. у справі №916/4106/14 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76156163> (дата звернення: 30.03.2025).

97. Постанова Касаційного господарського суду від від 28 травня 2019 р. у справі №905/2458/16 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82294154> (дата звернення: 30.03.2025).

98. Постанова Касаційного господарського суду від 28 травня 2019 р. у справі №905/2458/16 URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82294154> (дата звернення: 30.03.2025).

99. Постанова «Про ліквідацію Департаменту державної виконавчої служби» від 16 листопада 2006 р. № 1622. Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2006. № 45. Ст. 3012. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1622-2006-%D0%BF#Text5/2458/16> URL:
<http://reyestr.court.gov.ua/Review/82294154> (дата звернення: 30.03.2025).

100. Права, за яким судиться малоросійський народ. 1743 / Відп. ред. Ю.С. Шемшученко, упоряд. К.А. Вислобоков. – К., 1997. – 547 с.

101. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження системи автоматизованого арешту коштів у цивільному та господарському судочинстві № 3768 від 14.01.2016. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57661 (дата звернення: 29.03.2025).

102. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження» від № 9363 07.06.2023 р. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/42073>

103. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

104. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих особливостей організації примусового виконання судових рішень і рішень інших органів під час дії воєнного стану: Закон України від 11.04.2023 № 3048-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 68, ст.236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3048-20#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

105. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення економічних передумов для посилення захисту права дитини на належне утримання : Закон України від 03.07.2018 № 2475-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 36, ст.272. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2475-19#Text> (дата звернення: 29.03.2025).

106. Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 16 квітня 2019 року № 1203/5: Наказ М-ва юстиції України від 23.03.2021 № 1061/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-21#Text> (дата звернення: 29.03.2025).

107. Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.03.2023 № 221-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2023-p#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

108. Про затвердження Порядку автоматизованого арешту коштів боржників на рахунках у банках: Наказ М-ва юстиції України від 16.04.2019 № 1203/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-19#Text> (дата звернення: 29.03.2025).

109. Про затвердження Порядку допуску до професії приватного виконавця: постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 р. № 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2016-%D0%BF> (дата звернення: 29.03.2025).

110. Про затвердження Порядку виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2016 р. № 643. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643-2016-%D0%BF> Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 50, ст.540. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

111. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

112. Про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором і Кредитної угоди між Україною як Позичальником та Національним банком України як Агентом Позичальника та Європейським Союзом як Кредитором (щодо отримання Україною макрофінансової допомоги Європейського Союзу у сумі до 1 мільярда 200 мільйонів євро): Закон України від 25.08.2020

№ 825-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 50, ст.459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/825-20#Text> (дата звернення: 29.03.2025).

113. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

114. Про схвалення проєкту Листа про наміри Уряду України і Національного банку України до Міжнародного валютного фонду та проєкту Меморандуму про економічну та фінансову політику: розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2015 року № 129-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/129-2015-%D1%80#Text>.

115. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР). № 36. ст.275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.07.2024).

116. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (в ред. від 01.07.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 07.09.2025).

117. Про затвердження Положення про Кваліфікаційну комісію приватних виконавців: Наказ М-ва юстиції України від 27.11.2017 № 3792/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1443-17#Text> (дата звернення: 31.10.2024).

118. Про затвердження Порядку витребування та проведення перевірки виконавчого провадження: наказ Міністерства юстиції України від 01 грудня 2004 р. № 136/5. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v136_323-04 (дата звернення: 16.07.2024).

119. Про затвердження Порядку здійснення органами державної виконавчої служби виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) стосовно підприємств, установ, організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею : Наказ М-ва юстиції України від 23.03.2000 № 10/5а.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0278-00#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

120. Про затвердження Порядку надання інформації Державною податковою службою України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців : Наказ М-ва юстиції України від 21.07.2020 № 2483/5/436 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0690-20#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

121. Про затвердження Порядку надання інформації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців: Наказ М-ва юстиції України від 29.11.2016 № 3409/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1579-16#Text> (дата звернення: 24.12.2024).

122. Про затвердження Порядку надання інформації Пенсійним фондом України на запити органів державної виконавчої служби та приватних виконавців: Наказ Міністерства юстиції України від 07.12.2016 № 3596/5 : станом на 26 лип. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1607-16#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

123. Про затвердження Порядку проведення перевірок діяльності органів державної виконавчої служби, приватних виконавців: Наказ М-ва юстиції України від 22.10.2018 р. № 3284/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1195-18#Text> (дата звернення: 04.07.2024).

124. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна: Наказ М-ва юстиції України від 29.09.2016 № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text> (дата звернення: 30.10.2024).

125. Про введення народного суду: Постанова народного Секретаріату України від 04.01.1918 р. // Хронологічне зібрання законів,

указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень уряду Української РСР. Том перший 1917-1941 рр. – К.: Держполітвидав УРСР, 1963. – С. 30-33.

126. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV (в ред. від 01.08.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення: 07.09.2025).

127. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 30. Ст. 542. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

128. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. № 606-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 24. Ст. 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-14#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

129. Про внесення змін до деяких законів України щодо діяльності приватних виконавців та примусового виконання судових рішень, рішень інших органів (посадових осіб) у період дії воєнного стану: Закон України від 27.07.2022 р. № 2455-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2455-20#Text> (дата звернення: 03.09.2024).

130. Про внесення зміни до розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження»: Закон України від 15.03.2022 р. № 2129-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-20#Text> (дата звернення: 03.09.2024).

131. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. Відомості Верховної Ради. 2013. № 17. Ст. 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4901-17#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

132. Про державну виконавчу службу: Закон України від 24.03.1998 р. № 202/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 36-37. Ст. 243. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/202/98-вр#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

133. Про затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень: Наказ М-ва юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

134. Про затвердження Положення про автоматизовану систему виконавчого провадження: Наказ Міністерства юстиції України від 05.08.2016 р. № 2432/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-16#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

135. Про затвердження Положення про Департамент державної виконавчої служби: Постанова Каб. Міністрів України від 03.08.2005 р. № 711. Офіційний вісник України. 2005. № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2005-п#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

136. Про затвердження Порядку розпорядження майном, конфіскованим за рішенням суду і переданим органам державної виконавчої служби: Постанова Каб. Міністрів України від 11.07.2002 р. № 985. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-2002-п#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

137. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 29. Ст. 535. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

138. Про основні засади функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України від 08 червня 1995 р. № 1 к/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 18. Ст. 133. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%BA/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 01.07.2024)

139. Протокол №1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Європейська конвенція з прав людин. Париж, 20.03.1952. URL: <https://surl.lu/vazvni> (дата звернення: 23.03.2025).

140. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 47. Ст. 251 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2658-14> (дата звернення: 01.07.2024).

141. Посунько О.М. Історія судочинства кінця XVIII – першої половини XIX ст. на теренах Південної України у епістолярних джерелах / *Universum Istorii ta Arheologii*. – № 4(1). – 111-120 с.

142. П'ятницький А. В. Елементи механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації заходів примусового виконання судових рішень в Україні. Стан та перспективи розвитку юридичної науки: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 1–2 верес. 2017 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ», 2017. С. 65-68.

143. Рекомендація N Rec (2003) 16 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про виконання адміністративних рішень та судових рішень в галузі адміністративного права»: Рек. Ради Європи від 09.09.2003 № Rec(2003)16. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_692#Text (дата звернення: 23.03.2025).

144. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи Rec (2003)17 державам-членам щодо стандартів та механізмів гендерної рівності, ухвалені 30 верес. 2003 р. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805df171 (дата звернення: 23.03.2025).

145. Рішення Верховного суду України від 16 січня 2018 р. № 520/5696/14-ц, судова справа № 520/17779/14-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71666815> (дата звернення: 01.07.2024).

146. Рішення Конституційного суду України від 1 березня 2023 р. № 1-р(П)/2023, судова справа № 3-5/2022. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va01p710-23#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

147. Рішення Конституційного суду України від 13 травня 2024 р. № 6-р(II)/2024, судова справа № № 3-187/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-24#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

148. Рішення Конституційного суду України від 19 квітня 2023 р. № 4-р(II)/2023, судова справа № 3-79/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-23#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

149. Роз'яснення деяких положень Методики оцінки майна, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 10.12.2003 № 1891: Інструктивний лист від 23.01.2004 р. № 10-36-835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-835224-04#Text> (дата звернення: 01.07.2024).

150. Рябченко Ю. Ю. Місце виконавчого провадження у національній правовій системі як вихідний критерій розвитку організації системи виконання судових рішень // Інститут приватних виконавців: актуальні проблеми практики; Матеріали круглого столу, присвяченого сучасним питанням діяльності приватних виконавців в Україні (Харків, 15 червня 2021 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова – 2021. – 54-55 с.

151. Савін М. О. Впровадження інформаційних технологій у примусовому виконанні рішень. Інформаційне право України. 2021. № 3. С. 115-120.

152. Савранчук Л. Л. Сутність та місце адміністративної процедури в системі адміністративного права як центрального інституту галузі права. Прикарпатський юридичний вісник. 2021. № 6 (41). с. 77-81.

153. Сергієнко Н. А., Міжгалузеві зв'язки Виконавчого права України та Цивільного процесуального права України / Науковий вісник

Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021. – № 51. – 97-102 с.

154. Сергієнко Н.А. Виконавчий процес (як діяльність): поняття та ознаки / Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – 2020. – № 4. – 50-55 с.

155. Сергієнко Н.А. До питання організації системи примусового виконання рішень в Україні / Юридичний бюлетень. – 2021. – № 19. – 108-118 с.

156. Сергієнко Н. Адміністративно-правовий статус учасників виконавчого провадження / Юридична наука. – 2020. – № 11 (113). – 210-222 с.

157. Сергієнко Н.А. Зловживання правами у виконавчому процесі. Серія: Право, 2020. № 3 (69). С. 41-46.

158. Сіверін Д.В. Зарубіжний досвід діяльності органів, що здійснюють повноваження, пов'язані із виконанням судових рішень, та його адаптація до вітчизняної правової системи. Європейські перспективи. 2014. № 3. С. 81-87.

159. Сікорський О. П., Терещенко М.О. Історико-правовий аналіз розвитку та становлення інституту виконавчого провадження в Україні / Наукові записки. Серія: Право. – 2019. – № 7. – 177-182 с.

160. Смотрич Д. В. Процесуально-правові засади виконання судових рішень в адміністративних справах : дис ... доктора філософії. 081 – Право. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2021. – 242 с.

161. Снідевич О.С. Процедура виконання рішень немайнового характеру, які не можуть бути виконані без участі боржника: сучасний стан та напрямки удосконалення. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. / за ред. Ю.В. Білоусова. Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2019. С. 239-246.

162. Справа «Іванов проти України» (Заява № 15007/02) : Рішення; Європейський суд з прав людини від 07.12.2006 // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_136 (дата звернення: 30.03.2025).

163. Справа «Бурмич та інші проти України» (Заяви № 46852/13 та інші) : Рішення; Європейський суд з прав людини (Велика Палата) від 12.10.2017 // HUDOC – база даних ЄСПЛ. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-185252> (дата звернення: 30.03.2025).

164. Сосєдка, С. В., Козинець, О. Г. Нормативно-правовий акт: поняття та ознаки. Головний редактор. 2023. с 334.

165. Стаднік Г. В. Державна виконавча служба України як суб'єкт публічної фінансової діяльності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 220 с.

166. Стрельченко, О. Г., Бухтіярова, І. Г., Скорик, В. О. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. Trends in science and practice of today. 2021. № 5. с. 107-112.

167. Стрижак Є. Ю., Піц А. М. Проблемні питання стягнення виконавчого збору. Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2021. с. 44-46.

168. Теремецький В.І., Крупнова Л.В. Застосування зарубіжного досвіду в сфері виконання юрисдикційних рішень в Україні. Судова апеляція. 2016. № 4. С. 38-45.

169. Тищенко К. М. Загальна характеристика явища адміністративного примусу як складника державного примусу у сучасному вимірі. Порівняльно-аналітичне право. 2018. № 1. С. 217-220.

170. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода Україна від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 23.03.2025).

171. Фіцик, С. О., Фонарюк, О. Ю. Особливості примусового виконання деяких правових актів під час воєнного стану. Вісник ЛТЕУ. Юридичні науки. 2022. №(12). С. 57-63.
172. Фокіна А.О. Удосконалення стадії виконання судових рішень в національній правозастосовній практиці та європейських країнах. Часопис Київського університету права. 2019. № 3. С. 283-288.
173. Фурса С., Фурса Є. Проблемні аспекти законодавчої регламентації учасників виконавчого провадження / Право України. – 2021. – № 3 – С.103-120.
174. Фурса С.Я., Фурса Є. І. Джерела виконавчого процесу: питання теорії і практики. Збірник наукових праць «SCIENTIA». – Lisbon, Portugal. 2022. – 44-48 с.
175. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Теорія виконавчого процесу та її понятійний апарат. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2021. – № 64. – С. 346-351
176. Фурса, С., Фурса, Є. Функції виконавчого провадження та їх вплив на реалізацію органами примусового виконання їх завдання в Україні / Scientific Collection «InterConf». 2022. – №119 – с. 93-100.
177. Француз І.Г. Теоретико-правові аспекти примусового виконання судових рішень в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01. К., 2018. 205 с.
178. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 30.10.2024).
179. Чвалюк А. М. Щодо необхідності закріплення розумних та об'єктивних підстав стягнення виконавчого збору за виконання рішень немайнового характеру: матер. всеук. науково-практ. інтернет конфер. «Розвиток науки і техніки: проблеми та перспективи» (24 трав. 2017 р., м. Київ). С. 201-203.

180. Чистоклетов, Л. Поняття адміністративно-правового забезпечення та його механізму. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2020. № 3 (27). 173-180.
181. Шевчук А. Судова влада Правобережної України (кінець XVIII–перша третина XIX ст.) у мемуарній літературі / Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – 2023. – № 43. – 80-89 с.
182. Шевчук К. П. Сторони виконавчого провадження. Цивілістична процесуальна думка. – 2017. – № 1. – С. 74-77.
183. Щербак С. В. Закономірності як предмет науки виконавчого процесу // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Сер. «Юридичні науки». – Київ, 2021. – № 4 (119). – С. 116-123.
184. Щербак С. В. Процесуальна діяльність виконавців як предмет науки виконавчого процесу: виклики сьогодення // Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика : збірник наукових статей : IV Міжнародна науково-практична конференція / за заг. ред. д.ю.н., проф. С. Я. Фурси. – К.: Видавець Позднішев, 2019. – С. 42-45.
185. Щербак С.В. Наука виконавчого процесу: передумови виникнення // Часопис Київського університету права. – 2020. – № 3. – 187-191 с.
186. Швеція. Шведський виконавчий орган (Kronofogden). URL: <https://www.kronofogden.se/>
187. Шевчук О. В. Проблеми ефективності виконавчого провадження. Юридичний журнал. 2023. № 2. С. 111-115.
188. Шелевер Н.В. Особливості виконавчого провадження в країнах Європейського Союзу. Форум права. 2016. № 1. С. 262–266.
189. Шелевер Н.В., Лазур Я.В., Гербут В.С. Проблемні питання виконавчого провадження під час дії воєнного стану в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №2. С. 652-655.

190. Шрекенбауер Г. Виконання судових рішень в Німеччині. Вісник центру суддів. 2006. № 7-8. С. 20-22.

191. Шиман Є.О. Принцип співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями у виконавчому провадженні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2024. № 83. С. 227-282.

192. Юрійчук І.В. Правове поняття адміністративних процедур. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2018. С. 151-156.

193. Якимчук С.О. Історико-правовий нарис виконання судових рішень. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів: зб. наук. пр. / за ред. Ю. В. Білоусова. Хмельницький : ФОП Мельник А. А., 2019. 296 с.

194. Якимчук С.О. Моделі примусового виконання судових рішень. Університетські наукові записки. 2019. № 3. С. 184-203.

195. Administratīvā procesa likums [Електронний ресурс] // Likumi.lv – Офіційний портал нормативно-правових актів Латвійської Республіки. – URL: <https://likumi.lv/ta/id/55567-administrativa-procesa-likums> (дата звернення: 23.03.2025).

196. Civilprocesa likums [Електронний ресурс] // Likumi.lv – Latvijas Republikas oficiālais tiesību aktu portāls. – URL: <https://likumi.lv/ta/id/50500-civilprocesa-likums> (дата звернення: 23.03.2025).

197. Code de justice administrative [Електронний ресурс] // Legifrance. – URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070933/ (дата звернення: 23.03.2025).

198. Code des procédures civiles d'exécution [Електронний ресурс] // Legifrance. – URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025024948/ (дата звернення: 23.03.2025)/

199. Codice di procedura civile [Електронний ресурс] // Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana. – URL:

<https://www.gazzettaufficiale.it/sommario/codici/proceduraCivile> (дата звернення: 23.03.2025).

200. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) [Електронний ресурс] // Gesetze im Internet. – URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html> (дата звернення: 23.03.2025).

201. Executor judecatoresc, doar dupa examen. Analiza completa a noii Legi privind organizarea si exercitarea profesiei de executor judecatoresc. Noutati Juridice 2025. Noutati Juridice 2025. URL: <https://e-juridic.manager.ro/articole/executor-judecatoresc-doar-dupa-examen-analiza-completa-a-noii-legi-privind-organizarea-si-exercitarea-profesiei-de-executor-judecatoresc-25295.html>

202. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. URL: <https://www.justice.gov.sk/>.

203. Strafgesetzbuch (StGB) [Електронний ресурс] // Gesetze im Internet. – URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (дата звернення: 23.03.2025).

204. Tajti T. A holistic approach to extra-judicial enforcement and private debt collection: A comparative account of trends, empirical evidences, and the connected regulatory challenges. 2019. Pravni zapisi. Vol. 10(2). P. 275-331. DOI:10.5937/pravzap0-24140.

205. Tiesu izpildītāju likums [Електронний ресурс] // Likumi.lv – Офіційний портал нормативно-правових актів Латвійської Республіки. – URL: <https://likumi.lv/ta/id/68295-tiesu-izpilditaju-likums> (дата звернення: 23.03.2025).

206. Verwaltungsvollstreckungsgesetz (VwVG) [Електронний ресурс] // Gesetze im Internet. – URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvg/BJNR001570953.html> (дата звернення: 23.03.2025).

207. Zivilprozessordnung (ZPO) [Електронний ресурс] // Gesetze im Internet. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (дата звернення: 23.03.2025).\

208. Brasted C., Marlow J. Public & Administrative Law 2025. 2025. URL: <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/public-administrative-law-2025> (дата звернення: 21.10.2025).

209. European Commission. Rule of Law Report 2025 – Country Chapter: Austria. Brussels, 2025. URL: https://commission.europa.eu/document/download/f9790196-3452-4a1c-a7dc-eaea3c676099_en (дата звернення: 21.10.2025).

210. Oblin K. The 2023 Amendment to the Austrian Code of Civil Procedure. Vienna: Oblin Rechtsanwälte GmbH, 2023. URL: <https://oblin.at/knowledge/publications/the-2023-amendment-to-the-austrian-code-of-civil-procedure/> (дата звернення: 21.10.2025).

211. Kol'veková V. Koncentrácia v exekučnom konaní a jej dôsledky v kontexte návrhu povinného na zastavenie exekúcie. *Studia Iuridica Cassoviensia*. 2025. Vol. 13(1). DOI: <https://doi.org/10.33542/SIC2025-1-07> (дата звернення: 21.10.2025).

212. Avram M., Samoilă C. Probleme privind executarea silită împotriva moștenitorilor. O analiză critică a orientărilor jurisprudențiale. *Revista Română de Drept Privat*. 2021. Vol. 1. P. 631-652. URL: <https://cdn4.libris.ro/userdocspdf/1293/Revista%20romana%20de%20drept%20privat%20Nr.1%202021.pdf> (дата звернення: 21.10.2025).

213. Winter, H.B., Boxum, C. Evaluatie van de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG). Den Haag: WODC. 2021. URL: <https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/3143/3128-evaluatie-koninklijke-beroepsorganisatie-gerechtsdeurwaarders-volledige-tekst.pdf?isAllowed=y&sequence=1&> (дата звернення: 21.10.2025).

214. Van Duin A., Leone C. Incasso in consumentenzaken blijft problematisch ondanks nieuwe wet. *Nederlands Juristenblad*. 2023. Vol. 98(5). P. 360–368. URL: https://pure.uva.nl/ws/files/113785401/NJB05_Incasso_in_consumentenzaken_blijft_problematisch_ondanks_nieuwe_wet.pdf (дата звернення: 21.10.2025).

215. Gorgieva D., Nezir F. Enforcement Systems – Differences and Similarities. *SEEU Review*. 2024. Vol. 19, Issue 2. P. 58-64. DOI: <https://doi.org/10.2478/seeur-2024-0021>

216. Nezir, F. Peculium Process in Receivables Rights. *Vision International Refereed Scientific Journal*. 2024. DOI: 10.55843/ivisum242097n

217. Breiter, M. Rechtsschutz in der Zwangsvollstreckung: Entwurf einer Reform [Legal Protection in Enforcement Law. A Draft for Reform]. Tübingen: Mohr Siebeck, 2024. XXXVI, 467 p. (Veröffentlichungen zum Verfahrensrecht, Bd. 207). DOI: 10.1628/978-3-16-163731-5

218. Scigliano E. La riforma Cartabia tra le maglie del processo esecutivo: la custodia dei beni pignorati. *Cammino Diritto*. 2023. Vol. 8. C. 2–24. URL: https://rivista.camminodiritto.it/public/pdfarticoli/9811_8-2023.pdf

219. Olivieri G. Le misure coercitive indirette riformate. *InExecutivis*. 2023. URL: <https://www.inexecutivis.it/approfondimenti/saggio/2023/le-misure-coercitive-indirette-riformate> (дата звернення: 05.12.2025).

220. D'Alonzo, R. Riforma dell'esecuzione forzata: novità per creditori, debitori e mercato. *InExecutivis*. 2022. URL: <https://www.inexecutivis.it/approfondimenti/2022/ottobre/riforma-dellesecuzione-forzata-novita-per-creditori-debitori-e-mercato> (дата звернення: 05.12.2025).

221. Hörschläger M., Pascher C. Überblick zur Gesamtreform des Exekutionsrechts 2021. *Zak – Zeitschrift für Arbeits - und Sozialrecht*. 2021. Heft 9. 164. URL: https://360.lexisnexis.at/d/artikel/uberblick_zur_gesamtreform_des_exekutionsrechts_20/z_zak_2021_9_Zak_2021_09_296_01245c0d04 (дата звернення: 05.12.2025).

222. Council of Europe. Handbook on access to justice (розд. «Enforcing judgments efficiently» – Sweden). *Strasbourg: Council of Europe*. 2024. URL: https://book.coe.int/img/cms/Handbook_access_justice_ENG.pdf (дата звернення: 05.12.2025).

223. Requejo Isidro M. The Court of Justice of the European Union and the Rule of Law. *International Journal of Procedural Law*. 2024. Vol. 14, Iss. 1. URL: https://brill.com/view/journals/ijpl/14/1/article-p165_009.xml (дата звернення: 05.12.2025).

224. Schadl, Gy. Gondolatok a végrehajtási jogok harmonizálásáról. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Acta Juridica et Politica*. 2021. Vol. 11, No. 3. P. 369–376. URL: <https://acta.bibl.u-szeged.hu/73839/> (дата звернення: 05.12.2025).

225. Nagy A., Laurik L. Sale of Agricultural and Forestry Land in Enforcement Proceedings in Hungary. *Journal of Agricultural and Environmental Law*. 2022. Vol. 17, No. 33. DOI: 10.21029/JAEL.2022.33.93. – URL: <https://ojs3.mtak.hu/index.php/JAEL/article/view/9566> (дата звернення: 05.12.2025).

226. Števíček Ľ.; Ľowý K. K denotátu pojmu mobiliárnej exekúcie. *Právny obzor*. 2024, Vol. 107, № 4. P. 264–276. URL: <https://www.pravnyobzor.sk/42024/po42024-stevcek-lowy-k-denotatu-pojmu-mobiliarnej-exekucie.pdf> (дата звернення: 05.12.2025).

227. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky. Novela exekučného poriadku. 2025. URL: <https://www.justice.gov.sk/sluzby/exekutori/novela-exekucneho-poriadku/> (дата звернення: 05.12.2025).

228. Клименко Н. Г. Реформування системи виконавчого провадження в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. Вип. 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.1.1>

229. Ковбас І. В., Крайній П. І. Примусові заходи забезпечення виконання рішень у виконавчому провадженні: проблеми та перспективи. *Право і суспільство*. 2020. Вип. 2, ч. 2. С. 157–163. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.24>

230. Олефір О.О. Пріоритетні напрямипідвищення ефективності виконавчої служби України. Інвестиції: практика та досвід. 2018. Вип. 5.С.114-117. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/26.pdf

231. Кулава М.К. Державне управління взаємодією органів державної виконавчої служби та приватних виконавців: міжнародний досвід. *Публічне урядування*. 2018. №15(5). С.112-122. DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2018-15-5-112-122>

232. Roba R. M. (2025). The legal effects of the termination of enforcement: Case study. *Curentul Juridic*. 2025. Vol. 102, №3. P. 83–90. DOI: <https://doi.org/10.62838/cjjc-2024-0056>

233. Mircioiu Ș. Considerații privind im(posibilitatea) executării silite a bunurilor afectate direct și exclusiv cultului. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*. 2023. Vol. 67, №3. P. 125–142. DOI: [http://dx.doi.org/10.24193/subbiur.67\(2022\).3.4](http://dx.doi.org/10.24193/subbiur.67(2022).3.4)

234. Sergienko N. A., Tsebenko S. B., Sayenko M. I., Potip M., Dragan O. V. Modernising Ukraine’s enforcement system: Insights from European practices. *Cadernos de Direito Actual*. 2025. N° 27. Pp. 46–57. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/51889/2/N_Serhiienko_FPMV_KPP_CDA_2025.pdf (дата звернення: 09.12.2025).

235. Stefanchuk, M. Enforcement of decisions in Ukraine: prospects for the development of the legal institute. *Access to Justice in Eastern Europe*, 2023, vol. 3(20), pp. 179–191. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-6.3-n000315>

236. Сіренко С. В. Передача виконавчих документів та виконавчих проваджень в умовах воєнного стану. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 572–578. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.79>

237. Мірошніченко І. Особливості виконавчого провадження під час воєнного стану. *LIGA:ЗАКОН*. 2022. URL: <https://biz.ligazakon.net/news/210953>

238. Recommendation Rec(2003)17 of the Committee of Ministers to member States on enforcement/ Council of Europe, 09.09.2003. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=65531> (дата звернення: 12.12.2025).

239. CEPEJ. Guidelines for effective implementation of the Council of Europe standards on enforcement (CEPEJ Guidelines on Enforcement)/ Strasbourg: Council of Europe, 2009. URL: https://uihj.com/archive-uihj/en/ressources/21628/67/cepej_guidelines_on_enforcement.pdf (дата звернення: 12.12.2025).

240. e-CODEX (e-Justice Communication via Online Data Exchange) – overview page. eu-LISA, 2023. URL: <https://www.eulisa.europa.eu/activities/large-scale-it-systems/e-codex> (дата звернення: 12.12.2025).

241. AD Osiguritelna Polisa Skopje and Others v. North Macedonia of 18.11.2025 (Application nos. 62544/19 and 6430/20). Non-enforcement of domestic judicial decisions against a State-owned company. Procedural obstacles hindering the enforcement of final judgments. Violation of the right to a fair trial and of Article 1 of Protocol No. 1/ ECHRCaseLaw / European Court of Human Rights decisions summary. URL: <https://www.echrcaselaw.com/en/echr-decisions/non-enforcement-of-domestic-judicial-decisions-against-a-state-owned-company-procedural-obstacles-hindering-the-enforcement-of-final-judgments-violation-of-the-right-to-a-fair-trial-and-of-article-1/> (дата звернення: 12.12.2025).

242. Sereda O., Mamnitskyi V., Kornieva P., Cherevatenko I. New Steps of Digitalisation of Civil Justice in Ukraine. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-n000118>

243. Omelchuk V., Berdar M. Legal framework for the development of an effective system of enforcement in Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2023. No. 5. P. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2023.5.8>

244. Verba, O., Vorobel, U., Haichenko, A., & Medvedenko, S. Enforcement of decisions of national courts in cases of compensation for damage

caused as a result of armed conflicts. *Scientific Law Journal*. 2024. Vol. 7, No. 1. P. 155–163. DOI: <https://doi.org/10.32518/sals1.2024.155>

245. Сіренко С. В. Передача виконавчих документів та виконавчих проваджень в Україні в умовах воєнного стану після 2022 року. *Право та державне управління*. 2024. № 4. С. 572–579. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.4.79>

246. Ковалів М. В., Сидор М. Я. Цифрова трансформація виконавчого провадження: виклики правового регулювання і перспективи застосування штучного інтелекту. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2024. Вип. 43. С. 333–340. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228024>

247. Khotynska-Nor O., Khotynskiy O. Prosecutor's Office of Ukraine Under Martial Law: Challenges, Trends, Statistical Data. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. URL: <https://ajee-journal.com/prosecutor-s-office-of-ukraine-under-martial-law-challenges-trends-statistical-data> (accessed: 12.12.2025).

248. Bilousov Y. Digitalization of Enforcement Proceedings: European Experience for Ukraine. *University Scientific Notes*. 2021. № 84. P. 48–57. DOI: <https://doi.org/10.37491/UNZ.84.5>

249. Ilchyshyn N. Impact of digitalisation on the justice system: challenges for administrative justice. *Scientific Law Journal (SLS Journal)*. 2025. Vol. 8, No. 2. URL: <https://sls-journal.com.ua/en/journals/tom-8-2-2025/vpliv-tsifrovizatsiyi-na-sistemu-pravosuddya-viklyki-administrativnogo-sudochinstva> (accessed: 12.12.2025).

250. Fursa S. Ya., Fursa Ye. I., Rehushevskiy E. Ye. Recommendations of the European Commission on the efficiency of justice and their impact on improving enforcement proceedings in Ukraine. *Aspects of Public Administration*. 2025. Vol. 67, No. 2. P. 90–99. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/67-2.pdf> (accessed: 12.12.2025).

251. Kovalenko A. Electronic (Digital) Evidence Collection in Criminal Proceedings: Ukrainian and International Practice. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2025. No. 2. P. 38–51. URL: <https://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/2838/2819/> (accessed: 12.12.2025).

**АСОЦІАЦІЯ ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ УКРАЇНИ
РАДА ПРИВАТНИХ ВИКОНАВЦІВ МІСТА КИЄВА**

01001, м.Київ, вулиця Велика Житомирська 25/2; тел. +380 (73) 173 71 21, +380 (96) 275 84 65;
код ЄДРПОУ 41958645, e-mail: rpvk.com.ua@gmail.com

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Бердар Миколи Миколайовича

на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань «Право»

на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні»

У діяльності Ради приватних виконавців міста Києва застосовано окремі результати наукового дослідження аспіранта Бердар М. М. на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «Право» на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні». Важливі положення дослідження Бердар М. М. знайшли відображення у процесі обговорення та вдосконалення системи виконання судових рішень, сприяли підвищенню ефективності організаційно-управлінських процесів та покращенню практики реалізації адміністративно-правових норм у сфері виконавчого провадження. Особливу практичну цінність мають запропоновані підходи до удосконалення механізмів взаємодії між суб'єктами виконавчого провадження, підвищення рівня правової визначеності у сфері примусового виконання судових рішень та забезпечення належного рівня правозастосовної практики.

Голова

Ради приватних виконавців м.Києва

Михайло Корольов

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бердар Миколи Миколайовича
на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань «Право»
на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в
Україні»

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Бердар М. М. на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «Право» на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні» були використані у діяльності Адвокатського бюро «Шайко і партнери».

Важливі наукові положення дослідження Бердар М. М. були враховані у процесі обговорення та вдосконалення механізмів реалізації виконавчого провадження, зокрема в частині підвищення ефективності системи виконання судових рішень, оптимізації адміністративно-правових процедур та посилення гарантій захисту прав учасників виконавчого провадження. На основі узагальнень, виконаних Бердар М. М. практичну цінність мають запропоновані підходи до удосконалення адміністративних процедур і стадій виконавчого провадження, які можуть бути використані при формуванні єдиних процедурних стандартів, а також при оптимізації взаємодії державних та приватних виконавців із судами, банківськими установами та іншими суб'єктами виконавчого провадження. Окреме значення мають розроблені у дисертації рекомендації щодо адаптації виконавчого провадження до умов воєнного стану, включаючи алгоритм впровадження цифрових інструментів, які можуть бути використані для забезпечення безперервності виконання рішень в умовах обмеженого доступу до ресурсів і нестабільності правового середовища.

Керуючий Адвокатського бюро
«ШАЙКО І ПАРТНЕРИ»

Сергій ШАЙКО

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ВИКОНАВЧИЙ ОКРУГ М. КИЄВА
ПРИВАТНИЙ ВИКОНАВЕЦЬ
ЖДАНОВИЧ ВІКТОРІЯ МИХАЙЛІВНА**

вул. Преображенська, 23, офіс 32, м. Київ, 03110,
факс: +380443507954, +380688884552, pv_zhdanovych@ukr.net

**ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Бердар Миколи Миколайовича
на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань «Право»
на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в
Україні»**

Результати дисертаційного дослідження аспіранта Бердар М. М. на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань «Право» на тему: «Адміністративно-правові засади виконавчого провадження в Україні» є актуальними та використовуються у практичній діяльності приватного виконавця виконавчого округу міста Києва Жданович Вікторії Михайлівни (посвідчення приватного виконавця № 0379 видане Міністерством юстиції України 08.07.2019 року). Практичні рекомендації та теоретичні обґрунтування вказаного дослідження сприяли підвищенню ефективності правозастосовної практики, удосконаленню внутрішніх процедур виконання рішень та розширення повноважень виконавця в частині зміни порядку виконання рішення за згодою сторін, удосконалення процедурних механізмів застосування примусових заходів та нормативного закріплення використання цифрових інструментів у виконавчому провадженні.

**Приватний виконавець
виконавчого округу міста Києва**

Вікторія ЖДАНОВИЧ